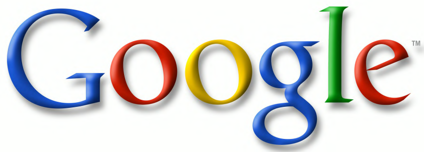
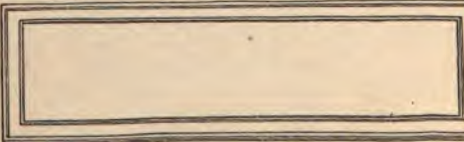

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

Z RŮZNÝCH DOB.

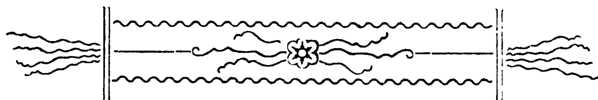
HISTORICKÉ POVÍDKY

—OD—

VÁCSLAVA BENEŠE-TŘEBÍZSKÉHO

DÍL PÁTÝ.

POŘADÍ TŘETÍ.

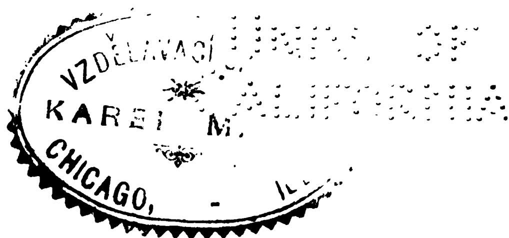

V CHICAGO.
NAKLADATEL — V. KECLIK, — KNIHKUPEC
1893.

Číslo 377 - (b) 128

Na Slanských stínadlech.

(Psáno: 1877.)

I.

Roku 1642 na osmý listopad byla noc tehdejším podzimkem jednou z nejhorších. Od vichů fičel vítr tak prudce, že se člověku při každém kroku zatajil v prsou dech. Protrhané oblaky valily se příšerným hukotem nízko nad krajem. Ale byly ťo mraky na vítr; nespadloť z nich ani jediné kapky.

Vrátný na Lounské bráně ve Slaném pohlížel zamříženým okénkem do noci skoro bázlivě.

V nedaleké katovně ještě svítili. Chvílemi se rozlehl s té strany pronikavý štěkot psa.

Vrátný zavrtěl jaksi podezřele hlavou a přiložil tváře až k samým mřížím, aby viděl bystřeji.

Kolem oken mihalo se několik postav. Náhle shaslo v jizbě světlo, a zdálo se, že ujíždí tlupa jezdců ke "skalkám".

Chvilkami se mraky roztrhly a slabý záblesk měsíce zakmitnuv se tmavou nocí, osvítil opravdu hlouček jezdců, ženoucích nemilosrdně koně do vrchu.

Vrátný, pohodiv několikráte hlavou a cosi zahučev, vrhl sebou na dřevěnou lavici podél uzounké hlásnice. Byl rád, že nemusil otevírati. Takovýto vítr bývá na staré vrátnické údy učiněný jed.

Jezdci za vrškem zastavili. Tenkráte vinula se silnice úžlabinou, a na výšině, kde se dnes bělá kaplička, stávala šibenice. Za tehdejších časů bývaly popravy všední událostí. Měsíc uschoval se jako naschvál za ten nejčernější mrak.

Za čtvrť hodiny uháněli jezdci již opět k Týnici, a dva muži, zahalení v pláště, vraceli se ke Slanému — do katovny. Ale silnicí nešli; zahnuli do polí, aby se s nikým nesetkali. —

Druhý den ráno 8. listopadu vyprávěli si po celém městě, že na dnešek pověsili na "stínadlech" nějakého velikého pána. A co bylo lidu ve Slaném, všechen hrnul se ke "skalkám".

Na šibenici houpal se opravdu oběšenec. Byl to asi skutečně veliký pán, protože měl kabátec aksamítový a na kabátci zlaté bordury, jako nosívali císařští důstojníci.

Radní páni schnuli strachy a rychtář města Slaného odejel okamžitě na Smečno s dvěma konšely zpravit o nešťastné příhodě vrchnostenský úřad. Slané bylo již tehdáž z počtu královských svobodných měst vymazáno. —

Ještě dopoledne přijeli úředníci ze Smečna, ohledali mrtvolu, sňali se šibenice a druhý den pohřbili oběšence počestně na hřbitově u sv. Gotharda.

Kat Mistopol musil týž den dvakráte na magistrát ale pokaždé řekl, že neví o ničem.

Hlásný na Lounské bráně neopovážil se na dnešní noc ani pomysliti, aby mu rychtář s konšely nevyčetli myšlénky z obličeje.

Radní páni dostali od jeho hraběcí milosti důtku a přijali ji s tváří skroušenou a s hlavami sehnutými až po kolena.

Celá tajuplná událost přišla znenáhla v zapomenutí. Povídalo se tu a tam, kdo že by oběšenec mohl býti ; ale určitého nevěděl nikdo nic.

Rychtář a konšelé byli rádi, že to odešlo jen tak jako by s přeháňkou.

II.

Na "stínadlech" vykonal od těch dob provaz či meč kata Mistopola spravedlnosti zase mnohou službu. Neznámý oběšenec už dojista na hřbitově u dolejšího kostela spráchnivěl.

Byl zase sedmý listopad ; ale dnes sežloutlé lípy na silnici mlčely a nad krajem byly daleko široko rozvěseny šedivé mlhy. Podobaly se víku ohromné olověné rakve, jež neviditelná ruka spouštěla znenáhla k zemi.

Kolem "stínadel" jeli opět jezdci, ale tentokráte pouze tři. U popraviště na chvilku zastavili. Na šibenici houpal se nový host, nad utracencem poletovaly vrány ; jezdci pobodli koně, na výšině zatočili se

v pravo, městu se vyhnuli a stanuli teprve před katovnou.

Obrovský pes je přivítal strašlivým štěkotem.

Na prahu katovny objevil se Mistopol, už šedivý muž, sestárlý, ale dosud přímé, hřmotné postavy. Dostáli jsme slovu, mistře, na den!" řekl nejstarší z jezdcův.

Mistopol se uklonil a přivítal je. Dva seskočili s koní a vešli do jizby.

"Poznali ho?" otázal se jeden.

"Nepoznali."

"Chtěl jsem mu dát na prsa tabulku."

"Pan-hrabě prý----"

"Mlč mistře. Byl rád, žes ho pověsil. Mohl by snad dělati nároky. A zde náš dluh, mistře! Tehdáž jsem neměl jediného halíře."

S těmito slovy hodil starší, as šedesátiletý muž, na dubový stůl váček se stříbrňáky.

"Pane, ty nepotřebuješ?"

"Nestarej se, mistře."

Mladý muž, soudruh staršího, nezaslechl z této rozmluvy jediného slova. Dosud byl ani oka nespustil s mladé dívky na dvoře, bezpochyby že dcery Mistopolovy.

V několika okamžicích byli však již jezdci opět na koních.

"Buďte tu zdrávi!" řekl starší; mladý druh jeho kývnul mlčky hlavou a už se jed kmitali úvozem od Slaného.

Mistopol usedl si venku na lávce, a když se tak díval za těmi jezdci, zdálo se, jako by se mu oči rosily a tvář vlhla slzami. Či zdálo se jen tak? Kat a pláč! Oheň a voda. Smrť a smích!

"Odkud že byli ti páni, tatíčku?" tázala se zvonkovým hlasem dívka, usednuvši si k Mistopolovi. Starý pohladil ji po hedbávných vlasech, urovnal je na bílém jejím čele a potom se jí zadíval do očí a hledal v nich.... Bůh sám ví, čeho hledal v těch hlubokých zracích mladé dívky!

"Z daleka, Helenko!" odtušil tlumeným hlasem.

"A ty je, tatíčku znáš?"

"Jak bych je neznal, dítě, vždyť jsou...."

Kat Mistopol se náhle zamlčel.

"Pověz mi to! Vždyť jsem tvá dobrá, milá Helenka!" Dívka se nahnula ke starému muži blíž a oběma rukama objala bílou hlavu jeho. "Jsou to páni nešťastní, viď že! Jdou se podívat na svou zemi — ach Bože, na tu naši českou zemi!"

A zvonkovitý Helenčin hlas přecházel ve smutný hlahol umíráčku.

"Jsou dítě — opravdu nebozí. Otec toho mladšího míval Vrané, Žirotín, ten starý býval mezi českým rytířstvem předním, a dnes nemají ani pídě vlastní země, ani kam by hlavu položili!"

"A před lety tu také jednou byli. Do dneška se pamatuji na onu strašlivou noc. Tenkráte jich bylo více, ty jsi jel s nimi, a ráno našli onoho cizího pána oběšeného ua "stínadlech".

Na silnici od Smečna zadrnčel čtyřspřežný povoz. V povoze seděl sám pan hrabě.

Za půl hodiny přišli do katovny dva drábové s rozkazem, aby se mistr Mistopol okamžitě dostavil na magistrát. Kat poslechl, zašel do vnitra, vzal na hlavu baret, přehodil přes sebe tmavý plášť a pustil se do města.

"Vrátíš se brzy, tatíčku?"

"Brzy, dítě."

Helenka zůstala před katovnou a zadívala se ke Slanému za otcem.

Slané vypadalo tehdáž jako poloviční zřícenina. Co je Banér r. 1639 vypálil, nevzmohlo se; od těch dob spustlo ještě o několik domů více. Hradby byly na mnohých místech pobořeny, v příkopech hromady rumu a na rumech vyrůstala tráva. Toliko brány byly poněkud opraveny, ale také jen na rychlo. Jižní a východní strana nebyly k městu ani podobny.

A měšťané? Byly na Smečně se suplikou a pan hrabě jim robotu odpustil za roční náhradu dvou set míšenských kop. Znak poddanosti zůstal jim však přece vypálen.

"Co ti chtěli ti radní páni s panem hrabětem?" zeptala se Helenka, když se vrátil Mistopol.

"Nějaké staré účty, miláčku; vždyť víš, že se katovi za každou práci platívá, a kdysi mi nezaplatili."

"Snad tehdáž za tu noční práci?" zeptala se opět Helenka.

"Za tu, dcero má!"

Ale kat již nečekal další otázky; kvapným krokem odešel do jizby, baret pověsil na kolík, tmavý plášť do staré dubové skříně, z kteréž zároveň vytáhl jakési listy, odešel ke stolu, vzal péro a dal se v těch listech do psaní následujících řádků:

"7. dne listopadu 1647 byl jsem povolán na zdejší magistrát k rozkazu jeho hraběcí Milosti a pohroženo mi, že budu z úřadu svého sesazen. Bylo na mne uvaleno podezření pro jakési prý tajné dorozumění s exulanty. Jeho Milosť hraběcí ráčila říci, že by se ve Slaném mohlo přihoditi to neobyčejné divadlo, aby kat kata odpravoval. Rychtář se při tom šelmovsky pousmál a přimlouval se za mne, jako bych já byl ve svém řemesle poctivý a ve Slaném už od několika kolen usedlý, a že bych ani nemohl jinak býti než věrný poddaný. Načež jej Jeho Milosť hraběcí přerušila v řeči a podotkla, že já o minulý zelený čtvrtek nebyl u správy boží, z čehož já se opět vymluvil nátkou v očích. A potom, když mne ani v slovu nemohli nikde zachytiti, pustili mne s velikým napomínáním."

Mistopol ve psaní na okamžik ustal.

Když písmo uschlo, složil opatrně listinu a vytáhl jiný papír.

Na tento napsal: "7. dne listopadu 1647 přijel pan Pavel Kaplíř se synem po panu Fridrichu Doupovci, exulantu, a zanechal tu na splacení dřívějšího dluhu deset míšenských kop, kteréžto peníze já si nikoliv nechtěl podržeti a učinil o nich toto opatření: 'Že bych měl ve Slaném umříti, ať je dcera Helena rozdá jak následuje: Skůrovi na Tuháni, Křepelkovi v Motyčíně, Juzovi ve Hnidousích po jedné, Tvrdkovi ve Studněvsi dvě, a ostatních pět ať pošle do Drážďan na jméno dědiců Johanesa Kaupilia, někdy husitského děkana ve královském městě Slaném. — Amen.' "

Potom ještě jednou odkázání to přečetl, svinul zase opatrně pergamén a uložil ve skříni s ostatními listinami pod dolejší prkno.

Přesvědčiv se, že deska přilehla co nejtěsněji, odkryl v koutě polehounku dlaždici, vzal deset kop a uložil je i s váčkem k ostatním.

Mistopol měl na tehdejší čas veliké bohatství. Mohl si za ně koupiti celé panství. Rytířské statky bývaly tehdáž za fatku a v Praze je takořka rozdávali. A když si tak prohlížel ty plecháče s černajícími tolary, kolikrát přeletěl mu kolem rtů hořký úsměv a pokaždé zahučel:

"A kdybych ti jich, Helenko, odkázal tolik, že by si za ně mohl ženich tvůj koupiti Smečenské panství a s panstvím i korunu hraběcí, všude přece jen

řeknou, že otec tvůj byl kat. V tobě, že není ani krůpěje krve Mistopolovy, neuvěří....."

Venku opět zaštěkal pes. Kat přišoupl spěšně dlaždici a pravou nohou hezky zprudka na ni došlápnuv, zašel k oknu,

Pan hrabě se vracel na Smečno, a ďas ví, proč katův Třas vždycky provázel pana hraběte štěkotem. Mohlo tudy jeti povozů co den k nepřehlédnutí, nevšiml si z nich žádného; ale pane hraběte nepropásl nikdy.

III.

V hospodě "u bílého lva" na lounském předměstí sedělo tentýž večer několik veselých hostů při plných džbáncích. Světlo dvou kahánců, zavěšených na skobách ve klenutí, osvěcovalo prabídně očazenou, podlouhlou jizbu; ale hosté do džbánků viděli a chmelovina jim chutnala. Hraběcí pivovár hleděl někdejší pověsť Slanského piva všemožně udržeti.

Městský dráb Plicka utřel si rukávem ošumělé uniformy ústa, postavil džbán pádně na stůl, podíval se vážně po společnících, jako by s ním stálo celé město a celé Smečenské panství, oddechl si, zakýval hlavou a řekl: "Tak je to, braši; mám to z úst samého rychtáře. Mistopol dá si ode dneška pozor, aby se nehoupal co nevidět na "stínadlech" sám. A to proto: Pamatujete se, jak našli před několika lety na šibenici oběšence? Říkali, že to byl císařský úředník.

Exulanti ho dostali do rukou a Mistopol mu zadrhl oprátkou krk. Ovšem že za dobrý peníz!" Dráb Plicka nezměnil ani na okamžik vážný výraz ve svém obličeji.

"Lež je to — v hrdlo lež! Mistopol je boháč, tolary jsou mu jako nám halíře!" ozval se provazník Setelák.

Dráb Plicka si poznovu přihnul a opět si utřel ústa rukávem. "Jsme tu samí známí. Mohu vám to tedy pověděti. Mají Mistopola v podezření, že je pokrytec, že je podtají husita," vyprávěl městský dráb.

"A rychtář má na něj zvláště svrchu. Jářku, braši, Helena by byla pro jeho Krištofa dobrý lov. — Rychtářův dům je na sboření, střecha polo bez šindele a ve vnitru všecko jen tak — tak."

"Nevěřte, Setelák lže!" ujímal se dráb svého pána. Měli byste přijíti k rychtáři a uviděli byste. Zrcadlo má až z Vlach a obrazy ----"

"Po někdejším děkanovi, Plicko!" prohodil uštěpačně Setelák. "A zrcadla víte odkud? Po měšťanu Blejsovi!"

"Zdědil je!" opíral se Plicka.

"Jako já co zdědím, bláhovče!" smál se Setelák pořád uštěpačněji; pozdvihl plecháč a jedním rázem byla v něm chmelovina.

Setelák měl na Pražském předměstí dům. V městech se totiž říká každé chatrči dům, ale v té nejrozházenější vsi nemusili by se zaň styděti. Střecha

pouhé latě, mezi latěmi polo rozpadlý komín, okna zalepená papírem a dvéře "na provázek." Setelák byl Slanský měšťan, trochu rýpal, ale jinak pradobrácký chlap. Někdy z jeho rýpání ovšem povstala rvačka; tomu však provazník Setelák chtěl a po rvačce mu bývalo vždycky nejvolněji.

Dnes se Setelák nějak ani nechtěl utišit, smál se srdéčněji a srdečněji, tak jako vždycky před bitkou.

"Jářku, braši, ať žije kat Mistopol!" zahřímal Setelák a udeřil pádnou pěstí na stůl. "Šenkýři! — Nedbalče! A nějak napěň! Když se pije na zdraví, musí býti pěna na čtvrť lokte!"

Dráb Plicka ztichl a díval se významně po ostatních náhle vstal a zmizel ze šenkovny.

Jářku, braši, my bývali královští měšťané, my mívali svá práva, my si mohli navařiti piva co jsme chtěli, a našemu pivu všude dávali chválu a česť. Já měl dům jako zámek, dnes mám bídnou chaloupku a všichni jsme v tom hůř než sedláci!"

Setelák při těchto slovech stál, v levici držel plecháč a pravici měl sevřenu v pěsť.
Tváře mu zčervenaly a oči jeho svítily o něco prudčeji než kahánce. Soukeník Procházka a řezník Fiala mu přikyvovali a nevšimli si ani, že na prahu stojí drábové s provazy a že jdou pro Seteláka.

"Půjdeš s námi, Seteláku!" ozval se Plickův hlas.

“Až po půlnoci, vy syslové!” zasmál se upřímně Seteák.

Tímže však mžikem vrhlo se naň několik chlapův; ale ani se ho nedotkli. Tři leželi jedním rázem na zemi se zakrvácenými tvářemi.

“Mne, Slanského měšťana, mne — Seteláka, kterýž měl na Pražském předměstí dům jako zámek, mne zatýkat! Pojďte a zkuste to!”

Potom převrhl stůl a zatočil odraženou nohou židlice, že drábům přešla okamžitě chuť zkusiti, jak je pádna roztočená ruka Setelákova.

Fiala s Procházkou také se stavěli hrozivě proti “právu”.

“Však za to zítra odpovíte! — A ty, šenkýři, s nimi!”

“Odpovíme; ale dnes nás necháte!”

Dráb Plicka vrtěl hlavou, jak to už za té poddanosti došlo daleko. “Tak nebývalo za královských rychtářův, a ještě ledacos nebývalo,” pomyslil si Plicka, ale mlčel, protože byl věrný služebník. Ale že si to se Setelákem pokazil, přece ho jen poněkud mrzelo. Setelák platíval za městské dráby mnohý řád, zvláště když prodal “amerikánské” holuby, jednoho po tvrdém tolaru.

“A to že je městská stráž? Jsou to myši — křečkové! A já měl v ruce přec jen dřevo, oni halapartny. Scházelo, aby proti mně byli namířili, jednoho za druhým bych byl poškrtil. Hej, šenkýři! Nalej-

vej! Tak lehce jsem ještě nikdy nevyhrál. Zapijeme to!"

Ale šenkýř se k tomu nějak neměl.

"Bojíš se? Bojíš-li se, půjdu do sklepa sám, natočím si sám, ale pak zaplatím sobě.

Šenkýř stál ještě jaksi nerozhodně; zdálo se, že má cosi na jazyku. Na mysli tanul mu zítřek před magistrátem a možné odejmutí práva šenkovního. A jeho hospoda na zdejším předměstí byla jediná, co se zase zdvihla po Banérovi.

Výdělek za to stál; "formani" zůstávali u "bílého lva" nejraději. Ale chvalné pověsti osamotnělá hospoda nepožívala. Bylo tu leckdy vídati podezřelé tváře, hrávali tu v kostky, a mezi lidem proskakovaly řeči, že prý už "u bílého lva" leckdo prohrál život. A aby byl šenkýř jist, uměl si naklonit i městské mušketýry. Proto mu bylo také velmi nemilé, že přijde s magistrátem do sporu pro — Seteláka, kterýž sice dal vydělati, ale ošiditi se nedal.

"Měšťanu někdejšího královského města nechtít za peníze naliti! — Jářku, ty 'modrý Janku'!"

Hospodskému "u bílého lva" přezdívali "modrý Janek", protože nosil kytli z modrého plátna jako Němci.

Šenkýř vzal plecháč a odešel beze slova do sklepa.

"A tohle vám ten křeček nepověděl, co povím vám já. Rychtářův Krištof chce Helenu, rychtář

však Helenu ne, ale katovy peníze. Mistopol nedá ani synovi dceru, ani tatíkovi peníze, a tak se nesejdou. Proto ho špehují, vymýšlejí na něho, sočí, a vrchnosť věří. A ten sysel myslil, že nám poví něco nového. U mne už to starý 'rousňák' vrká na střeše celý rok."

Setelák — vdovec a bezdětek — liboval si také v holubářství. "Byl "opatrovníkem" holubů v celém zdejším kraji.

V Lounské bráně přecházel vrátný nepokojně. Chvílemi zadíval se k "bílému lvu". Světlo se tam dosud kmitalo, ač už dávno odtroubil desátou.

"Čertovská peleš! Nejlépe ji rozbořit!" zahučel.

Před šenkovnou zapráskaly náhle biče, zařehotaly koně a rozlehlo se hromovité zaklení po německuu. Byli to vozkové z Chomútova. Dnes se zajisté někde opozdili, a šenkýř je nešel přivítat poprvé, co tudy jezdili, a do karet se s nimi také nepustil. Po tolarech mu sice svítily lišácké oči lakotně, protože Němci hrávaly vysoko; ale dnes se nehnul.

Setelák zůstal už v hospodě z večerních hostí sám, ale jen tělem. Duše jeho byla na radnici před magistrátem a jazyk se namáhal k nadávkám. Ale okamžitě sklesla vždy zase hlava jeho na stůl bez vlády.

Druhý den ráno odvádělo Seteláka na radnici šest mušketýrů polo rozespalého a polo opilého. Dráb

Plicka rozhlížel se ulicí, jako by bylo město spaseno, že vedou Seteláka.

Šenkýři od "bílého lva" opravdu zapověděli "šenk", protože přechovává buřiče, že jde o něm všude nekalá pověsť, a vypověděli ho z města. Mnoho mu však tím neuškodili. Za krátký čas měl zase hospodu, ve Slaném ovšem ne, ale "dolejší" pod Týnicí, a to v nájmu od samé vrchnosti. "Modrý Janek" slíbil největší plat, páni potřebovali peněz, a nový šenkýř jich měl nastřádaných dost a našizených ještě více.

IV.

Od několika dnů nebylo Mistopola v katovně ani viděti. Kam odejel, nevěděl nikdo. Na úřadě oznámil, že si jede pro dědictví do Drážďan po nebožtíku strýci.

Rychtář se přívětivě usmál, přál mu šťastnou cestu, ještě šťastnější návrat a chtěl mu i podati ruku, kdežto Mistopol tuto zdvořilosť, u radních pánův až příliš neobyčejnou, přehlédl.

Rychtář mohl příčině katova odjezdu úplně věřiti. Když ve Slaném reformovali, odstěhoval se také bohatý měšťan Bláha, a ten, jak se říkalo, byl Mistopolův strýc po matce. Během času mu děti v cizině

pomřely. Bláha zašel také z nenadání, a k dědictví prý se nepřihlásil, leč jediný Slanský kat.

Mistopol před lety bludařství na radnici u přítomnosti pana Pavla Michny a pana Mikuláše Hazmburského odpřisáhl a byl dobrým katolíkem, ač od posledního vpádu Švédů vyskytovaly se o jeho pravověrnosti tu a tam řeči podezřelé.

Když se konal průvod za odvrácení hladu a vojny do Družce, kat Mistopol se dostavil první do chrámu sv. Gotharda.

V katovně hospodařil zatím starý čeledín Barnabáš. Jemu také svěřil mistr svou dceru v ochranu, a věru, Barnabáš po celý čas Helenku ani s očí nespustil. Střežil ji ostražitěji, než skalní duchové v bájích střežívají zakleté dívky. Pozoroval každý Helenčin krok, a zašustlo-li se jen co kde, rozhlížel se opatrně po dvoře, hotov jsa vetřelce okamžitě svým "uměním" proměniti v kamenný sloup.

Helence Mistopolově nevyrovnala se ani jediná měštka. Leckterýs měštěnín podíval se časem ku katovně; ale když mu přišla na mysl pochmurná, zádumčivá tvář mistra popravce, zachvěl se, rychle odvrátil zrak, jako by chtěl cosi se sebe setřásti, protože o katu Mistopolovi se povídalo, že je se zlými duchy ve spolku.

A to si také lidé vyprávěli, že vnady Helenčiny nejsou od přírody, že Mistopol má divotvorné šťávy a těmi že se jeho dcera myje každý den před sluncem

východem a večer, než první hvězda se objeví. A někde přidali, že prý by těch šťáv neprodal za nevím co, že prý si sama hraběnka poslala do katovny, a Mistopol prý vzkázal, za celé Smečno že nedá ani jediné kapky.

A opravdu: líce Helenčiny zdálo se, že jsou potaženy průsvitnou, bělounkou rouškou, a pod tou rouškou jako by kvetly nejluznější stolisté růže. A rtíky Helenčiny? Až budou v hájích jahody, jděte se časně z rána na ně podívat, a to přede dnem sv. Jana Křtitele.

V Podlesí si na ně holky do dneška chodívají než slunce vyjde, natírají si jimi rty a potom se umývají v potoce. Však vědí proč.

Rtíky dcery katovy byly však vábivější, než v lese nejplnější jahody. A oči její? — Však jsem již řekl, že byly hluboké, starý kat že se do nich vždycky zadíval, jako by na dně jejich viděl nový svět, v tom světě jiný neznámý lid, na nějž nebylo třeba jeho meče, ani na stínadlech šibenice.

Už minul dnes čtvrtý den, kdy kat odejel a dosud se nevracel.

Helenka seděla v jizbě u krbu; kdykoliv zaskřípaly dvéře či okenice, do nichž zaléhal vítr, pozdvihla hlavu, naslouchala a podívala se na Barnabáše a s Barnabáše na veliké dřevěné hodiny u dveří.

"Už sotva přijde, viď že, Barnabáši?"

Starý čeledín, zdálo se, že dřímá; ale přimhouřené oko jeho vidělo bystřeji a nakloněná hlava poslouchala tím ostražitěji.

"Ty dřímáš, a mně tu tak smutno, Barnabáši!"

"V katovně vždycky smutno, Helenko!" prohodil lhostejně čeledín. Hlava klesla mu opět na prsa a zraky se opět přimhouřily.

Helenka zahleděla se na stěně, z něhož vyhlížel mladý muž v panském šatě, se španělským vousem, vlasy ostříhanými skorem do hola a bělounkým ohrdlím.

Obraz byl asi starý, leskle šedalo se již režné plátno a na mnohých místech splývala barva ve tmavou hmotu. Obličej však byl dosud neporušený. Snědá, poněkud zamračená tvář činila muže o několik let starším, než byl opravdu; ale byla i s tím pochmurným nádechem vábivá. a kdo ví, zdali by nebyla ztratila dojemného výrazu při oku rozjasnělém a s úsměvem kolem rtův.

Helenka se již mnohdy tázala otce, kdo že na tom obraze mezi oběma okny.

"Nevím, dítě," odvětil někdy rychle otec.

"A jak se dostal takový pán, tatíčku, k nám?"

"Sám Pánbůh ví, kde jsem k němu přišel."

A jindy řekl zase: "Koupil jsem jej od měšťana jednoho za několik grošů, ještě před Švédy."

Helenka se však dovtípila, že tatíček asi dobře toho pána na obraze zná; ale že nechce pověděti. A

kdyby se byla podívala do zrcadla na ten obraz, byla by řekla, že je tomu muži až příliš podobna, jedině že jí se tvář nemračila, že nebyla sluncem opálena, ale tak jemňounká, jako by byl o ni vítr ještě ani nezavadil. Na neštěstí však neměli v katovně žádného zrcadla, a když se chtěla Helenka viděti, dívala se do čisté, tiché vody ve studánce.

Plaménky na krbu rozhořívaly se prudčeji a prudčeji, a pokaždé zašlehly do té snědé, zamračené tváře na obraze, na chvilinku ji osvítily, a Helence se zdálo, že ty tmavé oči oživují, že se upírají přímo do jejích zrakův, ústa že se pootevírají, jako by chtěly vyzraditi nějaké tajemství....

"Ty nevíš, Barnabáši, kdo že na tomhle obraze?" zeptala se náhle věrného sluhy Helenka.

"Nějaký český pán, dceruško!"

"A kde se vzal až v katovně obraz českého pána? Ty toho, Barnabáši, tolik víš, tolik pamatuješ, a tohle že bys nevěděl?"

Starý čeledín zdvihl tentokráte hlavu rychleji; měl již cosi na jazyku, ale vzpamatoval se v čas. "To věru, dceruško, nevím."

A přece jsi viděl Bavory, za nimi Sasíky, v kostele dolejším pamatuješ husitského děkana, a to že bys nevěděl?"

Helenka uměla mluviti tak svůdně a tak chytrácky.

Barnabáš nemohl vzpomínkám zašlých dnů odolati; usmál se a pokyvoval hlavou už důvěrněji. "Tys tu ještě tehdáž nebyla; Pcherský farář byl utrakvista, Kvílický podobojí — chci říci, žes nebyla ještě na světě. V Lidicích ubili sedláka se selkou pro jediný tolar, lidé, kde mohli, prchali do lesů, v lesích ohryzovali se stromů "kůru" a přece umírali hlady."

"A kdy že mi, Barnabáši, umřela matička?"

Barnabáš se zarazil a poohlédl se. Venku zaskřípaly dvéře jaksi nápadně. Starý čeledín vstal a šel se podívat na drůr; ale vrátil se za několik okamžikův upokojen.

"Kdy že ti matička umřela? Věru, už to ani z paměti nevím. Mistr má však někde všecko zapsané. Bylo to asi v ten čas, když se z Čech stěhovali Sasíci. Helenko, už táhne k jedenácté; bude čas k odpočinku. Až dohoří, nepřikládej!"

Na krbu vytryskl poslední paprsek. Barnabáš odříkával si již ve vedlejší komoře polohlasitě večerní modlitbu.

Helenka však neměla na spánek ani pomyšlení. Chvíli seděla potmě; potom vstala, pokročila ku stěně, jež přiléhala ke komůrce Barnabášově, a naslouchala. Zdálo se jí, že slyší chrapot. Rozsvítila tichounce kahanec, přesvědčila se, zdali jsou dvéře dobře zavřeny, a nalezši na polici klíč, otevřela starou dubovou skříň. Skrz naskrz ji prohledala, nejednou, ale dojista desetkrát, pokaždé však marně.

Náhle utkvělo oko její na spodní desce ve skříni, zajiskřilo se, a Helenka sehnula se prudčeji, než kdyby byla poklad hledala, a uviděla neklamné znamení — modrý plamének. V několika okamžicích deska povolila a objevil se otvor, přeplněný rozličnými listinami, ponejvíce pergamenovými.

Se zimničným téměř chvatem probírala se v nich; ale jednu za druhou opět ukládala. Byly to namnoze zápisky popravní a rodinné paměti předků Mistopolových. Helenka je tu a tam prohlédla a zase dala se do přebírání zažloutlých archů, na nichž místy vybledly písmeny k nepřečtení.

Nejníže vespod ležela listina, zavinutá černou hedbávnou stužkou. Byl to také pergamén. Ale na této listině spočinuly zraky její se zvláštním, nevypravitelným pohledem. Oči její jen hltaly písmeny a pergamén se jí v rukou chvěl. Dvakráte přečetla již podivné, tušené řádky a zase znova začínala.

V.

V pátek večer, před nedělí smrtelnou, toho roku po vpádu Sasíků do Čech, a když vyšel nový přiostřený mandát z císařské kanceláře ve Vídni, aby všichni, kdož zůstávají tvrdošíjně při tom ošklivém kacířství, vystěhovali se pod ztrátou hrdla z českého království, přišel do Slanské katovny zletilý muž s děťátkem v náručí a prosil o nocleh. Chuďas sotva již vlekl za

sebou nohy a div že neklesl umdlením. Bídu a nemoc měl v obličeji vepsány až příliš zřejmými literami. Šat byl asi někdy stkvostný, aksamítový, tu a tam zbyly ještě na něm kusy zlatého lemu ; ale na loktech byl rozedrán a na prsou barva téměř k nepoznání.

"Z daleka, brachu ?" zeptal se Mistopol.

"Až od Berounky. Jdeme celý den a ještě jsme neměli sousta v ústech."

"A kam ?"

"Kam jich přede mnou odešlo už více."

A děťátko — dívenka — zaplakalo.

"Matka nám umřela na cestě. Dnes ráno jsme ji pochovali."

Holčička vyhlédla zpod vlněného šatu a rozhlédla se po jizbě ; po líčkách skanuly jí slzy a zuby zimou drkotaly jako už ze zvyku.

"Měli jsme při Berounce v lesích hezký dvůr, při dvoře vesničku, a já již myslil, že zůstaneme v pokoji. Ale přišli k nám od Breunerova regimentu a s nimi sám zlý duch. V několika dnech přijel královský komisař z Berouna s listem, kterýž ze mne činil psance a žebráka. A když jsem se se dvorem po rodičích nechtěl rozloučiti, přišli žoldáci a vyházeli nás do psoty jako němou tvář. Žena to chudinka zaplatila životem. Nešťastná, dobrá žena má ! — Jsem příbuzný s Kladenskými, a když jsem dnes zaklepal na bránu jejich zámku a když jsem pověděl, kdo jsem, co

mne potkalo a kam jdu, neznali mne, ani drobtů mi nepodali, a císařští důstojníci tam měli před sebou plné mísy a plné poháry. Já nechtěl pro sebe ničeho, pro tohle nevinné dítě jsem je prosil."

Obstárlý muž na okamžik utichl, sevřel rty, a oči jeho zableskly se zásvitem šílenosti.

Žena Mistopolova dívala se na holčičku se slzami.

"A mohls zůstati ve dvoře?" zeptal se Mistopol.

"Mohl jsem; ale chtěli za to mou víru. Ty jsi katolík; ale špatným bys byl katolíkem, kdybys se víry své zřekl za hrnce masa egyptského."

Kat Mistopol sklopil hlavu, čeledín Barnabáš vstal a vyšel ven; zdálo se mu prý, že opět někdo klepá na vrata.

"A já volil, co volili přede mnou tisícové a tisícové."

"A přece o panu Adamu Eusebiovi na Kladně se vypravuje, že je vtělená dobrota, že je učiněná láska, že v almužně nezná mezí, že si poklady pozemskými, jak onehdy o něm řekl na Smečně páter Menino, získá poklady nebeské," podotkl kat Mistopol.

"Potom jsem šel do Slaného, v celém městě jsem prosil o přístřeší, a nedopřáli mi ho, protože se báli, aby se o nich neřeklo, jako by byli přechovávači. Žena mi umřela, dítě by bylo zmrzlo, a já více nemohu.... Bože spravedlivý!" zaúpěl český rytíř Ctibor

Žďárský na cestě z vlasti své pod pohostinským krovem Slanského kata Mistopola.

A když ráno v katovně vstávali, posvítil Mistopol noclehníku do tváře; byla jaksi podivně stažena, pod bělavým obočím oko obrácené v sloup, a dítě drželo v dřímotách oběma ručkama okolo krku otce — nebožtíka. —

A tuto událosť, věrně vypsanou pérem kata Mistopola na tvrdém pergaménu, čtla už Helenka as po páté.

O něco níže byly připsány následující řádky:

"Třetí den po té, to jest v pondělí po neděli smrtelné, narodilo se ženě mé dítě mrtvé, kteréžto jsem zakopal pod okap, a Helenku, dcerušku po nešťastném panu Ctiborovi, přijali jsme za vlastní." A co dodatek stálo ještě na samém okraji, ale už zažloutlým inkoustem: "Po panu Ctiborovi zbyl mimo dítě ještě obraz; bezpochyby že jest to on sám za mladých let, kterýžto obraz pověsil jsem v průčelí mezi oběma okny pod kříž."

Helenka pergamén opět pečlivě svinula, stáhla černou hedbávnou stužkou a vložila do skříně s ostatními zápisky. —

Již prodíraly se štěrbinami silné dubové okenice paprsky sluneční, a Helenka seděla ještě tak ustrojena. Nebyla po celou noc ani oka zavřela.

Barnabáš si ráno dobře všiml začervenalých zraků dívčiných a vybledlých lící, a zavrtěl hlavou. A

když si usedla k oknu a zadívala se do šedivých oblak, jako by v ní ani duše nebylo, a potom opět k obrazu, zase tak zavrtěl ostražitý čeledín hlavou a zahučel cosi.

"Tobě dnes Helenko, nesvědčí! Měla jsi ošklivé sny, viďže, holečku?" Starý Barnabáš se ku konejšivé řeči musil přetvařovati. "Co by ti řekl tatíček, až by se vrátil a uviděl, že postonáváš po ošklivých snech."

"Tatíček?" opětovala Helenka obrátivši se a pohleděla ostře jasně modrýma očima starému čeledínu v obličej. "Máš pravdu, měla jsem nedobré sny, Barnabáši. Poslouchej! Zdálo se mi, že se přes katovnu ženou černé mraky, v těch mracích že se blýská a že vidím v těch oblacích tvář mého otce. Náhle zasvítilo se mi nad hlavou, zarachotila rána, k nohám klesl mi tatíček mrtvý, a já tu zůstala samotna v cizím kraji a mezi cizími lidmi."

"Divný sen, věru divný. Aby se otci něco po cestě nepřihodilo. Dnes už musí přijíti."

"Půjdeme naprcti. Doprovodíš mne, Barnabáši."

"V noci jsi, Helenko, dlouho svítila," pravil rychle čeledín a přimhouřil oči.

"Četla jsem tamhle v kronice, jak vypálili za husitských dob zdejší město, jak upálili před kostelem sv. Gotharda husitské kněze. Četla jsem, dokud neshořela louč do posledního kousku."

“Bude však, Helenko lépe, zůstaneme-li doma. Začíná pršeti, a potom — víš, že rychtářův Krištof stopuje každé tvé hnutí.”

Helenka neodpověděla. Opět usedla si k oknu na lavici a zas se tak zadívala do šerých oblaků, že Barnabáš již zakýval hlavou po třetí a začal pochybovati v mysli své, zdali to byly opravdu jen nedobré sny, jež ležely Helence v hlavě už do rána.

VI.

Na rychtě královského někdy města Slaného zasedali radní páni v plném počtu, rychtář po pravici komisaře jeho excellencí pana hraběte.

Před nimi stál muž, dle oděvu nadobro rozedřeného, někdy císařský rejthar. Po boku visel mu na řemeni nastaveném provázkem jezdecký kord. I boty měl potulný voják ještě rejtharské. Opíral se nedbale o dubovou židli a chvilkami rovnal si na bradě pocuchaný španělský vous. Na zarudlé tváři nenalezli byste snad jediného místečka, kde by šavle nebyla zanechala brázdy. Hlavu měl ostříhanou do hola a kolem hrdla jakýs zažloutlý cár.

“Tedy že bys mohl, Jošku, na své výpovědi přísahat?” tázal se ho vážným, přísným hlasem rychtář města Slaného a změřil jej pohledem od hlavy až k patě.

„Umřít, nejen přísahat, pane rychtáři!”

"Slyšeli jste, pánové?"

Pan hraběcí komisař pozdvihl také hlavu. "Pravils, že zdejší kat Mistopol je srozuměn s exulanty?"

"Ano, pane komisaři."

"Pravils, že slouží dvěma pánům?"

"Třem, pane komisaři. Městu Slanému, potom jeho hraběcí milosti a nejvěrněji exulantům."

"Nařkls ho, že se propůjčil k oběšení pana Jiřího Haranta, císařského plukovníka a bratra generála Viléma Krištofa.

"Byl jsem, pane komisaři, exekuci přítomen.

"Sloužils ve švédském vojště?"

"Pane komisaři, kdo dal větší žold, tomu jsem věnoval své rámě a svou hlavu. Dnes jsem opět císařský."

Pan komisař vstal a pokynul městskému písaři. Tento přinesl dvě svíčky, rozžehl je, uprostřed postavil ukřižovaného, a voják z třicetileté vojny přísahal.

Konšel Brodský se při té přísaze usmíval, pan rychtář hryzl se do rtů, péro městského písaře skřípalo, a pan komisař sledoval pozorně každé slovo, jež zvučným a pevným hlasem pronášel člověk, kterýž s toutéž lhostejností dovolával se na doklad výpovědi své Boha, jako když tasil kord na svého protivníka v kostkách, kterýž se nechtěl dát obelstít o naloupené peníze.

A když odpřisáhl, opřel se opět o lenoch židlice a počítal v duchu, jakou dostane mzdu a na kolik veselých dnů mu jidášské peníze vystačí.

Písař Bartošek tu byl za mžik s váčkem grošíkův. Vysázel jeden za druhým na postranní stolek a pokynul Joškovi.

Vojín se ušklíbl a bez okolků shrábl peníze. Ani nepoděkoval, ani se pánům neuklonil. Očekával dle všeho za službu svou větší odměnu. Vzdálil se s tlumeným zaklením.

"Pánové, vychováváme si a hýčkáme na vlastních prsou hada!" pravil konšel Brodský, sotva že se dvéře zavřely za udavačem. "I příčina odchodu jeho do Drážďan je vylhaná. Slyšeli jste, že se Švéda opět žene k našim hranicím? Sasíkům ještě nezašla chuť na naše království, exulanti fedrují kurfiřta, kde mohou a jak mohou. A jedním z nejnebezpečnějších zvědů jest kat Mistopol. Vyslal jsem za ním člověka na své útraty, a ten přinesl o služebníku jeho hraběcí milosti prapodivné zprávy. Kaplíř ho doprovázel až na naše pomezí, a na hranicích tiskli si ruce 'na shledanou'."

Pan komisař přesedal při těchto slovech nepokojně na židlici, potažené medvědinou.

"Já mu nevěřil ani tenkrát, když odpřísáhl na radnici před panem Michnou bludařství a když přijímal v kostele jazykem rouhavým poprvé pod jednou," pokračoval konšel. "Pověsil si na tvář škrabošku a

tou škraboškou klamal do dneška celé město, slavný magistrát a milostivou vrchnosť zároveň. Nechci mu přitěžovat; ale pamatujete se, že Švédové vrazili vždycky do těch domů, kde byli nejhorlivější přívrženci rodu Smečenského? — Já musil vydat lupičům poslední peníz, těžce a za dlouhá léta nastřádaný."

Konšel Brodský mluvil, jako když syčí ze zákrytu had; žlutá jeho tvář žloutla při této řeči ještě nápadněji, a kolem svadlých rtů přeletěl chvilkami jizlivý úsměv, tak jako když se někomu vráží do srdce ocel a také s úsměvem.

Konšelé dívali se při této obžalobě jeden na druhého, a jestliže věřili přísaze vojínově, řeči Brodského víry úplně nepřikládali. Ale mlčeli, protože se báli.

Brodský vážil u jeho excellencí více než celý magistrát dohromady, a s komisařem byli jedna ruka. Po městě se proslýchalo, že konšel Brodský chce při děkanském kostele založiti bohatou fundací. Mohl také; bylť bezdětek a jmění měl veliké. Přišel k němu za dřívějších zmatků, skupoval od vystěhovalců domy za "capart", a ještě se povídalo, že v jednom z koupených domů nalezl obrovský poklad.

Pocty a poklon konšel Brodský dbal nesmírně. A chodil také jako pravý patricius. Kabátec nosil vždycky jen z aksamítu, a to z nejdražšího aksamítu černé barvy se stříbrným střepením, kalhoty taktéž aksamítové a přesky na střevících tolikéž stříbrné,

Plášť míval krátký, po španělsku, z těžkého křížového hedbáví.

Jediný z celého města, kdo se na Brodského díval skorem vždy s uštěpačným výrazem ve tváři, byl kat Mistopol, a to panu konšelovi pokazilo mnohou noc a ztrpčilo mnohou chvíli.

VII.

Touže hodinou, když ještě dlel magistrát pohromadě v pilných poradách, jak naložiti s Mistopolem, seděl tento ve své jizbě nad pergaménem a psal. Když otevřel v dubové skříni tajný úkryt, zdálo se mu, jako by se zde byla hrabala v papírech cizí ruka; ale každinká listina byla pečlivě složena na druhé, že by jí sám nebyl lépe uložil. Zavolal Barnabáše, mluvil s ním cos potichu a poněkud se upokojil.

Dopisoval už poslední řádky: "27. dne martii léta Páně 1648 zemřel Blejsa, někdy měšťan Slánský, ve stáří let šestašedesáti. Dejž mu Pánbůh lehké odpočinutí! — O jmění svém nařídil, jak následuje: Na podporu a výživu chudých exulantů dvě stě kop míšenských, kteréž ihned jsou rozdány. Item: sto kop míšenských na podporu těch, kteří, ač se pokatoličili, v srdci zůstávají napořád věrni slavné někdy víře otců, kteréhožto nařízení pro kraj Rakovnický vykonavatelem a peněz doručitelem jmenován jsem já Daniel Mistopol. — Amen."

Mistr odložil péro a svinul pergamén ; sotva že zapadl ve skříni zámek, ozvaly se před katovnou kroky. Už se setmívalo. Helenka veběhla uděšena do jizby a za ní v patách Barnabáš.

"Městští drábové — tatíčku ! vyhrkla dívka ze sebe sotva dechu popadajíc. Poslední slovo jí uvázlo v hrdle.

"Pusť je sem, Barnabáši !"

"Jdou s konšely, mistře !"

"Ať si třeba i s rychtářem ! — A třasa uvaž dříve na řetěz."

V několika okamžicích byli drábové v jizbě a s nimi konšel Brodský a ještě jeden z radních pánův. Ale než překročili práh, poznamenali se všichni křížem.

"Jsi naříčen, mistře, z těžkých provinění. Řeči o skrytých skutcích tvých donesly se až k panu hraběti, a já jen na rozkaz jeho přicházím, abych učinil, co velí úřad a postavení mé," promluvil pan Brodský.

"A úřad a postavení velí tobě ?"

"Tebe zatknouti !"

Mistr Mistopol nezměnil ve své tváři ani jediného rysu. "Čiň svou povinnosť !" prohodil skoro lhostejně. "Ty, Barnabáši, opatři zatím mé hospodářství a bdi nad dítětem. A Helenko — modli se za nepřátele otce svého !" Potom políbil vzlykající dívku na čelo a podal ruce městským pochopům.

Drábové přistoupili nesměle, a když mu dávali železa, pořád se báli, že ta železa spadnou, že se Mistopol stane neviditelným a že jim uškodí.

Helenka usedla si na lavici a z plna srdce svého zaplakala — pro otce? — Chudák otec ležel na hřbitově, dcera o hrobu jeho ani nevěděla. Nejspíše že i jeho rov Švédové rozházeli. Celý hřbitov kolem kostela obrátili v poušť. Staré pomníky spřeráželi a z kamenných kalichů napájeli koně. — Pro toho největšího dobrodince řinuly se jí proudy horkých slzí po lících, kteréhož jí odvedli dnes na smrť.

"Utiš se, Helenko, upokoj se! Nenaleznou na něm ani jediné skvrny. Zítra jej zase pustí, uvidíš, že pustí!" těšil dívku Barnabáš, ale ani sám těm slovům svým nevěřil. Konšela Brodského znal příliš dobře a osudného okamžiku dnešního čekal již dříve, protože úřady platívaly za vhodnou lež dvojnásobně. V nepokojných časech bývá mnoho podlých a nepoctivých lidí, a těch, kteří čekají na lež a lži užívají pro sebe, ještě více.

"Víš, co ti řekl otec, Helenko? Modli se raději za jeho nepřátele!" hovořil dále dušeným hlasem Barnabáš. "Aby na ně Hospodin poslal síru, ohnivý dešť, aby zmámil rozumy jejich a spletl jim jazyky! Za to se modli, Helenko!"

V katovně modlila se dívka se starým čeledínem za nepřátele Mistopolovy, a ve městské šatlavě zarachotily klíče; do vnitra vstoupil muž zahalen v plášť

skoro až po paty, jaký nosívají členové cechův o pohřbech.

V šatlavě kmitalo se u stropu slabounké světélko. Pozdní navštěvovatel shodil plášť a pozdravil nad obyčej přívětivě.

Mistopol uslyšev známý hlas, zachvěl se, ale ani slova neodpověděl.

"Přicházím mistře, jako dobrý přítel. Jářku, mistře Mistopole," zahovořil příchozí hlasitěji, "z čeho jsi nařknut, dokážou ti všecko, a rozsudku se můžeš domysliti. Poslechneš-li mne, bude naše město zbaveno divadla, jak řekl onehdy pan hrabě, že kata vpletou na kolo a z kola pověsí na šibenici. Jářku, mistře Mistopole! Ještě tuto noc ti zaopatřím povoz, i dceři tvé, i starému čeledínu. Zítra snad už bude pozdě. — Máš veliké jmění, vím to, ví to celé město i celý kraj. Za dvě stě kop můžeš býti zítra na saských hranicích."

Kat Mistopol pozdvihl hlavu, upřel ostře zraky své na hosta a usmál se pohrdavě. "Pamatuj se! — jsi Slanský rychtář!"

"Přichazím jako přítel"

"Co prodajný žid přicházíš ke mně, ale ne jako přítel!"

Rychtář zahryzl se do rtů. "Život či dvě stě kop! Máš na vůli; rozhodni se, mistře!"

"Ani za jediný halíř nevykoupím od tebe svého života!"

"Tedy chceš na kolo?"

"Odejdi!" zahučel nevrle kat Mistopol.

Rychtář zbledl, zčervenal, v okamžiku zase sezelenal a odešel.

"Bídáci!" zaslechl ještě za sebou.

VIII.

Třas zaštěkl v katovně už několikráte. Zdálo se, že někdo pod okny tlumeně hovoří. V tom zaklepal kdosi ztichounka na okenici.

"Kdo to?" ozval se Barnabáš a sáhl do výklenku po bambitce.

Náhle okenice zapraskala. Zaduněla rána, okamžitě následovala druhá, okenice povolila a dva muži vší silou vedrali se otvorem do jizby.

Barnabáš stiskl ale chybyl. Vetřelci shasili světlo a vrhli se v tu stranu, kam ukryla se zděšená Helenka.

Ale tímže okamžikem rozevřel starý čeledín do jizby dvéře a do vnitra vrazil Třas napadeným ku pomoci. Jizbou rozlehl se úpěnlivý výkřik a zároveň vzteklý záštěk rozzuřeného zvířete.

Barnabáš rozkřesal rychle světlo.

Helenka ležela v rohu světnice napolo ve mdlobách. Asi dva kroky od ní svíjel se na zemi jakýsi výrostek a na prsou jeho obrovský pes s očima divoce se koulícíma.

“Zpátky, Třase! Neslyšíš?”

Ale Třas neměl mnoho chuti vzdáti se své oběti; přece však se zdvihl s ocasem svěseným a hlavou sklopenou, ale s hledy dosud neodvratně upřenými na mladíka.

Výrostek si z hluboka oddechl. “Pro všecky svaté!” zaúpěl sténavým hlasem.

Barnabáš napálil louč, zarazil ji do štěrbiny v krbu a sehnul se, aby ohledal rány svévolníkovy.

“Tos ty, Krištofe? — Nu, alespoň si budeš pamatovati, že návštěva v katovně je po čertech drahá,” usmál se Barnabáš.

Rány nebezpečny nebyly; ale obličej měl syn páně rychtářův zohyzděný a zkrvácený k nepoznání.

“A druhý pták uletěl! — Do rána budeš u nás hostem!” zval záletníka Barnabáš.

“Pálí to jako oheň! — Vodu!”

“Do rána, brachu, vydržíš. Mysli si, žes v pekle, že tam hoříš, ďáblové že přikládají o překot a že máš při tom žízeň. A za takových myšlének usneš nejsnadněji.”

‘,Ďáble! — Jsem rychtářův!”

“Tím hůře, mladý pane. Šels na oheň a spálils se. Trp tedy.” —

“Barnabáši, což nevidíš? — Podívej se, vezou nás do lesův a kolem vozů hemží se drábové. A já jim pořád mluvím, že nejsem jeho dítě, že jsem sirotek!” zabědovala jako ve snách Helenka.

Čeledín bleskem přiskočil k dívce. "Jsi doma, dceruško, jsem u tebe já, Barnabáš, neboj se! Třas sedí na prahu u dveří a nevpustí sem nikoho."

Louč na krbu zaražená ve štěrbině zasvítila Helence do obličeje.

Dívka otevřevši oči, upřela je nejprve na čeledína a s něho na Krištofa, ale okamžitě je opět sklopila, a zbledlýma lícema přeletěl jí červánek studu, protože měla na ňadrech šat roztržený ve tři kusy.

"Vodu — shořím!" zasténal znovu Krištof a zamáchnul vzduchem pravicí.

"Podej mu, Barnabáši!"

"Měl bych dceruško, hřích, a ten hřích by mi Pánbůh nemohl ani odpustiti, jak je všemohoucí."

"Byl to, Barnabáši, strašný obraz, co jsem viděla; a nesnila jsem."

"Byla jsi, Helenko, ve mdlobách. — Pojď, ulehni v mé komoře, já zůstanu na stráži."

Helenka vstala; ale nohy se pod ní nějak chvěly a hlava jí šla kolem, jako když se dívá nezvyklé oko se závratné výše v bezednou propasť.

A když seděla ve tmavé komůrce, opět přivalily se ke hlavě její příšerné obrazy. Zdálo se jí, že z té černé noci vyzírá k ní milá tvář, jejíž výraz měla ve mladém srdci svém zarytý jako v deskách mramorových, ta svěží, mladistvá tvář že se na ni usmívá, tmavé oko že s ní ani nespouští a rty že tichounce šepotají: "Helenko má!" Náhle však že přihnal se

mrak, že pohitil milostný zjev, z černa mračna že vyhlédl šklebivý rozedraný obličej syna rychtářova, za obličejem že vynořila se z oblaku ruka, ta ruka že zamávla hrozivě proti ní....'

Žes mne tu jen mohl nechati, tatíčku, v tom širém, cizím světě! Či přijdu brzy za tebou?" zaúpěla Helenka polohlasitě.

"Přijdeš, dítě!" zašumělo jí cos kolem mladé, hezké hlavy, jež klonila se níž a níže ku dmoucím se prsoum, jak se klonívá kalíšek luzné květiny, když se schyluje k večeru a začíná vadnouti chladnější vítr. —

Druhého dne ráno vyjížděli z katovny s károu, na níž vozívali na "stínadla" ty, kteří byli před exekucí zemřeli, nebo smrť si udělali. V káře byl zápřažen vychrtlý kůň, jejž nechtěl na trhu od Mistopola nikdo ani zadarmo. Na káře ležel ještě ve tvrdém spánku mladý muž s čelem a obličejem napolo obvázaným.

Ulicemi města jeli zvolna. Lidé se zastavovali, vybíhali z domu a smáli se. Někteří nemohli Mistopolovi přijíti ani na jméno, celé to hnízdo lotrovské proklínali a katovskou "princeznu" nejvíce.

Kára s jedním koněm zastavila před magistrátem. Čeledín Barnabáš šel oznámit na rychtu, že přivezl panu otci nezvedeného syna nazpět. —

Ale ještě tentýž večer roznesla se městem zpráva, že odvezli do šatlavy Barnabáše i "princeznu", protože onen prý se zabýval čarodějstvím a Helena že lákala do katovny bohaté hochy. Včera prý tak přiloudila

syna rychtářova Krištofa a pak jej dali ještě potrhat psům.

“A potom neměl míti takového bohatství!” pravila konšelová Brodská své přítelkyni Vackové, kteráž si schválně sem byla zašla, aby se něčeho dopídila.

“Tak — tak, milá paní! Na magistrátě mají dnes plné ruce práce. Sezení trvá od samého poledne. Mezi Smečnem a Slaným mohou se koně potrhati, a odpoledne jel zvláštní úředník hraběcí do Prahy k místodržícímu. Mistopol je ve spolku se Švédy, s exulanty a kdo ví s kým ještě. Praví se také, že mu rychtář nadržoval.”

Paní Brodská na chvilku přestala a pokyvovala po svém způsobu hlavou, jako by chtěla říci: “Bože, děkuji ti, že nejsem jako....”

A té frejířce měli by na čelo vypálit znamení hanby a vyšlehat ji až na hranice.

Beztoho je to plémě hadí. Poctivé dcery městské tím trpí a synkům se darmo pekelnými kouzly pletou hlavy. Viděla jsem ji kdys, ale jen tak s polovice. Už v jejím oku je celá Sodoma. A když se vyfintí, nedivím, se, že má kolem sebe tolik záletníků. Dcera Bálova, tatík ancikrist a čeledín ďáblův!”

Paní Brodská si oddechla a podala paní Vackové stříbrný pohár, naplněný medovinou.

Konšel přišel ze “sezení” už samý večer. Mrzutě shodil se sebe španělský pláštík a ještě mrzutěji vrhl sebou do lenošky.

"K čemu tolik průtahův?" hněval se pan Brodský. "Ani toho komisaře nepochopuji. Tu do Prahy, tu na Smečno, a naposled snad ho ještě pustí!" ušklebil se a přejel si kostnatou rukou sporý, přihnědlý knír.

"Potom by mohli udělat Mistopola i Slanským rychtářem a jeho "princeznu" vystavěti na vzor všem poctivým pannám!"

Konšel své ženě přisvědčil, paní Vacková okusila medoviny, a domácí paní opět se tak utvářila jako by chtěla říci: "Bože, děkuji ti, že nejsem jako jiní...."

IX.

S výšin, jimiž vine se říšská silnice od Bíliny k Lounům, jela volným krokem dosti silná tlupa jezdcův. Teprve se rozednívalo. Vrcholky hor v pravo vystupovaly každým okamžikem určitěji a určitěji, a a šedivou barvou oblak prorážel na východě tu a tam pruh červánek.

Z jezdců nemluvil nikdo ani slova. Mnohý měl už hlavu sešedivělou a mnohá ta postava na koni byla nachýlena. Hleděli s koní do kraje s obličejem zarmouceným a leckterému zarosil se zrak.

Byl to pustý kraj, kudy jeli; na dobrou míli kolem silnice nebylo ani živé duše. Na místě úhledných, útulných vísek černaly se očazené rumy, na místě rozzelenalých sadův ohořelé kmeny, a na místě bujného

osení úhory, jichž se pluh nedotkl kdo ví už kolik roků.

Nad smutným krajem vyletěl někdy skřivánek, ale okamžitě utichl ve svých pěvánkách a v hrdélku mu zpěv zmíral, protože hluboko pod ním rozkládal se kraj nešťastný.

Před nějakými dvaceti lety říkalo se ještě kraji tomu učiněný ráj. Od moře k moři nebylo země jako tato, a od moře k moři lidu lepšího než ten, jenž tu zemi obýval. Ale lid vyhnali; kteří tu z toho lidu zbyli, utýrali je, usužovali, a z ráje učinili peklo....

V čele rejtharů klusal na hnědouši stařec v kroji švédského plukovníka, a jemu po boku na bělouši mladý důstojník. Na hořením retu vyrazil mu teprve as nedávno první vous. Oko mladíkovo všímalo si však málo vypálených dědin, zdoutnalých kmenův a kraje spustlého. Přisnědlá jeho tvář prozrazovala jakousi nedočkavosť, sokolí zrak upíral se do dálky, jako by jej cos neodolatelnou silou vábilo za výšiny Perucké.

Jezdci podobali se vlašťovicím, kteréž, přilétnuvše z krajin zámořských, naleznou hnízda svá dílem rozbourána, dílem v rukou vetřelcův.

"Takto vypadá svatá země!" zahovořil jezdec s hlavou popelavou v ošumělé kazajce. "Kdo se tam chce podívat, může si cestu uspořit. Ať přijde jen do Čech, projde je kříž nakříž, a uvidí dost. Co tu v těch našich Čechách Kalvárií a co tu krve mučeni-

cké!" Starý bitec utichl a do oka vplížila se mu slza.

A druhům jeho opravdu připadala rodná země dnes jako cizí země, jako daleká Palestýna, kde krok za krokem vidíš rumy, krok za krokem stopy lupičské a nad sebou nebe jako ohromnou olověnou báň.

"Jedeme příliš zvolna, pane plukovníku," ozval se mladý důstojník po boku velitele. Plukovník se trpce pousmál. "Až příliš zvolna, hochu! Ale buď rád; podívej se aspoň na ten domov svůj a vštěp do své paměti obrazy, jež vidíš před sebou, hluboko, protože už sotva kdy otčinu uvidíš. Zůstaneš jí potom tím věrnější, třeba v cizině. — Však vím, co tě pohání. Chlapče, pomysli si, domova nemáš, dnes jsi tu a zítra kdes!"

"Vždyť přece nebudeme rok od roku na koních a rok od roku v táborech. V cizině vyhledám si útulek, a kdybych neměl nikoho — nikoho, strýče můj? — Vy odcházíte jeden za druhým. My mladí tu zůstaneme; odcizíme se jeden druhému."

Starý plukovník neodpovídal; uznával pravdu slov mladistvého důstojníka?

Čech exulant ani jeden ještě nenašel štěstí v cizině, a ty bys je chtěl hledati?"

"Naleznu je strýče — ještě dnes naleznu štěstí svoje!"

"Poslechni, chlapče, co ti nyní řeknu. Jeden z Losů už si vezl nevěstu; říkal nám, že v očích své

nevěsty vidí svou otčinu a rodný dvůr, a když mu za hodinu shodila Valdšteinova soldateska nevěstu jeho se svatebního vozu na českém pomezí zhanobenou — mrtvou, uviděl ve zracích jejích svůj hrob. Tys o tom ještě, Otíku neslyšel. A víš, kde našel ten svůj hrob? Na hromadě mrtvol císařských u Breitenfeldu. Takové je to štěstí exulantův. Nehoň se po něm a nesklame tě; dosáhneš-li ho však, zmizí ti pod rukama. — Já již se toulám, hochu, světem pětadvacet let, a nenapadlo mi ani jednou hledati štěstí." Starý plukovník pobodl hnědouše, by ostřeji zaklusal.

Mladému důstojníku zachmuřil se náhle jasný kruh jeho myšlének, a čím dále jeli s výšin k Oharce, tím temnější a temnější předtuchy plížily se mu do mladé duše a tím černější mraky usazovaly se na snědé jeho tváři.

Jezdci tito byli samí Čechové. Před málo lety tvořili ještě celý "regiment". Jejich pluk byl ve Švédském vojště pluk zasvěcenců Moraně. Kde které bojiště v zemích stižených dlouholetou válkou od roku 1630, každé svlažila česká krev. Byli to veteráni vojny třicetileté.

Leckterý z nich tasil poprvé meč proti tureckým hordám v družině českého pána za "země dědičné", a leckterému vyorala turecká damascenka ve tváři první brázdu.

Šedivý plukovník jejich jmenoval se Pavel Kaplíř ze Sulevic, mladý důstojník Otík Doupovec, a

hned za nimi jeli Ladislav Čestinkostelecký se synem Jiříkem. —

Silnice zatáčela se do Poohří dosti táhlým svahem.

Před očima jezdců objevily se na pravém břehu Oharky Louny. Začernalé střechy, chrámová břidlice, vysoká černá věž, polosbořené kostely na východě a k západu, začmoudlé hradby s kulatými baštami zpola beze střech — mimoděk musily učiniti na diváka dojem města umrlčího.

Tehdáž byla celá česká země podobna ohromnému hřbitovu, lidé v té zemi kostrám, kteréž podle bájí mají život neodolatelný a občas vycházejí z hrobů podívat se, zda-li žije už na povrchu zemském nové pokolení, a zda-li je lepší než to zpráchnivělé.

Rejthaři jeli opět bez hovoru. Zraky jejich upíraly se ku městu.

Ve přední baště zahučela náhle hlásnice, brány sotva otevřené zapadaly opět na zámky; ve branách rachotily těžké řetězy a na náměstí zavířil prudce buben. Měšťané vyhlédali poděšeni a polo ustrojeni s oken; ale na náměstí stál toliko starý Kaksant a vší silou bil do bubnu, jejž tu před rokem zapomněli císařští.

Ve chvilce objevilo se na valech několik mužů se starými mušketami, a městem rozletělo se okamžitě, že táhnou Švédové.

Tato zvěsť působila děsněji, než kdyby sto blesků bylo si zaměřilo do šindelových Lounských střech a všecky je rozžehlo. Muži s mušketami zmizeli s náspův a zůstal tam jedině kmet v dlouhém, černém, ale již velmi obnošeném šatě.

Starý Maksant bil do bubnu, div že se kůže nerozpraskala, na čele mu již vystával pot, a když uviděl, že měšťané se vracejí prudkým kvapem domů, odešel do průjezdu v radnici, buben pověsil v "drábovně" na kolík a mrštil okem po soudruzích, pohřížených ve tvrdý spánek.

"Švédové!" zahučel jim do uší, co měl hrdla, a Lounský Maksant to uměl. Když byl "jarmark", celý jarmark přehřmotil svým bubnem a svým mušketýrským hlasem.

"Ničeho nemáme a ničeho nám nevezmou!' lhostejně prohodil Čepelák probudiv se.

"Vy že jste mušketýři královského města Loun?" zasípěl Maksant a urovnával si u pasu rezavou šavli. "Svéda před branou, vy ospalci."

"Vpustíme ho!"

"Uděláme také nejlíp."

Třetí mušketýr zívl a Maksant sepjal ruce nad zaječím srdcem služebníků královského města. — "Zavřeli před námi bránu. Vyhnem se městu a zabočíme v levo! zavelel pan kaplíř.

"Otevřete!" vzkřikl z plných plic na náspech kmet ve dlouhém ošumělém šatě.

Ale ve bráně stál starý Maksant hrozivě s rezavou šavlí po boku a s halapartnou v pravici. Na náměstí však nebylo živé duše.

“Přicházejí do vlastního a svoji jich nepřijímají,” zabědoval vysoký kmet na valech, pozdvihl hlavu k oblakům a sepjal vyschlé ruce. Byl to lounský měšťan Trochopaeus, bakalář vysokého učení, někdy na škole Lounské preceptor a dnes člověk, žijící od almužny.

“Však povíme ti, ty starý rýpale, jen co odejdou!” zasyčel dole ve bráně Masant.

Trochopaeus se díval za jezdce, již přejížděli napolo vyschlou Oharkou, s očima plnýma slz. Den ode dne čekal, až přijdou exulanti, že zase budou v Čechách pány, on že bude zase na Lounských školách preceptorem, že opět bude vykládati mládeži Virgilia a učiti mladíky sapfickým veršům Horáce. A exulanti jedou okolo už po kolikáté, a dnes v Lounech před nimi zavřeli brány.

Slunce již zářilo v plném ranním zlatě; ale teprve nyní objevila se spousta země v děsné nahotě. Jezdci jeli už dnes skorem pět hodin, a čím přijížděli do země hlouběji, tím pustějším a bezlidnějším byl kraj. Starým vojínům bylo tak jako bývá synovi, když se vrací z daleké ciziny a vidí s návrší rodnou chatu, a neví, zdali pod těmi doškami ještě starý, dobrý otec a milá matička! — —

X.

Ve Slaném na Velvarské bráně rozhoupal se zvoneček. Tklivý, skoro plačtivý jeho zvuk rozlehl se celým městem úpěnlivě, a skoro celé město rozproudilo se také Lounskou třídou v podivném šumění.

Drábové a mušketýři ze Smečna táhli touže ulicí ve dvou řadách a krokem volným, jako když vyjdou o Boží tělo, na ramenou s halapartnami a ve slavnostním oděvu.

Uprostřed kráčeli dva muži s řetězy na rukou a na nohou, a před nimi mladinká dívka, majíc ruce provazem na zad svázané. Podle obou mužů šel kněz kapucín odříkávaje "miserere"; za nimi hned jiný muž ve tmavém španělském plášti, za tím povozy s radními pány a potom dav lidu. — Ty lide ubohý, lide nešťastný! — Podívejte se jen těm divákům do tváří, nouzi uvidíte jim vrytou v každý rys, a přece kdyby byl Smečenský pan hrabě dal vystrojit na náměstí hostinu a dal jim na vůli zasednouti za plné stoly či jíti s průvodem, málokterý by byl opustil divadlo, jakéž uchystal na dnešek slavný magistrát někdy královského města Slaného na "stínadlech". — Krev viděl tehdáž český lid už třicet let, krvavé záplavy na nebi vídal skoro každou noc, ale kata a čeledína katova na kole a dceru katovu na pranýři s vypálenou šibenicí na každé lopatce tak brzy neuvidí! A proto jediné dítě nezůstalo snad dnes pod krovem.

Mistopol šel s hlavou vztýčenou, s obličejem pevně upřeným v před, a sám Pánbůh ví, zdali slyšel jediné slovo mnicha, modlícího se žalmy kajících. Barnabáš leckdy mrštil hněvivými zrakem po klášterníku; ale kráčel také nejevě ani nejmenší známky sklíčenosti.

Toliko Helenka nebyla si skoro ani podobna. Růže na líčkách jí vybledly a oči tmavě modré, zdálo se, že dohasínají. Šumot davů hučel jí do uší, jako když se na širém moři uprostřed nebetyčných vln rozkotá člun a nešťastník vidí před sebou hloubku bezměrnou, a zavírá oči, aby neviděl, až se přivalí obrovská vlna a pohřbí jej....

Na "stínadlech" utvořili drábové kolem odsouzenců kruh, povozy s radními pány zůstaly na silnici; konšelové povstali, pod šibenicí rozevřel městský písař listinu, odkašlal si a četl.

Chcete slyšeti, co četl? — Mistopol sevřel rty ještě křečovitěji a chtěl cosi promluviti; ale nemohl.

Barnabáš svraštil čelo, že se dráb Plicka zachvěl před těmi hledy odsouzencovými, a sklopil obličej k zemi, aby se mu katovský čeledín po druhé nepodíval do očí, protože zraky jeho měly v sobě zrovna ďábelskou pichlavosť.

Písař četl: "Helena, dcera Daniele Mistopola, do dneška kata v městě Slaném...."

"Lžeš! Helena není dcera Mistopolova!" přerušil písaře náhle kat odsouzenec. "Helena je dcera pana Ctibora Žďárského!"

Mladinká dívka upřela k Mistopolovi bledou tvář s výrazem tak prosebným. "Jsi otec můj — můj živitel — ty tatíčku můj!" zavolala, co jí síla stačila. "Nemluv k nim; Helenka tvá ví všecko — všecko, tatíčku!"

"Dále, rychle, pane písaři!" poroučel konšel Brodský.

"— byvši obžalována a usvědčena z frejířství, budiž odvedena na popraviště, pod šibenicí po pás svlečena a vymrskána pochopy katovými. Nad lopatkami budiž jí na každé straně vypálena šibenice, a potom ať ji vedou na dvě míle od města a návrat buď jí zakázán pod ztrátou hrdla".

"Švédové!" zavolal kdosi v zástupech, a tímže okamžikem dal se všechen lid o překot na útěk.

Povozy radních pánů div že se neskácely do příkopů, jak šlehali kočové do koní.

Mušketýři závadili s lidem v útěku, a v pěti minutách zůstali pod šibenicí toliko Mistopol, Helena a Barnabáš.

Od "lipek" ujíždělo tryskem silné oddělení jezdců ke Slanému, a mezi všemi nejprvnější stanul před šibenicí mladý důstojník na upěněném bělouši. Byl to Otík Doupovec. Před Týnicí oddělil se od ostat-

ních asi s dvaceti rejthary, aby propátral okolí, a přišel v čas.

"Bože všemohoucí! Bože spravedlivý!" zvolal prudce Mistopol a zapomněl v tom okamžiku, že má na rukou a nohou řetězy! "To on, Helenko, on — ty dobré dítě! — Slyšíš, Helenko?"

"Ty v řetězích, Helenko? A ruce ti svázali!" žasl mladý muž. Jediným rázem rozťal důstojník provazy na rukou dívčiných. "I sluha váš? — Sám archanděl Michael mne sem vedl."

"V půl hodině by již bylo bývalo po všem!" odtušil Mistopol.

"Já předvídal neštěstí už ode včíra, a proto vytrhli jsme hned po půlnoci. Však vám pouta rozemknou, sám rychtář musí, přisám Bůh, že rozvážou! V této chvíli už jsou bezpochyby v Praze Svédové, a co nevidět přitáhne do Slaného od Prahy časť švédské jízdy," pravil důstojník.

A ve čtvrť hodině tiskl si také starý Kaplíř ruku s Mistopolem, kterýž několika slovy nastínil mu události minulých dnů.

"Nuže, hochu, nalezls nevěstu pod šibenicí. Vysvobodils ji — měj si tedy to dítě z rodu Žďárských, Otíku. Otec i matka obou požehnají vám s výsosti", zahovořil tlumeným hlasem starý plukovník.

Na prsou Doupovce, zdálo se, že bledosť s tváří Helenčiných mizí, že se mění opět v růže a tmavě

modré oči že zase nabývají někdejší hloubky a lesku hvězdného.

"Vy, pánové, buďte svědky dnešního zasnoubení!" Za těchto slov obrátil se pan Kaplíř k Čestinkosteleckému a synu Jeho Jiříkovi. "A vy, staří bŕaši, nešetřte prachu v tomto okamžiku!"

A než domluvil plukovník, ke dvěma stům hlavní objevilo se nad hlavami jezdců, a dvě stě ran z dobrých kovaných bambitek ohlašovalo uděšeným měšťanům Slanským, že domnělá dcera kata Mistopola zasnubuje se pod šibenicí na "stínadlech" s Otíkem, synem po panu Bedřichu Doupovci, někdy sezením na Žerotíně a na Vraném.

Než uplynula hodina, stálo dvě stě jezdců ve službách její milosti švédské královny Kristiny na Slanském náměstí.

A rychtář sám sňal bez pobídky řetězy s rukou a nohou Mistopolovi i čeledínu jeho.

Mladý důstojník, pan Otík Doupovec, doprovodil osvobozence s četou jezdců do katovny. Helenku posadil si před sebe na bělouše.

O nějakou chvíli později prosili páni radní s hlavami svěšenými urozeného pána Pavla Kaplíře o "šanování", a se vším poddávali se k službám milým pánům krajanům, vracejícím se opět do vlasti, a dej Pánbůh, aby prý nadobro.

Konšel Brodský jen s těží držel se na nohou, protože na šibenici na "stínadlech" byl dnes ráno po-

věšen provaz na hrdlo Mistopolovo a Barnabášovo, a kdo ví, na čí hrdlo přichystal jej zatím Rakovnický kat.

"Nevinu Mistopolovu, dcery jeho i čeledína Barnabáše po všem kraji rozhlásíte; list na němž napsán ortel, roztrháte, pečeť rozlomíte, a trest nejmírnější, jejž ukládám vám, bude: odprošení před hromadou celé obce!"

Plukovník Kaplíř ještě mluvil, když se v radní síni rozevřely dvéře a do jizby vstoupil vojín uprášený se zapečetěným listem.

Kaplíř rozlomil pečeť, již přiložil sám Koenigsmark, a usmál se spokojeně.

"Malá strana a Hradčany jsou obsazeny ode dneška vojskem její královské milosti Kristiny, a já jmenován prozatímním hejtmanem kraje Rakovnického."

Po této zvěsti se pan plukovník radním pánům zlehka uklonil.

Konšel Brodský neopovážil se ani oddechnouti. Na mysli zatanuly mu zlé dni dřívějších let, a s touto vzpomínkou přecházel ho už zrak i sluch.

Na náměstí zaduněly podkovy a jezdecké trubky pronikavě zahlaholily. Přijela škadrona švédských dragonův.

"Hraběcí úředník?" otázal se pan Kaplíř; ale musil se tázati po druhé, protože pan Helfinger neslyšel.

"Tito vás, pane, doprovodí na Smečno," řekl pan plukovník a ukázal levicí na jezdce na náměstí.

"Generál Koenigsmark ukládá zdejšímu městu kontribuci tisíc míšenských kop a pro mé rejthary dodáte vše potřebné!" hovořil dále pan plukovník, a oko jeho utkvělo mimoděk na konšelu Brodském; "a to první za dvě hodiny."

"Pane plukovníku —" ozýval se rychtář nesměle.

"Za dvě hodiny, pánové, rozumíte mi? — Bez průtahu!" A za těchto slov opustil pan Kaplíř radní síň.

Za chvíli přiklusala škadrona švédských dragonů s hraběcím komisařem Helfingrem na Smečno.

XI.

Dragoni švédští poplenivše Martinické statky, odjeli opět ku Praze.

Rejthaři Kaplířovi rozložili se ve Slaném. S měšťany spřátelili se za nedlouho.

Už dávno si tak neodpočinuli, jako za ty tři měsíce, co pobyli ve městě. Začali skoro zapomínati, že jsou bez domova a že jsou cizinci ve vlastní zemi.

Dva tu pochovali — věrné, dobré druhy ze zlých dob; a leckterý z těch bělohlavců přál si také uložiti kosti do české černé země. —

Byl smutný, mlhovitý den dušičkový.

V katovně Slanské seděl Mistopol s rukama sepjatýma. — Magistrát opravdu rozhlásil na veřejném trhu po dvakráte nevinu všech tří odsouzenců;

před veřejnou hromadou odprosili radní páni Mistopola i pannu Helenu, dceru po panu Ctiborovi Žďárském.

Helenka však už od té chvíle, co ji uvrhli do temnice, chřadla.

Kat Mistopol měl slavný Mithiolův herbář a s herbářem staré zápisky po otci; v těch zápiscích bylo o nejmožnějších nemocech a na ty nemoci o nejvydatnějších prostředcích; Mistopol se v tom znal mistrně, ale Helence pomoci nemohl.

Růže na lících rozkvetly jí jen tehdáž pod šibenicí v objetí ženichově, a zraky zasvítily se jí jako hvězdy, když chmurnými mraky problesknou, také jen tenkrát, ale od těch dob už nikdy.

Kat Mistopol modlil se u lůžka vychovanky své ze žaltáře: "Když jsem soužen býval, volal jsem k Hospodinu a vyslyšel mne...."

Helenka dřímala poloustrojena. Barnabáš seděl za stolem mlčky s tváří obrácenou k oknu.

Náhle se otevřely dvéře, do jizby vrazil prudce mladý muž, a první pohled jeho byl na lůžko a druhý na Mistopola.

Kat zavrtěl hlavou a potom ještě níže naklonil zraky do žaltáře.

"Je po nadějích!" pravil tiše příchozí pan Otík Doupovec.

Kat Mistopol upřel na něho zraky.

"Dnes v noci vytáhnou Švédové z Prahy. Uzavřeli s císařem mír."

“Půjdeme s vámi!” odvětil pokojně kat Mistopol.

“A Helenka?” zašeptal mladý muž.

“Půjde také, pane.”

Ale má cesta bude, Otíku, delší — delší, miláčku můj!” ozvala se tak jako by ze sna nemocná.

“Uchystáme vůz a připravíme se”, přerušil kat Mistopol ticho, vyšel na zápraží, a ze starých očí vyhrkl mu proud slz.

Švédové, čili čeští rejthaři pana Kaplíře ze Sulevic, chystali se kvapem k odjezdu. Ze Slanských nikdo nevěděl kam; — o tom, že by Švédové opustili Prahu, neměli ani tušení.

Jezdci seřadili se na náměstí a zaměřili k Lounské bráně.

Konšel Brodský si teprve nyní po třech měsících oddechl; bylť celé tři měsíce a ještě několik dní tajil v prsou dech.

Nahoře na “stínadlech” přidružil se k jezdcům vůz. Vedle vozu poklusávali na koních tři muži.

“Sedmého bude tomu, tuším, šest let,” prohodil plukovník Kaplíř, posečkav na Mistopola, kterýž jel podle vozu zadumán. “Jedeme tudy snad ve svém životě naposled. Co jsme tu vykonali soud nad zrádcem a přeběhlíkem, neudál se podobný případ mezi exulanty a bohdá že neudá.”

Mistopol přisvědčil hlavou.

Na mysl mu vstoupila živě ona děsná, listopadová noc, kdy z rozkazu pana Pavla Kaplíře pověsil

na šibenici na "stínadlech" císařského plukovníka, synovce téhož, za to, že v nejtěžší chvíli a v nejrozhodnějším okamžiku opustil strýcův pluk a přešel ke Gallasovi.

Pan Otík poklusávaje taktéž po straně povozu, za každým pátým krokem nahnul se do vnitra.

"Kde jsme už?" optal se z vnitra tichounce mdlý hlas.

"Ještě pořád na cestě z Čech, Helenko!"

"Z Čech? — A mně se pořád zdá, jako bychom zajížděli do země hlouběji a hlouběji, až někam k Berounce, kde býval dvůr Žďárských zemanův...."

"Právě minuli jsme Týnici, miláčku!"

"Už vím, Otíku. Vyprovází nás tolik světel, samé pochodné; — dobře vidím, ani jsem si toho nevšimla."

Mistopol přikryl nemocnou houněmi těsněji.

Starý Kaplíř ocitl se opět u vozu.

"Vydrží tak den. Tato cesta jí dodá. My nikde nemůžeme zůstati a nikdo nám neotevře, aby alespoň mohla umříti pod krovem."

Starý plukovník pohodil hlavou a pravil: "Vždyť jsme exulanti."

A Otíkovi tímtéž okamžikem hrobovým zvukem zašuměla kolem hlavy slova, jež řekl mu Kaplíř před třemi měsíci za jitra červencového na Lounských výšinách: "Nehledej štěstí a nesklame tě; dosáhneš-li ho však, zmizí ti pod rukama"

Tehdáž slovům těm nevěřil, a dnes cítil už hořkou, nesnesitelnou pravdu jejich měrou nejplnější.

* *
*

Opět opouštěla poslední tlupa bohatýrského pluku Kaplířova rodnou zemi, ale dnes už na vždy.

Už jí ti staří rváči neuvidí nikdy.

Bůh ví, ve kterém kraji německém jeden za druhým ulehal k věčnému odpočinku. —

Ze Slaného přibyl do řady jejich — Setelák. Už po celý měsíc nosil uniformu švédskou a po boku rejtharský kord.

Ani jediná hvězda nezasvítila na cestu z vlasti vyhnancům.

Z těžkých tmavých mlh sršelo. Jezdci jeli mlčky bez jediného slova.

Bývá tak vždycky, když odchází člověk z toho milého domova, v němž pobyl krátce návštěvou, a zvláště tehdáž, když do hlavy derou se slova: “Uvidím-li vás ještě kdy, vy drahé kraje, vy pamětníci lepších dnů svých i mých ?”

Ondřej Saramita.

(Psáno: 1884.)

I.

Jdu ke králi! Slyšíš-li? — S předůležitým poselstvím!"

Vysoký kmet v černém oděvu aksamítovém opakoval před portálem, jenž vedl do chodeb ke královským komnatám na Hradčanech, tato slova již asi po třetí. Přízvuk, jakýmž je pronášel, prozrazoval, že jest sice české řeči mocen, ale že mateřským jazykem již velmi dávno nehovořil, anebo že jest jiného národa. Ke starci tulila se štíhlá dívčí postava s hustým, neprůhledným závojem přes obličej, zahalena od hlavy do paty také šerým, polotmavým šatem řasnatým.

Zbrojnoš, jenž tu stál na stráži, napřáhl místo odpovědi proti hrudi starcově dlouhé kopí.

"Rozumíš-li přece?.... Smluvil jsem se posud všude s každým.... A na Hradčanech — na hradě královském, že by čeleď česky neuměla?.... Jdu ke králi.... Přicházím z daleka — velmi z daleka...."

Však vojín mířil pořád jen dlouhým kopím na kmetovu hruď.

A zdálo se, že by se nerozpakoval ani chvilenku, aby je v prsa starcova ponořil, kdyby se tento odvážil překročiti práh. Snědá jeho tvář, silně zarostlá reza-

vými vousy, zatáhla se posměšným výrazem. Odu̇řelé rty se mu na okamžik otevřely a prošlo jimi několik zvuků, podobných skřeku krahujčímu, když se tenhle dravec pták ocitne v širém poli nad plachou, uděšenou křepeličkou.... Nebylo rozuměti ani jedinému jeho slovu.... Dle všeho byl zbrojnoš Němčík — z těch, jimž ani krajan nerozumí, natož cizinec, jehož znalosť německé řeči obmezena na několik nejnutnějších vět.

"Dostanu-li se přece nahoru?.... Jářku: jsem-liž v Praze a dlím-li v sídle českých králů z krve Přemyslovy!" odvětil cizinci pán, kterýž právě z chodby vycházel a jemuž vojín s rezavou bradou vzdával česť, ale také s přepodivným přízvukem a ještě přepodivnější výslovností.

"Chci, pane, ke králi Otakarovi...."

"Ke králi Otakarovi?"

"Tak jest.... S předůležitým poselstvím...."

"Král Otakar leží ubit ve Vídni....v klášteře minoritském...."

"Ubit....král Otakar....zlatý král, železný král že ubit....Nemožno, pane! — Vždyť k němu přicházím....až sem....do Prahy — z tak daleka!"

"Musíš se vrátiti s nepořízenou...."

"Tedy aspoň k jeho synu....k jeho choti...."

"Ani k těm nemůžeš!"

"Ani k těm?"

Dlí odtud hezkých několik mil ve hradě na vysoké, strmé skále.

"A kdo tedy zde — na Hradčanech?"

"Jeho Milosť biskup Eberhard!"

"A čím tu on?"

"Správcem českého království...."

"Správcem tohoto království že biskup.... Eberhard...?"

"Jako bys zrovna s nebe spadl, že nevíš, co se přihodilo.... A odkud ty?"

"Až z Vlach...."

"Ne-li od papeže?.... Snad mu rozhřešení neseš?....Pak bys pozdě, příliš pozdě přicházel!"

Pán, jenž se dal se starým mužem do hovoru, se nyní uštěpačně pousmál.

"Nerouhej se.... Jsi dle všeho z těch, kterým slunce svítí do očí a oni přece nevidí....

Ztepilá dívčí postava přitulila se ke starci, jak mohla nejtěsněji, jako by se o něho bála, protože v chodbě zazvonily o ostruhy meče, a k pánu, jenž s kmetem hovořil, přidružilo se několik rytířů, jejichž obličeje se zastíraly nejpodezřelejšími výrazy a jejichž bodavé oči všecky se upíraly na mladistvou průvodkyni kmetovu....

Starý muž dívčině asi porozuměl, prudce sebou trhl, obrátil se a zaměřil zpět ku západní bráně hradní.

Rytíři se na chvilenku odmlčeli, ale jen pro několik okamžiků. Potom se rozlehl náhradím rozpustilý chechtot, a div že se hroty mečův o dlažbu neurážely, jak lomozně pánům u boků řinčely.

"Upláchnouti jim nedáme.... Vlaská tvář v těchle krajích vznešená pochoutka! — Slyšíš, ty starý!.... Stůj!"

Poslední slova zaletěla k uším kmetovým již po německu.

Kmet stanul opravdu a levou ruku ovinul kolem pasu dívčina.

Pronásledovatelé se také asi na tři kroky před ním zarazili.

"Čeho ode mne žádáte?

Starcova postava, zdálo se, že každým tímto slovem vzrůstala, že rytíři-cizinci vůči ní trpaslíkům se podobali. Nikdo se také ani slova neodvážil promluviti. Tmavé oko kmetovo jako by se všem najednou až do ledví nejpronikavějším pohledem dívalo. Němčíci jako by ku kamenné dlažbě přimrazeni byli.

"Rcetež: čeho ode mne žádáte?"

Starý muž zahovořil hlasem hřímavým, plným mladistvého ještě ohně, a žlutá jeho tvář přecházela v barvu vápencovitou. Vyschlá pravice kmetova pozdvižena proti nim jako by ke hrozbě, jejíž vyplnění bude okamžitě sledovati.

"Jako ryby ve vodě jste oněměli, sotva že jsem se na vás podíval. Nechtějte, abych vás musil zakleti.... Jste beztoho této země pijavice! Vidím vám loupeživosť na obličejích jako hyenám, zřím v srdcích vašich tigří zvířeckosť a ve hlavách vašich o cti ani stopy.... Nechtějte, abyste na těchhle místech zka-

meněli a stáli tu věčně věků pro výstrahu.... Ještě jednou dím: jako ryby ve vodě již nyní jste oněměli, a kdyby se vám zachtělo, ruku po mně vztáhnouti, stali by se z vás sloupové kamenní....jako tamhle ten, o nějž se opírá klenutí....

Kmet se dal se svou průvodkyní opět potom ke bráně....

Za chvilenku ocitli se již za hradbami. Ale šli volným krokem, ani na nich známky po nějakém strachu snad aneb znepokojení. Kmet kráčel s hlavou vztýčenou, jako by byl nevím jak s posláním svým pořídil!.... Rytíři na zámeckém nádvoří dosud beze slova, zraky jejich ještě upřeny do země, jako by příšerný stařec do té chvíle dlel proti nim s pravicí pozdviženou a na svadlých rtech s děsnými slovy klatby, po níž přicházívá zkamenění opravdu, sotva že ji jazyk dopověděl.... A když se poněkud vzpamatovali, sáhli, jako by si řekli, všichni po mečích, aby se vrhli na smělce.

Však stařec s dívčinou ocitli se již té chvíle na levém břehu Vltavském, hezky daleko od mostu proti Většímu městu Pražskému.

Němčíci se pustili do hrozného proklínání a tloukli nahou ocelí do dlažby jako zběsilci. Běda dědince a dvorci, jež dneškem navštíví! Běda životům lidským, jež dneškem oči jejich pod doškovými střechami postihnou! — Ve vůkolí Pražském na tři hodiny cesty bylo jen málo, velmi málo vesniček, kam

by si za posledních časů Braniborci nebyli zajeli na kratochvíli. Když nad kalenci vystupovaly červenavé sloupy dýmu, když na zápražích ženy s dívkami dostenávaly posledním chropotem, když mužům opodál oči se obracely v sloup a bělavé stěny barvila čerstvá krev nemluvňátek, když ve stájích hučel brav, ržali koně a po návsích vyli psi, když se ohlušujícím lomozem rozklinkaly zvony na kostelních věžích, když šedavé oblaky příšerného dýmu z vesnice jedné splývaly ve tmavé chmury s kouřem, jenž se valil od vesničky druhé — bývalo těmhle rytířům nejveseleji......

Těžko, přetěžko pověděti, jaká hrozná novina spočívala ve slovech, jež pověděl Braniborec z družiny biskupa Eberharda, toho času v českém království pána všemohoucího, starému muži, přicházejícímu na královský hrad s důležitým poselstvím : "Král Otakar leží ubit — ve Vídni — v minoritském klášteře...."

Když zavře oči dobrý otec, kolem jehož lůžka hlouček sirotečků, jeden menší druhého, a poručník, jehož svědomí podobno sítku, začne spravovati dědictví, pro děti opuštěnce rána největší, a když ubodali na cizí půdě krále, jemuž jedni zlatý a druzí železný říkali — přišel do jeho dědictví poručník s černějším svědomím než nejděsnější půlnoc prosincová. A netrpěla rodina pouze jedna, ale sta a statisíce věrných, osiřelých hlav, sta a statisíce uhnětených duší.

Za malou půlhodinku vyrazil Bruskou branou z královského hradu četný zástup jezdců za nejzběsilejšího povykování.

Chraniž Bože kousek země, kde se zastaví a ke kterému dvorci zemanskému supí zraky jejich nejdříve zaletí!

Byli to titíž, jimž se zachtělo hebkých lící ztepilé Vlašky po boku kmetově a jimž zbyly pouze laskominy. Za to jim budou musit zmařenou radosť nahraditi české tváře! — — — Jezdci pobodli koně k nejprudčímu trysku. Úvozem jich nebylo ani viděti. Jen šedý oblak letěl krajem jako smršť, jíž lidé říkají svatba čertova. Tentokráte budou musit od Prahy trochu dál. — Už projeli Úněticemi, Tuchoměřicemi, a všude statky prázdny, bez živé duše. Obyvatelé od kolika týdnův ukryti ve skalách Podmoráňských a ve slujích Povltavských, o nichž Braniborčíci dosud nevěděli.

II.

Ve Svatoanežském klášteře na Františku rozhlaholil se největší zvon, jako by se mu každým udeřením kovové srdce chtělo utrhnouti. A trvalo to vždy chvilku, než se ozval nový zvuk — táhlejší, smutnější, mnohem temnější, nežli když k poplachu zvonívají. Kde toho hlaholu zaslechli, všude jim z rukou všecko padalo a kolik očí se tou chvílí zarosilo slzami, jež houstly v těžkou, neprůhlednou mlhu! — Kdyby

snad Vltavou zlaté ryby byly plovaly, bystrému zraku převozníka Lososa byly by tenkráte ušly nadobro . . . A mohlo jimi býti plno celé řečiště ! — Hlava převozníkova nakloněna k zemi, vyschlé ruce sepjaty a svadlé jeho rty se odměřeně pohybují. Neprochází však jimi ani jediného slova, zrovna jako by ten zvon, jenž dozněl před chvilenkou, o řeč ho byl připravil. Z pobřežních chat na druhé straně všecko přede dveřmi, také tam nikdo ani nešpetá, zamlklá i nemluvňátka u prsů mateřských, a spínají ručky po starých i nedorůstlátka, jimž se jedva jazýčky ke srozumitelným slovům otevíraly.

“Rád bych, starý brachu, na druhý břeh !”

Převozník Losos jako by však neslyšel.

“Zaplatím ti dobře ! — Pospěš si ! — Prosím tě ! — V klášteře před chvilenkou sezváněli, rád bych mluvil s abatyší.”

Osmdesátiletý převozník sebou nyní přece zaškubl. Slovo “abatyše” přivedlo jej k sobě rázem.

Převozník Losos utkvěl na kmetu v černém, těsně přiléhajícím oděvu, jak dovedl nejpronikavěji ; ale neodpovídal. Nějak dobře neviděl. Musil si teprve zrak levicí vytříti, a ještě mu poskakovaly před očima mlhovité kroužky nejdovádivějším rojem.

“Kam že chceš ?”

“Do kláštera k abatyši Anežce —”

“Přicházíš pozdě ! — Nebudeš tam nic platen !”

Převozník Losos zahovořil tato slova hlasem hrobovým. Opět se mu rty tak těsně sevřely a několikráte sebou křečovitě zaškubly.

"Na Hradčany přišel jsem pozdě, nebyl jsem tam nic platen. A sem že bych také pozdě měl přijíti? — Toť zrovna by mi zlý duch sám v cestě stál! — Jen si pospěš, prosím tě! — Neotálej!"

"Právě jí dozvonili hodinku!"

Převozník Losos pořád stál jako muž zkamenělec, leda že tak rty otvírá a chvilkami zahovoří. A ještě se k tomu nechce míti, aby vzal do ruky veslo a a ode starého trámce loďku odepjal.

"Přece, člověče, se vzpamatuj — chci na druhý břeh. — A rychle! — Abatyši musím viděti, třeba mrtvou— slyšíš-li — třeba mrtvou. — Než ji obleknou, než ji spustí do hrobky!"

"Tak brzy to nebude. Do kláštera se pohrne celá Praha, všichni budou ji chtít viděti, všichni se přijdou s ní rozloučit. — A až se roznese po Čechách novina, že umřela, budou se sbíhati se všech stran, aby ji aspoň ještě jednou uviděli — zvláště v těchto hrozných časech. — Proč jsi nám jen odešla, ty naše těšitelko ze živoucích jediná! — Proč jsi nás jen opustila, když osiřelosť děsnou cítí i tahle hlava má — tahle stará, osmdesátiletá hlava!"

Převozník Losos se nyní chytil za hlavu oběma rukama a potom jimi zalomil, až mu v nich staré kosti zapraskaly.

“Což teprve ty děti, ty maličké, jež nosí matky ještě na loktech! Jsme sirotci, ty muži cizí — sirotci všichni do jednoho — staří, šediví sirotci. A na lebku osmdesátiletou siroba ranou nejtěžší. — Což jsi toho nikdy nepocítil?”

Převozník Losos položil obě své ruce na rámě muže v černém, atlasovém šatě a zadíval se mu zase tak, jak mohl nejostřeji, v sesivělou, žlutavou tvář. Potom se náhle odtrhl, ustoupil o dva kroky zpět, levici položil si nad oči a zavolal z hlubin duše: “Vítám tě — vítám po tolika letech opět do české země. — Vítám tě — vítám nejupřímněji! — Tahle tvá dcera, není-liž pravda? Vítám vás oba ještě jednou, jak umím nejsrdečněji!”

“Ty mne znáš?”

“Pamatuji si tě do dneška. — A už tomu tolik — tolik let. — Tys vlaský měštěnín. Tys onen mladý muž, jenž byl nejvěrnějším druhem kněžky Blaženy, někdy šťastné i nešťastné dcery Otakarovy. Tys Ondřej.... Sa—ra—mi—ta.... Hleď, i tvé jméno mi v paměti utkvělo. — A co ona? Co ta šlechetná dcera královská? — Ty o ní víš! Ty mi o ní musíš pověděti! — Ó kolikráte jsem ji na téhle lodici vlnami Vltavskými vozíval! Živa-li?”

“Živa....”

“Blažena živa do dneška?”

"Neumře nikdy.... Duše její s námi i zde — duše její naplněna radostí, že na ni v Čechách dosud nezapomněli!"

Ó pane....v Čechách vděčný, upřímný lid.... V Čechách tak brzo nezapomínáme těch, kteří byli drazi a milí srdci našemu. V Čechách jména dobrodinců na věky v požehnané památce! Ty přicházíš sestře povědět o sestře! Pak máme arciť na pospěch. Dokud ještě aspoň teplé její rty, dokud jí ruce nevystydly...."

Převozník Losos odepjal loďku jediným ruky trhnutím a za okamžik brázdilo již veslo jeho vodu Vltavinu ke protějšímu břehu.

Muži ve tmavém, těsně k tělu přiléhajícím šatě zdálo se, že také oči nějak nezvykle vlhnou, že jimi pobleskuje podivný zásvit, jímž celý obličej nabývá jiného měkčího, tak opravdu vřelého výrazu. — Ztepilá postava dívčí zase tak k němu přichýlena. — Vlach cosi potichu hovoří mateřštinou, děvušce na rtících otázka za otázkou, cizinec odpovídá ke každé, ale jen dvěma, třemi slovy. Nezbývá mu k delší řeči ani času.

Převozník již u břehu....

"Já tě tam, pane, dovedu. Musí tě k ní pustiti bez odkladu!"

Budu ti mnohým vděkem zavázán...."

"Žádným, zhola žádným, pane! Jen když mohu v čem posloužiti nejvěrnějšímu druhu dcery někdy

Otakarovy! Já ji také, pane, ctil až na výsosť — až ke hvězdám. — Tudyhle tam budeme nejdříve!"

Za chvilenku stanuli před fortnou. Bylo tu všude lidu, hlava na hlavě.

Mohli se davem protlačiti jen stěží. Bez převozníka Lososa by se to bylo Vlachovi a jeho průvodkyni sotva podařilo. Klášterská fortna ještě zavřena. — Mezi zástupy hrobové ticho! — Jen tu a tam kdosi zašeptne a šeptem mu otázaný odpoví. — Z klášterních chodeb slyšeti úchvatné žalmy umrlčí. — Hlaholy jejich vrývají se Pražanům až do ledví, že se jim zatajuje dech....

Převozník Losos zatrhl zvoncem, div že se nepřekotil....

V otvoru klášterské fortny objevila se bledá tvář sestry klíčnice....

"Pro tuto chvíli není dovolen přístup nikomu!

"Musíš, ctihodná panno, otevříti....

Otvor ve fortně zatím již zase uzavřen.

Sestra klíčnice převozníkových slov už nezaslechla.

Losos se však nedal jen tak odbyti.

Zvonec před fortnou zaklinkal ještě pronikavěji. — Sestra klíčnice opět u otvoru.

"Jen chvíli strpení! — Pro okamžik nemožno otevříti...."

Zrak fortýřčin setkal se s očima kmeta cizince.

"Za chvilenku bude přístup volný každému. — Jenom několik okamžiků strpení!"

"Je tu posel od kněžny Blaženy!"

"Od sestry Felicie — Vileminy —" dopověděl Vlach.

"Jen jsi si měl o hodinu přispíšiti! — Přišel jsi, pane, pozdě!"

"Otevři přec, panno ctná! — Prosím tě!"

Ztepilá dívka po boku Vlachově také sepjala bělounké ruce jako by ke prosbě.

Klášterní fortna otevřena potom v minutě.

Převozník Losos zůstal na prahu.

Do vnitra vešel pouze cizinec s mladistvou dívkou.

Sestra klíčnice je dovedla do kapitulní síně, kde uprostřed nesčíslných voskovic v jednoduché dřevěné rakvi odpočívala v tmavohnědém hábitě první abatyše sester svaté Kláry v Praze, ve sněhobílých rukou majíc zlatý křížek velice umělecké práce se vzácnými relikviemi. Utkvělo-li oko na bělounkém jejím obličeji ostřeji, nemohla se hlava ubrániti myšlénky, že tahle sestra pouze spí, že duše její obestřena dřímotami, vyluzujícími na rtech úsměv nejblaživějšího poklidu.

Jeptišky, dlící kolem nebožky v podlouhlém kruhu, právě dozpěvovaly nejdojemnějším souladem: Subvenite sancti Dei, occurrite angeli Domini suscipientes animam eius------

Vlaský měštěnín poklekl bezděky na mramorovou dlažbu, rty jeho opětovaly šeptem žalozpěvy slovo za slovem, a průvodkyně sdružila stříbrozvuký hlas svůj s písní jeptišek, jako když se ku štěhotání

slavičímu připojí hlahol pěvce opeřence z říše pohádkové.

A když dozněly poslední zvuky nejtiššími akkordy, vstal, pokročil v před, pannám se uklonil, k rakvi abatyšině přistoupil, že kroku jeho nebylo ani slyšeti, sáhl pod černý kabátec, vyňal žlutavý papír, složený ve čtverec, s jasně zelenou pečetí, nebožce vtiskl na obě ruce políbení a list jí položil na prsa. Na psaní byl již z daleka čitelný nápis: "Ctihodné abatyši Anežce, sestře mé zvláště milé a drahé v klášteře sv. Františka ve Větším městě Pražském žijící se svými pannami podle řehole sv. Kláry!" — Na druhém listě, jejž měl Vlach pod kabátcem uschovaný, zněl titul takto: Jasnému králi Českému a Moravskému markraběti od sestry Viléminy, někdy Blaženy Přemyslovny!" Tohoto psaní se však tentokráte cizinec nedotekl.

"Mé poslání do vašeho kláštera, ctihodné panny, tímto vyplněno. Ve psaní, jež jsem položil na hruď bohumilé abatyše, však noviny předůležité. — Když se dny sestry Viléminy chýlily ke sklonku, prohlédaly zraky její časy budoucími, jako my touto dnešní chvílí. Já byl svědkem všeho jejího proroctví. Týkalo se i této země, v níž stála někdy dcery Otakarovy kolébka!"

Vlach, Milanský měštěnín Ondřej Saramita, hovořil hlasem přitlumeným.

Jeptišky kolem ani nedýchaly. — Voskovice na vysokých, cínových svícnech jako by každým okamžikem chtěly shasnouti. — A zdálo se, že se zraky nebožčiny poněkud otevřely a rtoma jako by se byl prodral lehynký vzdech.

"Duch sestry Viléminy prolétal celými stoletími. — Na pergaménu tomto zaznamenány osudy vaší otčiny vlastní rukou její!"

"Abatyše nebožkou . . . kdo z nás smí otevříti tento list, jehož obsah tak vzácné ceny?" ozvala se z panen nejstarší rozhlížejíc se po svých družkách okem rozpačitým.

"Sestra Milada. — Ať jej rozevře okamžitě!"

Zdálo se, jako by ten rozkaz byl vyšel přese rty nebožčiny. — Nikdo mezi všemi přítomnými nehnul ani jazykem. Ústa vlaského posla sevřena nejtěsněji. — Z panen se ještě žádná neosměluje po psaní, jež se žloutne abatyši Anežce na prsou, ruky vztáhnouti.

"Sestra Milada...."

V kapitulní síni ani dechu neslyšeti, veškeré zraky upřeny k rakvi, v níž nebožka se rtoma, zdá se, že poloootevřenýma.

Konečně se odvažuje z panen jedna, přistupuje k rakvi, chvějíc se na celém těle posvátnou hrůzou, sklání hlavu k rukám abatyšiným, líbá je a potom béře psaní do rukou, pečeť rozlamuje a začíná čísti . . . . Voskovice pořád jako by každým okamžikem chtěly shasnouti.

V kapitulní síni neslyšeti ničeho, mimo hlas sestry Milady, čtoucí věštbu Viléminínu.

"Štěstí se zlatýma křídloma nebude míti ve vlasti mé nikdy dlouhého stání. — A kdo první po něm vztáhne ruku, aby je vypudil? — Domorodec — A kdo vždycky na své krajany dravce si pozve? — Domorodec. — A přijdou časy, kde bude po Čechách studnic, jejichž voda se zaleskne nad křišťál, po nichž nebude nikdo žízniti, jako po oné, kterou sliboval Kristus, Syn Boží, u studnice Jakobovy ženě Samaritánce, jejíž hříchy všechny byly mu povědomy. — A bude země česká druhou zemí zaslíbenou, v níž rozmnoží Hospodin potomstvo jako písek v moři a hvězdy na nebi. A tou vodou křišťálovou budou hojeny rány, jichž nedovede zaceliti žádný lékař, rány, jichž lidské oko nevidí, ale jimiž duše ke smrti trpívá. — I přihrnou se ode čtyř úhlů světa závistníci, jichž počet bude nesčíslný, aby studnice vody křišťálové zasypali, zaházeli, pobořili, aby po nich nezbylo památky, a vytryskne-li znova kde na těch místech voda, aby byla zkazena. — A najdou se v Čechách lidé, kteří cizince závistníky od jedné z těch studnic ke druhé povedou, každičkou jim ukáží a sami budou rumařské jejich práce pomocníci. Tak zkazí se v kolébce mé i všechen vzduch, že věrná prsa česká nebudou jim moci ani vydechnouti, že se zalknou pod vlastním krovem. A zasypavačům studnic vody křišťálové budou opět ode všech čtyř úhlů světa tleskati a zazpíva-

jí, až poslední poboří, nejhlučnější ‘Te Deum laudamus!’ . . .”

Panny Klarisky poslouchají tuto věštbu s rukama sepjatýma a očima upřenýma na nebožku abatyši ani nedýchající . . .

Sestra Milada klade si žlutavý pergamén až ku samým očím, jako by se chtěla přesvědčiti, zdali v těchto řádkách opravdu obsah, jejž byla právě dočetla . . . .

“V kapitulní síni ještě hrobovější ticho. —

Sám Vlach cizinec jako by se pod tíhou tohoto proroctví chvěl neobyčejným rozčilením, ač je byl z úst věštkyně slyšel na své uši sám. —

“Čti dál — dál — sestro Milado! Do posledního slova!”

Opět se zdálo, jako by toto vyzvání bylo vyšlo z nebožčiných úst . . .

Tentokráte se však jeptiška nemohla nějak ku čtení připraviti, jako by se jí byl zakalil zrak a na pergaménu řádka se řádkou splývaly v šedivou, nečitelnou hmotu.

“Poslechneš-li? . . . Čti dál . . . dál . . .

Jeptiškám vyvstávaly na čelech veliké krůpěje potu studeného, a všecky tiskly v bílých rukou mosazné křížky pevněji . . .

“A běda, kdo se odváží, aby rumy odhrabal, kroužení znova vyzdvihl a opatřil okovy řetězy. — Jednoho po druhém povedou na popraviště, jeden po

druhém bude pro to cediti svou krev. — Co vidím dál? — Bože spravedlivý, kam to zírá můj zrak? . . . Zřím celé procesí lidu všech stavů, všeho věku, obého pohlaví, jak táhnou ku hranicím, jak na pomezí po klekají, jak ruce k modlitbám spínají, jak smutně žalozpěvy pějí, jak se potom k zemi shýbají, jak ji líbají, jak si béře každý trochu prsti na památku, aby mu ji uložili pod hlavu, kde bude jednou odpočívati. — A z těch tisícův a tisíců nevrací se ani jediný, ani vnukové vnuků jejich . . ."

"Dosti, sestro Milado — dosti těch hrůz!"

Panně Klarisce div že psaní tímhle přerušením z rukou nevypadlo; potom se již neodvážila do něho ani pohlédnouti, ale pečlivě list složivši položila jej zase na abatyšinu hruď. —

"A kdo otevře druhý list, jenž psán českému králi a jehož doručitelem jsem také já?"

Ondřej Saramita se rozhlédl kolem po jeptiškách zrakem tázavým. V popředí dlela mladinká děvuška, majíc závojem obličej zastřený a štkajíc potichu. Byla to dcerka ubitého krále, jíž se zalíbilo u milé tety v klášteře. Ale neprohlásila se.

"Mezi vámi, panny ctihodné, ratolesti z rodů v této zemi nejpřednější — ke komu se mám obrátiti? Poraďte mi, snažně prosím vás, abych poselství své mohl vyplniti zevrubně! Neměl bych nikde stání a nikde pokoje! Za radu vám bude vděčna i sama věštkyně, jejíž slovo před trůnem Beránka přemocno!"

"Jdi do kraje, nad nímž vlaje vzduchem fialová orlice ve zlatém poli!" promluvila z panen nejmladší, ta se závojem přes obličej spuštěným. "V těch stranách Žirotínové českého lidu baštou nejsilnější. Nebožtík král na ně vždy spoléhal jako na skály. A nezmýlil se. Kéž by se byl v nikom nikdy nemýlil! Jim směle můžeš podati list svědčící českému králi. Cestu ti každé dítě ukáže! Od nich se také dovíš nejspíše, kterak list nejsnáze doručiti mladému králi. — Fialová orlice ve zlatém poli mladému lvu bílému družkou nejvěrnější!"

Mladinká panna ani nyní neprohlásila Vlachovi svého rodu, ani závoje s obličeje neodhalila. — Sestry svěsily za jejích slov vybledlé obličeje níže ke hrudím.

"Pokoj s vámi, panny ctihodné! — Hospodin vás potěšiž a opatrujž!"

Milanský měštěnín se jeptiškám uklonil, nebožce abatyši ruce opět poceloval a potom se vzdálil z kapitulní síně. Mladistvé jeho průvodkyni se odtud nějak ani nechtělo. Zamilovala si tenhle klášterský útulek tak rázem.

Panny Klarisky poslání Vileminino uloží s abatyší do hrobu . . . Bylo by lépe bývalo, kdyby ho snad ani nebyly otevřely. Je v něm sneseno tolik bídy, tolik soužení, jež na zemi českou přijíti má, že již nyní věrné duši ze všeho toho ke mrákotám smrtelným. Ať na prsou Abatyšiných zpráchniví!"

Panny Klarisky začaly pak hodinky za mrtvé . . .

Temné žalozpěvy rozléhaly se až do ulic od kláštera nejvzdálenějších . . .

Sestra fortnýřka již opět bránu zavírá.

Zástupy lidu se však odtud nehýbají. — Blíží se již beztoho chvíle, kdy vycházívala abatyše provázena pannami, aby podělila pokrmem každého, kdo čekal u fortny klášterní. Od několika dnů vykonávala tuhle službu sestra Milada. Kdo asi dnes objeví se ve dveřích? — Těmhle lidem, jichž se tu nakupilo k nespočtení, vyzíral nedostatek z obličejů každičkým rysem. Oči jejich hluboce zapadlé, barva tváří tu a tam až prozelenávající, ruce kosť a kůže, i vlasy jako by jim hrozným časem popelovatěly, ubožáci podobají se ponejvíce stínům, jež mohou zmizeti okamžikem. — Za dnů morových se nejednou stávalo, že se nešťastník doplížil až ke schodům, vedoucím ku dveřím klášterským, klesl na stupeň vysílen k soudruhu, jehož čelo se již také dotýkalo studeného kamene, a když se fortna otevřela a na prahu objevila se abatyše Anežka, nesouc v každé ruce chléb medem potřený, provázena sestrami, v jejichž levicích nádobky se sílicím vínem, a shýbala se ku zbědovancům, byly již skráně jejich jako led a oči měli obrácené v sloup . . .

Převozník Losos s Vlachem a mladistvou jeho průvodkyní již zase na levém břehu Vltavině. A všem třem se zdá, jako by slyšeli určitěji zalétati za sebou pohřební žalmy panen Klarisek, mezi nimiž nejjasněji

hlaholil verš: "Quia respexit humilitatem ancillae suae; ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes —"

"A kam nyní, pane? — Odpusť smělosti mé! Jsi v Čechách neznámý, snad bych ti v ledačems mohl posloužiti!"

Vlach byl pro okamžik v rozpacích. — Na královském hradě ho odbyli, a kdyby jen byli mohli, ještě jinak by ho byli i s mladistvou dívkou pohanili, a tenhle starý muž by s ním byl srdce ve dvé rozdělil — jen proto, že znal kněžku Blaženu a že jí byl až do smrti druhem nejvěrnějším.

"Potřebuješ, brachu, odpočinku! — Má cesta ještě daleká! — Tvé nohy již mnoho nesnesou!"

"Tolik jako tvé, pane, doufám, že přece ještě! — Nechci se ti vtírati, jen služeb svých ze srdce nabízím!"

"Chceš-li tedy?"

Potom se stiskly dvě staré, osmdesátileté pravice, jak mohly nejvřeleji. —

"Kde vlaje nade krajem fijalová orlice ve zlatém poli? — Toť Žirotín. — Tamnější kraj velmi dobře znám. Tam tě přivítají nejsrdečněji. — Krescencie Žirotínovna v Týneckém klášteře živa do dneška . . ."

"Krescencie?"

"Přítelkyně kněžky Blaženy z mladých, dětských let!"

O kéž bychom tam již stanuli! — Nebudu se moci dočkati!"

"Z kraje onoho slyšeti ledaco... Tak dobrý den cesty! Budeme musit oklikami. Nerad bych, velmi nerad, aby nás lupičské oko postřehlo!"

Převozník Kosos utkvěl očima na ztepilé postavě dívčiny po boku Vlachově.

"Je div, že jste se dostali bez úrazu až do Prahy veliký div! Cesty nebezpečny právě za bílého dne. Ještě nejlépe za noci! — Musíme býti ostražiti jako ostříži! — Od Prahy ke Slanému braniborské zběře zvláště za těchto dnů nejvíce. Každou chvilkou slyšeti, kde zapálili jaký dvůr či dědinku. O Slanské hradby pokusili se již několikráte. Na kostel snažili se hoditi červeného kohouta již po druhé!"

"Hospodin, Bůh Abrahamův, Isákův, Jakubův i Josefův, — ten, který ostříhal Daniela v jámě lvové, který byl ochráncem neviny Zuzaniny, jenž bděl rukou mocnou nade mládenci v peci ohnivé, jenž nedal zahynouti Eliášovi, když všecko všudy hynulo — ten, který mne vedl nebetyčnými horami, na nichž věčný led a sníh, jenž držel nad námi stráž, když hlavy naše byly pohrouženy v dřímoty — neopustí nás ani nyní, když jsme u cíle pouti své. — Měls je viděti na Hradčanech, kterak ztrnuli, sotva jsem se na ně podíval, a což kdybych byl promluvil! A neměl jsem nic než tyto holé ruce, a oni byli v brnění, helmicích a plátech železných!"

Oko Saramitovo lesklo se za těchto slov nevypověditelným svitem, a sivožlutá tvář, zdálo se, že mění se v nejživější nach.

Převozník Losos musil bezděky před tímhle jeho zrakem starou hlavu svěsiti, nemoha odolati bleskům, jež zrovna ze spoda šedivého řasoví seršely.

"Jak myslíš, pane! — Ale abys nemusil litovati, žes mne neposlechl!"

"Do rukou jim arciť nepůjdeme! Ale strach budiž ode mne daleko!"

"Můžeme se tedy vydati na cestu okamžitě!"

"Tím lépe . . ."

"Není-li jen tato panna unavena!"

"Buď o ní bez starosti. Kdo dovede vykonati pouť až z Chiaravallského údolí, o několik hodin cesty mu nebude!"

Mladistvá dívka zahovořila cosi po vlasku.

"Hleď! Kraj světa by prý ještě šla, jen aby mohla shlédnouti vlasť sestry Viléminy, o níž jí toho tolik — tolik v rajském údolí onom napovídala! — Půjdeme! — Ve jménu Páně!"

III.

Večerem začal popadávati sníh a rozbouřil se nějak i vítr. Sešeřilo se také nad obyčej brzy. Za nedlouho bělela se již pole obvyklým zimním pokrovem, jen že posud lehounkým a trochu také zředěným.

Pouze na vyvýšeninách prohnědala či pročernávala prsť. — Oblaky co chvíli šedivější a šedivější, a vítr fičící s nich ostřejší a ostřejší. Někdy se na okamžik roztáhly a od Unhoště zasvítil na říšskou silnici měsíc, ale nějak mdle, jako by světlo jeho větry kalily aneb i chtěly shasnouti.

Po silnici ani živé duše, o povozu také nikde ani pohádky.

Ve vesnicích, jež se černaly brzy po té a brzy po oné straně prastaré cesty říšské, ticho jako po půlnoci, nikde ani světélka, ani psího záštěku neslyšeti, jen ten vítr skučivější a skučivější. Kostelíky, jejichž zašedivělá běl ostře se odrážela od černých, dřevěných zvonic ve hřbitovních rozích, jako by zvaly pozdního chodce ve své stíny, kde prý nejbezpečnější klid, jehož nedovedou vyrušiti ani braniborci. —

Měsíc vystupoval výš a výše, až stál nade starými topoly, jež již tenkráte vroubily silnici od Prahy ke Slanému až daleko za Kněževes; šedavé oblaky srazily se až po samý obzor, lemujíce jej kolem dokola nejpříšernějšími skupeninami. Jen ten vítr od středohorských vrchů jehel bodavější . . .

A v čele téhle krajině dlely snad pod širým nebem pouze tři osoby, jež se sice držely směru, jímž se vinula silnice, ale neustále se kmitaly polními stezkami. Chvílemi se zastavily, dívčí postava po boku vysokého muže přivinula si šaty kolem těla těsněji,

vyměněno několik slov, a už zase honily se stíny pozdních chodců zbělenými poli.

Tu a tam začervenala se na vršku či při rozcestích boží muka, někde také jen jednoduchý, dřevěný kříž. Oba muži obnažili hlavy a pokřižovali se ; ale zdálo se, že pokaždé urychlují krok. Skřípání zvětralého, staletého kříže jako by jim připomínalo děsnou událosť, jež tu zarůstá travou zapomenutí. Někde ten kříž i z brusu nový. Bílé dřevo větrem a deštěm dosud nesešedivělé. A trámce stály tak tiše, ať se o ně opíral severák sebe prudčeji.

“Prosím tě — co tu tolik křížů ? — Každou chvilkou spočine oko na nějakém.”

Převozník Losos si z hluboka oddechl.

“Milý pane . . . Česká země ráj, ale ne ten ztracený. A do ráje se ďáblům od pradávna zachtívá. — A běda, když se do něho dostanou. — Potom se z ráje stává kraj, v němž vladařem běs — ten nejhorší běs. A kde vidíš kříž, pane můj, všude skoro pod ním zasypán černou hlinou běsovský čin. Změní se v zloduchy lidé dříve nejhodnější !”

Tři postavy, kmitající se polní cestou, ocitly se zase před takovým z brusu novým křížem.

Převozník Losos se krajem rozhlédl a pohodil hlavou.

“Je to tady ! Ani bys pane neuvěřil, že to možno. — Bratr tu prodal vlastní sestru ! Bylo to za onoho hrozného hladu, když lidé žebráčkovi posky-

tli noclehu, o sousto ubožáka oloupili a potom připravili ještě o život, když se zapomněla matka i proti své krvi . . . Hu !"

Z brusu nový kříž, vztýčený na pahorečku nad mezí, pojednou zasténal.

Učiněna v něm bezpochyby první trhlina.

"Jakémusi žoldákovi za několik soust chleba . . . Sestra prosila pro všecko na zemi i na nebi, ale bratr jedl a usmíval se. — Hltal, div že se neudávil. — A žoldák cizinec připravil sestru o česť !"

Dívka po boku vysokěho kmeta ve tmavém, těsně přiléhajícím oděvu, přitulila se k němu blíže. Téhle převozníkově řeči rozuměla ; pouze že se sama po česku nedovedla ještě dobře projádřiti. Tů a tam některou větu ; největší obtíže jí působívala výslovnosť. Sestra Vilémšna ji sice byla horlivou učitelkou, ale když začínala Mayfreda nejlépe chápati — na ústa dcery Otakarovy vtiskla pečeť Morana.

"A když se žoldák cizinec chtěl vyšvihnouti na koně, noha jeho nedobře zapadla do třmene, kůň se vzepjal a násilníka se sebe svrhl, že z něho rázem duše vyletěla. — Týmž okamžikem klesl však také k zemi bratr proradce, jemuž poslední sousto v hrdle zůstalo vězeti. Zadávil se ! A oba odpočívají pod tímhle křížem !"

Příční trámec znova tak pronikavě zasténal.

Tři postavy se zase již poli jen kmitali . . . .

"Dosti — dosti ! Nechci slyšeti více !"

"Skoro každy z těch křížů má takovouhle historii! Nejeden ještě děsnější!"

"Jak této zemi posloužím, budu-li moci poslání své vyplniti zevrubně. — Dovědí-li se Čechové, jak zlé dny, jež jich čekají, předejíti, není ani možno, aby kdy takovéto příhody mohly se opakovati."

"Pozor, pane! — Musíme se uhnouti!"

Převozník Losos pojednou Vlachem zaškubl.

Silnicí začernalo se několik jezdců.

Jeli nejprudčím tryskem.

Z brusu nový kříž sténal, jako by se pod čerstvou prstí oba lotři probouzeli a se namáhali prodrati se ven . . .

Silnice se naproti zdvihala poněkud do vršku.

Jezdci koním trochu uvolnili.

Byli samý žert a samý smích. Mluvili cizím jazykem. Převozník Losos nerozuměl ani slova, Ondřej Saramita jen některému výrazu.

Byli to Braniborci, titéž, jež se odpolednem pustili na lup do půlnočních končin za Prahu. Dle všeho se jim dnešní vyjížďka zdařila. Zdálo se, pokud bylo možno oku rozeznati, že před každým v sedle kořisť živoucí. Také proletělo nočním krajem vždy po několika okamžicích zaúpění jako by z více hrdel lidských najednou . . . Mohl to arciť také býti jen vítr; za noci se nezřídka nejen oko, ale i sluch klamává.

Z brusu nový kříž skřípal, jako by všecky hřebíky v něm povolovaly.

Převozník Losos s Vlachem a mladistvou dívkou stáli asi deset kroků od kříže nepohnutě.
Nebylo by přece dobře upoutati pozornosť lupičův.

Braniborci jeli nyní krokem.

Úpění z lidských hrdel bylo zřejmější a určitější.

Koně začali z nenadání frkati, brzy vzpřímili hlavy do výšky a brzy je zase mezi přední nohy věšeli

Jezdci ztichli pěnami . . .

Blížila se beztoho půlnoční hodina.

A lupič od nepaměti vždycky nejpověrčivější.

Vítr zaléhal do kříže prudčeji a prudčeji - - - -

Braniborci se bezděky zahleděli v tu stranu a div že otěží z rukou nepustili.

"Vidíš je? — Tamhle! — Je to Guntram a bratr se sestrou! Jen se dobře podívej!"

Braniborčík mohl sotva domluviti, jak se mu hlas chvěl.

"Stalo se to před rokem. — Mohli by nám zastoupiti cestu . . . Už se hýbají a zrovna proti nám!"

Jezdcům vyvstaly na čele i tvářích hrachové krůpěje horkého potu.

"A kývá se i ten kříž!"

Braniborci se na okamžik zastavili.

"Hospodine, Bože věčný, Bože Abrahamův, Isákův, Jakubův i Josefův, stůj při nás, nevydávej služebníka svého v ruce bezbožných!"

Ondřej Saramita rozepjal obě ruce vzhůru k nebesům.

"Slyšíš? — Proklíná nás!"

Silnicí přeletělo několik ptáků dravců, kteří stopu Braniborčíků poznali i za temné noci, protože jim pokaždé zbylo po nich něco na zub.

Mohla by nás zakleti do těchhle krahujců! Brr!"

Jezdci potom bodli oře do slabin a za chvilenku zmizeli za nedalekou strání. Neodvážili se dále ani silnicí.

"Pomoc! Pomozte . . . Jste-li duchové dobří! Musíte býti dobří, protože se vás zlosynové lekají!"

"Někdo volá! Poslouchej strýčku!" zašeptala dívka po boku Saramitově.

Vlach s převozníkem zbystřili sluch i zrak.

"Nedejte nám zahynouti! Pro Boha našeho i vašeho!"

Větry zanesly k uším jejich každé toto slovo co nejsrozumitelněji.

"Budou to nešťastníci, jež lupiči za noci přepadli, z lože vyrvali a vlekli do Prahy na Hradčany pro kratochvíli. Budou svázáni na rukou i nohou."

Převozník Losos uhodl. Na silnici svíjely se čtyři mladé ženštiny, jimž se silné provazy zaryly na nohou i rukou až do kostí, pokoušejíce se pouta rozdrtiti, ale marně.

Za čtvrť hodinky byly však uvolněny.

"Můžete s námi. Jdeme ke Slanému. Jste-li s t é strany?"

"Já z Buštěhradu!"

"My ze Stelčovsi?"

"A já ze Želenic!"

Ženštiny se třásly po celém těle. Byly také jen zpola oblečeny. Braniborci napadli vesničky jako vlci. Jen že tentokráte nepálili. Běda však, kdo se j im postavil k odporu. Všech těchhle žen mužové leželi pod rodným krovem již studení. Teprve za chvíli vyhrkla jedna za druhou v usedavý pláč, jak se prý se svými choti shledají, zdali živi a zdali nemluvňátka dosud v kolébce. Aspoň v nich naleznou po těšení. A až jim dorostou, dají je králi, jehož tihle cizáci také o všecko připravili a jenž se musí vrátiti, aby mu pomohli za všecko se mstíti do posledních výdechův.

Byl to prapodivný zástup, jenž se nyní kmital pořád tak stezkami postranními a neustále se přidržuje směru říšské silnice. Ženy prostovlasy, bosy, s tvářemi jako oheň a očima plnýma slz a ve hlavách s myšlénkami, z nichž každá těžší než skalnatý balvan, který se tu a tam černal ve zbělené stráni jako bludivec.

"Ach, pane drahý, my žili jako v nebi----"

"Jako v ráji----"

"Svatě, pane----"

"Tak spokojeně----"

A ženy se daly opět do nářku, jenž letěl s kvílením severáku nejkratší cestou ku Praze.

"Neřekl jsem ti, že česká země byla do nedávna rájem, ale ne tím ztraceným? Slyšíš to po druhé!"

Ondřej Saramita jen hlavou přikývl. Bylo mu těchhle matek tak z duše líto.

I mladistvá dívka po boku jeho je těšila, jak uměla nejlahodněji. A ženy jako by slovům jejím rozuměly. Tak jim bylo milounkou řečí mladé cizinky u srdcí volněji a ve hlavách jasněji. Vlaské hlaholy zněly jí na rtech nejkonejšivější hudbou.

Aby vám Pán Bůh dobrotivý ráčil odplatiti, co jste nám prokázali!"

"Aby zvláště tobě, panno milá, Matička Boží vším nejlepším požehnala!"

"Abys byla v životě šťastna, jak si toho sama přeješ z nejvroucnější duše!"

Ženy osvobozenkyně děkovaly svým zachráněncům, jak mohly nejvybranějšími slovy.

Nejdále šla s nimi ta, jež pocházela ze Želenic.

Cesta jim ubíhala nad pomyšlení. Necítili ani nejmenší únavy. Dívka po boku Saramitově kmitala se ptáčetem, jež se v těchto krajích sice zpozdilo, ale drsnému povětří navyklo úplně.

"Přece tedy ty kříže k něčemu dobré. Já vím, že když jej zasazovali do země, nepomyslili si, jak může prospěti nešťastným."

“Pro svědomí zlé zvláště! — A v Čechách bude podle proroctví sestry Viléminy lidí svědomí zlého do nejposlednějších dnův....”

“Podle proroctví sestry Viléminy pravíš?”

“Všecko uslyšíš! Jen až budeme v závětří.”

Severák byl co chvíli neodbytnější a dotěravější. Mladá Vlaška si již po několikráte stahovala šat níže přes obličej. Chodci pak umlkli. Vítr si zaměřil zrovna do jejich tváří.

Před Želenicemi rozloučila se s nimi poslední žena.

Tři postavy daly se nyní více v levo — ke Slanému.

Z odlehlejších vesniček ozývalo se již kuropění.

IV.

Lesy Životínské skrývaly dosud ještě plno utečencův.

Dědinky až po Týnici ponejvíce prázdny, opuštěny. Ukrytcům se z dosavadních útulků pod rodné krovy ani nechtělo. A blížil se čas setby.... Co platno však, kdyby zlatá zrna rozsévali, když je koňské kopyto hluboko do země zašlape a zkypřelou půdu těžkou podkovou ve skálu promění!

Utečenci ve zdejších lesích živili se již i korou se stromův.

Matným svitem, vyrážejícím ze zapadlých očí jejích, až mráz člověkem projížděl.

A zdálo se, že krokem jejich slyšeti i chřestot kostí, jež držela pohromadě namnoze jen vyschlá kůže.

Pan Habart ze Žirotína od kolika týdnů přemýšlel dnem i nocí, kterak by je přiměl k návratu do vesnic, aby se zase chopili pluhu a pole zdělávali. A žádný vhodný nápad mu nechtěl do hlavy.

Ukrytci měli tvrdé, příliš tvrdé lebky. Že prý tu raději zahynou, než aby pro cizince půdu připravovali. A je-li Bůh na nebi spravedliv, že jim pomůže — musí pomoci. Jako by prý jim pod lebkami hrozné bludy vznikaly a upevňovaly se bídou a soužením.

Pan Habart poručil mezi ně rozdati poslední zásoby ze svých obilnic.

Ale což to bylo na takové množství.

Braniborčíci měli už býti ze země dávno pryč a přece jich ještě všude jako v létě much.

V samé Týniči před časem vyvolávali, že všichni Němci musí býti do tří dnů české země prosti, sice že bude s nimi jako s lupiči naloženo. Ale zdaž opustí sršeň rád ovoce, jež dopola vyzobal?

Co bylo po Čechách pánů, kteří druhdy na nebožtíka krále žehrali a již by ho svou vlastní krví, kdyby jen viděli jak, k životu vzkřísili? Co bylo po Čechách pánů, kteří reptali na železnou jeho ruku a již by nyní touž ruku železnou líbali polibky nejvřelejšími? Běda, přeběda, že lidská vůle příliš malomocna, aby mohla mrtvým život vraceti!

“Jakýs cizinec — s neznámou ženštinou — a Čechem průvodčím!”

“Odkud přichází?”

“Chce, pane, jen s tebou mluviti!”

“Doveď ho okamžitě! Jsem vždy ochoten!”

Pan Habart ze Žirotína přehlížel právě, co bylo kde ještě ve sklepích, obilnicích a zásobárnách, rozvrhuje všecko na nejnepatrnější dílečky. A čelo se mu za téhle práce chmuřilo temněji a temněji. Mladý muž, jenž dlel opodál opřen o lenoch starodávné židlice, sledoval na tváři páně Habartově každičké pohnutí. Obličej jeho také zastřen nedobrozvěstným mrakem.

Když se ozvaly na chodbě kroky, chtěl se z komnaty vzdáliti.

“Můžeš prodleti! Cizinec! Kdy už nebyl na Žirotíně cizinec! — Co by mohl ode mne chtíti!”

Poslední věty pronesl pan Habart více pro sebe.

Mladý muž se vzpřímil a utkvěl očima ve dveřích, jež se touže chvílí rozevřely....

“Pokoj a požehnání rodu tvému od věkův až na věky!”

Vysoký kmet ve tmavém, těsně ku tělu přiléhajícím šatě, zahovořil poněkud chraptivým hlasem....

Průvodkyně jeho se zlehka, ale velmi dvorně uklonila....

V komnatě si závoj s obličeje odhrnula.

Mladý muž, dlící od pana Habarta opodál, se nezvykle zarděl.

I tobě přeji všeho dobrého. Jaký účel cesty tvé na můj hrad?"

"Jsem Vlach, Milanský měštěnín."

"A tak zběhlý v řeči naší?"

"Mladá léta jsem prožil v této zemi!"

"Tato — dcera mého bratra — Majfreda. Chtěla shlédnouti českou vlasť!"

"A mne že znáš?"

"Jsem k tobě poslán z kláštera svaté Anežky na Větším městě Pražském!"

"Od abatyše snad?"

"Abatyše touže dobou již v lepším světě...."

"Abatyše Anežka že umřela.... Že ji není více mezi živými? O pak se jí roztrhlo šlechetné, věrné srdce! Pak se jí zakrvácelo to vřelé, vroucí nitro! Anežka Přemyslovna nebožkou!.... Jako by rod Přemyslovců měl opravdu zajíti do nejposlednější haluze!.... Těžké rány, přetěžké posílá Bůh na tuto zemi a na věrný její lid! Přetěžké, pane měšťane! Zdaž jim odolá, zdaž je pro příští čas bude moci unésti?"

"Na Týnici nevědí, otče, ničeho!" promluvil mladý muž.

"I tam namířeny kroky mé! Zatím může, pane, láská tvá sestrám novinu smutnou sděliti!"

"Můj syn — Plichta...."

"Tušil jsem, pane. Jako by ti z oka vypadl!"

Mladému muži se z komnaty nějak nechtělo. — A přece ho hnalo cosi ven do lesů, kde do nedávna byla mezi úkrytci děvuška, jíž se všecka ta bída vyhýbala, jejíž líce rozkvétaly i za třeskutého mrazu stolistkami, když se nejluzněji rozvíjejí.

Tmavé zraky mladé Vlašky již po druhé setkaly se s jeho pohledem.

A pokaždé se mu zdálo, jako by větřík, jenž zabloudil i v toto zátiší a zlehka zaklepal na tabulkovité, nevysoké okno s těžkými, dubovými rámci, přinášel — výčitku.

“V klášteře svatoanežském slyšel jsem hlas: “Jdi do kraje, nad nímž vlaje vzduchem fialová orlice ve zlatém poli! V těch stranách Žirotínové baštou českého lidu nejpevnější!”

Pan Habart naklonil hlavu poněkud níže ku podlaze.

“A já šel bez odkladu, i doufám pevně, že nikoliv nadarmo....”

Mladý muž opodál jako by byl ku dřevěné podlaze přimrazen.”

Vlach se svou neteří seděli již naproti panu Habartovi.

“Jmenuji se Ondřej Saramita. Dceři nebožtíka krále Přemysla Prvního jsem těmito prsty v Chiaravallském klášteře oči zatlačil.”

“Blaženě?”

“Sestře Vilémině, pane!”

V obličejích synově a otcově pojevilo se překvapení, jež nelze vypověděti.

Po chvilenku zavládlo také komnatou hrobové ticho.

Nesu od ní list českému králi. Vím, že do rukou jeho psaní nebudu moci odevzdati.... Za to jej skládám v ruce tvé...."

"V ruce mé?" Jak to? Snad spíše králevici? Arciť....arciť....toho bys sotva nalezl!"

Ondřej Saramita podával panu Habartovi list s pečetí tentokráte červenou.

"Jest neporušený! Choval jsem jej na holé hrudi!"

"Mohu tedy čísti?"

"Jen rozevři...."

Pan Habart přiložil pergamén ke rtům a políbil jej, jako líbávají drahocenný relikviář. Potom jej přitiskl i ke rtům synovým. Ale když pečeť odtrhoval, třásly se mu ruce a s očí slza za slzou na žlutavý papír kanula....

"Čti, pane, hlasitě...."

"Milosť boží sestoupiž na skráně tvé a spočiň na nich po všechen věk!.... Sestra Vilémina, dcera někdy krále Přemysla i Adléty Míšeňské, sestra slavné královny dánské Dagmary, vzkazuje svému pokrevenci pozdravení a přeje s hůry všeho požehnání. Abys byl vladařem, jehož památka by vděčně byla vzpomínána v zemi české do věků nejpozdnějších, aby všichni, kteří nastoupí dědictví oráče Stadického a bu-

dou vládnouti údělem kněhyně Libuše, zapsati si mohli jména svá do srdcí lidu písmenem zlatým; těchto věcí buďtež pamětlivi ve všech řečech i skutcích svých. Nevolejte do svého království cizinců! Jsoutě cizinci v každé zemi podobni housenkám na stromech. A v ničem se neliší od zkřehlého hada, jejž člověk útrpný schoval na svá ňadra. Vždycky se dotazujte rady zkušených krajanův a podle ní zařiďte vládu svou! Mateřskou řeč českou milujte nade všecko a nedávejte nikdy přednosti jazyku cizímu, aby nepřišla v povrhel. Úřadů zemských nesvěřujte leč domorodcům. Se sousedy přátelských styků se varujte a spolků s nimi neuzavírejtež žádných. Buďtež nakloněni všem, kteří kdy budou pod žezlem vaším, se stejnou láskou a pečlivostí. Lidu obecného buďte vždy záštitou a k pánům s rukou železnou vždy zlatou pohotově mějte. Ke svému trůnu nezavírejtež nikdy prahu před nikým. Oporu své vlády vždy ve všech stavech hledejte a neopomíjejte nikoho. Před cizinskou radou zavřete oči i uši a střezte se, aby nenalezla do vašich srdcí průchodu. Blaho rodné země hleďte utvrditi mírem a k železu sáhejte jen za nezbytné nutnosti. Naproti svaté římskoněmecké říši buďte na stráži dnem a nocí, a nedejte se ukolébati svůdnými sliby ani na okamžik. Přišla by vám z ní pohroma největší a neštěstí, jehož dosah nyní pro vás ani pochopitelným není.... A k tomu, abyste dle těchto slov sestry Viléminy, ze služebnic Boha Trojjediného

nejmenší a nejnehodnější, mohli zaříditi vládu svou, dejž vám požehnání sám Všemohoucí Bůh otec se Synem svým jednorozeným i Duchem svatým, jenž milosti veškeré jest rozdavatelem nejštědřejším — amen!"

Pan Habart dočetl a upřel oči na Vlacha vděkuplným pohledem.

"Kéž by těchto zlatých naučení ostříhal aspoň Otakarův syn! — Pak by se v Čechách mnohé změnilo a nynější rány přehluboké zacelily by se za kratičko!"

"Budeš-li mu je moci jednou doručiti!"

"Rád bych již nyní.... Dojmy z dětských let nejtrvanlivější!"

Pan Habart zavadil zrakem mimoděk o synovu tvář.

"Čiň po svém nejlepším zdání!"

"Zatím je jako oko ve hlavě budu chovati, jako klenot nejvzácnější...."

"Rád bych ještě k pannám Klariskám...."

"Sdělím jim smutnou novinu za tebe! Jsi unaven. Budeš potřebovati odpočinku. Dovolíš-li.... Ostatně jsi mne prve vyzval sám. Byl jsem však příliš zvědavcem. Ty odpustíš...."

"Do kláštera musím přece...."

"Až zítra — pozejtří....po druhé! Však nás tak brzo neopustíš!"

Pan Habart pojal Saramitu za ruku.

"Má sestra — abatyše Krescencie — bude arciť nedočkava. Uvedu tě však k ní sám! — Tobě se, panno, u nás také zalíbí. Jenom až jaro přikluše s celým rojem pěvců do našich lesův. Půvaby českých krajů jiné, zcela jiné než ve vaší vlasti...."

Vlaška uklonila se panu Habartovi s milostným úsměvem....

Panu Plichtovi pročervenalo i bílé, jakoby ze mramoru tesané čelo....

Ale nesměl — nemohl se již déle zdržeti. Již na prahu zaslechl ještě s Vlachových rtů: "Nebudeme-li obtížnými, nějaký čas pohostinství, kteréhož nám láska tvá nabízí, milerádi užijeme.... Je mi opravdu česká země jako by druhou vlastí a český lid jako by národem bratrským!"

Pan Plichta si na chodbě z hluboka oddechl. A nyní byl tomu tak z celého srdce povděčen, že se ocitl na čerstvém vzduchu.

V.

Za nedlouho rozhlaholily se Týnecké zvony nejtruchlejší hranou....

Lidé ve městečku vybíhali na silnici, přemnozí zaběhli až ke klášteru, a na rtech jim lpěly nejmožnější domysly, kdo že se s tímto světem rozloučil. Dověděl se však pravdu brzičko, a všude obnažovali hlavy a všude spínaly ruce k modlitbám za jednu z

posledních Přemysloven.... z těch nejlepších, nejšlechetnějších.... A zdálo se, že se ku hlaholu klášterských zvonů přidružily i všecky vůkolní lesy temným, tajeplným hukotem....

"Na Týnici všemi zvony vyzvánějí!"

K těmhle slovům přistárlého muže pozdvihlo se několik hlav, napjalo se několikero uší u několikery zraky se zahleděly v tu stranu, kde na výšině do široka daleka dívá se panenský klášter Týneckých Klarisek.

Tihle lidé dleli v úžlabině odevšad vysokými, staletými kmeny zarostlé, jejíhož konce odtud nemožno dohlédnouti. Bližší drva, kteráž se klonila k údolině, byla očazena dýmem, tu i tam opálena, bez kůry a s haluzemi osekanými. Roklinou jevilo se asi deset chýží, na rychlo z pokácených klád zrobených, a místo došků zakrytých chvojí a mechovinou....

Byli to uprchlíci....

Ukrývali se tu již bezmála dvě léta....

Jen někdy opouštěli tenhle svůj útulek a pustili se ke svým vesničkám, zdali dosud stojí a jak pod rodnou střechou.

K poplachu to býti nemůže. K čemu tedy?"

Mužové podívali se jeden na druhého, jako by si chtěli na vzájem vyčísti myšlénky, a potom zase upřeli zraky v tu stranu, kde klášter panen Klarisek a odkud se tou chvílí vracel páně Habartův syn s očima upřenýma do hřívy koníkovy, jako by v ní jednotlivé žíně počítal. A vraník chvílemi zaržál, jako by někomu

pozdravení od pána svého chtěl vyříditi.... Mladému jezdci ulehly pojednou nedávné časy na hruď hrobovými kamenem, a zdálo se, že věrné, dobré zvíře tušilo, na koho vzpomíná jeho pán.... Tmavýma očima sličné Vlašky zadívaly se mu do duše jiné oči, tak jasně modré, jako nejkrásnější kvítky pomněnkové, vedle černých havraních vlasů cizinčiných zavlály vzduchem jiné světlejší, hebounké jako len, jen že poněkud mdlejšího svitu, a ovroubily tak milou, hezounkou tvář....

Vraník kráčel krok za krokem, chvilkami hlavou potřásaje, jako by chtěl jezdce z těchhle myšlének vyrušiti. Nikdy prý mladé duši nesvědčívají a s kvetoucích tváří spadává jimi lísteček za lístečkem.. Panu Plichtovi nezatanul tenhle obraz před očima již kolik týdnů tak živě, tak určitě jako dnes. Jako by se ona děvuška zrovna nad ním vznášela, slétala k němu níž a níže, aby cítil i její dech, aby si tak viděli očima do očí a tváří v tvář.

Panu Plichtovi tkvěla na mysli jeho první láska. A příčinou toho byla Vlaška, jež v otcovském hradě zůstane pohostinu. Takového rozrušení ve svém nitru již dlouho nepocítil. Přišlo mu pojednou do hlavy, že se prohřešuje na památce Květuščině, že by se neměl do Žirotína vrátiti, pokud starý muž s neteří se tam pozdrží.

"Květuško milá!.... Květuško drahá!.... Zdali jsi dosud na živě!.... Zdali na mne dosud vzpomínáš!".

A vraník zase tak zaržál, že se to rozlehlo kolikerou ozvěnou.

Mladý jezdec si ani nevšiml, že již hrad minuli, že se ocitli na cestě do lesů, kam si druhdy vraník nejraději zajížděl, protože ho vždycky pohladily bělounké ručky, promluvily na něho růžové rtíky a požertovaly si s ním. — Paměť dobrého, věrného koně přečasto lepší nežli člověčí....

"Květušku voláš? Povím ti o ní! Ovšem že zadarmo nikoliv!"

Jezdec pojednou sebou trhl a vraník také poskočil....

V cestě zakmitlo se jakési chlapisko v barvách Třebízského Johanity.

"Nějakým grošem pro nevěstu skrbliti nebudeš? ... He!"

Chlapisko se dalo do nejjizlivějšího smíchu.

Pan Plichta sáhl již k boku po meči, aby posměváčka trochu ocelí pohladil.

"Nech jen — nech, milý panici! Nevíš, že jsem od hlavy do paty namazán hadím sádlem, uzmutým o filipo-jakubské noci? Nevíš panici?"

Chlapisko se neustále tak drze chechtalo, vyhlédajíc až po pás z blizounkého houští.

"Za dobrý groš! Zadarmo ne! — Za peníze každému posloužím.... He — he!"

Pan Plichta bodl vraníka do slabin a rozjel se po vysměváčku jak mohl nejprudčeji.

Ale chlapisko zmizelo krahulíkem a za několik okamžiků stanulo mu opět v cestě.

"Říkali, že skočila do ohně....He....he! To — to, milý pane! Vím o ní předobře. Za dobrý peníz jsem ochoten...."

Podivný člověk, jehož stáří přetěžko podle tváře určiti, poskakoval nyní před jezdcem pozpátku.

U pana Hrabiše na Třebízi už nesloužím. Mohu pověděti všechno — všecinko! — Však si mne rád zavoláš. — Budeš mne vyhledávati ještě sám. — Uvidíš.... Až se ti jen hodně po ní zasteskne!"

"Stojíš, padouchu!"

"Oho, pane! Trochu zdvořileji! — Sice budu mlčeti jako skála!"

"Ničemný chlape....stůj!"

"Pro dnešek bych se potázal se špatnou! Až po druhé, můj milý pane!"

Pan Plichta se opět rozjel za uštěpáčkem, ale lesní cesta se pojednou úžila, chlapisko zabočilo do rokle, odkudž bylo slyšeti mužské hlasy, a potom již nebylo po něm ani vidu.

Pan Plichta seskočil s vraníka, přehodil mu otěže přes hlavu a ovinul je kolem silné haluze starého, s jedné strany zpola uschlého smrku a dal se také do

úžlabiny, v níž měli někteří z ukrytců svůj útulek. Ještě jim lpěla na rtech otázka, komu že na Týnici klášterské zvony hrana vyzváněly.

"Potěš vás Bůh.... Nikoho jste tudy neviděli utíkati?"

"I toho katího kluka z Týnice. Potuluje se tu od kolika dnů, jako by tu opět po čemsi slídil, jako tehdá, když přepadli naše soudruhy!"

"Potřebujeme útěchy, ale věru že již také pomoci, drahý pane!"

"Nemůže to již takhle dlouho trvati —"

"Smíme-li se tě, pane, ptáti, komu panny daly hrana zvoniti?"

"Pražské abatyši — Anežce...."

Ukrytci se nyní odmlčeli a svěsili hlavy k vlhnoucí, svadlým prohnědlým lupením hoházené půdě.

"Pak už nebude vysvobození! Už nebude, pane náš. Už tu tak zůstaneme, milí sousedé, a složíme zde kosti své. — Když všichni odcházejí z královské krve, když nás všichni opouštějí, co nám zbývá ubohým, než abychom uštvané hlavy uložili do siré země i my!"

Starý sedlák sevřel ruce v pěsti, až mu v nich kosti zachřestily.

"Tvrdíte, že se tohoto soužení co nejdříve již zbavíte! Jen vytrvalosť!"

"Ach, Bože! Když té již nemáme? — Kdo by ji pak mohl míti!"

“Otec pro vás všecko učiní....”

Aby mu byl Bůh na věky odměnitelem. Kdyby nebylo vaší orlice, už nebylo by také nás!”

S protější strany ozval se zase posměšný chechtot, jejž, zdálo se, že tentokráte i okolní kmeny opětují....

“Pomůže vám jen ta zubatá — nikdo jiný — už přichází — he — slyšíte, jak jí chřestí hlava v ramenou?”

Posměváček ulamoval větev za větví a házel je dolů do rokle, pořád ze sebe vyrážeje jizlivější a jizlivější smích.

“Však nám, běsovská kůže, tentokráte neujdeš.. Hej, braši!”

Uprchlíci pustili se za chlapiskem, jak jim nohy mohly stačiti. Byli arci umdleni, sesláblí; ale napjali všech sil. A lov se jim podařil opravdu. Za nedlouho rozlehly se lesem pronikavé výkřiky, a než pan Plichta dorazil na místo, odkud vycházely, platili již sedláci chlapisku hotovými. Spoléhal příliš na hbitosť svých hadích údů, noha mu však nešťastnou náhodou klouzla, a posměváček ocitl se v dosti hlubokém výmolu, odkudž mu však utečenci pomohli brzo.

“Prašivče....”

“Zmije ošemetná....”

“Jidášská duše....”

“Proradný chlape....”

A za každým příjmením na tělo jeho pádná rána dopadla. Bránil se sice zuby nehty, na rtech mu vyvstávaly bělavé pěny jako pominutci, ale nic platno. Sedláci byli tentokráte nemilosrdni.

"Povím všecko.... všecinko!"

Chlapisko začalo nyní prositi.... I hlas jeho změněný. Zněl tak úpěnlivě....

"Pro boží smilování! Vždyť mne ubijete!"

"Jen trochu pošimráme.... Jen tak trochu narovnáme! Byls příliš zkřivený.... Mohl by z tebe hrbek býti! Co by ti potom tatík řekl! Styděti by se musil za tebe!"

"Prosím vás.... nezatajím ničeho!"

"Pohovte mu tedy zatím. Bude-li však lháti, dáte mu dvojnásob!"

Pan Plichta se za poběhlíka přimlouval.

"Ach, pane drahý! — Pán Bůh ti zaplať vším nejlepším...."

Sedláci na okamžik ustali.

"Když se tu potulovala ona braniborská rota s rytířem Berutem, padlo oko páně Hrabišovo na Dvořákovu Květušku.... Ó já vím všechno — předobře, pane! A když se dědiník ze Třebíze vystěhoval do zdejších lesů, nemohl Johanita ani zdřímnouti. Nejdříve poslal mne, abych vyzvěděl, kde jsou ukryti. Mému oku neušlo jakživo ani hnízdo, byť bylo sebe ukrytější, natož dřevěné boudy utečenců̊v. Potom poslal za nimi pan Hrabiše svou čeleď, já je vedl . .

nedávnem bledý, jako by naň byla dýchala sama Morana, rděl se mu nejtemnější červení.

VI.

Okny Týneckého kláštera rozevírala se vyhlídka v nejpůvabnější zákoutí onoho ráje, o němž pověděl převozník Losos, že se do něho, poněvadž nebyl tím ztraceným, od jakživa ďáblům zachtívalo a jehož nejrozkošnějším vroubením byly modravé vrchy středohorské, z nichž skoro na každém hrad podoben orlímu hnízdu, střežící průsmyky vedoucí z ciziny ve zdejší kraje. Však přežel, že za oněch dnů strážcové těch hradů v cizí půdé dotlívali a že za jejich hradbami ukrývaly se pouze vdovy se sirotečky. Jinak by sotva byla kopyta cizáckých koní českou půdu dupala a sotva by se byly stopy po běsovských poručnících tak hluboko do téhle země zaryly.

Milánskému měštěnínu se dohledem na vrbenskou rovinu, za níž vystupoval Radobyl, podoben báječnému draku, hlídajícímu práh do zakletého zámku — až oči zkalily. Italská země na povrchu zemském z nejluznějších, ale tenhle český kraj z nejútulnějších, protože se v něm život rodinný rozvíjí v nejrozkošnější květ, jehož název: zlatá domácnosť.

Abatyše Krescencie, sestra páně Habartova, nerušila užaslého kmeta. Z pozdálí ani nebylo znáti, že by tu byla řádila ruka lupičská. Musil by chodec

pod přístřeší, až do samých vesniček, do opuštěných světnic, do vybitých stájí, do pustých dvorů, kde nikde ani vidu o sivých holoubcích, o starostlivých kvočnách, o štěbetavých kuřátkách, o šplouchajících se husách a bručivých kačerech....

"Věčně mladá, věčně lepá jest tato země! Nestárne v ní ničeho! Nevráskovatí ničeho...."

"Jen my....jen my, pane...."

"Takový již osud náš. Stárne všude lidstvo všecko kvapem. Ale přijde čas, uvidíš arciť my již budeme v černé zemi tlíti....kdy omládne i stařík, jehož let ke stu, kdy růžovým květem zardí se tvář staručky, jejíhož věku let, že sama se nepamatuje. — I my zmládneme....I já....i ty.... A sestra Vilémina zaskvěje se nade hroby zapadlými v rouše bílém jako sníh a s tváří lesknoucí se svitem slunce májového. Teprve potom bude míti lidstvo svůj den. Teprve potom bude slaviti ten pravý svátek svůj!"

Pergamenová tvář vlaského měšťěnína zardívala se za těchto slov zápalem věsteckým. I zrak jeho nabýval podivnějšího a podivnějšího lesku a rty se mu ještě neustále pohybovaly, jako by toho měl tolik — tolik na jazyku a na srdci ještě více.

Pan Habart, jenž dlel též v komnatě abatyšině, mimoděk ku výpovědi Saramitově přisvědčoval.

"A víš-li, kdy to bude — kdy, abatyše ctná, i ty, dobrý, šlechetný pane? — Víte-liž?.... Až nebude

mezi lidmi sváru, zlosti, záští, pomsty, až všude všecko pronikne láska — ta nejčistší — ta, kterou křižovali na Kalvarii, kterou křižují do dneška, kterou přibíjejí na kříž tupými — rozumíte-liž — nenadarmo pravím: tupými hřebíky, kteří jí mají plná ústa, kteří ji mají v každém slově, ale jen v srdcích ne, jen ve skutcích ne — kteří umějí o ní z knih mluviti nejnadšenější řeči, kteří ji lidem vnucují.... Slyšíte-liž?.... Kdo jakživ slyšel: vnucovati lidem lásku, která přichází přece vždycky sama vanutím větru, ozve se před nitrem nejlahodivějším hlasem a člověka šťastného blahem nevýslovným naplňuje. Teprve potom bude míti člověčenstvo svůj den — svůj nejslavnější den. Posloucháte mne dobře a pochopujete mne? Nemluvím sám ze sebe, z hlavy mé nic nevychází, ale jazykem mým hovoří k vám ta, která byla tak blízka krvi vaší. Jazykem mým promlouvá k vám sestra Vilémina, jejímž apoštolem nejnehodnějším jsem já...."

Ondřej Saramita svěsil nyní hlavu, ruce položil křížem přes prsa a uklonil se přede křížem, jenž byl zavěšen v průčelí nevelké komnaty.

"A věštec této lásky — této nejčistší, této nejobsáhlejší, této nejvznešenější —"

Ondřej Saramita ukázal vyschlou pravicí ke kříži:

"Vyjde z rodné vší země. Připravit půdu přišel jsem mu já....já.... Bohužel, že nezorána, nezkypřena, že ve skálu udupána, v čedič utvrdlá. Jak těžko, přetěžko jen jednu — jedinou brázdu v ní

vyorati. A ještě tížeji semeno dobré v ornici žírnou zaseti. Abych sednul k líše, nehnul se od rána do večera, od soumraku do svítání a hlídal — hlídal!..— Člověk zlý bude obcházeti krokem zlodějským, aby semeno dobré vyplel a nasel koukole, aby potom místo lásky vzešel svár — pekelský svár. Opětuji poznovu: z hlavy mé nic nevychází, na jazyk klade mi slova všecka duch, jenž byl, jest a bude, jenž se vtělil v dceru jednoho z vašich králů, jenž ji posvětil a k dílu velikému povolal....Vy mi nevěříte....Ani ty, ctná abatyše, jež jsi ji tak ráda mívala, jež jsi ji milovala více než sebe, jež jsi také opovrhla radostí života a oděla se rouchem, pod kterým vítězství palmovým věncem skráně korunuje. — Když se objevila v Milaně, neznal jí nikdo, zhola nikdo. Bledé tváře ženské s bělavým závojem si žádný ani nevšiml. Ale přišel čas a kořilo se jí město, v němž byl někdy Ambrož arcibiskupem, v němž Augustin se začal probouzeti. Pravím-li: kořilo se jí město, právě mluvím. — Já z počátku se divil sám; ale potom jsem uvěřil, a od té chvíle víra má pevnější než Petrova, když pravil: 'Pane, odstup ode mne, neboť jsem člověk hříšný', stálejší než Tomášova, když padl na kolena a vyznal: 'Pán můj a Bůh můj!' — Po stopě sestry Viléminy rostly všude nejvyznačnější květy, jež se vykládají vděčností. — Ó bych mohl pověděti, kolik jazyků ji blahoslavilo již na zemi, kolik srdcí oddechlo si slo-

vem jejím, jako by skály s nich spadávaly, kolik očí se vyjasnilo, kolik tváří usušilo, že nezbyla po slze ani památka. A když odešla, aby připravila místa nám, odkud se jednou zase vrátí, a když tělo její ze svatopetrského kostela Milanského přenášeno do Chiaravalle, kde v klášteře život zařízený podle regule otce Bernarda, zjevil se nad rakví její baldachin, jako by utkán z nejdražšího nachu, posetý hvězdami, v nichž jako by leskly se démanty, měsícem i sluncem, všecko ze zlata, do něhož se ani nelze svitem oslňujícím podívati. Klášter Chiaravallský od toho dne navštěvovanějším než prahy apoštolské. Klášter Chiaravallský jevištěm divů, jež nejsou se světa tohoto. Klášter Chiaravallský stal se i útulkem mé vlastní rodičky za živa a pohřebištěm po smrti. Dejž jen Bože, abych ve stěnách jeho mohl složiti své kosti i já — až úkol svůj dokonám, až své povolání vyplním....."

Ondřej Saramita již chvilku domluvil, a v komnatě dosud ticho.

Abatyše Krescencie hluboce zamyšlena, a pan Habart tkví očima pln úžasu na vlašském měšťanínu, jemuž se slova řinula z úst tak okouzlujícím zvukem, že jim musil chtěj nechtěj dáti za víru. Za těžkých časů slova naděje a povzbuzení vždycky nejúčinlivější, a člověk nemívá obyčej obsah jejich zkoumati až do ledví. Jen když si po nich hruď oddechne lehčeji. A v Čechách byly časy, jimž se od prvního kroku předků našich do této země nevyrovná do osmdesátých let

století třináctého žádné protivenství. Píšeť sice Kosmas ve své historii o zjevech, po nichž věrné srdce české do dneška se zachvívá lítostí opravdovou a zároveň hněvem vzplává, ale braniborské poručnictví první hroznou metlou egyptskou.

Ale zdálo se, jako by poselstvím sestry Viléminy strašlivé navštívení rázem měnilo se v utěšenější čas.

Onehdejší výpad braniborský z královského hradu na Hradčanech do Pražského vůkolí byl posledním. Němčíci se začali z Čech ztráceti, až se vytratili úplně. A běda, kde by se byl některý zapomněl!

Ondřej Saramita již v klášterním kostele, v němž všecko zakryto bělí sněhovou a voskovic, že jich sebe bystřejšímu počtáři nelze spočítati. Panny Klarisky odbývají za abatyši Anežku smuteční bohoslužbu.

Krescencie nad velikým žaltářem nakloněna tak hluboce, že se lícemi až pergamenu dotýká.

Pod lebkou jí pořád zní věstecká slova onoho vlaského měštěnína a již po druhé se jí zakmitla, jako když mrakem zašlehne blesk, ve hlavě myšlénka, zda-li by jí dostačily ještě síly, aby zaměřila kroky svými do Chiaravalle a nade hrobem někdejší přemilé družky své zakončila i sama pozemskou pouť. Šlo by to však příliš ztěžka. Jest již podobna stébelku, jímž nejnepatrnější větřík zaklátí podle libosti. — A když se rozhlaholilo klášterními kobkami poslední: Requiem aeternam . . . . vzpomínala abatyše Krescencie opět na družku mladistvých let, jako by tušila, že

jí bude tohoto "requiem" v cizí zemi za krátko již tolik — tolik potřebí.

Ondřej Saramita se vracel z Týnice s panem Habartem teprv k večeru.

Byl již teplý, jarní den. Od červencového podvečera nelišil se ničím, leč že dosud lučiny podřimovaly a zeleň jejich ještě tak jako by se bála zaskvíti se aksamítem.

Oba šli volným krokem. Žirotínské lesy pročervenávaly lehounkým růžovým závojem.

Vlaský měštěnín se pojednou zastavil.

"Podívej se, pane! — Těchhle dvou hvězd jsem v celém svém životě nikdy neviděl!"

"U nás svítívají každým večerem.... někdy mdle, jindy jasněji. — Dnes však jejich třpyt opravdu jako by v nich stříbro se zlatem se čistilo —"

Ondřej Saramita se ani nehýbal. Zraky jeho se ku dvěma hvězdám dívají upřeněji a upřeněji.

"Jsou v nich dvě duše — čistější nad křišťál — dvě sestry — jedna Viléminina a druhá Anežčina — našly se po smrti — sdružily se a střeží českou zemi!"

Ondřej Saramita se nemohl těm dvěma hvězdám ani dosti vynadiviti. Zdálo se, jako by od nich nechtěl ani očí odvrátiti.

Když došli k Žirotínu, čekal tu na pana Habarta posel ze samé Prahy.

Byl to Braniborčík. Ale měl uši nějak schlípeny, a jak byl pokorný. Nebýti bleskonohého ryzce, nebyl

by dojel ani na Makotřasy. Rozběhlo se za ním několik sedláků s vidlemi a cepy. Ještě před některým časem nebyli by s ním vydrželi, co by si byl všecko naporoučel.

Pan Ota Braniborský zval zvláštním poslem české pány, aby se dostavili ke sněmu, na němž by se konečně ujednalo, kterak by se vláda v Čechách měla ustáliti a za jakou náhradu by byl ochoten mladistvého králevice vydati zpět osiřelé zemi, aby v ní mohl zaujati panování.

"Tak hluboko jsme svrženi — tak hluboko do propasti závratné. A my se již dívali ke slunci. My byli u něho tak blizounko. Jindy by se byli Čechové zdvihli co jeden muž; byli by sebrali pole jako mrak, byli by vytáhli za hranice a došli si pro mladého krále sami. Mohli bychom sice ještě. Síla stará v našich pažích dosavade. Ale je nás méně — mnohem méně. Kolik jich jen na Moravském poli leží!"

Pan Habart sepjal ruce a hlavou několikráte pohodil.

Ondřej Saramita se zahleděl mlčky do země.

Kdo ví, zdali by mladého krále nevyhledal sám! Je ve světě zkušený, z lidských vlastností není mu neznáma ani jediná.... Kdo ví!

Vlaskému měštěnínu zasvitlo tmavé oko třpytem hvězdy blýskavky.

"Jak do braniborské země daleko?"

Ondřej Saramita utkvěl na panu Habartovi nejpronikavějším zrakem.

"Což o dálku! — Ale o bezpečí...."

"O to bych se postaral, otče můj, já. — Tvůj Plichta již dosti stár, aby rodná země mohla od něho také nějaké oběti požadovati!"

Mladý Žirotínovec vmísil se v hovor otcův s Vlachem nepozorovaně.

"O nějaký den nebude zle. Do Branibor bude beztoho vypraveno poselství. Dříve vyčkáme moudré rady Valdeka, Peruckého, z Ředhoště a nejbližších sousedův."

"Šel bych jen za svým zájmem. Snad smím tuto cestu svou nazvati též zájmem osobním!"

Ondřej Saramita se tak lehce úmyslu, jenž mu vznikl pod lebkou, nespouštíval.

A já bych k tomuto zájmu tvému....smím-li též mluviti s tebou....přidružil i česť a slávu naší orlice!"

Pan Plichta mluvil tak prosebným hlasem.

Starému Habartovi se synova řeč skorem již zalíbila. Touhle jízdou by se arciť sláva fialové orlice ve zlatém poli zaskvěla nejtřpytivěji, a mladý králevic by aspoň věděl, kolik srdcí mu v osiřelém dědictví bi je vstříc, aspoň by se utvrdil v naději, byť se mu vedlo sebe hůře, že otcův trůn nemůže již na dlouho prázden zůstati. A dobře se mu nevede zajisté. Poručník

svěřenci i sousto vyčítává a se sirotčích očí na tvrdý, okoralý chléb nejednou dopadává slza za slzou.

Rodová česť a s tou ctí sdružené dobré jméno otčiny byly zvláště za tehdejších dob pohnutkou nejbohatýrštějších skutkův.

VII.

Již se Majfredě Saramitově v Čechách z míry zalíbilo a ze všech krajů, kteréž byla dosud se strýcem proputovala, Žirotínské závětří nejlépe, snad také pro toho mladého juna, jenž byl tak nadějnou haluzí na kmeni pánů Janoviců s fialovou orlicí. — Ale střežila se až úzkostlivě, aby jí z dívčí duše ani písmenky nevyčetlo pronikavé oko strýcovo, protože by tu chvíli musila opustiti Žirotín a nevrátili by se už nikdy, nikdy....

Vesna přilétala západním větrem ku zdejším lesům blíž a blíže; už bylo viděti, kterak se usmívá, kterak družky její rozestírají svatební závoj, aby jej v nejpříhodnějším okamžiku spustily na zemi, aby jim zahalily i nejpustší, nejzastrčenější kout, kterak ruce jejich v báječných sadech květ za květem trhají a vánkem jej rozhazují na lučiny, až čarovnou pestrotou oči přecházejí, kterak kolem královny jara celá hejna pěvců opeřenců v hrdélkách s nejrozkošnějšími popěvky, kterak jedni druhých hledí předstihnouti, až vítězí nade všemi štěhot slavičí.

mezi lidmi sváru, zlosti, zášti, pomsty, až všude všecko pronikne láska — ta nejčistší — ta, kterou křižovali na Kalvarii, kterou křižují do dneška, kterou přibíjejí na kříž tupými — rozumíte-liž — nenadarmo pravím: tupými hřebíky, kteří jí mají plná ústa, kteří ji mají v každém slově, ale jen v srdcích ne, jen ve skutcích ne — kteří umějí o ní z knih mluviti nejnadšenější řeči, kteří ji lidem vnucují.... Slyšíte-liž?.... Kdo jakživ slyšel: vnucovati lidem lásku, která přichází přece vždycky sama vanutím větru, ozve se před nitrem nejlahodivějším hlasem a člověka šťastného blahem nevýslovným naplňuje. Teprve potom bude míti člověčenstvo svůj den — svůj nejslavnější den. Posloucháte mne dobře a pochopujete mne? Nemluvím sám ze sebe, z hlavy mé nic nevychází, ale jazykem mým hovoří k vám ta, která byla tak blízka krvi vaší. Jazykem mým promlouvá k vám sestra Vilémina, jejímž apoštolem nejnehodnějším jsem já...."

Ondřej Saramita svěsil nyní hlavu, ruce položil křížem přes prsa a uklonil se přede křížem, jenž byl zavěšen v průčelí nevelké komnaty.

"A věštec této lásky — této nejčistší, této nejobsáhlejší, této nejvznešenější —"

Ondřej Saramita ukázal vyschlou pravicí ke kříži:

"Vyjde z rodné vší země. Připravit půdu přišel jsem mu já....já.... Bohužel, že nezorána, nezkypřena, že ve skálu udupána, v čedič utvrdlá. Jak těžko, přetěžko jen jednu — jedinou brázdu v ní

vyorati. A ještě tížeji semeno dobré v ornici žírnou zaseti. Abych sednul k líše, nehnul se od rána do večera, od soumraku do svítání a hlídal — hlídal!..— Člověk zlý bude obcházeti krokem zlodějským, aby semeno dobré vyplel a nasel koukole, aby potom místo lásky vzešel svár — pekelský svár. Opětuji poznovu: z hlavy mé nic nevychází, na jazyk klade mi slova všecka duch, jenž byl, jest a bude, jenž se vtělil v dceru jednoho z vašich králů, jenž ji posvětil a k dílu velikému povolal....Vy mi nevěříte....Ani ty, ctná abatyše, jež jsi ji tak ráda mívala, jež jsi ji milovala více než sebe, jež jsi také opovrhla radostí života a oděla se rouchem, pod kterým vítězství palmovým věncem skráně korunuje. — Když se objevila v Milaně, neznal jí nikdo, zhola nikdo. Bledé tváře ženské s bělavým závojem si žádný ani nevšiml. Ale přišel čas a kořilo se jí město, v němž byl někdy Ambrož arcibiskupem, v němž Augustin se začal probouzeti. Pravím-li: kořilo se jí město, právě mluvím. — Já z počátku se divil sám; ale potom jsem uvěřil, a od té chvíle víra má pevnější než Petrova, když pravil: 'Pane, odstup ode mne, neboť jsem člověk hříšný', stálejší než Tomášova, když padl na kolena a vyznal: 'Pán můj a Bůh můj!' — Po stopě sestry Vílémíny rostly všude nejvyznačnější květy, jež se vykládají vděčností. — Ó bych mohl pověděti, kolik jazyků ji blahoslavilo již na zemi, kolik srdcí oddechlo si slo-

vem jejím, jako by skály s nich spadávaly, kolik očí se vyjasnilo, kolik tváří usušilo, že nezbyla po slze ani památka. A když odešla, aby připravila místa nám, odkud se jednou zase vrátí, a když tělo její ze svatopetrského kostela Milanského přenášeno do Chiaravalle, kde v klášteře život zařízený podle regule otce Bernarda, zjevil se nad rakví její baldachin, jako by utkán z nejdražšího nachu, posetý hvězdami, v nichž jako by leskly se démanty, měsícem i sluncem, všecko ze zlata, do něhož se ani nelze svitem oslňujícím podívati. Klášter Chiaravallský od toho dne navštěvovanějším než prahy apoštolské. Klášter Chiaravallský jevištěm divů, jež nejsou se světa tohoto. Klášter Chiaravallský stal se i útulkem mé vlastní rodičky za živa a pohřebištěm po smrti. Dej jen Bože, abych ve stěnách jeho mohl složiti své kosti i já — až úkol svůj dokonám, až své povolání vyplním....“

Ondřej Saramita již chvilku domluvil, a v komnatě dosud ticho.

Abatyše Krescencie hluboce zamyšlena, a pan Habart tkví očima pln úžasu na vlašském měšténínu, jemuž se slova řinula z úst tak okouzlujícím zvukem, že jim musil chtěj nechtěj dáti za víru. Za těžkých časů slova naděje a povzbuzení vždycky nejúčinlivější, a člověk nemívá obyčej obsah jejich zkoumati až do ledví. Jen když si po nich hruď oddechne lehčeji. A v Čechách byly časy, jimž se od prvního kroku předků našich do této země nevyrovná do osmdesátých let

století třináctého žádné protivenství. Píšeť sice Kosmas ve své historii o zjevech, po nichž věrné srdce české do dneška se zachvívá lítostí opravdovou a zároveň hněvem vzplává, ale braniborské poručnictví první hroznou metlou egyptskou.

Ale zdálo se, jako by poselstvím sestry Viléminy strašlivé navštívení rázem měnilo se v utěšenější čas.

Onehdejší výpad braniborský z královského hradu na Hradčanech do Pražského vůkolí byl posledním. Němčíci se začali z Čech ztráceti, až se vytratili úplně. A běda, kde by se byl některý zapomněl!

Ondřej Saramita již v klášterním kostele, v němž všecko zakryto bělí sněhovou a voskovic, že jich sebe bystřejšímu počtáři nelze spočítati. Panny Klarisky odbývají za abatyši Anežku smuteční bohoslužbu.

Krescencie nad velikým žaltářem nakloněna tak hluboce, že se lícemi až pergamenu dotýká.

Pod lebkou jí pořád zní věstecká slova onoho vlaského měšťěnína a již po druhé se jí zakmitla, jako když mrakem zašlehne blesk, ve hlavě myšlénka, zda-li by jí dostačily ještě síly, aby zaměřila kroky svými do Chiaravalle, a nade hrobem někdejší přemilé družky své zakončila i sama pozemskou pouť. Šlo by to však příliš ztěžka. Jest již podobna stébelku, jímž nejnepatrnější větřík zaklátí podle libosti. — A když se rozhlaholilo klášterními kobkami poslední: Requiem aeternam .... vzpomínala abatyše Krescencie opět na družku mladistvých let, jako by tušila, že

jí bude tohoto “requiem” v cizí zemi za krátko již tolik — tolik potřebí.

Ondřej Saramita se vracel z Týnice s panem Habartem teprv k večeru.

Byl již teplý, jarní den. Od červencového podvečera nelišil se ničím, leč že dosud lučiny podřimovaly a zeleň jejich ještě tak jako by se bála zaskvíti se aksamítem.

Oba šli volným krokem. Žirotínské lesy pročervenávaly lehounkým růžovým závojem.

Vlaský měštěnín se pojednou zastavil.

“Podívej se, pane! — Těchhle dvou hvězd jsem v celém svém životě nikdy neviděl!”

“U nás svítívají každým večerem.... někdy mdle, jindy jasněji. — Dnes však jejich třpyt opravdu jako by v nich stříbro se zlatem se čistilo —”

Ondřej Saramita se ani nehýbal. Zraky jeho se ku dvěma hvězdám dívají upřeněji a upřeněji.

“Jsou v nich dvě duše — čistější nad křišťál — dvě sestry — jedna Viléminina a druhá Anežčina — našly se po smrti — sdružily se a střeží českou zemi!”

Ondřej Saramita se nemohl těm dvěma hvězdám ani dosti vynadiviti. Zdálo se, jako by od nich nechtěl ani očí odvrátiti.

Když došli k Žirotínu, čekal tu na pana Habarta posel ze samé Prahy.

Byl to Braniborčík. Ale měl uši nějak schlípeny, a jak byl pokorný. Nebýti bleskonohého ryzce, nebyl

by dojel ani na Makotřasy. Rozběhlo se za ním několik sedláků s vidlemi a cepy. Ještě před některým časem nebyli by s ním vydrželi, co by si byl všecko naporoučel.

Pan Ota Braniborský zval zvláštním poslem české pány, aby se dostavili ke sněmu, na němž by se konečně ujednalo, kterak by se vláda v Čechách měla ustáliti a za jakou náhradu by byl ochoten mladistvého králevice vydati zpět osiřelé zemi, aby v ní mohl zaujati panování.

"Tak hluboko jsme svrženi — tak hluboko do propasti závratné. A my se již dívali ke slunci. My byli u něho tak blizounko. Jindy by se byli Čechové zdvihli co jeden muž ; byli by sebrali pole jako mrak, byli by vytáhli za hranice a došli si pro mladého krále sami. Mohli bychom sice ještě. Síla stará v našich pažích dosavade. Ale je nás méně — mnohem méně. Kolik jich jen na Moravském poli leží !"

Pan Habart sepjal ruce a hlavou několikráte pohodil.

Ondřej Saramita se zahleděl mlčky do země.

Kdo ví, zdali by mladého krále nevyhledal sám ! Je ve světě zkušený, z lidských vlastností není mu neznáma ani jediná.... Kdo ví !

Vlaskému měštěnínu zasvitlo tmavé oko třpytem hvězdy blýskavky.

"Jak do braniborské země daleko ?"

Ondřej Saramita utkvěl na panu Habartovi nejpronikavějším zrakem.

“Což o dálku ! — Ale o bezpečí....”

“O to bych se postaral, otče můj, já. — Tvůj Plichta již dosti stár, aby rodná země mohla od něho také nějaké oběti požadovati !”

Mladý Žirotínovec vmísil se v hovor otcův s Vlachem nepozorovaně.

“O nějaký den nebude zle. Do Branibor bude beztoho vypraveno poselství. Dříve vyčkáme moudré rady Valdeka, Peruckého, z Ředhoště a nejbližších sousedův.”

“Šel bych jen za svým zájmem. Snad smím tuto cestu svou nazvati též zájmem osobním !”

Ondřej Saramita se tak lehce úmyslu, jenž mu vznikl pod lebkou, nespouštíval.

A já bych k tomuto zájmu tvému....smím-li též mluviti s tebou....přidružil i česť a slávu naší orlice !”

Pan Plichta mluvil tak prosebným hlasem.

Starému Habartovi se synova řeč skorem již zalíbila. Touhle jízdou by se arciť sláva fialové orlice ve zlatém poli zaskvěla nejtřpytivěji, a mladý králevic by aspoň věděl, kolik srdcí mu v osiřelém dědictví bi je vstříc, aspoň by se utvrdil v naději, byť se mu vedlo sebe hůře, že otcův trůn nemůže již na dlouho prázden zůstati. A dobře se mu nevede zajisté. Poručník

svěřenci i sousto vyčítává a se sirotčích očí na tvrdý, okoralý chléb nejednou dopadává slza za slzou.

Rodová čest a s tou ctí sdružené dobré jméno otčiny byly zvláště za tehdejších dob pohnutkou nejbohatýrštějších skutkův.

VII.

Již se Majfredě Saramitově v Čechách z míry zalíbilo a ze všech krajů, kteréž byla dosud se strýcem proputovala, Žirotínské závětří nejlépe, snad také pro toho mladého juna, jenž byl tak nadějnou haluzí na kmeni pánů Janoviců s fialovou orlicí. — Ale střežila se až úzkostlivě, aby jí z dívčí duše ani písmenky nevyčetlo pronikavé oko strýcovo, protože by tu chvíli musila opustiti Žirotín a nevrátili by se už nikdy, nikdy....

Vesna přilétala západním větrem ku zdejším lesům blíž a blíže; už bylo viděti, kterak se usmívá, kterak družky její rozestírají svatební závoj, aby jej v nejpříhodnějším okamžiku spustily na zemi, aby jim zahalily i nejpustší, nejzastrčenější kout, kterak ruce jejich v báječných sadech květ za květem trhají a vánkem jej rozhazují na lučiny, až čarovnou pestrotou oči přecházejí, kterak kolem královny jara celá hejna pěvců opeřenců v hrdélkách s nejrozkošnějšími popěvky, kterak jedni druhých hledí předstihnouti, až vítězí nade všemi štěhot slavičí.

Jaro v českém kraji od pradávna kouzlem působívá....

Jasnívají prý se jim tváře, nad nimiž probleskují oči svitem posledních červánkův a stahují se ke blahému úsměvu i rty, jichž podezřelá modř bezděky útrpnosť vynucuje.

A zase ožila pole i vesničky olidněny.

Za pluhem si vesele oráč pohvizduje, bičíkem popraskává, a koníci řehotají nejspokojeněji. A viděti zkypřenou půdou postavy sice zmořené, ale v obličejích s výrazem nezlomné důvěry v lepší čas, kterak do bílých plachet od pravého ramene k levému boku zavěšených co chvíli sáhají a plnými hrstmi jako do tempa rozhazují od líchy k líše dobré, mnohoslibné semínko.

Jen schází ještě mladý král....

Braniborci ho nechtějí a nechtějí pustiti. Žádají na českých pánech nesmírné sumy peněz. A kde jen stříbra či zlata vzíti? Za málo let bude zase arciť všeho hojnosť; ale nyní —" Uprchlíci v Žirotínských lesích vraceli se nejposlednější. Měli nejtvrdší a nejnedověrnější hlavy. —

Královic Václav byl do nedávna v Žitavě; ale panu poručníku se zdálo, že jest příliš blízko českému pomezí. — Musil dál, hezky dál ku severu....

Všecko vyjednávání bylo bez výsledku.

Pan Ota jen krčil ramenoma a ze svých sum nechtěl sleviti haléře.

Mezi českými pány vyskytl se již návrh, aby mu některé hrady do jisté lhůty místo výkupného zastavili

Taková byla láska a příchylnosť ke krvi Přemyslově. Co mohl zlepšiti chabý, nedospělý pacholík na trůně otcovském? Ani hlavou, ani rukou! A prahlo po jeho příchodu přece všecko jako jelen žíznivý po vodách....

Chýlily se ku konci dny dubnové.

Ondřej Saramita na Žirotíně od některého času jako na trní.

Pan Habart ho sice zdržuje, jak může nejvýmluvnějšími slovy; ale všecko marno.

"Půjdu....Nalézti ho musím! V oblacích býti nemůže — v útrobách zemských také ne! Tušení neklamné mi našeptává, že ho uvidím, že ho potěším. A kdybych nic jiného nedokázal, bude mi již toto odměnou nejlepší. K čemu čekati? S lidmi, jako jest pan poručník — přetěžké smlouvání. Jednej o koupi nějaké s lakomcem a příznivého konce se nedojednáš. Půjdu, pane Habarte, a cestou zpáteční se u tebe zastavím. List sestry Viléminy s sebou vezmu!"

"A ty dovolíš, otče, půjdu-li s hostem naším!"

Ondřej Saramita se podíval na pana Plichtu nedůvěřivě a potom jen tak letmo zavadil zrakem o zardělou tvář Majfredinu.

Čelo vlaského měšťěnína se zachmuřilo a již již se otevřely jeho rty, aby pronesly ostré slovo nějaké.

Majfreda sklopila bílé čelo, do něhož se jí drala červeň valem, sevřela rty až křečovitě a zachvěla se po celém těle.

“Přešel jsem hory, doly a vrchy, jejichž temena se dotýkala až třetího nebe, propasti, jejichž dno bylo nedozírno, a potřeboval jsem průvodčího jen z Prahy na tento hrad. Přijmiž, pane, můj dík, a starosť o mne ponech Bohu, bez jehož vůle jediný vlas nemůže sejíti se staré hlavy mé!”

Ondřej Saramita mluvil hlasem nejstudenějšího větru bodavějším, a vydal se na cestu ještě téhož dne.

Po boku jeho opět ona dívčina a asi krok před ním převozník Losos.

Chůze Majfredina však kolísava, nepevna, tak ráda by se děvuška ohlédla, tak ráda by spočinula ještě jednou okem na tomto hradě, který jí pojednou — rázem připadal jako domov nejvlastnější, ale bojí se — nesmí....

Ondřej Saramita kráčí bez jediného slova s pochmurným oblakem na čele.

Sám se již dvakráte ohlédl a pokaždé potom urychlil krok. — Když se po třetí obrátil k Žirotínu, nebylo již šedavých jeho bašt a mohutných hradeb i valu ani viděti. Jen věže Týneckého kláštera, zdálo se, jako by kývaly za odcházejícími k poslednímu: “S Pánembohem”.

Stáli zase u starého kříže, jen že tentokráte kamenného, jakýmž v Čechách už z Boleslavových let boží muka říkají.

Ondřej Saramita své neteři pokynul, aby posečkala....

Od klášterských věží Týneckých zaléhaly až sem zvony nejsvátečnějším souladem.

Obličej starého Milánského měštěnína zachmuřen ještě temněji.

Majfreda chvěje se před jeho zrakem jako by vánul od Středohoří vítr prosincový.

I přívozníku nějak nevolno.

Ondřej Saramita hovoří po vlasku....

Hlas jeho zní dutě, jako by ze zapadlého hrobu prorážel —

"Odpovídej, Majfredo! Střez se, abys něčeho zatajila, abys snad vzala útočiště ke lži!"

Ondřej Saramita i nějak těžce oddychoval.

"V duši tvé náklonnosť ku synu pána, u něhož jsme byli hostmi!"

Majfredina hlava klesla až k ňadrům, jež se jí zdvihala vlnami, když do vodní hladiny vítr nejprudčeji zaňičí....

"Odpověz, Majfredo.... Chraň tě Bůh, abys mne chtěla obelhati!"

"Ano strýčku!"

Vlaška jen zašeptala.

"Vymítíš ji....utlumíš ji....umrtvíš ji?"

Majfreda neodpovídala.

Ondřej Saramita pokročil až těsně k ní.

Převozník Losos obrátil obličej stranou. Ale umínil si pevně, kdyby chtěl mladé dívce tento stařík ublížiti, že jí nedá, že skočí mezi něho a ji, děj se potom co děj.

“Ty nesmíš muže poznati — poprvé ti to povídám zřejmě — dříve jsem se jen neurčitě o tom zmiňoval, ač jsi mi mohla rozuměti! Ty musíš zůstati čistou, jako někdy bývaly Vestalky, ty bílé panny starořímské, jež věčný oheň střežívaly. Ty budeš také střežilkou — a víš-li čí? Teprve až se vrátíme do vlasti, usedneš na kamennou desku, pod níž tělo sestry Viléminy! Majfredo, utlumíš ji.... umrtvíš ji? Odpověz! K rozmýšlení nemáš času ani okamžik.... Žádám od tebe poslušnosť — bezvýminečnou...... Slyšelas?”

“Utlumím —”

Mladistvá dívka pojednou zavrávorala.

Ondřej Saramita ji zachytil ještě v čas —

Převozník Losos již také přiskočil.

Chvilenku si odpočineme. Bude dobře okamžitě!”

Ondřej Saramita ohmatal neteři tepnu, položil jí ruku na čelo, pozoroval ji několik minut a potom si jak mohl nejvolněji oddechl.

“Byl svrchovaný čas, abychom se již vypravili na cestu. V lesích zdejších příliš těžký, až omamu-

jící vzduch! Člověk to teprve cítívá, když ho ovane jiný vítr....”

Ondřej Saramita mluvil již zase po česku.

Převozník Losos neodpovídal.

Vlaský měštěnín potřel děvuščiny spánky nějakou tekutinou, potom jí přiložil láhvičku ke rtům, a Majfreda rázem procitla. Zdálo se jí, jako by byla hluboce usnula. Jen oči měla trochu zakalené a nohy se jí dosud třásly jako zimnicí.

Za chvilenku však cítila se dosti silnou, aby mohla se strýcem dál.

Ondřej Saramita byl všecek změněn, samá řeč, vtělená vlídnosť a učiněná láska.

Nepostačil neteři pamětihodnosti zdejšího kraje ani vykládati.

Až se převozník Losos hovornosti jeho podivil a nad hodnověrností jeho výkladů hlavou povážlivě pohyboval.

Týmž dnem, kdy tito hosté opustili Žirotín, odejel i pan Plichta, zanechav otci svému vzkaz, že syn bude pamětliv cti a dobrého jména Janoviců a aby byl o něho beze starosti. — Odejel sám a sám.

“Kam....kam....mladý pane?”

Jezdec bezděky na okamžik se zastavil.

V cestě zakmitl se několik kroků před ním opět onen poběhlík, jejž sedláci přivedli před nějakým týdnem na Žirotín spoutaného.

"Chtěl-li bys, půjdu s tebou, upřímně pane! Budu ti věren jako pes — pane."

Kluk se vrhl do cesty v prach, ponořil hlavu do písku, potom se vymrštil úhořem do výšky a jediným skokem ocitl se koni pod plecemi.

"Byl jsem zlý, tuze zlý, ale mohu býti také hodný — tuze hodný; jen mne pane neodpuzuj!"

"Jak jsi se dostal z komory, do níž tě zavřeli?"

"Můj drahý pane — takto!"

Kluk učinil opět skok do výšky, že se panu Plichtovi až v očích zablesklo....

"Kde by mne chtěli, pane, zavříti, musili by mne také zabiti! Jinak mne neudrží! Smím pane?"

Pan Plichta pobodl oře a několika skoky zmizel klukovi s očí.

Kluk se zadíval za ním se zavlhlým zrakem.

Kdo by ho byl viděl nyní, byl by uzřel v prozelenalém obličeji jeho výraz, jakého již v něm dlouho lidské oko nevidělo. A člověk, jehož srdce není zatvrzelé, nebyl by ho mohl — nemohl odsouditi.

"A já přece půjdu za tebou. Budu ti věrným jako pes. Za to, žes mne nedal tlouci, ač bych toho byl zasloužil — vrchovatě zasloužil."

Pan Plichta ze Žirotína byl již druhého dne za Litoměřicemi, když se za ním ozval koňský dusot a zachřestila ocel a ostruhy.

"Hleď, pane, už jsem tu! — Chtěj nebo nechtěj, od sebe mne nedostaneš! Budu se tě držeti jako klíště!"

"Kdes vzal toho koně — a kde meč?"

"Pode starou hruší proti Hořešovicům postřehlo včera mé oko Braniborčíka. Krkavec mu oči vyklubával a druhý se zaryl spáry zrovna do jeho srdce. Nedaleko na louce pobíhal kůň. Já se nerozmýšlel ani chvilenku. — Pane, uvidíš, že ti budu dobrý. Pomohu ti hledat Květušku. I mně se po ní stýská, ač nejsem hoden ani jejího pohledu. Neodháněj mne, pane. Nejsem tak zlý — nejsem pane — zlým mne jen lidé udělali a lidé mne zase mohou hodným udělati. — A tamhle také známí — tvoji známí!"

Klukův zrak byl opravdu ostříží.

Na svahu táhlého vrchu kmitaly se tři postavy, jež pan Plichta již před chvílí pozoroval, ale nemohl poznati. Byl to Ondřej Saramita s Majfredou a převozníkem.

Žirotínovec již potom kluka, jenž se mu za čeledína vnutil, neodháněl, ale také se s ním do řeči nepouštěl.

Oba jezdci uvolnili hezky krok a drželi se směru, jímž se bral ku pomezí posel sestry Viléminy se svou neteří a průvodčím.

VIII.

Ráz český táhne se ještě Míšenskem a Lužicemi; ale čím dále přichází poutník k půlnoci, půvab kraje mizí, ztrácí se, až spočine konečně oko na jednotvárných, ponejvíce písčitých, jenom zlehka se vlnících rovinách braniborských. Svěží, šťavnaté zeleni zde pramalounko, a pojeví-li se přece kde, zbarvena skorem do hněda a od prošedivělých plání takměř nerozeznatelna. I stromy tu jako zakrslíci, místo korun jenom tak řídké uzlovité větve s ještě řidčími haluzkami; ani ptáku, jenž letí od mořských břehův a rád by si aspoň na chvilenku odpočinul, se do nich nechtívá a raději usedne na vysokou mez, odkud může nejpohodlněji přehlédnouti celý kraj, zdali nikde nebezpečí nečíhá. Štěpy a hruše při vesničkách pravou vzácností, a jestliže je někde hospodář pěstuje, podobají se spíše "planičkám". Jen ty hrdé hrady na stráních, jež se dívají k dědinkám, jako by s nejmilosrdnější tváří zvěstují chodci, že tu vládnou ruce železné. Než je vystavěli, co tu potu, co slz na každém kmeni, jenž byl přivezen či přivlečen na opevnění! Po vesnicích ještě všude zřejmě stopy slovanského živlu; poutník by myslil, že zde jiné řeči ani slyšeti nemůže, leč po slovansku; i ty rtíky se tak ušpuiují, i ta ústka se tak usmívají. — A už cizí hlahol se jim dere, tak nesrozumitelný, že chodec ani vlastním uším nechce věřiti. — Musí začíti po slovansku

sám a teprve potom mu starou, domorodou řečí odpovědí. A ještě se kolem úzkostlivě ohlížejí, zda-li jich nikdo neslyšel, ke tvrdému hradu na stráni s onou nemilosrdnou tváří nejdříve. — A všude tu již kříže, jeden na druhém, už druhé století. Tihle lidé se k těm křížům modlí cizí řečí, ohýbají před nimi kolena a obnažují hlavy jen tak ze zvyku, a když jsou ve svých domovech, kde jich slídičské oko nemůže postříci, začínají modlitby jiné a to mateřštinou. Za každým pátým slovem lze slyšeti: “bozi věkožízní, spásy naše mocné....” A biskupové na těch hradech si přece pochvalují, že nemůže býti zvedenějšího lidu věřícího nad tyto. Bůh suď, proč právě z těchhle rovinatých písčin do české země přišlo tolik.... tolik zla a neštěstí.

Rytíř Habgier, jenž se díval v tu stranu,, kde se za jasných dnů jako v mlhách modrávají české hory, byl by tohle království nejraději zalil deštěm ohnivým. — A potom se vždycky vedlo mladistvému vězni, jenž v jeho hradě obýval komůrku, odkud nebylo viděti ani do nebe, mnohem hůře. Rytíř Habgier na něho i drzou rukou nejednou sáhl....

“Když jinak už nemůžeme, aspoň takhle vás budeme týrati!”

Mladistvý vězeň, jenž sedával od rána do večera na kamenné lavičce za stolem dřevěným, chřadl vůčihledě. A kdykoliv zaslechl prudké kroky, jež se blížily tmavou chodbou k zastrčené komůrce, vždycky se

zatřásl, jako by na něho nejstudenější ruce sáhaly. Vzepřel se proti svému vězniteli jenom jednou.... hned ten den, když ho sem v zakrytém voze přivezli.

"Já Otakarův syn!"

Rytíř Habgier jako by neslyšel.

"Já příští český král!"

Rytíř vyhrkl nyní v pustý smích.

"Prozatím svěřenec milostivého našeho vojvody!"

"Nežádej si mne! — Za mnou všecko české panstvo!"

Rytíř se smál ještě jizlivěji.

"Kterak ti také pomáhá...."

"Ale pomůže. — Potom se těš!"

"Těším se již nyní — k čemu až potom — chlapečku milý!"

"Tak že se odvažuješ se mnou mluviti?'

"Vždyť jsi žebráček — učiněný žebráček!"

Rytíř se nyní podíval na mladistvého vězně předlouhým pohledem.

Vypadalť tenhle Otakarův syn opravdu jako žebráček. Tváře měl bleďoučké, skorem až zsinalé, dobrácké oči zakalené a na mladém čele jeho jevila se již podezřelá vráska. A což ten šat! Pod kabátcem, jehož barvu by sebe ostřejší oko nedovedlo rozeznati, na loktech již hezky proklobaným vyhlédala košilka až běda, a ze škorní mu lezly prsty u nohou jeden za druhým.

“Jen se na sebe podívej!..... Pěkný český král! Jsi horší nežli žebráček!”

Rytíř, jemuž byl Václav svěřen nyní v ochranu, byl z nejhorších, koho kdy země braniborská nosila.

Mladistvý králevic se od opovážlivce odvrátil, usedl za kamenný stůl, přižloutlé čelo si zapřel o svadlé ruce a drzce si dále nevšímal.

Rytíř Habgier div že si zubů nevylomil, jak jimi prudce zaskřípal.

Kdyby byl mohl jednati, jak sám by byl chtěl, dojista by Čechové syna Otakarova nikdy více nebyli uviděli a bohatýrský Přemyslův rod by byl již nyní vymizel z řady živoucích.

Králevic Václav byl na zdejším hradě živ pouze o vodě a chlebě.

Ale z hlídačů jeho nikdo ani nejmenšího stesku neslyšel.

Syn tak slavného krále nesměl svým sužovatelům poskytnouti zábavy slzami na bledých tvářích.

A když zase jednou seděl za stolem a pod mladé skráně draly se mu vážnější a vážnější myšlenky, na tahle léta zcela nezvyklé, otevřely se pojednou dvéře, tentokráte však zlehounka, ještě tišeji se zavřely a v komůrce stanula z míry spanilá dívčí postava. — Podobala se tak úplně andělu, jenž slétává s výšin záhvězdných, aby ubědované líce slovem nebeským rozjasnil a utiskovaným zjevil lepší, blaženější čas,

Lužná postava dívčí jako by opravdu byla těla étherického.

Modravé zraky její tkvěly na královici, jako by sobě samým nedůvěřovaly.

"Jsi ty skutečně zlatého krále našeho syn?"

Tato otázka rtíky sličného zjevu jen zazvonila.

"Jsem.... Kdo tě ke mně posýlá!

Královic se nyní za kamenným stolem vzpřímil.

"Jsem dcera z českého lidu! Jdu ti, pane náš, vyříditi pozdravení od tisícův a tisícův. Nemohu se tě již dočekati!"

"Jak jsi se ke mně mohla dostati?"

"Odvlekli mne z rodného kraje zrovna jako tebe! Na zdejší hrad jsem se dostala náhodou!"

"Zůstaneš zde?"

"Jak ráda bych! Všeho se odvážím, abych ti mohla býti na blízku!"

"Není zde živé duše, jež by ke mně upřímně promluvila. — Tvá slova ode dvou let zase nejprvnější, jež slyším z krajanských úst! Co v Čechách nového?"

"Samé noviny zlé — jedny druhých horší. Ani pane nechtěj věděti!"

"Uvidím tě častěji?"

"Jak Pánbůh dá!"

"Tvé jméno, milá panno?"

"Květuška...."

"Odkud, smím-li věděti?"

"Ze Slanské župy...."

“Tam nejmocnějšími Žirotínové!”

Děvuška jenom hlavou přikývla.

“Již musím zpět....pane.... Jen když jsem tě viděla. Zatím buď s tebou a střežiž tě anděl tvůj!”

A měla Květuška čas, že odkvapila.

Žalářník se tu za ní ocitl v minutě....

“Někdo zde byl! — Neslyšíš?”

Královic seděl již zase tak za stolem, ničeho si nevšímaje.

Žalářník prohledával každou nejnepatrnější skulinku v sáhotlusté zdi a přizrzlou hlavou pořád kroutil nedůvěřivěji a nedůvěřivěji.

Květuška dlela již v komnatě, jež byla položena ve zcela opáčné straně hradové.

Očekával ji zde mladý muž s rozpálenýma lícema a očima planoucíma nejprudší vášní.

Na dubovém stolku leskl se z brusu nový klíč, jímž si Květuška otevřela vězení Václavovo.

“I v tom jsem ti byl povůli. Mohlo mne to hlavu státi! A ty ještě mé lásce nevěříš?”

Mladý muž hovořil nejroztouženějším hlasem.

“Nevěřím....dosud nevěřím!”

Květuška mluvila, jak uměla nejrozhodněji.

“A kdy uvěříš — kdy, ty čarodějko, jež jsi popletla i rozum můj? Kdy?”

Mladý muž se chtěl k dívce přiblížiti.

“Jak se mne dotkneš, tahle ocel se ocitne rázem v srdci mém!”

"Čeho ode mne jen žádáš tedy?....Vyřkni přání své!"

"Teprve musím mysliti! Dnešek byl pouhou zkouškou!"

"A neobstál jsem v ní?"

"Bál jsi se příliš o hlavu.... Chceš mne míti opravdu?"

"Můžeš se ještě ptáti...."

Mladý muž nemohl děvuščina jména nijakž a nijakž vysloviti.

"Žádej ode mne, nač si jen pomyslíš! — Když jsem dal shotoviti tenhle klíč, bylo tolik, jako bych si byl vlastní rukou pletl na krk oprátku! — Otec můj by potom i syna, kterého má radši než nevím co, dovedl zapříti."

"Chceš-li mne míti, musí ti býti život tolik, jako prach, po němž šlape noha tvá!"

"Již nyní jest mi.... Bez tebe není pro mne života!"

"Musím se nejdříve přesvědčiti — nejednou ještě!"

"Aspoň dovol, abych se mohl svými ústy těchhle tvých rukou dotknouti!"

"Nemožno! Dříve musíš podati jiných důkazů lásky své, nežli jest padělaný klíč."

Květuška se dala nyní do smíchu....

Mladému muži se až hlava těmihle zvuky, deroucími se z labutího hrdélka jejího, zatočila.

Ale musil i dnes odejíti s nepořízenou.

A rytíř Habgier nemohl teprve svého syna Lebrechta pochopiti. Co se vrátil z těch Čech, není k sobě ani podoben. — A toho všeho příčinou hladká tvář, která starého jaktěživa na lep nechytila. Proto také svému Lebrechtovi nerozuměl. Tahle dívka prý pochází z bohatého rodu, otec její z nejpřednějších bohatýrů, mohli by za ni dostati veliké výkupné, ale Lebrecht uměl starého tatíka uprositi, že si dal konečně říci a ponechal ji ve hradě. — Johanita Hrabiše seděním na Třebízi dovedl s Braniborčíkem výborně jednati. Lebrecht by mu byl za tuhle kořisť vymohl na panu poručníkovi nevím jakých privilegií, natoť zastavení několika dvorů ve Slanské župě se třemi mlýny na Kalvoském potoku. Jen aby prý Květuščina původu neprozrazoval. Řekl mu, že v ní krev rodu, jenž patří v Čechách k nejmocnějším ; vzal prý si před nedávnem do erbu pětilistou růži. Někteří z nich mají červenou, jiní zlatou a ještě jiní černou. Je s ní v příbuzenství sám pan Záviše z Falkenšteina. Johanita Hrabiše byl prohnanější otce lži od počátku, jenž dovedl oblouditi hned Adama s Evou.

Květušce začaly však pojednou na sličných tvářích stolístky vadnouti.

Tak se jí z nenadání vplížil do mladé duše stesk po rodném kraji.

Přemáhala se sice, jak mohla nejvíce, ale modré oči její byly kalnější a kalnější den ode dne.

Ve hlavě se jí křižovaly nejrůznější záměry, kterak králevice vysvoboditi, ale hra, již prováděla s Braniborčíkem, protivila se jí z duše. Lebrecht byl také co chvíli dotěravější a dotěravější. Kdo ví, zdali se mu bude moci ubrániti. A strhají zelený vínek s hlavy její v cizí zemi, rozházejí lístky z něho do cizího vzduchu a drzá noha je zašlape, že se nikdy více.... nikdy více nevzpamatují. Králevici nepomůže a rodnému kraji také ne. — A co řekne on, doví-li se kdy, kde jí panenství uvadlo a kde její hrob? — Touhle myšlénkou se Květušce pokaždé blednoucím obličejem vyronili dva proudy slz jaké hedvábné tkaničky, na nichž navlečeno perel nejvzácnějších.

"Pusť mne do rodné země!"

"Jak tě jen může cos podobného napadnouti?"

"Ani nevíš, že mne zde ubíjíš!"

"Že tě ubíjím? — Já, který bych tě nosil na rukou, jen kdybys k tomu svolila, který by ti všecko snesl, nač bys si jen pomyslila, který by si lehl jako pes k nohám tvým a nehnul by se, byť bys ho i odkopávala."

"Pak tu ani měsíce nedožiju!"

"Ani jako nebožku bych tě nevydal nikomu. Víš, co bych učinil? Rakev křišťálovou dal bych shotoviti. Poručil bych ji vyložiti zlatohlavem, tebe by musili do ní uložiti a umístiti na mramorový podstavec, jako světici ve chrámích vystavují, abych tě viděl každodenně. Ty nesmíš....umříti....postavím se

před tebe v plné zbroji s mečem taseným....otec můj poručí všechny dvéře i vrata uzamknouti, čeleď z celého hradu musí býti na stráži. A uvidím.... rád uvidím, jestli se sem odváží smrť!"

Mladý muž chtěl skorem průsvitnou ruku Květuščinu stisknouti svou pravicí, ale děvuška se odtrhla, jako by před ní had byl zasyčel.

"Třeba si mne nenáviď.... Přece tak učiním! Třeba mne proklínej! Tím horoucnější bude láska moje...."

Květuška se od syna zdejšího rytíře rychle odvrátila. Až na dně duše jí pálil ten vášnivý pohled jeho, jímž sálal oheň nejsžíravější. A ulehčilo se jí teprve, když byla zase samotna....

IX.

Za těch časů potulovalo se od kraje ke kraji lidí "divotvůrců", kam se jen oko podívalo. A vyznali se ve všem; nejlépe arciť v umění lékařském, jehož křehkému člověku přečasto potřebí. I hojili neduhy pouhým prý slovem, tajemnými posuňky a zázračnou vodou. Při nejtěžších případech položili obě ruce na ubožákovy skráně, obličej upřeli neodvratně ke stropu, ani obrvím nepohnuli, kolem rtů se jim ani jediný sval nezaškubl, a vydrželi tak hezkou chvilku, čím déle, tím lépe, čím mohutněji, tím skvělejší vždy výsledek. A měli masti, jichž natřením mizela nemoc,

jako by ji vítr s nešťastníka sfoukl. Až prý z marokánské země, až od hory Nebo či z magnetového vrchu. Nezkušence dovedli oblouditi cizími slovy, že se jim zapsal i duší svou. Uměli řecky, latinsky, každý neduh měl zvláštní svůj výraz, čím těžší, tím zamotanější jméno. Lidu z toho ze všeho šla hlava až kolem. A potom neměli míti divotvůrcové víry! Už pro tu spoustu cizích, tak divně znějících slov! Někdy propletli svůj výklad i výroky z písma svatého, nejčastěji ze zákona nového.

Na zdejším hradě stavělo se jich za posledních dnů několik....

Lebrecht je povolal ke Květušce.

Divotvůrci kroutili hlavami, propověděli tu a tam i šprýmovné slovo, pohvizdovali si, vyložili své léky, probírali se v nich a potom chtěli položiti Květušce náplasť na srdce. Ze srdce prý od jakživa všecky neduhy mají svůj původ. Ale dívku přemluviti nedovedli, byť cizí svou řeč provázeli nejsrozumitelnějšími posuňky.

"Tedy dovol, panno spanilá, alespoň na hlavu a na bílé čelo."

A lékař kouzelník upravoval hedvábný šáteček, aby jej kolem skrání Květušce ovinul.

"Všecko přejde. — Bude-li na hlavě obvazeček, jako by byl na srdéčku. Hlavinka se srdcem v nejužším spojení!"

Divotvůrce se po tomto výkladu německém pustil do latiny i řečtiny.

Květuška však odmítla i nyní jeho pomoci....

"Nechce a nechce! Nebude milý pane pomoci!"

Lebrechtovo čelo se zachmuřilo, očima se mu zakmitl hněvivý blesk a ruce jeho sevřely se v pěsti.

"Jakýs to umělec! Kdybys k čemu byl, uzdravil bys ji proti její vůli!"

Lebrecht zahřímal na divotvůrce po německu.

"Jsme lidé — jen lidé — milý pane!"

"A ničemní, podvodní! — Táhneš-li?"

A divotvůrce opravdu neuměl pověděti, kterak se ocitl venku za příkovy. Jen v údech cítil hrozné lámání, jako by měl ruce i nohy přetlučeny. Bude aspoň čarovnou moc svých mastí na sobě samém zkoušeti....

"Opět jeden?"

Lebrecht se potupně pousmál.

"Tak zcela rozdílný od těch, kteří se tu nedávno vystřídali. Mluví málo. Nevtírá se. Už kmet nejméně sedmdesátiletý. Po boku jeho ženština od hlavy do paty zahalená tmavým rouchem. Je s nimi i průvodčí. Řekl bych, že pochází z rodu panského!"

"Bude mi vítán."

Lebrecht začal býti opravdu nedočkav.

Šel příchozímu vstříc.

Sotva že ho však uviděl, poněkud se zarazil. Tak se mu zdálo, jako by se byl již s tímto starcem

kdesi setkal. Ale nemohl se pro první okamžik vzpamatovati. I průvodkyni jeho jako by byl již někde spatřil, a to před nedávnem. — Pan Lebrecht si měl vzpomenouti jen na starce, jenž asi přede dvěma či třemi měsíci ptal se na Hradčanech v Praze po králi Otakarovi, a byl by se rázem dovtípil, kde tyto cizince uzřel poprvé....

"Na zdejším hradě prý těžce nemocný!"

"Má nevěsta...."

"Slyšel jsem tak cestou. Přicházím, zdali se mé umění na ní osvědčí."

"Podaří-li se ti, abys jí zdraví navrátil, tolik zlata ti dám, kolik se vejde do téhle přilbice."

"Nedbám peněz. — Zlata nepotřebuji!"

"Můžeš si tedy určiti odměnu, jaké se ti zachce!"

"Nežádám odměny!"

"Budu ti vděčným neskonale."

"Vděčným? — Hm – vděčným? Každý bloud, jenž na lidskou vděčnosť staví plány své. A ještě větší bloud, kdo by co činil pro — vděčnosť!"

Kmet se dal skorem do smíchu.

"Nuže — kde nemocná? — Sluha zatím posečká! Tato panna však se mnou půjde!"

Příchozí rozkazoval, jako by ve hradě pánem či jako by se tu zdržoval od jakživa. O umění svém nezmínil se slovem. Nepodobal se těm druhým opravdu ani za vlas. A pan Lebrecht se ho neosmě-

lil ani tázati.... Jen tolik poznal, že není krajanem, a že by mohl býti z daleka.

Květuška seděla v ozdobné pohovce s hlavou k levé straně nakloněnou.

Příchozích si jedva povšimla.

"Aby tvé kroky byly požehnány!"

Pan Lebrecht tato slova jen zašeptal.

Květuška se zlehounka usmála. Nerozuměla sice, co byl pověděl, ale tušila smysl dobře.

"Musím býti samoten!"

Cizinec mluvil hlasem z míry lhostejným.

Lebrecht jako by však neslysel. Postavil se také za lenošku.

"Chci býti samoten!"

"Bylo by mi nemilo...."

Pak odejdu!"

A příchozí chystal se k odchodu opravdu.

Květuška jenom tak letmo zavadila o zastřený obličej průvodkyně starcovy. A zdálo se, jako by mimoděk byla také pokynula, ba prodlel a neodcházel.

"Je-liž to podmínkou?"

"První.... Nezbytnou!"

Stařec mluvil ještě lhostejnějším hlasem.

Pan Lebrecht se nyní vzdálil bez odkladu.

Stařec upřel po svém zvyku ostré zraky na Květušku, jak dovedl nejpronikavěji.

"Tys Češka!"

Stařec zahovořil pojednou zvukem přitlumeným a přistoupil k děvušce blíže.

Dívka pozdvihla nyní hlavu a poprvé se podívala starci upřeně v obličej.

"Tobě mohu věřiti."

"A kdo jsi ty?"

Květuška opět tak letmo zavadila zrakem o zastřené tváře starcovy průvodkyně.

"Českého lidu upřímný přítel a rodu Přemyslova nejoddanější sluha. — Tuto má neť."

"A kterak sem přicházíš? — Kde se tu béřete?"

"Hledáme mladého krále!"

Za těchto slov kmet se naklonil až těsně ke tvářím Květuščiným.

"Ty o něm víš! Ty o něm musíš věděti!"

"Vím.... Patřila jsem mu v tvář!"

"A kde jest? — Proboůh, panno!"

"Zde.... v tomto hradě'"

"Pak nás prst boží vedl!"

"Odkud? — Já ti již tolik pověděla!"

"Z Čech, panno!"

"Ze kterého kraje?"

"Ze Žirotína...."

Květuška stajila pro okamžik pode hrudí dech a bledé, skorem průsvitné líce zarděly se jí temnější červení, než bývá záře, když slunce za suchých dnů a za větrného počasí zapadá.

Stařec cizinec si toho povšiml rázem a starou hlavou také rázem proletěla myšlénka, proč asi tento nach na tvářích děvuščiných a odkud pojednou v očích ten jasný svit....

"Ze Žirotína — kde vládne v poli zlatém fialová orlice."

"Živi a zdrávi?"

"Živi a zdrávi.... Než — tys nemocna. Původ tvé nemoci bych uhodl. Nepomůže zde žádný lék, leda český vzduch, leda vůně, jež proráží ze tmavých lesin. Až se vrátíš do rodné země, rázem ozdravíš!"

"Už nikdy — pane — nikdy!"

Dívka po boku kmetově usedla si na židlici těsně ku Květušce, odhalila si obličej, zadívala se jí v modré oči, pohladila hebounké, jako z nejjemnějšího lnu utkané vlásky, a zašeptala po česku: "Vrátíš — vrátíš.... a šťastna budeš!"

"O, kdybych mohla býti!"

Květuška spočinula sličné Vlašce mimoděk v náručí.

Kmet se nad ní sehnul ještě níže, a potom již bylo slyšeti jen šepot a ještě tlumený.

Květušce se kolem rtů kmital tak milounký úsměv a podivná rosa se jí s modrých očí tak nějak rázem ztrácela, jako když za červencového jitra slunce zasvitne nejslibnějšími paprsky a požaté obilíčko na polích sehne okamžikem.

I obličejem starcovým rozestřel se výraz plné spokojenosti.

Pan Lebrecht se již výsledku návštěvy lékařovy ani dočkati nemohl.

Ale musil míti chtěj nechtěj strpení.

A když se objevil kmet na chodbě, nemohl ani slov nalézti, jimiž by se ho otázal, jak a co. Tolik se mu jich namanulo na jazyk.

Však stařec ho předešel sám....

"Bude opět dobře! Buď spokojen...."

"A kdy.... kdy?"

"Za nedlouho. Ale já zde musím prodleti."

"Ani bych tě pane nepustil. Uvidíš, jak se ti odměním. — Podivíš se!"

"Vykážeš-li mi ve hradě komnatu, hleď, abych nebyl vyrušován. Léky, jež nutno připravovati den co den, vyžadují největší obezřelosti. Zdraví tvé nevěsty jen na tom záleží. A pro čeleď zdejší vydej přísné rozkazy, ať mne v umění mém neruší. Musím nejednu chvíli v noci prodleti pod širým nebem.. Musím pozorovati nejbedlivěji, kdy která hvězda vzchází a kdy s přípravou léků začíti a kdy na vlas přestati!"

"O vše se postarám. Ani pohledem ti tu nesmí nikdo překážeti!"

"Uvidíme! — Dobře jsi řekl, ani pohledem. Já tvou výpověď jen doplním: ani myšlénkou!"

Pan Lebrecht vykázal lékaři své nevěsty klenutou jizbici v nejodlehlejší části hradové.

Od těchto dveří bylo do komůrky, kde věznili mladého královice, jen několik krokův.

Ondřej Saramita si v komnatě usedl proti neteři, zahleděl se jí v obličej a pravil vlaštinou: "Střež se, Majfredo! — Přísahu svou ani myšlénkou nesmíš porušiti, sice se mi zhatí všecko. — Jsme u cíle tak blizoučko!"

Mladá Vlaška sevřela nachové rtíky jak mohla nejtěsněji, aby jimi neproklouzl ani nejmenší výdech. A také neodpověděla, jen tmavovlasou hlavu k ňadrům naklonila.

"Proto se mnou jdeš — proto jsem tě vzal na tak dalekou pouť — abych věděl, co vydržíš — ne tělem — ne silou údů svých — ale duší, srdcem! — Rozumíš, Majfredo? Duší, srdcem.... Toto první zkouškou! Blaze tobě, projdeš-li bez úrazu. Stoupenkyně Viléminina musí umět zhrdati světem — musí míti neustále na paměti, že za každou — i nejčarovnější růží — trní bodavé!"

Majfreda seděla proti svému strýci jako nejmistrnější socha z bezeskvrnného mramoru kararského. Pouze oči a rty svědčily o dívce živoucí.

X.

"Pravím ti poznovu, že se mi to nelíbí!"

"Činíš si marné starosti, otče — věř!"

"Kdybych neměl svěřené ono nedochůdče, ani bych se ti nezmínil! Na bedrách mých spočívá odpovědnosť, již si ani představiti nedovedeš. A já tomu plesnivci nevěřím....."

"Je to člověk příliš učený, aby se zabýval nějakými zrádnými záměry!"

"Byl bych nejraději, aby se ocitl kolik mil od našeho hradu!"

"Potom ona zemře....musí umříti...."

"Mohli jsme vzíti výkupné!"

"Otče můj!.... I syna by si chtěl se zbaviti?"

"Říkám-liž co?"

"Touž chvílí když by oči zavřela, i mně bysi je musil zatlačiti!.... Markrabě chystá pro tvůj erb ozdobu, jíž se v Branibořích žádný jiný znak nevyrovná. Komu by jsi potom odkázal ten svůj erb? Pomysli, otče můj!....Bílého lva, spoutaného řetězy, jemuž jestřáb vyklubává oči. Takového erbu není po celém světě v celém rytířstvu křesťanském. A zanikl by již tebou.... Jen tobě by jej vyryli na kámen hrobový!

Rytíř Habgier se zadíval oknem do písčitého, zlehka se vlnícího kraje. — Lebrecht má pravdu. Čeho všeho se jen odvažuje, aby mohl k erbu svému přidružiti novou okrasu!.... Markrabě mu slíbil opravdu bílého lva, spoutaného řetězy a na ohřívělé jeho hlavě s jestřábem, kterak mu vyklubává oči!

"Čas mi sem byl dlužen.... čas nejhorší tu žabici!" starý rytíř zahučel do vousův a prudkým krokem, že ostruhy cvrnkaly, jako by o kamennou dlažbu narážely, odkvapil ze světnice.

Zabočil přímo v komůrku, kde mladý královic den ode dne bledší, zapadlejší a k sobě nepodobnější.

Chodbou se potkal se Saramitou.

Vlach upřel na něho oči, jako když v rodném jeho kraji zrovna nad srdcem ostří dýky se zableskne.

Zdálo se, že stařec právě s té strany přichází...

Rytíř také se zastavil.

Avšak Vlach si ho ani nevšiml, jen zraky své na něho upřel ještě ostřeji.

"Jsem zdejší pán...."

Saramita usmál se uštěpačně.

"Slyšíš-li?"

"Nemám s tebou co dělati!"

"Ale jsi živ pod mým krovem — od mého stolu!"

"Jsem hostem tvého syna!"

"Otče můj....otče můj....prosím tě....pro všecko....odpusť, pane, otec můj někdy za sebe nemůže — nemyslívá, jak byl promluvil! Nech ho, otče, na pokoji — pro všecko tě zaklínám!"

Mladý muž vzal rytíře za ruku a vší silou táhl ho ku předu.

Ondřej Saramita tkvěl na otci a synu nejposměšnějším pohledem.

Však oba neměli ani času, aby si byli všimli tohoto výrazu ve Vlachově obličeji.

Lebrecht se snažil jak jen nejvíce mohl, aby otec se nepouštěl do dalšího hovoru s podivínským učencem....

A podařilo se mu to mimo očekávání.

Z nádvoří dorazil až do zdejšího zákoutí ohlušující chechtot.

Přijel do hradu na vychrtlém koni šašek jakýsi.

Tvářemi jeho každým okamžikem se střídaly nejrůznější výrazy, jimiž pokaždé vyhrkala hradní čeleď v nejhřmotnější smích.

Šašek na vychrtlém koníku mluvil nejpodivnější řečí....

Tu a tam prohodil arciť také několik slov po německu; ale pravého smyslu nemohli se dopíditi.

Až teprve když zadívali se mu v obličej oba pánové, mluvil trochu zřetelněji.

"Zdá se mi, že za službu žádá."

"Tak — tak — za službu —"

"Co bychom si s tebou počali?"

"Co....co?.... Toto, pane!"

Šašek stáhl kolem úst svaly v tak nevídaný útvar, že ani starý nemohl se udržeti hlasitého smíchu.

"He!.... He! A veselosti také třeba! Zármutku dost a dost. A kde já, tam smích i v noci.... i v noci, neřku-li od rána do večera...."

Šašek již seskočil s koně, přehodil mu otěže přes hlavu a začal prováděti krkolomné kousky náhradím.

Chechtotem zdejší čeledi chvěl se všechen vzduch I Květuška přistoupila k oknu a zadívala se dolů do dvora.

Ale sotva že její tvář se objevila, šašek vzkřikl, jako když někdo nejpronikavěji zahvizdne, několika skoky ocitl se pod oknem, ústy jeho prodral se znova tak nezvyklý skřek, a hradní čeledi až v očích se zajiskřilo, jak sebou ten šaškář mrskl vysoko.

Zdálo se, že také se shora ozval se výkřik, ale plný úzkostlivosti, jaký se prodere hrdélkem holuběnky, když krahulík nad ní v širém poli zakrouží.

Nikdo si toho nepovšiml ; ani pan Lebrecht ne.

Šašek potom se vrhl starému rytíři k nohám, sepjal ruce a upřel na něho hnědé oči tak prosebným pohledem, že Habgier si dal říci a prohodil: "Uvidíme!"

Zdejšího rytíře napadla šťastná myšlénka, že by tímto šaškem panu markraběti mohl učiniti velmi vítaný dar. Ovšem by ho dříve musil jak náleží ošatiti. V takových cárech by ho ke dvoru poslati nemohl.

A vzhledl uzounkým okénkem do nádvoří i Ondřej Saramita. Nového čeledína poznal rázem. Viděl ho sice jen jedenkráte, tehdáž, když sedláci utečenci přiváděli ho na Žirotín ; ale obličej zaryl se mu do paměti jako do mramoru. Šibeničná tvář utkví v mysli dlouhá léta. A výraz, jenž tenkráte prozelenávajícím obličejem tulákovým se rozestíral, upomínal

tak příliš živě na čekan a odsouzence, na jehož hrdlo si již mistr popravčí oko připravuje.

Saramitovo čelo pro okamžik se svraštělo, ale jen tak, jako by mu hlavou chmurná myšlénka zafičením větru byla proletěla. Ale touže chvílí kmital se mu již kolem rtův úsměv spokojenosti.

A když pan Lebrecht přišel se poptat po Květuščině zdraví, prohodil Vlach jen tak jako by mimochodem: "Bude tu veselo. — neškodí, věru neškodí. Lépe než hlavu neustále k zemi věšeti a unyle vzdychati. — Jará mysl mnohdy účinlivější na lidské neduhy než nejdůkladnější lék!"

"Nerozumím ti, pane, opravdu nerozumím!"

"Šašek jakýs tu hostem. Oknem jsem ho viděl!"

"Ach....byl bych skutečně nepochopil tvých slov. Těžko, věř, pane, vesel býti, když člověk do smíchu musí se nutiti!"

I nevěsta ti dobrým vtipem a soleným žertem osvěží...."

"Pochybuji, pane. — Nepomůže-li tvůj lék?"

"Všech okolností, i nejnepatrnějších musíme užiti! Myslím, že proti tomu nebudeš, dovedu-li ho k ní!"

"Pan Lebrecht pohodil hlavou.

Čeho všeho by nedovolil, aby Květuška byla zdráva, aby na lících rozvilo se jí květů jako na lučinách za červnových dnův!

Z náhradí co chvíli zalétal do komnaty lomoznější a lomoznější smích.

Nový čeledín nepotřeboval ani otevříti úst, jak se pitvorně utvářiti dovedl, a zdejší chasa až ochraptěla, i chechtotem za boky se popadala. A což když promluvil a slovo nějaké prohodil! Zdejší chase až oči červenaly, jak smíchem se rozslzely. Takového chlapiska bylo věru potřebí, aby vzduch na zdejším hradě zase poněkud se osvěžil. Už to skorem jako v klášteře vypadalo.

Po nějaké chvíli vešel do dvora i Saramita.

Je to on; nemýlil se. Jen jak nepozorovaně přiblížiti se k němu?

Povedlo se mu to okamžitě, a to stříbrným penízkem, jejž byl šaškovi hodil jakožto odměnu za šprýmovné jeho kousky.

Šašek jako by byl uhodl myšlénky Saramitovy.

Přitočil se k němu a cosi zašeptal.

Touže chvílí vyhrkla již zase chasa v nejhlučnější smích, protože šašek slavného lékaře prudkým rozběhem přeskočil a ocitl se bez úrazu až na zápraží.

XI.

"On mi příliš — příliš ublížil...." Květuška hovořila tak z míry úzkostlivým hlasem.

Ondřej Saramita se odmlčel a zahleděl do země.

"Bojím se ho....lekla jsem se ho, jakmile jsem jeho tvář na nádvoří spatřila. Je všeho schopen... mohl by všecko prozraditi. A pak by bylo nejen po

mém, ale i po tvém životě, i po mladých dnech tvé neteře, k níž tak přátelsky přilnula duše má, jako bychom se znaly od malička....jako bychom spolu byly rostly pod jednou střechou."

Ondřej Saramita dosud tak zamlklý.

Mohla by míti tahle děvuška ovšem pravdu, lotrovství dosud mu vyzírá každým rysem ze tváří, ale zde ho čekati nemohli. Nikdy ho ani neviděli. Oko Saramitovo nedá se tak snadno oklamati. — Chvílemi probleskuje zrakem šaškovým přece jen cosi, jež mimoděk prozrazuje lepší stránku jeho povahy.

"Mohl by nám prokázati nejvýtečnějších služeb. ani jich není možno oceniti!"

"Ale také všecko na zmar přivésti!"

"Budu prozatím opatrný. A Saramita umí býti pozoren. Bylo by zle, velmi zle, milá panno, aby mne dovedl přelstíti kluk....mne....Milánského měštěnína, jenž dovede v lidských duších lépe čísti než jiní ve knihách, byť byla písmena jako hory. Nedávej ostatně nejmenší známky, jako bys ho kdy byla viděla. Ani tě snad nepozná!"

"Myslíš-li tedy, pane? Všecko dávám na rozum tvůj!"

"Ještě nikdy mne ve psí nepřivedl!"

Šašek stanul potom před Květuškou za chvilenku. Ten tam však byl jeho šprým, a zdálo se, že neumí ani promluviti. Třásl se také po celém těle, zcela tak jako rozpustilec, když přijde na oči karateli.

"Což jsi oněměl?"

Saramita se dotkl blázna zlehka pravicí.

"Kvě — tu — ško —"

Šašek tyto slabiky ze sebe sotva vykoktal.

"Odpusť mi — pro Boha živého tě prosím — odpusť mi — můžeš-li — chceš-li?"

Nový čeledín na zdejším hradě sepjal ruce jako by k modlitbě a mluvil tak úpěnlivým hlasem.

Ondřej Saramita ho ani nepoznával.

Jsem jiný, už ne ten ničemný, ten bídácký, smiluj se nade mnou! Já ti ublížil, tvé matičce, tvému tatíčkovi, tvým rostencům — neodháněj mne!"

Šašek klečel již na obou kolenou.

"Víš-li, od koho přicházím? Ani se nenaděješ! Kvě....tu....ško!"

A blázen se dotknul roucha dívčina i přitiskl je na své rty.

"Hleď, k čemu mi mé bláznovství! Jinak bych se sem nebyl dostal!"

Saramita s chlapiska ani oka nespouštěl.

"Pan Plichta z Žirotína nedaleko; nesu ti od něho pozdravení. Jel jsem s ním za tebou. Stopu po stopě jsme tě hledali. Až nám řekli dobří lidé, že Češka nějaká na zdejším hradě — že prý — budete — co — nevidět — svatbu — slaviti!"

"Že tu — on — na blízku — pravíš?"

"Tak něco přes hodinu.... V selském statku! Čeká na mé poselství! Květuško, odpusť mi! Ne-

odpustíš-li, půjdu a vydám se jim zde, aby mne na kolo vpletli! Řeknu, že jsem tě chtěl připraviti o život, proto, že jsem se vplížil do zdejšího hradu!"

Zapadlé zraky klukovy se zaleskly tím starým sžíravým ohněm.

Ondřej Saramita mimoděk k němu přikročil, sevřel levicí jeho rameno a zdálo se, že se mu v pravici příšerná ocel zablýskala.

"Neubližuj mu, křivdila jsem mu! Vstaň, Čečku, odpouštím ti všecko!"

"Ty mi Květuško odpouštíš? Ty že mi odpouštíš opravdu?"

Čeledín pana Plichty z Žirotína objal nohy děvuščiny jako by se jí byl kolem nich obtočil had, ale ten neškodný, a neustával tisknouti ke rtům roucho její, jak jen mohl nejvroucněji.

"Nechci jiného nic — nic na světě, jen když mi odpouštíš. Věř mi nebo nevěř, od chvíle té, co jsem váš útulek prozradil, neměl jsem nikde ani okamžik pokoje. Proto jsem se hleděl přiblížiti k panu Plichtovi, ať se mnou, jak chtíti bude, naloží. A on — on mne před ubitím zachránil. Za to mu budu věrným! Věrnějším než pes, jehož věrnosť přece největší. Ještě dnes k němu dorazím. Co mu od tebe přinesu? Nebude se moci dočkati. Pověz Květuško, pověz!"

"Že mne hlava pobolívá...."

"A že jsi věrna....věrna neskonale!"

"Věrna....neskonale!"

“Ještě této chvíle — hned — hned, Květuško!”

“A vrátíš se?”

“Letem orlím pojedu. Jak bych se nevrátil?”

“Ale dej pozor, ať se neprozradíš!”

“Neboj se, Květuško. A tobě také, ty muži nedůvěřivý, děkuji. I tobě bych se rád odvděčil!”

“Však ti službu vykážu. Buď bez starosti. Svému pánu vyřiď, že jsem zde já, nedávný host na Žirotíně. Pro tuto chvíli aby zůstal ještě v úkrytu, bohdá že již jenom na kratičko!”

“A nyní bych rád k němu.... ke královici. Již včera jsem obcházel v chodbě, v níž i komnata má! Ale pro starého, jehož bazilišči oči všude jsou, jsem nemohl....”

V komnatě byl již jen Saramita s Květuškou.

Na nádvoří řehotal koník, na něhož se šašek vyhoupl, čapkou v povětří zatočil, “na shledanou!” zavolal a ptačím letem zmizel za branou.

V komnatě otevřely se pojednou dvéře a pan Lebrecht vstoupil do vnitra.

Saramitová tvář se nejškareději zakabonila. Zraky Vlachovy vzplanuly hněvem.

“Jaký jsi mi pane, učinil slib?”

Vlaský měštěnín zahovořil nejostřejším hlasem.

“Bez vytáček! Odpověz krátce!”

S obličeje Saramitova, zdálo se, že čiší vítr ledový.

odpustíš-li, půjdu a vydám se jim zde, aby mne na kolo vpletli! Řeknu, že jsem tě chtěl připraviti o život, proto, že jsem se vplížil do zdejšího hradu!"

Zapadlé zraky klukovy se zaleskly tím starým sžíravým ohněm.

Ondřej Saramita mimoděk k němu přikročil, sevřel levicí jeho rameno a zdálo se, že se mu v pravici příšerná ocel zablýskala.

"Neubližuj mu, křivdila jsem mu! Vstaň, Čečku, odpouštím ti všecko!"

"Ty mi Květuško odpouštíš? Ty že mi odpouštíš opravdu?"

Čeledín pana Plichty z Žirotína objal nohy děvuščiny jako by se jí byl kolem nich obtočil had, ale ten neškodný, a neustával tisknouti ke rtům roucho její, jak jen mohl nejvroucněji.

"Nechci jiného nic — nic na světě, jen když mi odpouštíš. Věř mi nebo nevěř, od chvíle té, co jsem váš útulek prozradil, neměl jsem nikde ani okamžik pokoje. Proto jsem se hleděl přiblížiti k panu Plichtovi, ať se mnou, jak chtíti bude, naloží. A on — on mne před ubitím zachránil. Za to mu budu věrným! Věrnějším než pes, jehož věrnosť přece největší. Ještě dnes k němu dorazím. Co mu od tebe přinesu? Nebude se moci dočkati. Pověz Květuško, pověz!"

"Že mne hlava pobolívá...."

"A že jsi věrna....věrna neskonale!"

"Věrna....neskonale!"

“Ještě této chvíle — hned — hned, Květuško!”

“A vrátíš se?”

“Letem orlím pojedu. Jak bych se nevrátil?”

“Ale dej pozor, ať se neprozradíš!”

“Neboj se, Květuško. A tobě také, ty muži nedůvěřivý, děkuji. I tobě bych se rád odvděčil!”

“Však ti službu vykážu. Buď bez starosti. Svému pánu vyřiď, že jsem zde já, nedávný host na Žirotíně. Pro tuto chvíli aby zůstal ještě v úkrytu, bohdá že již jenom na kratičko!”

“A nyní bych rád k němu.... ke královici. Již včera jsem obcházel v chodbě, v níž i komnata má! Ale pro starého, jehož baziliščí oči všude jsou, jsem nemohl....”

V komnatě byl již jen Saramita s Květuškou.

Na nádvoří řehotal koník, na něhož se šašek vyhoupl, čapkou v povětří zatočil, “na shledanou!” zavolal a ptačím letem zmizel za branou.

V komnatě otevřely se pojednou dvéře a pan Lebrecht vstoupil do vnitra.

Saramitová tvář se nejškaredějі zakabonila. Zraky Vlachovy vzplanuly hněvem.

“Jaký jsi mi pane, učinil slib?”

Vlaský měštěnín zahovořil nejostřejším hlasem.

“Bez vytáček! Odpověz krátce!”

S obličeje Saramitova, zdálo se, že čiší vítr ledový.

Že ti dám tolik zlata, kolik se ho vejde do mé přilbice."

Ondřej Saramita se posměšně ušklíbl.

"Máš příliš krátkou paměť. Jiný slib, zcela jiný."

"Abys nebyl nikým vyrušován!"

"Tak! A nejsem liž vyrušován? Jednou tvůj otec, po druhé ty sám. Nebudu zde takto nic platen. Rozumíš? Zřejměji ani mluvit nemohu. Každý můj krok je tu stopován....každičký, jako bych špehýř byl. Jsem z tak poctivého rodu, jako v této vaší zemi nejpřednější."

Ondřej Saramita mluvil zvolna, na každé slovo klada zvláštní důraz.

A zdálo se, jako by se chystal k odchodu.

"Ty zde zůstaneš — musíš zůstati!"

"Takto nemohu. Jsou ještě jinde, kteří potřebují mé pomoci.

"A když se ti zaručím čestným slovem, že podmínka, kterou jsi učinil, bude zachovávána nejpřísněji?"

Pak arci zůstanu, ale nikoli k vůli tobě, nýbrž k vůli této panně...."

Pan Lebrecht se potom vzdálil okamžitě.

Ondřej Saramita se nachýlil ke Květušce a zašeptal: "Doufám, že tváře tvé co nevidět ovane vzduch rodné země a pak bude opravdu dobře. Zatím buď pokojna!"

Vlaský měštěnín zaměřil z Květuščiny komnaty přímo ke komůrce, v níž věznili mladistvého Václava.

Králevic scházel den ode dne. Pomoc musí přijít rychle, bez dalších průtahů. Sice uloží ve svatovítském chrámě do hrobové kobky Otakarova syna jakožto Přemyslovce posledního.

Ondřej Saramita se příštího českého krále až zhrozil....

Byl opravdu na shasnutí. Hlas jeho zněl dutě, chvílemi přecházel v sípání, oko beze svitu, obličej prožloutlý, ruce, že by jimi mohl prohlédati, krok nejistý, kolísavý, hlava nakloněna ke hrudi, rty bezbarvé. Příští český král podobal se celým zevnějškem zjevu stínovému, jehož život na chvilenku jen vypočítán....

"Kdo jsi?"

"Nejoddanější sluha, jasný pane!"

"Odkud přicházíš?"

"Od sestry Viléminy!"

"Neměl jsem žádné sestry toho jména!"

Králevic hovořil nejlhostejnějším hlasem.

"Je to vlastní dcera tvého praděda."

"Mého praděda?"

Králevic si položil pravici na čelo a vzpomínal.

"Otokara Přemysla? Neměl žádné dcery Viléminy!"

"Pravé její jméno bylo Blažena!"

"Blažena? — Nevím — věru nevím. Nepamatuji se!"

Králevic měl pořád tak ruku položenou na čele.

"Ty že nevíš? Ty že se nepamatuješ? Svrchovaný Bože! Svoji svých nepoznávají. Pak arci není divu, že jim zle! — Pane, ty žes neslyšel o sestře Vilémině, kterou ctil a ctí do dneška celý Milán, k jejímuž hrobu putují tisícové a tisícové a teprve budou putovati?"

"Neslyšel! Kde bych o ní mohl slyšeti?'

"Tvůj jasný otec.... Tvá světlá máti!"

"Ani slovem se nikdy nezmínili!"

"A ona na vaši krev pamatovala, i když umírala. Ona se za vás modlila, když už měla duši na jazyku."

Ondřej Saramita stál před královicem všecek zdrcen.

Převozník, chudý člověk, na jehož rukou mozoly, si dcery Přemyslovy vzpomínal nejživěji do dneška, a mladý králevic, její krev? Ani nezná jména jejího.

Ondřej Saramita sáhl potom v záňadří, až na holé tělo, a vyňal pergamenový závitek, tentýž, jejž chtěl dát uschovati panu Habartovi.

Přináším ti, pane, od ní poslední pozdravení a tyto řádky."

Ondřej Saramita pohnutím ani nemohl dopověděti....

Kdyby mu bylo přišlo do hlavy, že proroctví sestry Viléminy doručí příštímu králi českému na dalekém, cizím hradě v komůrce, v níž dusno, vlhko, nezdravěji nežli ve kterémkoli příbytku, pod jehož rovem zbídněná chudina.

Královic rozevřel list, přistoupil k uzounkému okénku, pergamen se mu v ruce třásl, tak se zdálo, jako by ho ani nemohl slabostí udržeti, oko jeho matnější a matnější, rty se jen stěží otevírají. Dle všeho obsah tohoto listu králeviče příliš nezajímal. Když dočetl poslední řádku, podal pergamen Vlachovi zpět.

"Ty mi list, pane, vracíš? Vždyť patří tobě.... tobě ... nikomu jinému."

"Mohli by jej u mne nalézti. Dověděli by se z něho, jak mají v Čechách vládnouti, jak si mají lásku lidu získati. Jen si vezmi pergamén zpět a raději jej spal, aby se nedostal do rukou cizákům. Mých dnů nebude již beztoho na dlouho."

Hlas králevice Václava slábl, až již v šepot přecházel.

Ondřej Saramita také nemohl nějak promluviti; snad tím vlhkým dusnem, jímž vzduch v této komůrce byl všecek prosáknut.

"Vždyť budeš v Čechách vládnouti ty — ty, pane, nikdo jiný, jen ty. Přicházím, abych tvému věznění konec učinil. Snad nepotrvá již ani tři, ani dva dny. Jen jak bude nejvhodnější příležitosť."

"A proč ti na mně tolik záleží? Jsem na shasnutí. Trýzeň má bude již ukončena brzičko. Nechtěj ji prodlužovati."

Králevic pořád hovořil tak dutým hlasem, přímo hrobovým.

"Nerač se vzdávati naděje. Pro ten český lid, který se tě nemůže dočkati, skládá v tebe veškeru svou naději, prosím tě!"

"A nechávají mne přece v rukou tyranských. Už slyším po druhé, kterak se mne dočkati nemohou. Poprvé od hezounké děvušky, jež prý na zdejším hradě — zdali dosud zde? Vícekráte jsem ji neviděl!"

"Dosud zde, pane! Uzříš ji co nejdříve!"

"Jako anděl byla — "

"Také jí zde nesvědčí."

"Totéž mi vypravuješ ty. Což není v celém království českém dosti paží, jež by se zdvihly, shlukly a vyrvaly mne uchvatitelům? Slyšís ty, cizinče? Musíš české zemi krále vyprostiti ze zajetí až — ty?"

Václav se za těchto slov poněkud rozehřál. S očí jeho matný svit také rázem vymizel. Králevic pojal starce za ruku. Ale pravice jeho byla jako led, jako by v ní krůpěje krve nebylo.

"Pane drahý, ani zdání nemáš, co ubozí musili za ten čas zakoušeti. Byli šleháni všemi metlami, jež jen možny jsou. Nemohli namnoze uhájiti ani vlastních krbův. A potom se ke všemu přidružily ještě mor a hlad. Ve tvé vlasti zuřily do nedávna tři hrozní, příšerní hosté. Hlad, mor a vojna. Běda, kam tihle zajdou ruku v ruce. Z nejbohatší země za kratičko hroboviště pusté učiní. Neměj toho za zlé lidu českému. Nemohli ubrániti ani svých životů. Nepřátel stálo proti nim jako mračno kobylek."

Královic pořád ještě držel vlaského měšťenína za ruku.

"A co tedy chceš učiniti ty?"

Václav přistoupil k Saramitovi jak mohl nejtěsněji....

"Vysvoboditi tě!"

"A jak?"

"Svým důvtipem. Na blízku i mladý Žirotinovec!"

"Není-liž Plichta snad?"

"Ten, pane!"

"A jak se sem odvážil?"

"Za dívkou, již zde také vězní násilně! Rač, pane, býti každou chvíli připraven!"

"A nezdaří-li se vám pokus váš?"

Královic nějak nedůvěřoval.

"Pak by se již proti nám musilo spiknouti všecko, i peklo i nebe —" zahučel drsně Saramita. A přece k patronům vaší rodné země přibyla zase jedna šlechetná duše. Bůh nemůže jejích proseb odmítnouti. Tam jim poví, jak v Čechách zle, že pomoci třeba nejrychleji. Všecku bídu na vlastní oči viděla!"

"Nerozumím ti. Promluv určitěji!"

"Abatyše Anežka...."

"Té že již není na živu?"

"Asi před půl letem zavřela oči, druhým dnem, když jsem zavítal do Prahy!"

Královic Václav sepjal nyní průhledné ruce jako by také k modlitbě.

Míval jsem ji tak rád — tak nevýslovně rád — věř, více než vlastní matku svou! Ta arciť mezi ochránci české země. Může nám pomoci — svou prosbou."

"Aby pomohla, drahý pane! Jen, pro všecko tě prosím — nevzdávej se naděje. Beznadějí by mladým dnům tvým kopalo nejjistější hrob. Pomni bohatýrských předků svých, jasného otce. Tato vzpomínka tě musí posilniti. Vždyť v tobě čistá krev jednoho z nejslavnějších rodů panovnických na celém světě. Ty musíš — musíš zasednouti na prestol otců svých. Na hlavě tvé se zastkví koruna Svatováclavská svítem, jehož září budou oslněny i země, nad nimiž slunce vychází. Jen zmužilosť! Ta všecko překoná — ta zvítězí i nade smrtí, kdyby snad se čela tvého již dechem dotýkala. Jsi z krve českých králův!"

Když se vrátil Saramita do své jizbice, stála Majfreda u okna a vyhlédala do šíra kraje.

Před očima kmitala se jí neodbytněji a neodbytněji tvář panice z Žirotínského hradu. Ať činila co činila, myšlénky na něho se zbaviti nemohla.

Strýc však také rázem uhodl, co jí hněte mladou duši....

Obličej jeho se zase tak zachmuřil.

"Na něco tě musím připraviti. K čemu bych toho před tebou chtěl tajiti. Přijde chvíle, kdy musíme býti všichni jedna mysl, jedna duše. Nedaleko zdejšího hradu pan Plichta z Žirotína. Pamatuj své

přísahy. Ty musíš zůstati čista, jako bývaly někdy Vestálky, ty bílé panny starořímské, jež věčný oheň střežívaly. Ty usedneš jednou na kamennou desku, pod níž tělo sestry Viléminy, a budeš střežiti pokoj její!"

Majfreda se touto strýcovou řečí chvěla listem osykovým.

Neodvážila se mu ani do tváří podívati.

"Zde vezmi tyto suché kvítky, rozetři je v nejjemnější prášek, a dlouhá chvíle ti vodou uběhne!"

Ondřej Saramita sešel nyní dolů k převozníku Lososovi a dlouho, dlouho s ním tlumeným šeptem rozmlouval.

Převozníkův obličej zářil nevýslovnou radostí.

Kdy se v těchle jeho tvářích nepojevil již takový výraz jako dnes. Sám, věru sám by se nebyl mohl upamatovati.

XII.

Pan Ota Braniborský protahoval své poručnictví jak jen mohl nejdéle. Aby královice Čechům vydal, ani slyšeti nechtěl. Bůh sám ví, jaké záměry rodily se tenkrále v jeho hlavě a co s Otakarovým dědictvím zamýšlel. České království již stálo konečně za nějaký ten zločin, po němž by si mohl s Pilátem nejnevinněji umýti rukou svých. Drahokamy v Otakarově koruně, pro níž mimo skráně Václavovy nebylo na ten čas hlavy, svítily se příliš oslňujícím leskem, že

dovedly zastíniti všecko, a titul "český král" byl by přehlušil i nejneodbytnější svědomí.

Strážce mladistvého královice každou chvíli musil k panu markraběti. A pan Ota se nemohl a nemohl dočkati noviny, jež by mu byla nejmilejší, byť pro okamžik i slzu snad uronil a mladinký život, předčasně zlomený, soustrastným slovem politoval . . .

Rytíř Habgier však uměl v duši svého pána čísti zřetelně.

Dnes si zvláště obě dobré duše rozuměly . . . .

"Kladu mu tak měsíc — šest neděl nejdéle. Páni z Čech si budou musit s výkupným přispíšit!"

"Nešťastný hoch! Bude mu skorem lépe, vezme-li si ho k sobě Bůh! Snad by si toho konečně i sama jeho matka přála!"

"Podivno, opravdu podivno, pane můj, jako by ani nevěděla, že pode tvým dozorem."

Jen mu posledních chvil neztrpčuj."

Na rukou bych ho nosil. Pomyšlení bych mu činil!"

"Nerad bych, aby mi jednou vyčítali, že jsem si svého svěřence nehleděl, že jsem ho snad i utýral!"

"Ať se někdo opováží!"

"Lidští jazykové jsou zlí, a pomluva se rychleji větru rozletí!"

"Máš jen starosť s tím poručnictvím!"

"A vzdáti se čestného úřadu nechci. Kdo ví, kdo by potom dostal mladého královice pod svou pravomoc!"

"Však věděl císař, kdo bude nejlepším opatrovatelem Václavovým. Nemohl vhodnějšího nikde jinde vybrati!"

"Pravím ti ještě jednou; buď mu otcem — poslední chvíle v životě mu osláv, jak jen budeš moci nejlépe. Máš také syna!"

"A miluji ho příliš, nade všecko, pane můj. Raději nevím co bych ztratil, než kdybych měl přijíti o něho."

"Pozoruji, že máš šlechetné srdce. Říkávám, že ve skořápce drsné jádro zlaté vězívá."

Střežitel mladého králevice se hluboce panu markraběti uklonil. Měl ještě cosi na jazyku; ale zdálo se, jako by se ostýchal.

"Odměním se ti za služby tvé, že v Branibořích rod tvůj bude z nejpřednějších. V poli červeném lva bílého jsem ti již přislíbil. Rytíři Habgierovi budou na sněmích zasedati hned po rodu mém!"

"A jestli, pane, Bůh králevice k sobě povolá a ty opustíš prestol markraběcí, abys jej vyměnil s trůnem královským?"

Věznitel českého králevice utkvěl na panu Otě zpytavým pohledem!"

"Ani jsem, věř, na takové konce nemyslil!"

"Ale nutno o nich přemýšleti!"

"Opravdu myslíš dále nežli já!"

"Ráčíš býti, pane, také spřízněn krví Přemyslovou. Mužského dědice by nebylo žádného. Čechy by ti po všem právu patřily."

"Češi mne nenávidějí...."

Rytíř Habgier se utvářil, jak mohl nejpohrdlivěji.

"Ukážeš jim, pane, jednou, dvakrát přívětivou tvář, a půjdou pro tebe do ohně. Není národa, který by tak rychle zapomínal učiněných příkoří. Není národa, který by tak brzy odpouštěl a tak neustále měl ruku hotovu ke stisknutí — na smíření!"

"Všecko ještě v živé paměti. Poslední Braniborci odtáhli teprve před nedávnem...."

"Vše nejjednodušší. Pánům slíbíš největší volnosť, mezi lid rozhodíš několik hrstí stříbrňákův. Musíš jich míti připravených pokaždé, ať vyjedeš do kteréhokoliv města, nejméně několik kop. A získáš si všecko rázem. Někteří nespokojenci arci zbudou. Ale ti se neodváží na denní světlo!"

Pan markrabě nyní neodpovídal.

Tento člověk mu mluvil z duše, zrovna jako by byl uhodl i nejtajnější jeho myšlénky.

Musí se míti před ním na pozoru....

Zlosyn se od jakživa zlosyna bojí nejvíce, a zloděj zloděje-li okrádá, vždy krádež nejprohnanější.

Pan Ota o tvář rytířovu jen tak letmo okem zavadil.

Ale zděsil se rysů v ní, Tak se zdálo, že tenhle muž sám zloděch vtělený.

Rytíř Habgier se zlehounka usmíval.

Zdálo se, že i nyní uhodl myšlénky pana markraběte.

"Byl jsem příliš upřímný, mluvil jsem bez obalu, rač odpustiti smělosti mé. Služebník věrný neuvykl slova svá zakrývati pláštěm licoměrnictví. Doufám, že mi přímosť mou promineš."

"Nemám, čeho bych promíjel...."

Hlas pana markraběte přece však jen jinak zněl, skorem po pansku.

"Čas kvapí, pane můj, na můj hrad ještě hezký kus cesty. Rád bych domů dorazil do soumraku. Kdy smím opět přijeti?"

"V týdnu nejdéle. Zatím buď mé přízně nejbezpečněji ujištěn. Služeb, jichž prokazuješ mladému králevici, budu pamětliv vždycky a odměním se ti za ně královsky."

"Již předem nejhlubší díky mé!"

Rytíř Habgier ocitl se již za čtvrť hodiny za sídlem markraběcím.

"On se mne bojí! Slyšíš ty koni můj? A je horší mne tisíckráte. Jsem-li já ďáblu zapsán, on samému luciperu. Pane markrabě.... Dnešek je pro tebe nešťastným dnem. Není-liž králevic v rukou mých? — Nemohu-li ho ještě této noci propustiti na svobodu? Čeští páni by mi již za to nějakého zbožíčka na statcích korunních poskytli. A ty bys měl po všem — po všem, pane markrabě! Pomstil bych

se ti nejlépe.... On mi nevěří. On se mne bojí. On mne podezřívá!"

Rytíř pobodl koníka k nejprudčímu trysku.

Krkavec, jenž letěl stejným směrem, nemohl mu ani postačiti.

Na pana markraběte přicházely tou dobou nejopojnější dřímoty. Svatováclavská koruna kmitala se mu před zavírajícíma se zrakoma jeho ve všech rozích neprostorné, klenuté komnaty.... Páni přistupují k němu opravdu jeden za druhým, berou z ruky jeho korouhve, přikazují se mu věrností a poslušenstvím, ústa jeho překypují zlatými sliby, na rtech jeho nejpřívětivější řeč, a páni by mu i nohy líbali. Lidem rozhazuje stříbrňáky plnými hrstmi, ať se ukáže kde ukáže, a všecko mu volá vstříc, až se vzduch zachvívá: "Vivat — vivat — vivat!" Věru, že není národa, jenž by tak rychle zapomínal učiněných příkoří, jenž tak ze srdce nejzarputilejšímu nepříteli odpouštěl. Křesťanská láska zapustila dle toho do české půdy své kořeny na dobrou míli hluboko. Jen jediný zjev mu kazil tyto rozkošné sny. Ob čas se nad korunou královskou vynořil obličej, jako by to byla hlava královicova střežitele, měnící se každou chvilkou v jiný výraz, ale vždy odpornější a odpornější.

"Tebe se musím zbaviti. Překážel bys mi. Všecko bys mi mohl pokaziti.... Měl jsem ho za drzosť jeho potrestati hned. On se opováží říci mi

do očí, co si myslím nejskrytěji. Takový sluha nejnebezpečnější....“

A rytíři Habgierovi nechtěla také z hlavy myšlénka, což aby vzkázal českým pánům, zač je ochoten královice potají do Čech vypraviti. Markrabě by měl věčně věkův i po laskominách na dědictví Otakarovo. Dnešní nedůvěra se mu po čertech může vyplatiti.

Nade hlavou rytířovou zakrákoral krkavec, poletující neustále týmž směrem, jak uměl nejpříšerněji.

XIII.

Na hradě, v němž vězněn český královic, co chvíli tišeji a tišeji.

Zdejší čeledi klesají těžké hlavy až na dřevěné stoly, na nichž hliněné nádoby zpola nedopity, tu a tam i převrženy, a medovina dosud skapává ve velikých krůpějích a zvlhlou již podlahu. Poloótevřenými rty proráží zbrojnošům nejodpornější chrapot, tu pískavý, jako když železná pěsť hrdlo sevírá, tu zase jako by vůz s vrchu sjížděl, maje kola nejpevněji přitažena, někdy také prodere se jimi půl slova, ale jazyk příliš těžkým poutem sepjat nemůže dál, a jen ruka se pohne líným posuňkem.

Pan Lebrecht byl dnes ke hradní čeledi z míry štědrý a samou láskou se až rozplýval.

A zdálo se, jako by i Květuška chtěla býti povolnější. Směl se dotknouti jejích rukou, neodtahovala se a vyšla i po jeho boku do nádvoří.

Rozveselil se i ten Vlach, a Majfreda musila chtíc nechtíc zapěti píseň z rodné domoviny. Ondřej Saramita jí nedal a nedal pokoje. Byl by se zle pohněval, kdyby ho nebyla poslechla.

A Květušce kmital se poprvé opět kolem rtů, jež jí zase pročervenávaly tak milounkým růžovým, okouzlující smích, skorem až laškovný....

Pan Lebrecht po jejím boku cítil, jak se mu každým okamžikem rozpruzuje krev bouřněji a bouřněji. Nejraději by ji byl přivinul ke hrudi, tváře na tváře, rty na rty — Jen s těží se přemohl.

Ondřej Saramita byl všecek jako by vym ěněn tak přátelský, tak důvěrně přítulný.

Ani Majfreda strýce dnes pochopiti nemohla, ačkoli všecko věděla.

Nepamatovala se, kdy by ho takto byla spatřila. Býval vždycky vážný, slova jako by počítal, úsměv na jeho tvářích vzácným zjevem, a smích hlučný, veselý smích? Majfreda věru neviděla: ode smrti sestry Viléminy zvlášť.

Na nádvoří ani šašek nescházel....

"Čeleď pila o překot. Kdy už se takto neměla! Pouze v Čechách byly pro ni podobné časy; před tím nikdy.

A potom jako by si obě byly řekly. Květuška s Majfredou se zdvihly a zbrojnošům samy nalévaly.

Suché lístečky, jež ondyno Majfreda rozetřela v jemninký prášek, účinkovaly v medovině, až se tomu sám Saramita podivil.

Na hradě již všude ticho.

Čeledi táhnou spitými hlavami pohádky o rajském životě....

Na obloze již hvězda za hvězdou proskakuje.

Ale třpytu jejich ne na dlouho. Od půlnoci se zdvihá vítr a šedavé mraky je zahalují neprůhledným závojem.

Ondřej Saramita již v komůrce královicově....

"Rač se mnou, pane! Všecko přichystáno!"

Vlaský měštěnín přece ještě z opatrnosti hlasu přitlumil.

"Než vyjde slunce po druhé, staneš již ve svém království. Rychle, pane!"

Ondřej Saramita přehazuje královici přes ramena plášť a béře ho za ruku.

Převozník Losos na chodbě s mečem taseným, přichystaným ke tnutí, jež by lehounce člověka rozdělilo od ramen do nohou.

Květuška již také pod šírým nebem.

Už rozeznává i jezdce, jenž s třemi koni přede branou.

Srdéčko jí tluče nevypověditelnou touhou....

Ve hradě příšernější a příšernější ticho.

Již otevřena i branka ve hradbách.

Ještě uplynulo několik okamžiků a králevic Václav na svobodě……

Týmž okamžikem také Květuška spočívá v náruči Plichtově: nemohou se ani jeden druhému vymknouti —

“Tak tě přece nalézám — Květuško má — věčně — věčně má!….”

Ztichlým krajem slyšeti za tímto tlumeným hlasem páně Plichtovým divný sten, jenž mívá svých kořenů v duši lidské nejhlouběji a jenž se dere rty, když se ty kořeny trhají násilně.

Potom se ozývá drsný hlas Saramity, drsnější než nejfičivější vítr severák, ale po vlasku.

“Je-li ti milá spása duše tvé, střez se, Majfredo!”

Ale nic platno; zase slyšeti ten divný sten….

“Věčně má — i kdybych se měl zříci všeho.”

“I vaší orlice?”

“I naší orlice!”

“O Dio mio — Dio mio….”

A zase nyní ten drsný hlas, ale chvějící se rozčilením —

“Až v domově — až v bezpečí. Na sliby věrnosti času dost. — Rychle ku předu!”

Ondřej Saramita hovoří nyní po česku.

Touž chvíli vzplanulo přímo před prchajícími několik pochodní a již se jim leskla jako blesky přímo před očima ocel braniborská….

Na útěk nebylo možno pomysliti....

Přijížděl ke hradu sám Ota markrabě.

Ze svého sídla dal se nejkratší cestou. Rytíře Habgiera předejel o dobrou hodinu, ne-li o více.

Pan Plichta již také tasí meč.

Saramita sahá ku boku též....

Převozník Losos již do Braniborců bije jako kladivem....

Žirotíncův čeledín na dvou zkusil ostří oceli své.

Ale bylo jich mnoho a prchajících málo — příliš málo....

Pan Plichta se brání lvem.

Je však již obklíčen se všech stran.

Jednou rukou tiskne ke hrudi Květušku a druhou doráží na útočníky, jak může nejprudčeji.

"Ne ji....ne ji....ani jeho.... Ať jsou šťastni! Mne....mne....sem....přímo do srdce!"

Majfreda se vrhá před koně Plichtova, jako by chtěla všecky hroty braniborských mečů zachytiti do svých rukou a ponořiti je do srdce.

Saramita se za Majfredou ocitl jediným skokem.

Králevic Václav již zase v rukou Braniborčíkův.

Třeskotem oceli slyšeti onen drsný hlas a opět po vlasku.

Pan Plichta již krvácí z několika ran.

Pochodně planou jasnější a jasnější září —

Na rtech Ondřeje Saramity hrozná bílá pěna.

"Ty se zachraň — Ty — Co po mém životě. — Tvého však bude ještě jinde — jinde potřebí!"

Květuška za těchto slov klesá s koně.

Už také raněna....

Několik paží se sápe po Majfredě.

Květuška napíná všechny své síly, aby cizince pomohla.

Pan Plichta se ještě bije jarým turem.

"Ty se zachraň — prchni — utec — i ty, starý muži!"

Květuška zakrývá Vlašku svým vlastním tělem.

Žirotíncův meč rudne září pochodňovou nad hlavou obou dívek k jejich ochraně.

Pan Plichta klečí již na jedné noze a meč jeho v levici.

Pravice mu visí svislá ku zemi.

Dva rytíři se pokoušejí, aby Vlašku jeden či druhý dostali na koně do sedel.

Květuška ji však posud ještě zakrývá tělem svým.

Náhle rozléhá se bitevním rykem zaúpění, jímž se ořové zarážejí a bezděky věsí hlavy ku zemi.

Květušce vyřinul se zrovna nad srdcem proud čisté, červené krve....

"Nezapomeň na mne — nezapomeň! Tak na krátko jsme se shledali — Pozdravuj ode mne rodnou vlasť — zemi drahou!"

Pan Plichta již také povalen k zemi, a tato slova z Květuščiných rtů prorážejí k uším jeho jen jako by v dřímotách.

Bitevní ryk rázem tichne....

I sám markrabě, jenž se díval na potyčku z blizounka, přijíždí až ke Květušce.

Bílá pěna dosud na Vlachových rtech.

Majfreda s čelem svým na Květuščině hrudi, z níž vytryskují pořád hojnější a hojnější proudy krve.

Převozník Losos opodál bezruký.

Králevic Václav se třese po boku pana markraběte vadnoucím lupením.

"A ty se neboj — nelekej se! Králem českým budeš! Na trůn otce svého usedneš. A kdyby tě v této zemi chtěli řetězy až k samým oblakům připoutati — Ty tu neumřeš — jen já — já — v cizí zemi!"

"Se mnou, Květuško....se mnou! Já tě měl také rád....snad ze všech nejraději! Byla to láska k tobě....hrozná....divoká....jež mne vedla ke skutkům pekelným. Uloží nás přece podle sebe.... třeba v cizí zemi!"

Plichtův čeledín se také na okamžik ze smrtelných mrákot probudil.

"Jen buď k lidu — k lidu — až budeš kralovati!"

Těmito výjevy nějak pohnut i markrabě.

"Divní lidé — jak všichni k sobě lnou. Ale jen když dlí na cizí půdě! — Divní lidé!"

Pan Ota se mimoděk podíval na králevice.

„Znal-lis je?"

Václav ukázal pravicí na pana Plichtu.

„Neznal, strýče — leč tohoto!"

„Věru, divní lidé. — Lásky jejich a příchylnosti ku tvému rodu ani nepochopuji!"

Markrabě si ku této větě ještě jinou domyslil: „Takové příchylnosti bych si mezi nimi marně hleděl vyzískat —"

„Máš pravdu — divní lidé! Jak nezměrná láska jejich, tak bezmezno i záští — pamatuj si to. A proto králevice pusť do jeho dědictví — sice budeš nešťasten — hrozně nešťasten!"

Bílá pěna na rtech Saramitových se touto řečí Květuščinou rázem rozplynula; také se okamžitě vzpamatoval. Sehnul se střelou a proud krve dlaní se snažil dívce zaraziti. Majfreda mu však již pomáhala hrstí bujné trávy.

„Nech toho, nech! Duše má již na odchodu ke stanům věčným. Jen tobě, ty dívko milá, něco ještě říci chci — ještě něco — vidím ji — tak určitě — tak jasně — sestru — Viléminu!"

„Ty že ji vidíš? — Ty — Ó šťastný, blažený živote!"

„Slétá níž a níže...."

Zraky Saramitovy upřeny ke zčervenalé obloze.

„Abys prý vytrval. Budeš pro ni trpěti — i ty děvuško milá.... Již jdu....jdu...."

Kolem dosud hrobové ticho....

Braniborčíci ani nedýchají —

Markrabě hluboce zamyšlen.

Potom zaměřují všichni zase ke hradu....

Uprchlíků si nikdo ani nevšímá. Některým se sice zachtělo dívky, jež neustále klečela nad umírající družkou s rukama křečovitě sepjatýma, ale s panem markrabětem nebyly dnes žerty.

Trvalo hezkou chvilku, než se čeleď ve hradě probudila.

Jen hřímavé rozkazy páně Otovy rozléhaly se hradovými prostorami děsnou ozvěnou.

Bude dle všeho držeti přísný soud.

Vlnitými rovinami braniborskými vane ostřejší a ostřejší vítr.

Několik postav se neustále černá nedaleko hradu; ani se nehýbají.... Jako by všem byla duše z těla odletěla.

"Kde jsem? — Kde? — Bože můj!"

Tento vzdech, vydravší se z ňader Plichtových, první přerušil ticho, jež tu zavládlo.

Saramitovi zakmitla se pod lebkou strašlivá myšlénka; ale utlumil ji rázem. Ten mladý hoch staví se mu neustále do cesty. Dnešního nezdaru příčinou jen on; třeba mimo svou vůli. Upoutal k sobě Majfredu, a ta přece k jiným cílům povolána, než ku lás-

ce, jež mladé duše zavádí. Kdyby mu neodpověděl, kdyby se zdvihl a odešel, musil by do rána zahynouti.

"Květuško má! Ty starý muži z vlaské země!"

"Tu jsem, panici!"

"Tedy přece ne opuštěn? A kde ona?"

"V lepším kraji, ve šťastnějším světě. Nevolej jí zpět. Přej duši její poklidu."

"Tak hroznou žízeň mám — shořím, ty muži — pomoz mi!"

"Pomohu!"

Opodál dohořívalo několik oharků z pochodní. Saramita je shrnul na jednu hromadu. Blízké okolí ozařovaly s dostatek.

Majfreda ještě tak s rukama křičovitě sepjatýma nad Květuškou.

Jen letmo zavadila očima o bledý Plichtův obličej.

Převozník Losos asi tři kroky dále. Levou ruku nad loktem si jak mohl ovázal odtržkem kožené kazajky. Oči jeho zavřeny, hlava pokleslá ke hrudi a bedra se opírají o nevysokou mez.

Ondřej Saramita zatím prohlíží znaleckým okem rány páně Plichtovy. Nejedna povážliva, a uplyne hezkých několik neděl, než se zacelí a než se bude moci panic vyšvihnouti do sedla.

Šaškovitý čeledín podle svého pána již sestydlý.

"Zde pane, zůstati nemůžeš. Bude ti nezbytně třeba poklidu — úplného poklidu."

Ondřej Saramita již tenkráte považoval pokoj za nejnutnější podmínku, aby zraněnec se zotavil.

"Jen kde?"

Vlaský měštěnín vstal a rozhlížel se okolím.

Oharky z pochodní znenáhla dohořívaly.

"Věděl bych; jak se tam jen dostati. — Poskytli mi tam po tři dny i s koněm útulku. V nedaleké vesnici.... Jsou to dobří lidé — pokrevenci — mluví jako by naší řečí, ale jen když jich nikdo neslyší!"

Vlach se několik okamžiků rozmýšlel a potom poručil cosi Majfredě mateřštinou.

Majfreda se zdvihla a odkvapila letem.

U zraněnce zůstal Saramita samoten.

Také se mu zdálo, že se vozovou cestou kmitl ke hradu jezdec. Do vnitra ho vpustili rázem.

Nádvořím zase ticho jako z večera, jako by se nic nebylo přihodilo.

A ještě než se rozednilo, zavrzaly těžké vozy a zaržálo několik kraviček. Na hradbách také pojednou živěji. Zdálo se, že cosi do země zatloukají; ale jediného slova nebylo slyšeti. Jen dunění kladiv se rozléhalo kolem hradu na dobrou hodinu.

Zatím přijeli z nedaleké vsi sedláci pro zraněnce se dvěma vozy, z nichž na jeden naložili Plichtova čeledína s Květuškou.

"Ne — ne, sem ke mně, pro mne umřeli — k vůli mně dali životy — sem —"

Ale Saramita nedovolil. Žirotínovec potřeboval nezbytně odpočinutí.

Pan Plichta potom umlkl. Přišly na něho ve slámě a houních hluboké, těžké dřímoty ; ale zaplatily se zlatem ....

Tři Braniborci zůstali na zkrvavělé půdě do rána.

Když se rozednívalo, poskytoval vězenský hrad českého královice příšerné divadlo.

Na hradbách trčelo plno neobyčejných sloupů, na každém se houpal popravenec, a nade všemi nejvýše mohlo i méně bystré oko rozeznati rytíře v plné zbroji i s přílbicí, i s mečem u boku — pana Habgiera.

Braniborský markrabě vykonal nad spitci i jejich pánem děsný soud bez dlouhých oklik.

Když dosavadní strážce českého královice vrátil se do hradu, vrhla se na něho markraběcí čeleď, že nemohl ani meč tasiti, aby se aspoň na chvilenku ubránil, a nepomohly mu ani prosby, ni proklínání.

Takovéhle konce panská přízeň brala od pradávna, jsouc vždycky podobna soše hliněné, jež se svalí na toho, kdo o ni stál, nejdříve, a jež rozdrtí hlavu tomu, kdo za ni dal i svou česť, i dobré jméno.

Jedině pan Lebrecht byl na živu ponechán.

Sedláci pobídli kravičky, neodvážili se zpět ke hradbám ani podívati, samému Saramitovi bylo nějak úzko kolem srdce, a Majfreda si zahalila šatem i obličej, aby nespatřila hrozného divadla po druhé.

“Pan Ota tu sám. — Jel večerem naší vesničkou.”

Sedláci pobízeli kravičky, aby si pospíšily, jak jen mohly nejrychleji.

Králevic Václav podepisoval tou chvílí rukou se třesoucí listinu, kterou svému milému panu poručníku, markraběti Otě v Branibořích, postupoval nejpříležitější a nejkrásnější hrady, které byly Ronov u Žitavy, město Žitava, Bezděz, Šarfenštein, Žandov, Děčín, Ústí nad Labem a Most, v libovolné užívání, dokud by čeští páni kromě patnácti tisíc hřiven již odvedených ještě jiných dvacet tisíc za jeho vyproštění z poručnictví strýčkova nezapravili. Panu markraběti to zatím postačí. Dotyčnými hrady má v ruce ne jeden, ale sedm dobrých klíčů ku české koruně. Více jich beztoho nebývalo.

XIV.

Letošními žněmi vracely se do české země zlaté časy- - - -

Takového božího požehnání, jakýmž se žloutla pole, kam se jen oko podívalo, nebylo pamětníka. Zdálo se, jako by půda sama ze sebe tolik bohatství byla vydala úplně bez přičinění lidského. Až se z toho všeho lidem oči slzami zalévaly. Už byli zase všichni pod rodnými střechami, už si zase každý ten svůj útulek jako klícku čisťounce upravil, a podobalo se, že se co nevidět nad českými kraji rozestře nebe spokojeného a šťastného života.

I ta zima letos jako by se byla utopila v severních mořích. Už tu listopad a nikde o ní ani pohádky. A tu a tam se hospodáři zaříkali i spasením duší svých, že o sv. Martině slyšeli skřivánky a že v zákroví ledakde ještě milounké hnízdečko s vlašťovičkou.

A lupení se stromův ani nechtělo. O všech svatých bylo ještě jako brčál zelené.

Za tehdejších časů byla česká země ještě v jaře života. Proto se také po pohromách brzičko vzpamatovala a byla potom vždycky svěžejší a kypřejší.

Lidu scházel ke všemu tomuhle štěstí už jen král.

A do dneška se ho nemohli a nemohli doprositi.

Pan Otík byl horší nejtvrdšího mamonáře.

Za kteréhosi z listopadových dnův odbýval se ve Slaném, nedávno nově hrazeném, hlučný trh. Byl přeložen, poněvadž padl právě na pátek. A tenkráte zachováván tuhý půst. Hospodská živnosť by byla brzy postním dnem z míry skrácena. Lidu se sem sešlo ze široka daleka. Zemané i sedláci přijeli buď koňmo či na vozích. V některém žebřiňáku hlava vedle hlavy. Po tolika svízelích budou zase jednou tak ode dna duši veseli....

Náměstím krám na krámě, že nebylo skorem ani pokročiti možno. Co tu měli zboží jen Pražští kupci! Za některý krám bylo by prý možno kolik zemanských statků koupiti. Nejvíce lidu kupilo se kolem podlouhlého stolu, za nímž dlel prodavač se smědou, až zahnědlou tváří, s čenými vlasy jako uhel, s očima

potměšile mžouravýma, s nosem hezky zahnutým a na jazyku s přepodivnou výslovností. Kolem hlavy měl obtočený pestrobarevný šátek a až na paty splýval mu žlutý jakýs šat, podobný řasnaté říze.

Tento kupec prodával rozličné šperky: náramky, spony, prsteny, řetězy, jehlice, obručí, náušnice, všecko ze zlata a stříbra ryzího.

Sípavý jeho hlas bylo slyšeti z jednoho konce náměstí až na druhý; přehlušil všecky ostatní. Kupec byl prý až odněkud ze Španěl.

Pojednou zástupy začaly se hýbati jako vlny, když do nich zadují vichry, a černými mraky, dotýkajícími se takměř rozbouřených vod, svítí blesk za bleskem....

Prodavač z Hišpanie lomil rukama nad hlavou, vyl po způsobu vlčím a žlutý kaftan na sobě roztrhával, protože stůl povážlivě popraskával a skvosty jeden po druhém se na zemi kutálely.

Však lid se ho již ani nevšímal, leč si z něho ztropili smích....

Pozornosť zástupů přivábil jiný muž, také cizinec, v černém aksamítovém kabátci, s pláštěm oběma ramenoma přehozeným, s hlavou bílou jako nejčistší sníh a s obličejem,, zdálo se, že pergamenovým. Po boku tohoto muže mladistvá dívčí postava s tvářemi jako tesanými z bezskvrnného mramoru kararského, po ruměnci na nich ani vidu, i rtíky její jako by tou čarovnou bělí podbíhaly, tmavé oči její plny okouzlu-

jícího svitu, ale upřeny vzhůru k bledě modré obloze, a bílé, skorem průsvitné ruce přeloženy přes prsa křížem.... Ondřej Saramita s Majfredou.

Vlaský měšťěnín ku davům hovoří. Všecko rázem umlká a se všech stran slyšeti: "Ticho — mlčte — pst...." I klnutí někdy prorazí, když rozjeté jazyky se nemohou okamžitě zastaviti.

"Já ho viděl....na tyto své oči.... Já ho slyšel....na tyto své uši.... Milý, drahý lide český! Tvůj král, Otakarův syn, až hrůza zbědovaný! Vy otcové nejchudší aspoň oděvu a pokrmu svým dětem opatříte! Vy matky nejnemajetnější aspoň svým miláčkům vlásky na hlavinkách rozčesáte, aspoň jim líčka umyjete. Vy rodiče čeští! Když nemůžete svým maličkým nic jiného učiniti, aspoň je pohladíte, aspoň je políbíte, aspoň je na starostlivá srdce přivinete, aspoň je slůvkem potěšíte! A toho všeho není popřáno vašemu příštímu králi. Toho všeho postrádá potomek z rodu, jenž vaší zemi dal Václava, Boleslavy, Břetislavy, Spytihněvy, Vladislavy, Soběslavy, Vratislavy, jenž vaší zemi dal Ludmilu, Dubravku, Mladu, Anežu, Viléminu.... Vy matičky české, když na vašich maličkých oděv schází, vy jim jej vlastní rukou vyčistíte, upravíte. A na vašem králi oděv schází dnem. Abyste tu košilku jeho viděly! Usedavě byste zaplakaly! Abyste jeho hlas slyšely! Rukama byste nad ním zalomily! Já vám ho chtěl přivésti. Už byl v mých rukou! Ale zlý duch, toho království ne-

přítel zapřísáhlý od počátku až na věky, vyrval ho z moci mé a dal ho zpět jeho trýznitelům. A pan poručník chce za něho zas a zase peníze. Čeští páni prý byli nedávno v Praze na sněmu, ale rozešli se a chtějí se smlouvati! — Ve jménu toho sirotečka, ve jménu toho syna Otakarova prosbu vsoucí mám — k vám — ke všem — chudým i bohatým! Meči si svého krále vydobiti nedovedete! Co by tu zase teklo drahé, nenahraditelné krve české! Ještě jí do dneška vlhne nešťastné pole moravské. — Ve jménu kralevice Václava prosím vás, dejte každý, co můžete, haléř poskytnouti může i nejchudší! Jdu od města k městu a sbírám výkupné pro českého krále.... sbírám výplatné pro potomka sestry Viléminy, jejíž sluhou nejoddanějším jsem byl já, Ondřej Saramita, Milánský měštěnín...."

Mezi lidmi hrobové ticho. Nikdo ani nedýchá. Jen v očích se jim lesknou slzy a řinou se na tváře.

Majfreda pořád tak s očima upřenýma k bledě modré obloze a rukama křížem přeloženýma přes prsa.

Ondřej Saramita spočívá na zástupech nejpronikavějším pohledem.

"Zde má oběra pro našeho krále!"

Zemanka nějaká zlatý řetěz sejmula s hrdla svého a dala jej Saramitovi.

"A zde haléř můj...."

Chudičká žena natahovala ruku s několika penízky stříbrnými, za něž chtěla na trhu dětem koupiti na košilky....

Majfreda jako by náhle oživla....

Dary i dárečky sama béře od lidu....

Saramita neustále spočívá nejpronikavějším pohledem na zástupech, ale musí se nějak přemáhati, i rty svírá prudčeji a pevněji. Takové obětovnosti nenadál se od lidu českého. Mnohý překrásný rys v povaze jeho měl již příležitosť poznati, ale této vlastnosti posud nikoli.

A hrnou se k němu všichni jeden přes druhého.

“Svou kravičku dám....”

“Svou plosičku.... Pán Bůh mi jiné nadělí!”

“Vezmi si naši ryzku. — Dobrý pětiletý kůň!”

“Přijď k nám, obilí ti dám, pšenička jako zlato, ječmínek jako perly, hrášek s čočkou jako mouku . . . Uvidíš!”

Ondřej Saramita jen hlavou přikyvuje.

Zraky Majfrediny co chvíli se lesknou divněji a divněji....

Vlaský měštěnín koná v české zemi své poslání, že by je ani sesta Vilémina sama nedovedla lépe plniti.

A derou se k němu i děti nedorostlé a po penízku Saramitovi dávají.

“Od tatíčka k svátku!”

“Od matičky na marcipán!”

“Od strýčka, když u nás byl na posvícení!”

“Od kmotříčka za políbení ruky!”

A přicházeli i Pražští kupci a přispívali darem svým....

Toho muže Vlacha již ve mnohých městech viděli a všude ho lidé zasypávali ořěrami pro královice, jako by slova jeho byla proutkem kouzelným, otevírajícím si rázem všecka srdce lidská.

Jen ten prodavač z Hišpanie s nosem hezky zahnutým, ve žlutém, usmoleném kaftaně a kolem hlavy s obtočeným šátkem, nedal ničeho. Neustále bylo slyšeti nářek jeho, protože šperky se pod těžkými kroky sedláků na nesčíslné střepiny rozdrobovaly.

A když Ondřej Saramita dnešní výtěžek počítal, čelo se mu vyjasnilo a oddechl si z hluboka. — Kromě zlata a stříbra přesahovala ořěra na Slanském výročním trhu listopadovém počet osmi set dobrých, poctivých hřiven.

Ze Slaného pustil se k Mělníku.

České stříbro hnulo panem Otíkem konečně přece. Ale takového případu, aby lid svého krále si vykoupil, nebylo, není a nebude. — Obětovnosť v Čechách vždycky divy činívala. Zdaž mladistvý královic si vzpomněl, když se za rozkošného dne májového vracel ku Praze, když ho davové nesčíslní vítali, když i starci jako děti radostí nelíčenou poskakovali, když kněžstvo pělo: “Advenisty desiderabilis” a zástupové rozhlaholili se písní starodávnou: Žizň a mír v našich zemích — krleš — krleš — krleš —”, když řádové

řeholní, kanovníci svatovítští i s biskupem ho pozdravavoli nejvřeleji, když patřil, kterak se rozplesala blahým jásotem všecka česká země....zdaž si vzpomněl na vlaského měštěnína, jenž mu vyprávěl ve vězení na cizí půdě o sestře Vilémině a pro svobodu jeho všeho se odvážil?

Pan Plichta ze Žirotína, ozdravělý již úplně, celou cestou ode hranic až ke Praze pátral po Saramitovi a jeho neteři, je prý dosud v Čechách, brzy se tady a brzy zase jinde pojeví, ale neuzřel ho nikde. Převozník Losos podle mladého Žirotínovce o jedné ruce o hůl se opírá a také jest zrakem svým všude, ale marně. Saramita jako by se byl ukryl a díků královských nečekal a nehledal.

Pan Plichta byl mu také díky mnohými zavázán. Už pro to zdraví, jež mu v selském statečku na braniborské půdě loňským rokem navrátil.

Blížíval se vždy po několika týdnech za šera do zapadlé dědinky a rány jeho znova obvazoval. Žirotínovec si tentokráte poležel hezky dlouho. V blízkém hradě o něm asi věděli; ale nevšímali si toho. A když jelo k Otíkovi předposlední české poselství, Ondřej Saramita přivedl jeho krajany do selského statečku. Ten den také pan Plichta poprvé vyšel na čerstvý vzduch. Převozník Losos, jehož ruka i přes taková léta ku podivu brzy se zhojila, byl mu tělem i duší na cizí půdě oddán a nachýlen.

Brzičko po příjezdu mladého krále, převor otců dominikánů od sv. Klimenta zašel si k biskupovi Tobiáši s novinou, že v některých krajích počínají rozmáhati se nakažlivé bludy, že prý mezi lidem nesmyslné řeči o nějaké sestře Vilémině, jako by měla v předposlední den obecného soudu vstoupiti na nebesa a shromážditi kolem sebe všecky věrné své; rozšiřovatelem těch bludů že jakýsi Vlach, Ondřej Saramita, se svou společnicí, již prohlašuje jakožto nástupkyni sestry Viléminy, někdy prý dcery krále Přemysla z prvního manželství s Adlétou Míšenskou. Bude třeba učiniti takovýmto rejdům konec hned z počátku a utlumiti, dokud v popelu jen jiskřičky. Mysli lidu utrpením posledních let předrážděny a přístupny všemu. Slova vlaského ctřeštěnce nalézají prý bohužel víc a více ohlasu i víry.

Biskup Tobiáš byl však z míry rozvážliv, aby náboženskými sváry chtěl rušiti pokoj, jejž české zemi věštila i nebeská znamení. — A potom by byli vlaského měštěnína s mladistvou průvodkyní marně stíhali. Již za týden, kdy Otakarův syn vjížděl Strahovskou branou do Prahy, ocitl se již za pomezím svatováclavského dědictví. Úkol jeho šťastně dokonán. I list sestry Viléminy, v němž věštba, platící všem, kdo kdy na trůn královský dosednou, zase v rukou mladistvého panovníka. Přemyslovec mu porozumí nejlépe. Ondřej Saramita překročoval hranice české země na rtech s úsměvem, a zraky jeho se

neustále upíraly ke straně polední, aby co nejdříve spočinuly na horách, s nichž do nebe takořka již jen skok....

Majfreda však opouštěla tuto zemi s těžkým dechem, s hlavou k bujné, svěží travici svěšenou, se rty křečovitě sevřenými a lícemi jako bývá květ sněženky či alpské protěže. Ale duše její byla čista jako křišťál, utlumila poslední jiskru vzpomínky na panice ze hradu, v němž jim na čas poskytli útulku a jemuž v daleké cizí zemi, na nehostinné půdě braniborské pomáhala do hrobu ukládati nevěstu Květušku. Podobala se tak z cela těm pannám staořímským, jež svatý oheň noci dnem střežívaly a v Římě se těšily úctě a vážnosti bezměrné. Bude tedy také moci střežiti hrob sestry Viléminy a nebude jí služebnicí nehodnou....

Odtud také ten spokojený úsměv na Saramitových rtech.

Strýcův zrak postřehl předobře onu poslední jiskru, když v Majfredině duši s posledním růžovým květem na lících se ztrácela, a bylo mu, jako když se srdce jeho balvan spadává.

I krok jeho rychlejší a rychlejší, nic jinak než jako by mládence dvacetiletého.

XV.

S králem Václavem II. vrátil se do Čech pokoj lidem dobré vůle. Všecka země se zotavila z těžkých ran, jež braniborské poručnictví s hladem a morem jí zasadily, že opět rozkvétala nejpůvabnějším rájem. A bývalo odjakživa: vede-li se komu dobře, zlých dnů zapomíná nejrychleji. Ve svatováclavském dědictví nemohlo také jinak býti. A zvláště panstvo nevědělo dobrým časem, jakou kratochvílí nejrozmarněji by se pobavilo. I začali si zase pohrávati s loutkou, jež prvním pohledem podobala se nejnevinnější hračce, jedovaté žihadlo ukrývala nejpečlivěji a sykot hadí, jenž jí přirozeným, zaměňovala se nejlahodivějšími zvuky. A měli tu hříčku skorem na všech hradech a razila si již cestu i do zemanských dvorců — do těchto nejnedobytnějších bašt staraslovanského rázu české domoviny. Proroctví sestry Viléminy šlo sice mezi lidem s jazyka na jazyk, ale mezi panstvem bylo je slyšeti jen zřídka, a rada dcery Otakarovy se na Hradčanech při královském dvoře zatahovala silnějšími a silnějšími vrstvami pavučin. Jak pověděno: byly dobré časy; a nepomýšleno, že zase mohou přijíti zlé, a že se již ukazují nad obzorem slavného království příšerné obláčky, jež bývají nejnebezpečnější, a že všechen dobrý čas za kratičko zase Němčík, a to od polední strany, hluboko mečem do černé prsti zahrabe.

Jen panic, v jehož praporci zdaleka se tměla fialová orlice, neměl nikde stání a nikde pokliku. Na braniborské půdě Květuščin Hrob již zarostl a slehl se, že by ho oko sotva mohlo nalézti; ale v duši páně Plichtově den ode dne vzpomínka živější, k níž družila se pokaždé bílá tvář Majfredina neodlučitelně.

Žirotínovec podnikal cesty do cizích zemí a všude rodu svému dobýval cti a jménu českému slávy. Kdekoli se na sedáních objevila přede šraňky fialová orlice ve zlatém poli, všude ji musili poctíti cenou vítězovou. A znali ji v zemi francouzské, kdež proletěla nejpřednějšími městy a měřila svou sílu se lvy, zubry, ptáky báječnými, až i se třemi liliemi, které přece byly nedotknutelny a musily se skloniti před šelestem jejích perutí.

I odvážila se až přes Alpy do krajů italských...

Ale sotva že uviděla první z čarovných měst vlaských v požehnané Lombardii, zarazila se, zachvěla se a poprvé byl v cizí zemi let její chabý, nejistý.

Ovanul jí přímo před Milánem čpavý dým, div že se jím nezalkla....

Pan Plichta ze Žirotína si položil železnou rukavici, na níž si tak navykl, že ji někdy ani na noc nesvlekl, před oči, aby mu do nich tak nesvítilo slunce a aby viděl bystřeji, nahnul se poněkud v před, a potom se obrátiv ke všem čeledínům, z nichž jeden byl jednoruký a více než stoletý, ale dosud plný života a jarosti skorem jinošské, pravil hlasem se nějak

třesoucím: "Zřím-li dobře, Losose? — Podívej se ty! Předevčírem jsi postřehl orla, když my o něm ani zdání neměli...."

Starý, jednoruký zbrojnoš také se zahleděl ku předu, kde se vlnil nepřehledný zástup lidí a kde uprostřed trčely k rozkošnému lazura dva dřevěné sloupy, k nimž přivázán vysoký muž se ženštinou. Jakýsi člověk oděný v červené roucho byl právě něco dočetl a ze spoda obou sloupů valily se šedavé kotouče dusivého dýmu, jako by dříví, jež podpálili, bylo ještě syrově....

"Pro Bůh!.... Toť on!.... Toť Saramita! A vedle Majfreda!....

Jezdci stanuli potom mezi zástupy několika skoky.

Vlachové se rozbíhali uděšeni na vše strany.

Praporec s fialovou orlicí se dmul prudčeji a prudčeji.

Od severu začal váti vítr....

Kotouče dusivého dýmu zahalily pro okamžik celé jeviště.

Jen dva hlasy, mužský a dívčí, prorážely nevypověditelným souladem vzhůru k obloze, jež pojednou se zkalila jako křišťálové vody, když sido nich vymele koryto přítok z kalužin.

"Ondřeji Saramito — Majfredo!"

Pan Plichta bodl vraníka do slabin vší silou.

Přede dvěma sloupy ocitl se rázem.

"Ondřeji Saramito — Majfredo!"

Pan Plichta zavolal s Lososem, jak mohl nejpronikavěji....

Kotouče dýmu houstly každým okamžikem.

"Volá mne někdo?"

"Já....já....Plichta ze Žirotína!"

"Již na tuto zemi nepatříme!"

Jezdci sekali do provazů, jimiž těla odsouzenců ke sloupům přitažena tak pevně, že se jim až do krve zarývaly, ale práce se jim nedařila....

"Majfredo...."

"Voláš mne, sestro Vilémino? Již jdu!"

"Jsem tu já — Chci vás osvoboditi!"

Plichta se vrhá až ke samým sloupům, jež zahaleny zase tak neproniknutelným dýmem.

"Ondřeji Saramito — z Čech!"

"Buď zdráv a šťasten — šťasten — já nebyla."

"Miserere mei Deus...."

"Miserere mei...."

Kolem pana Plichty již plno městské čeledi.

Dýmové sloupy vstupují k nebi zvolna. A přece táhnou od půlnoci větry....

"Co učinili tito?"

Pan Plichta hovoří po francouzsku.

"Kacíři — bludaři — nebude jim milostiv ani Bůh!"

Fijalová orlice ve zlatém poli také již doutnala. Pan Plichta jí neodtrhl, ale ještě dále posouvl. Dotkla se perutěmi Majfrediných tváří. Žel, že jich nemohla

zastíniti a dobře, že šedavý kouř kolem sloupů tak zhoustl....

Pan Plichta byl aspoň ušetřen hrozného podívání.

Milánská čeleď se chtěla na Čechy vrhnouti.

Ale s nedobrou se Vlaši potázali. Rázem bylo několik rukou a dvě hlavy od trupův odseknuty a pan Plichta se svými zbrojnoši již z dostřelu šipek jejich.

Šedavý dým jako by ani nechtěl nad popravištěm se rozplynouti. Každou chvilkou byl tmavější a tmavější.

Čeští jezdci sotva dýchali, ani promluviti nemohli.

Nad Majfredou dodoutnávala i běločervená žerď z fijalové orlice —

Pan Plichta každým okamžikem se ohlížel zpět.

Však zastaví se zde ještě. Na všecko se vyptají a doma do slova vypoví.

A než se nadáli, ocitli se v čarovném údolí, kde sytou zelení probělávaly stěny klášterské.

"Chiaravalle...." odpovídali děti, pasoúcí na úbočích kozičky, jež z posunků těchto cizinců porozuměly, po čem se asi táží.

"Chiaravalle?"

Pan Plichta si položil železnou rukavici na čelo. Mělť hledí u helmice vyzdviženo.

"Chiaravalle? — Poslední odpočinek sestry Viléminy. —

Jezdci pobodli potom koně a zaměřili ke kapličce, kolem níž se rozkládal luzný sádeček.

Jezdci seskočili s koní a blížili se ke kapličce s hlavami odkrytými.

Kolem kapličky kupil se zástup venkovanů. Všichni měli také obnažené hlavy, klečeli na obou kolenou, ruce měli sepjaty a na rtech jejich nejvroucnější modlitba.

Cizinci přistoupili až ku samému lidu.

Vlaši na modlitbách ustali a měřili domnělé rušitele své pobožnosti potměšilými zraky, a nejeden si zajel rukou pod tmavomodrou kazajku, zdali za opaskem dýka na pravém místě.

Pode klenutím kapličky prázdná prostora, vyzděnému hrobu podobná, a na protější stěně, kde by tak mohla býti hlava nebožtíkova, jenž tu kdysi podřimoval ku soudnému dni anebo teprve snad bude podřimovati, nějaký nápis z mramorové tabulky násilně vyhlazen a poněkud výše umístěn jiný.

Mezi zástupem byl všechen věk, od staříka, jenž již sotva mohl se udržeti na nohou, až do nemluvňátka, jež tulilo se k mateřskému srdci.

“Nebojte se — jsme dobří lidé....”

Převozník Losos promluvil po česku a svou výpověď hleděl učiniti srozumitelnou významným pohybem pravice ku srdci.

“Češi?”

Starý Vlach pojednou se vzpřímil.

Veškeré zraky upřely se nyní na příchozí.

“Češi — dobří, poctiví” odpověděl pan Plichta.

Stoletý Losos nechtěl ani svým uším věřiti. Kde by jim tak daleko mohli také rozuměti?

"Krajané sestry Viléminy...."

Vlach zahovořil nyní ke svým rodákům —

"Buďte nám vítáni!"

Starý Vlach podával Čechům pravici jednomu po druhém.

"Kde sestry Viléminy hrob?"

"Tuto...."

"A kde její tělo?"

"Až běda zneuctěno! Pane Bože, netrestej nás pro cizí hřích!"

Poslední větu pronesl Lombarďan mateřštinou.

"Ti, kteří dnes upálili Saramitu s Majfredou, vykopali kosti naší největší dobroditelky, klášter obklopili tisícem oděnců a drahé kosti její na prach spálili. Pane Bože, netrestej našich vnukův pro cizí hřích!"

Starý Vlach nyní zase poklekl a začal opět předříkávati modlitbu, aby soudce věčný vinné s nevinnými nestíhal trestem svým. — Čechové také již klečeli na kolenou a odříkávali hlasitě slovo za slovem za prostým lidem vlaským, jenž tak přilnul ku jejich krajance a takovou úctu jí prokazoval, i když ostatky její zneuctěny a památka její prokletou prohlášena.

V sadě kvetly právě bílé růže....

Omamující vůní z hustých keřů všechen vzduch až přesycen.

Když Vlaši se domodlili, předříkavač cosi zašeptal, a sličná děvuška, jako by Majfredě z oka vypadla, vstala, kmitla se kolem Čechů dosud klečících na obou kolenou, zaměřila do sádečku, natrhala nejkrásnějších růží, vždy tři a tři travou zavázala a potom podala každému z cizinců po kytici.

"Tři a tři.... Památka na sestru Viléminu a Saramitu s Majfredou," propověděl Vlach.

A Češi bělounké stolístky políbili jako drahocennou relikvii.

Až zalévaly se jim oči slzami, že ani nemohli promluviti, ani za dárek poděkovati.

"A kde starý brachu, jsi se naučil řeči naší?"

Stoletý losos první přerušil ticho.

Od koho jiného než od ní! Kdybych vám mohl pověděti, jakou radosť mívala, když jsme se naučili několika prvním slovům a když jsme jí potom rozuměli, jako by k nám rodným jazykem hovořila! A potom ať mi řeknou, že neměla Ducha Svatého. Také nás brzy i odtud budou rozháněti. Ti lidé zlí s láskou na jazyku a v duších s jedem pekelného záští!"

Češi se zdrželi ve blizounké vlaské dědince ještě i druhý den. Vesničané jim ukázali každou stezku, kudy sestra Vilémina někdy chodila, každý vršíček, kde si usedla a dobrému lidu vštěpovala zásady nejčístší lidskosti, každý keř, k němuž se nahnula, aby se nadýchala vůně roztomilých kvítečků, a nemohli se s ní ani rozloučiti.

I panu Plichtovi se nitro nějak svíralo, když tohle údolíčko opouštěli....

Tak mu přišlo pojednou do hlavy, zde že by nalezl snad nejvhodnějšího útulku....

Poutalo ho ke zdejšímu kraji tolik vzpomínek a připadalo mu, jako by zde byla Květuška duši jeho nejblíže, jako by ji nad těmihle keři bílých růží viděl nejživěji. — Ale život jeho přece jen ještě rodné zemi může prospěti, byť třeba stesku z hlavy jeho se nechtělo a duše těžce zkušená nenalézala nikde poklidu......

Dále do Italie Češi již se nepustili....

Teprve v domově dověděli se o kacířství Saramitově i Majfredině. Dominikánský převor od sv. Klimenta pokaždé se dosvědčoval, jak nebezpečný a z míry škodný byl onen Vlach se svou společnicí a že přece konečně ho zastihl trest spravedlivý. Jen když měli od něho aspoň v Čechách pokoj! Ale nákazu zde zanechal přece. I v pozdějších létech proskakovaly noviny o jakýchsi bludařích pikhartech či bekyních, kterak se ukrývají v lesích kolem Loun a Žatce a kterak mívají pekelné schůzky pod pláštěm černé noci. Někteří i chyceni,, přivlečeni do Prahy a utraceni, ale znenáhla všecko utichlo....

A když po časech mnohých nalezli Pana Plichtu ze Žirotína, tenkráte již letitého, na bojišti Muehldorfském posetého ranami nesčetnými a bez duše, jenž chrabrostí svou zachránil čest zbraní českých a

Ludvíkovi Bavorskému krví svou zachoval korunu císařskou, a když ho na vůz nakládali, aby ho dovezli do kláštera panen Klarisek v Týnici Žirotínské, vypadla ze spoda fialového chocholu na přílbici, protkaného zlatými nitkami, kytice z bílých růží, ale již dávno — dávno uvadlých, památka od hrobu sestry Viléminy — a zavlhla krví jeho, jako by byla se rozvila znova nejčerstvějším květem.

Bílé panny.

(Psáno: 1883.)

Choť švédského generála Banéra se ku konci roku 1639 v Litoměřicích nesmírně nudila. A bylo jí už mrzutým i žvatlání vlastního synáčka, o němž si zdější měšťané podtají vypravovali nejpříšernější řeči, že prý má na čele nějaké hrázné znamení, jež mění se každičkou chvílí a nejčastěji do červenomodré hvězdy, a hlas jeho jako by také ani lidským nebyl. A takovéhle pověsti se velmi rychle ujímají. Od pradávných časů nikdo tolik zlého po Čechách nenatropil, jako tenhle generál. Proto prý ho také milý Pánbůh potrestal dítětem na věčné časy znamenaným. A dobrodušní lidé se alespoň takovouto řečí těšili, když ničím jiným nemohli.

Synáček Čanérův byl však zdráv jako rybka a pořád chtěl míti nové a nové hračky. Kordíku, štandarty, vozíků, děl ze dřeva jen tak z hruba urobených nabažil se již naprosto, a bylo ho slyšeti celým domem.

Litoměřičtí měšťané vždy urychlili krok, kdykoliv zaslechli vřeskot z domu, v němž byla ubytována rodina švédského generalissima. Ostatně se za posledních dnů ulicemi jedva ukázali. Vyšli přese prahy, jen když za nejnutnější záležitostí musili. Ve městě byla švédská posádka ležením od samého léta, a život v Litoměřicích se podobal živobytí vězenskému.

A ke všemu přicházely do Litoměřic o úspěchu švédských zbraní v Čechách velmi podezřelé zprávy, jež naplňovaly paní generálku povážlivými starostmi o chotě kterého zdraví také nebylo nijakž skálopevné. Švédské praporce nemohly se ten rok vykázati ani jediným stkvělejším vítězstvím v dědičných zemích habsburských. Od Prahy samé musily odtáhnouti s nepořízenou. A potom ty dlouhé, nepřečkatelné zimní večery, kdy měla paní generálka prudké větry severní od nedalekých vrchů z první ruky! Laskavý čtenář již asi uvěří, že se choť švédského generalissima v Litoměřicích ten čas nesmírně nudila. —

"V Doksanech není! — Musí býti zde! Uchýlilo prý se jich sem ke třinácti!"

Asi čtyřicetiletý muž svěsil po těchto slovech hlavu a mimoděk zašeptal: "Snad odešla již na věčnosť!"

"Nikoliv pane! — Musí býti zde v Litoměřicích. Uvidíš pane!"

Starší vojín asi šedesátník, na doklad svých slov těžkým jezdeckým kordem zazvonil o dlažbu pod podloubím přímo před bytem paní generálky.

"Musím rychle nahoru! — Kde tě, pane, naleznu?"

"Počkám!"

Starý rejthar zmizel prudkým krokem v domě; nesl Banérově paní od chotě několik řádek, psaných prý na sedle.

"Zdráv-li?"

"Zdráv a vzkazuje vám, ctná paní, i synáčkovi srdečné pozdravení a políbení.

Paní generálka rychle list rozevřevši, div že se do pláče nedala. Muž nebude moci přijeti ani na vánoce. Je prý jeho hlavy všude potřeba nezbytná; jinak těší se nad očekávání a přese vši nepohodu posledních dnů dobrému zdraví. Aby prý byla veselé mysli a krátila si dlouhou chvíli, jak dovede nejpříjemněji. Litoměřice jsou do té chvíle bohaty a měštky mají prý své stkvosty předobře ve sklepích ukryty. Můž se obveseliti i pannami z Doksan, jež si zdejší město obrali útočištěm.

Paní generálka vyhlédla oknem na náměstí.

Kolem táhlo asi k padesáti mušketýrům od bílé brigady a důstojník vzdával kordem česť. Paní generálce tato úcta platiti nemohla; nebylo ji ze zdola viděti. Proto se nahnula až k samému sklu, aby ukojila zvědavosť, před kýmže důstojník třikráte ocelí zamávl.

"Kdo tu dole?"

"Bedřich z Doupova!"

"Ach! — Už zdráv?"

"Sotva se tak vleče!"

"Rána se přece zacelila?"

"Pán Bůh sám ví, paní ctná! — Přijel včerejším večerem!"

Paní generálka se zamyslila a potom šedivému rejtharu pokynula, že se může vzdáliti, vtisknuvši mu

tvrdý dolar od cesty. Poselství od Mělníka do Litoměřic bylo z míry nebezpečno, a mohl se ho podjati jen, kdo ten kraj velmi dobře znal.

Bedřich z Doupova, jehož bratranci patřívalo někdy Vrané, byl jedním z těch Čechů, kteří na poli slávy všude hledávali smrť a nemohli ji nalézti nikde. Naposled se ho kostnatou rukou dotkla u Prahy; ale jen dotkla.

Paní generálka ho znala už hezky dlouho a nebyla jí nepovědoma ani jeho minulosť. Bedřicha Doupovce znali konečně v celém Banérově vojště už i z téhle příčiny. Když odcházel před léty se svými příbuznými z Čech, byl mladík v nejkrásnějších letech, a po první noci, kterou přebděl na cizí půdě, zbělely mu kaštanové vlasy nejčistším stříbrem. Mezi pannami a paními zvaly ho proto stříbrovláskem. A potom si vypravovaly, že prý jeho nevěsta v rodné zemi vstoupila do kláštera ženského, kde jeptišky nosí bílé hábity.

Banérova choť se nyní svému nápadu, jenž jí přišel do hlavy zdivila.

Doksanské panny jsou bíle jeptišky, v celých Čechách není prý takového kláštera, některé z nich bydlí také v Litoměřicích, možno, že mezi nimi i někdejší Doupovcova nevěsta, mohla by mu učiniti překvapení.... A paní generálka již dlouhé chvíle neměla; i se synáčkem začala zase laškovati. A klučík také jako by byl vyměněn. Za malou chvíli pospíchal z by-

tu choti švédského generála posel ke klášteru dominikánskému, pod jehož střechou Doksansské panny nalezly útulku, aby pan převor neobtěžoval sobě té chvíle k milostivé paní se dostaviti.

* *
*

Nad Litoměřicemi snesl se štědrý večer; ale o radosti nikde ani slechu, o popěvku nikde ani pohádky a do jablek rozkrájených s očí slza za slzou kanula. A když v očích mlhy, těžko poznati, zdali jadérko nepřepůleno a kolik že večerů štědrých dočká se ještě hadatel.

Takových svátků vánočních, jako byly ony roku 1639, už po Čechách dávno nezažily; do tří kolen a více, mnohem dále zpátky, nebylo podobných pamětníků. Když k půlnoční vyzváněli, nevěděli lidé, zdali hlaholí zvony dy kostela, či na poplach. Leckde se červenala tmavá obloha příšernou září krvavou.

A v životě Pána Krista utkvívaly zraky mimoděk místo na kapitole: "kterak se milý Spasitel náš narodil všecek chudičký!" na hlavě s nadpisem: "kterak hrozně byla povražděna neviňátka Betlémská! A řádky čtenářům jedna s druhou splývaly a před očima se míhaly, že musili ustati ode čtení mimoděk. I nechutnala jim ani ta houska vánočka. Letos byla chudinka jako ze zadiny. Sedláci museli utíkati před

nepřítelem, když měli kosy a hrabice brousiti a když nejryzejším zlatem žloutla se na polích dozrávající úrodička.

A sotva že se setmělo, zarachotila fortna u dominikánského kláštera, pochodňový plapol ozářil uličku a na práhu objevily se dvě panny ve sněhobílém rouše s černými závoji, přehozenými obličejem, se ctihodným starcem taktéž v řeholním rouše sv. Norberta a zaměřily přímo k obydlí choti švédského generála.

Několik vojínů neslo kolem nich pochodně.

Dnešní vycházka byla sice proti regulím; ale panny přinesly oběť tuto nejen k vůli sobě, nýbrž i pro dobro Litoměřických měštěnínův. Nesly paní generálce darem Ježíška, synáčkovi na krk zlatý řetěz a hedvábné punčošky.

V domě, jejž Banérova paní obývala, planula bezpočetná světla. Byli přítomni veškeří důstojníci švédské posádky. Choť generálova měla na sobě drahocenný šat atlasový, na němž se lesklo perel, jako za slunečního svitu na sněhu hvězdiček.

Příchozím šla vstříc až ke schodům.

“Jen dále, ctihodné panny! — Buďte mi vítány!”

Bílé jeptišky tajily ve hrudích dech, a zraky jejich tkvěly na skvostných kobercích, jež byly na schodech rozestřeny až do průjezdu. A za několik okamžikův octly se v prostranné jizbici, planoucí mořem voskovic.

"Račiž přijati nepatrné dárky tyto na důkaz úcty a vážnosti od služebnic blahoslavené rodičky Boží a sv. Norberta!" pravila chvějícím se hlasem převorka Marie. kladouc štědrovečerní dary na stůl, na němž hořelo malinkých svíček bez počtu.

"Ctihodná panna Juliana Sekyrkovna ze Sedčic?"

Paní generálova utkvěla za téhle otázky očima na Praemonstrátce, jež mohla tak čítati nemnoho přes třicet. Poloprůhledným závojem dovedlo bystré oko dobře rozeznati sličné tahy obličeje jeptiščina.

"Tve přání, paní milostivá?" otázala se Norbertinka slabým, jedva slyšitelným hlasem.

"Mně i synu mému, panno drahá, štědrého večera přinášíš. Za dary tyto z duše vám všem děkuji. Buďte ubezpečeny mé přímluvy u generála. Na někoho jsi však zapomněla! — Pane Bedřichu z Doupova, požádej ctihodnou pannu o dárek nějaký sám!"

Ze kruhu důstojníků vystoupil nyní asi čtyřicetiletý muž s vlasy stříbrobílými, ukloniv se před Praemonstrátkou hluboce.

"Zdaliž mne ještě znáš?"

Bílá panna, zdálo se, jako by touto otázkou byla zavrávorala. Neodpověděla však jediným slovem.

Ptám se tě, Vojtěško, zdali mne ještě znáš?"

"Neznám!"

Tohle slovo jako by z hrobu dutého se bylo vydralo,

“Ty že mne neznáš?.... A já na tě myslím nocí a dnem do dneška. Já tě vidím, kamkoli vkročím! Já tě hledám, kde vidím stěny klášterské. Já tě zřím, když v poli širém hlavu ukládám ke dřímotám, od nějakého času všude — všude — a ty že mne neznáš?”

“Neznám!”

“Deo gratias!” zašeptal starý převor a ruce sepjal mimoděk.

“Čas volá nás k obvyklým modlitbám! Račiž, ctná paní, odpustiti, že déle zdržeti se nemůžeme!” pravila hlasem již pevnějším převorka ukláněje se před chotí Banérovou na rozloučenou.

Tak že jsi, Vojtěško, opravdu zapomněla na mne, na všecky sliby své....?”

Panny byly však již dole na schodech a starý převor za každým krokem si odříkával: “Deo gratias — summas — maximas — sempiternas!”

* *
*

Vánoční svátky v Litoměřicích minuly, že se oko ani nerozjasnilo, tvář ani neusmála a hrdélko k popěvku ani nenaladilo. Uplynul i masopust a v Litoměřicích k tanci ni noha prý se nehnula a kde se hnula, musila tak učiniti švédským žoldnéřům k vůli.

Začátkem postu vrátil se do města generál Banér sám; ale čelo jeho bylo zataženo, obličej

zachmuřen a s očí blesky hněvu sršely! Ani synáčka si nevšiml, když se mu věšel na ruce a ukazoval mu, co dostal darem od Ježíška. Odbyl dvěma slovy i choť, když ho vítala, jak mohla nejsrdečněji. Vojenská sláva jeho začala se mu náhle kaliti, a ta byla Banérovi přece nade všecko, i nade štěstí rodinné. Švédské praporce poprvé před císařskými orly couvaly.

A sotva že Banér s koně slezl, už se rozjížděli celým městem trubači, rozhlašujíce rozkaz hrozný, tu chvíli aby se z města všecka živá duše odstěhovala, ještě dnes že poručí město vydrancovati a ze čtyř stran zapáliti. A zdálo se, že ani trouby hlásné andělů božích o soudě posledním nebudou hlaholiti strašněji, než jezdecké trubky Banérových rejtharův.

A neminulo ani půl hodiny, když celý magistrát hlavního města Litoměřic, všecko měšťanstvo, i paní a panny, i starci a děti na dlažbě na kolenou před bytem generálovým klečeli, prosíce ho z duší nejvnitřnějších o smilování, o šetření, o zachování....

Ale Banér neslyšel. Oko jeho tkvělo na mapě zdejšího okolí, hledajíc nejpříhodnější místo, kde by se mohl nejbezpečněji opevniti. Stůj co stůj si umínil, že z českého království se nehne.

Náměstím Litoměřickym rozléhá se pláč, jakého tu nikdy nebylo ani slyšeti.

Generál však jako by v něm všechen cit byl zkameněl.

“O švédské vytrvalosti a neústupnosti musí svědčiti dým z rumů Litoměřických až do Vídně.”

Banér zadupl po svém zvyku prudce nohou.

Náhle se rozevřely do komnaty dvéře, důstojníci, jež stáli kolem generála, se ohlédli, ten s tou stříbrobílou hlavou o poznání zčervenal, a do světnice vešla panna se závojem odhrnutým, zavěšena na rameni choti generalissimovy a se strany druhé vedouc vlastního Banérova synáčka za ručku.

Čelo generálovo zachmuřilo se až příšerně.

Důstojníci byli však sličnou tváří jeptiščinou přímo okouzleni; jen ten vůdce jejich jako mrak, s něhož čiší vítr ledu studenější!

“Čeho si žádáš ode mne? — Nemám času!”

Abyste tohoto města ráčil ušetřiti!”

Generál se ohlédl, pokynul rukou, aby se prositelkyně vzdálila, a zahleděl se poznovu do mapy, rozložené celou délku stolu.

“Tatíčku!”

“Muži můj!”

“Pane generále!”

Nyní se Banér ohlédl na důstojníka, jenž také se osmělil prositi za Litoměřické. Byl to Bedřich z Doupova.

“I ty? — Neřekl-lis, že by ti v téhle tvé rodné vlasti nikdo ani sousta chleba nepodal, nikdo ani krůpějí vody vyprahlý jazyk neovlažil? I ty?”

“I já, pane generále!”

“Pro lásku mou, kterou chovám do této chvíle k tomuto muži, kterou nedovedlo utlumiti ani toto bílé roucho, pro lásku mou, kterou jsem před sebou sama zapírala, kterou jsem i vůči jemu byla zapřela, když shledala jsem se s ním po mnoha letech poprvé, a kterou vyznávám nyní před tebou — přede všemi — odpusť jim, ušetř jich a město rač zachovati!”

Bílá panna klečela již před generálem na kolenou s rukama sepjatýma a zrakoma neodvratně upřenýma v zažloutlou jeho tvář.

“Pro tohoto pacholíčka — jediného synáčka tvého — pro štěstí manželské....”

Jeptišce na okamžik odřekl hlas služby, a tak se zdálo, že vší silou se přemáhá, aby nevyhrkla v usedavý pláč. Lícemi jejími rozestřela se náhle podivná barva, jež životu nevěštívá nikdy nic dobrého.

“Neoslyš jí, muži můj, pro tohoto tvého i mého synáčka — pro naše štěstí manželské — pro tu lásku její neutuchlou do dneška....

“Odpouštím! — Vstaň, panno ctná! — Město bude ušetřeno!”

“A nyní, Vojtěško, odhoď tento šat, pojď a vybudujeme si také takové štěstí, pro něž jsi právě doprosila....”

Čtyřicetiletý muž se stříbrovlasou hlavou pokročil o dva kroky ku prositelkyni, jež do té chvíle na podlaze klečela, blíže.

"Lásku svou ti, miláčku můj, neporušenou zachovám do skonání; ale nechtěj, abych se stala křivopřísežnicí. Toho štěstí, pro něž jsem prosila za Litoměřice, bychom sotva kdy v životě vespolném poznali.... Buď s Bohem po všechen život svůj, a vám pane, i paní vaší, i synáčkovi vašemu štědrý odměnitel za dnešek vším nejlepším požehnej?"

K posledním slovům stačil jeptišce sotva již dech.

Banér se odvrátil k oknu, důstojníci sklopili hlavy k zemi, Bedřichu Doupovci se zdálo, jako by hrana zvonila mu do uší, a než se nadáli, nebylo v komnatě po bílé panně ani stopy, a lid venku také pro okamžik stichl, ale jenom tak co by se vzpamatoval. A potom rozlehly se městem ohlušující výkřiky radosti, že se až okna rykem třásla. Ani si nikdo nevšiml, že Praemonstrátka se plíží ke klášteru, jako by jí za každým krokem nohy chtěly klesnouti.

Ulicemi rozjížděli se znova rejthaři Banérovi, vytrubujíce na všecky strany, že generalissimus hrozný rozkaz, kterým by Litoměřice z počtu českých měst byly bývaly vymazány, odvolal a že měšťané mohou v domech svých zůstati bez starosti a spokojeni.

Ten den k večeru opouštěla však město jezdecká korneta v čele s panem Bedřichem z Doupova.

"Buď, pane, jen dobré mysli; nevěstou nás všech už jen sírá země a svatebním lůžkem černá prsť! ... Jaká pomoc, drahý pane můj!" propověděl asi šedesátiletý jezdec, jeda po straně pana rytmistra, ten muž,

jenž před štědrým večerem přinesl Banérově paní od chotě psaníčko.

A zrovna tu chvíli zahlaholil z dominikánského kláštera zvoneček hodinkou ctihodné panně Julianě — někdy Vojtěšce Sekyrkovně ze Sedčic, nevěstě pana Bedřicha z Doupova na Vraném, a bílé panny začaly sborem nade shaslou sestrou: "In paradisum te deducant angeli!"

* *
*

Letopisec Doksanského kláštera Praemonstrátek zaznamenal tuhle událosť poněkud jinak, již také proto, že by se takovýmto způsobem klášterské paměti psáti nesměly. Ale jádrem se to řádky s dotčenou kronikou srovnávají.

Tohle, jak jsem to napsal já, vypravovali si o bílých pannách v Litoměřicích, dokud tam byl český živel panujícím. Ale později na to zapomněli, a dnes snad už o tom živá duše neví, jak jednou bílé panny Doksanské Litoměřicům staly se strážnými anděly. Kdyby jen nějak mohli, zajisté že by i to ryzí české jméno, jež původ města bude věstiti do soudného dne, vodou ze Sprévy překřtili již dávno; ale nejde to a nepůjde.

A že na bílé panny zapomněli? — Inu jaký div! Větry z nedalekých vrchů fičí příliš zostra, a paměť lidská bývá opět někdy z míry mělká.

Pro bílou labuť Švamberskou.

(Psáno: 1884.)

Když byl dne 30. ledna léta Páně 1612 kněz Matěj Dyrus, senior konsistoře podobojí, ve Třeboňském farním chrámu nad rakví, zastřenou aksamitovým příkrovem se "stříbrohlavovým" křížem, třemi erby Ursinovskými a třemi Rožmberskými zlatem a stříbrem krumplovanými, v níž odpočívalo tělo mrtvé někdy pana vladaře domu Rožmberského posledního, obrátil řeč svou k spasitelnému naučení: "V čem opatrného, pobožného a spasení žádostivého křesťana největší, nejpodstatnější moudrosť a blahoslavenství záleží," naposledy s oželením a oplakáním té poslední růže červené štít s erbem Rožmberským na tabulce malovanými rozlomil a shodil dolů na zemi s kazatelnice. A dne 1. února mrtvé tělo pana Petra Voka dovezeno do kláštera Vyšebrodského, ve hrobce rodinné ku věčnému spánku uloženo a na kameni, jenž nade vchodem do hrobky zapadl, ukrouceny kruhy, poněvadž nikdo více neměl zde již pohřben býti.

Dědictví pětilisté růže Rožmberské ujala se labuť bílá. Ale kdož se byl nadál, že tato labuť za několik málo let zazpívá pohřební žalmy nejen sobě samé, ale i veškeré české slávě, cti a dobrému jménu! Zpěv bílé labuti bylo slyšeti nejen po panstvích

někdy Rožmberských, ale i od jedněch hranic dědictví svatováclavského ke druhým. A všem věrným srdcím českým se tímhle posledním zpěvem jejím oči ke mrákotám smrti zakalili, drahé hlavy české až k zemi se nachýlily, zlatá srdce předků našich hořem usedala a potom se trhala ve dví....

Labuti bílá dědiců pětilisté růže Rožmberské! Tobě platí tyto dnešní mé řádky. Dozpívala jsi už dávno, hlaholy, deroucí se z hrdla tvého, už se nikdy po těch milých Čechách našich nerozletí; ale kdykoli se zadívám oknem poněkud v pravo, kde obzor zakončen tmavým pruhem lesin, nad nimiž vyhlédají klášterní vížky a viděti mlhami mohutnou budovu Hvězdy osmihranné, často a často se mi zdá, jako bych ten tvůj zpěv slyšel do dneška.... Zvláště táhnou-li od jihozápadu větry, pokaždé se odrazí o lomenou střechu nad mou světničkou nejdivnějším zakvílením.... A proto si tě, labuti bílá, od nepaměti obestřená závojem nejčarovnějších bájí vzpomínám....

I.

V čelední jizbě Třeboňského zámku sedělo několik vojínů; do hovoru jim dle všeho nebylo. Jen tak někdy sáhla ruka některého po cínové konvici, v níž pivo již vyvětralo, a ještě spíše jen jako by ze zvyku. Jedva že si tak ovlažil rty. A potom zase ticho. Nikdo ani slova nepromluvil. Všem tanuly asi na mysli události posledních týdnův.... Tihle vojáci byli dobří služebníci Švamberského rodu a každá věrná duše těchto pánův až ode dna se rozplakala, když došla na Švamberská panství novina netušená, že Pan Petr, nejvyšší sudí zemský, v Praze raněn mrtvicí, vnesen na rychlo do jednoho domu, kdež v náručí choti své a za přítomnosti přátel za kratičko duši vypustil....

Děti nedospělé, bratr nebožtíka Pán Bůh sám ví kde v cizině, zbývá jen vdova Anna Maxmiliana, rozená z Oprštorfu. A kde ženská ruka vládne, od jakživa rychle s kopce všecko chodívá....

A k tomu ke všemu ještě válečné nepokoje....

Z Rožmberské růže uškubávali list za listem a z bílé labuti Švamberské budou trhati péro za perem až do prášku.

Bavor prý se již ukazuje na českorakouském pomezí....

Buquoy se také opět začíná hýbati.

Vojínové sevřeli kordy u boků, jako by je chtěli pěstmi rozdrobiti. Všecko jde tak zdlouha. Než se v Praze k něčemu připraví a rozhodnou, trvá vždycky uherské měsíce. Mezi těmi pány generály žádného nadšení, jen samé rady a dopisování. V těchto končinách už se mohli dávno proti Bavoru opatřiti. Věděli, zdejší kraje že budou napadeny nejdříve.

Co asi přinesl dnes onen posel z Prahy.... Byly to bezpochyby zprávy důležité, protože se s koně jeho řinuly proudy potu a tmavá hříva pěnami všecka zbělela. Jen aby k dobru bylo to poselství!"

Pojednou sebou vojáci prudce zatrhli, vzchopili se a octli se rázem na zámeckém nádvoří.

K uším jejich zaletěl hlas zvonu, na který bijí obyčejně k poplachu ...

Za několik okamžiků byl zámecký dvůr poset oděnci i lidem městským.

Uprostřed nádvoří vlála korouhev s bílou labutí.

Ale sotva že se na chvilku rozvinula, již zase sklesla kolem žerdi jako po nejprudším lijáku.

Vojínové řadí se kolem Švamberského praporce v šiky.... Mnoho jich není; někteří ještě arciť na hradbách a ve branách. Ale na panství Třeboň, Vorlík, Ronšperk, Nové Hrady, Rožmberk, Libějavice a Zvíkov přece jen málo — proti dřívějším časům

hrstka. Kam se poděly doby, kdy Rožmberkové posílali odpovědné listy i českým králům a z těchto jednomu z nejslavnějších, Jiříku Poděbradskému! Pod korouhvemi jejich lidu branného, jako by ze země byli vyrostli....

A mezi těmito ještě mnozí s hlavami sešedivělými, jimž se pecíválství z duší protivilo a jimž někde na poli ustrojí poslední lůžko rukama kostnatýma sama Morana....

Přítomno i všecko úřednictvo se služebnictvem.

Zvon již před chvilkou utichl.

Pan hejtman kyne ruku a nádvořím tuchne také pojednou všechen ruch.

Dosavadní hofmistr a regent Švamberský, Jiřík Vrš ze Sadlna, začíná čísti zvučným hlasem listinu, na níž přivěšena veliká pečeť královská....

"......A proto ráčila se jeho milosť královská ujati všeho zboží Švamberského k rukám vysoce urozené vdovy, paní Anny Maximiliany a sirotků švamberských i mne Jiříka Vrše ze Sadlna v dosavadních úřadech milostivě ponechati a potvrditi...."

Pan Jiřík Vrš ze Sadlna se na několik okamžiků odmlčel.

Nádvořím dosud hluboké ticho....

"Jsou časy zlé, dny těžké, lidská věra nejednou podobna třtině větrem se klátící, paní naše vdova, dítky po našem pánu sirotky, Švamberské zboží od kolika let vzbuzuje laskominy ledakohos, nejednou již

měli na ně naléčeno, pletichy se sice ku štěstí nepodařily nikdy....“

Pan Jiřík ze Sadlna zase na chvilenku utichl.

“Ne nadarmo dal jsem rozvinouti starý praporec Švamberský a ne nadarmo zval vás všechny zvonec do zdejšího zámku.... U staroslavného erbu Švamberského, u bílé labuti bezeskvrnné vyzývám vás všecky, ať úředník, ať vojín, ať měšťan, ať čeledín, obnovtež ještě jednou slib dědičné vrchnosti své, že jí zůstanete věrnými, by přišly doby sebe horší, že budete k ní státi jako jeden muž, že ji budete hájiti proti komukolivěk, že tohoto slibu svého budete pamětlivi a dblalí po všechen život svůj, že, dá-li Pán Bůh, i své dítky k tomuto slibu věrnosti vždycky budete přidržovati.... Chcete a budete-liž ?”

Pan regent se otázal hlasem jak jen mohl nejhlučnějším.

“Chceme a budeme....”

Náhradím Třeboňského zámku to zabouřilo, že se až vlny v nedalekém Světě vzedmuly.

“Až do smrti nejdelší....”

“Až do posledních vzdechův!”

“Slibujeme i za vnuky vnuků svých!”

Náhradím Třeboňským to hučelo prudčeji, nežli kdyby se byl rybník Svět i s Opatovským prodral hrázemi a mohutnými proudy valil se zámeckou zahradou do zámku.

"Vysoce urozená paní naše bude vám všem za to povděčna neskonale. Ve chvílích těžkého zármutku ji osvědčení vaší věrnosti k rodu jejímu potěší nejlépe...."

Pan regent Jiřík ze Sadlna se opět na okamžik zamlčel.

Bílá labuť dosud na vysoké žerdi se chvěla, jako by se chystala k letu až ke slunci.

"A nyní poslyšte ještě vůli a rozkaz jeho královské milosti!"

Výraz nadšení, jakýž se za posledních okamžiků rozhostil tvářemi všech věrných Švamberských poddaných, začal se jim v obličeji kvapem rozplývati.... Tak nějak pojednou všichni až příliš zvážněli, za to napjali tím pozorněji sluh. A zdálo se, že se srazili kolem pana regenta v neproniknutelný val.

Vojáci spustili muškety k nohám, a ocel se železem dlažbou zařinčely, že to vnikalo až do mozků.

Praporec s bílou labutí rozvinul se celou šířkou.

Byla tak čisťounká, jako by před okamžikem z rybníka byla vyplula, v němž voda křišťálová. Dnes rozvinuli od osmi let tenhle praporec na Třeboni po druhé. Poprvé se na zdejším nádvoří labuť zabělela, když se Třeboňští přikazovali věrností, poslušností a poddanstvím panu Janu Jiřímu ze Švamberka, jenž potom brzy všecku vládu synu svému Petrovi přenechal. Bílá labuť byla nejumělejší práce krumpléřské. Scházel jí do zobáku jen ten zpěv — ten unylý, roz-

toužený zpěv labutí, o němž celá řada nejpůvabnějších pohádek. Potom by se jí ti lidé teprve do kolen nejposlušnějších přikazovali i se svým člověčenstvem.

"Poněvadž Třeboň bude bezpochyby císařskému vojsku v cestě a dosavadní posádka jest počtem příliš slaba, aby se mohla proti nepříteli udržeti, ráčila jeho milosť královská nařídíti, aby lid vojenský na Třeboni byl sesílen....' Již zítřkem přirazí do města nejvyšší Jan Lyton se stem rejtharův. Naději se do vás, měšťané Třeboňští, že proti našim spojencům staré, proslulé pohostinství své osvědčíte měrou nejplnější. Očekávám toho i od vás, páni důstojníci a mušketýři Švamberští, že budete s anglickými rejthary v nejpřátelštější shodě...."

Třeboňští měšťané mlčeli, důstojníci s mušketýry také nepřisvědčovali.... K uhájení tohoto staroživotného města rejthaři angličtí! Což není dost českých paží, není dosti domorodcův?.... Až z Anglicka!... Musili do Čech přes moře.... Zvláště starším hlavám nešlo nijakž do rozumu, proč třeba k sesílení zdejší posádky rejtharův anglických. To je beztoho kolikráte napadlo, jak že si ti páni stavové, když chtěli míti krále jiného, volili zrovna Němce Fridricha, jenž neuměl ani českého slova, jehož manželka pocházela z království, z kteréhož jim přijde zítřkem do města posila.

Třeboňským nádvořím zámeckým dosud ticho.

Královský rozkaz o anglické pomoci působil na měšťany i vojíny vodou ledovou. Nebývá nikdy dobře, když domácího krbu hájí cizinec. Nasadili by všecko, přinesli by v oběť poslední. Tato královská vůle jim nebyla opravdu po chuti.

"Slyšeli jste, Třeboňští měšťané!"

"Arciže slyšeli, pane regente!"

"A mlčíte?"

"Arciže mlčíme, pane regente.... Těžkoť také mluviti...."

"A proč?"

Inu tak, pane regente! Zdaž kdy přišlo komu na mysl, že bílou labuť Švamberskou budou hájiti až Angličané! Zdaž si kdo kdy pomyslil, že bílý český lev nebude míti dosti obhájců v rodné zemi, ve vlastním království.... Těžko, opravdu těžko mluviti!"

Starý muž zahovořil tato slova hlasem, jenž vnikal všem až ke dnu duší.... Přikvapil na zámecké nádvoří před několika okamžiky....

Sám pan Jiřík Vrš ze Sadlna nevěděl pro první chvíli, co by měl odpověděti.

"Nepřátel se proti nám zvedá se všech stran, spojenci jen slibují, pořáde mají na rtech zlaté hory a nepřispějí nám ani křemencem. Musíme býti povděčni sebe menší pomoci, ať již přichází odkudkoli. Jen když se aspoň dostavuje...."

Pan regent se nějak za každým druhým či třetím slovem zajíkal. Rozpaky jeho vůčihledě rostly.

Veškeré zraky, jež byly dříve upřeny na pana Jiříka Vrše nebo bílou labuť švamberskou, tkvěly nyní na neznámém kmetu. Nikdy ho zde neviděli, aspoň se na něho nepamatovali, obličej jeho vytratil se z paměti mužům i čtyřicetiletým. Vlasy bělely se mu nejčistším sněhem, bradu měl také tak bílými vousy zarostlou, ale to oko jeho! Šlehalo dosud nejprudším žárem.... Postava mohutná ještě tíží let nedotknutelna, a tak se zdálo, že čas, jenž perutí svou na šedesátiletých tvářích ryje někdy již druhou i třetí vrásku, tenhle obličej přeletěl beze stopy.

Postava neznámého kmeta vzrostla již o polovici.

"Nevidím těch nepřátel — dosud jich nevidím — Kdybych se vyšplhal na nejvyšší věž Třeboňskou, ještě bych jich neuzřel. Ale bývaly časy, kdy se českými kraji rozlilo nepřátel, jako když moře vystoupí ze svých břehův, a zatopí i vrchy vysoké.... Bývaly časy, kdy nepřátelé soužili naší vlasť neproniknutelným řetězem a stahovali se jí kolem samé hlavy — matičky Prahy! Což tu nikdo nemáte staré nějaké kroniky, abych vám to přečetl? Či jste toho sami nikdy nečetli? Vám se vedlo dobře, příliš dobře, a za časů dobrých na zlé zapomínáno od jakživa nejsnadněji.... Nepřátel se do Čech narojilo, jako egyptských kobylek, a kdo pak přišel ku pomoci předkům našim? Járku, pane regente, kdo?.... Selské vozy, selské cepy, selská paže.... Dnes jich užívají pro zvýšení velkolepých slavností. Dnes jich už jen k

uvítání arciknížat nebo králův upotřebují. Jářku, pane regente, zbraň, kterou poráželi všechen tehdejší svět, dnes jen k počestnému a nejponíženějšímu přivítání slouží....

Bílá hlava neznámého kmeta dosahovala již skorem pod peruti labutiny. Hlas jeho zněl nejčistším zvukem kovovým a uměl rozechvěti.

Mušketýři s podivného starce nespouštějí ani očí.

Třeboňští měšťané ani nedýchají.... Trpká pravda jeho slov rozpruzuje jim krev, že ji cítí i ve hlavách.

"Poslouchejte.... Když prý vítali Pražané krále cizozemce před Strahovskou branou, postavili tam také ke dvěma stům lidí s cepy, oštěpy a sudlicemi i hradbou vozovou, aby jeho milosť viděla, jak někdy vypadali boží bojovníci. Slyšíte-li? Takhle by však měl vstáti všechen lid, do rukou vzíti starou svou zbraň a věděli byste, zdali by vám bylo ve Třeboni potřeba anglické pomoci. Čím více nepřátel přicházelo, tím slavněji někdejší předkové naši vítězili. A dnes už jen s cepy své krále nebo arciknížata — vítají!"

Neznámý kmet se dal do tak nezvyklého smíchu, že se jim, Třeboňským měšťanům, až krev srážela, ač byla před chvilkou nejprudčeji rozpruzena. A kostmi jejich projíždělo odporné mražení jehlami....

"Jiné časy — jiné zvyky...."

"Dobré bydlo — dobré bydlo, pane regente!"

Kmet pana Jiříka Vrše přerušil posměšným výkřikem------

"Kdo jsi?"

Pan regent se již na neznámého utrhl. Kmet se stával každou chvilkou smělejší a smělejší. Pan Jiřík Vrš ze Sadlna však netrpíval odporu.

"Starý, velmi starý člověk, jenž něco zkusil, za minulých let něčemu se naučil a jenž nikdy nadarmo nemluví----"

"Nebyla-li celá tato tvá řeč nadarmo?"

"Jak myslíš, pane regente! Odpovězte mi, vy Třeboňští měšťané, odpovězte mi, vy Švamberští mušketýři---- Neděl-li jsem svatou pravdu?"

Měšťané jen hlavami přikyvovali a mušketýři pouze ručnicemi zařinčeli.

K takové pravdě, jíž pověděl neznámý velmi starý kmet, nejraději se mlčky přizvukuje.

"Budu-li vám moci v něčem posloužiti, jsem vždy hotov nocí i dnem!"

Náměstím rozlehl se vřeskot jezdeckých trubek. A za několik okamžikův objevili se v zámecké bráně první angličtí rejthaři. Dorazili částečně na své stanoviště již dnes. Jak byli však vymustrováni? Jak by na svatební veselí přijížděli.

Pan regent jim vyšel vstříc----

Bylo jich asi ke dvaceti. Plukovník Jan Lyton přibude s ostatkem k večeru. Bílá labuť na starém

praporci již ani neviditelna, jako by se styděla, že ji přijíždějí bránit až Angličané.

Pana regenta však vytrhli z nesnází, do nichž oproti neznámému kmetu zabředal hlouběji a hlouběji.

Na zámeckém nádvoří o starci již ani vidu. Vytratil se rychleji, než se tu byl ukázal.

Mušketýři vzdávají Angličanům vojenskou česť.

Sklání se proti nim i Švamberský praporec; ale bílá labuť jako by byla s drahocenné látky odletěla. Ani jí neviděli.

Angličtí rejthaři již z většiny při letech. Tváře jejich rozrýhované kolikerými jizvami. Bylo by těžko pověděti, kde, ve které seči každému dostalo se památky. Životy těchto rejtharů byly prodejny; zapsali se tomu, kdo dal víc.... Český král podával tenkráte nejvíce.... Proti všemu zvyku měli však z brusu nový šat. Vypravila prý tak své krajany sama královna Alžběta. Vysoké jezdecké boty leskly se jim zrcadly, kordy u boků se třpytily, že přecházely až do modra, a pistole, jež měli v sedlech, jako by také teprve před nedávnem byly vyšly z dílny puškařovy. Helmice na hlavách jejich se svítily až oči slzely, a což pancíře, jimiž se jim vinuly bandalíry jasně modrých barev, v nichž královna Alžběta nalézala zvláštní záliby. Říkali si také regiment královnin."

Třeboňští měšťané si je prohlížejí již s nějak živějším účastenstvím, zvláště toho nejmladšího, jenž sedí v sedle na bujném hnědouši "jako panna". Ani

nelze na bradě a rtech pozorovati sebe menší pýření. Bandalír jeho z těžkého, oblakového atlasu, na němž cosi zlatem vyšito. I na krunýři zlatem provedené ozdoby. Místo helmice na hlavě jeho tmavý širák se skvostným pérem pštrosím, kolem něhož ovinuta také modra stužka hedbávná.

Mladistvý Angličan té rejtharské čety náčelníkem. Českému slovu však nerozumí. Tlumočníkem zvláštní posel ode dvora.

Mladinký důstojník nejpřívětivějšího vzezření. Pode tmavým širákem vlní se mu bohaté proudy zlatoplavých vlasův. I hlas jeho příjemnější, než ostatních.

Na hnědouši pokryvka také tak jasně modré barvy v rozích se začátečnými písmenami křestního jména královnina.

Pan regent potřásl mladému důstojníku pravicí a odvádí jej do zámku sám.

Ostatním jezdcům vykázány byty po měšťanských domech.

Tou chvílí na hradbách u Svinenské brány starý muž se stříbrovlasou hlavou, zapřenou o ruce ve starodávné říze vladycké, již valně otřelé. Chvílemi se rozhlídne nesmírnými hladinami zdejších rybníků a rty jeho slyšeti s povzdechem, deroucím se tak z nejzakrytějších útrob poctivé: "Vy Rožmberkové! Abyste to viděli! — Vy byste splakali! Však dobře, že spíte! .... Dědičku pětilisté vaší růže, Švamberskou

labuť bílou, přijeli bránit — Angličané.... Ty pane Vítku, ty, pane Jindřichu, ty pane Viléme.... Jen tak tušiti mohu, co byste řekli; věděti nikoli. Však si vymyslím, jak bych česť lidu zdejšího zachoval. — A vy mi za to i ve hrobech poděkujete, a až se jednou sejdeme, i ruku stisknete...."

II.

U Třeboně, asi tři hodiny k jihozápadu, pahrbkovitý kraj, jímž se střídají pole a porostliny s lučinami. Neviděti odtud nikam, leč ku tmícím se vrchům Krumlovským. Vedle starodávných božích muk obrovský kolikastaletý dub; ještě mohuten, větvice jeho jako brčál zeleny; ale kmen již bez "duše" a uvnitř od pastevců všecek vypálen. Nedaleko tichounká vesnička se dvorcem, zpola tvrzi podobným. V dědince však jako by živé duše nebylo. Neslyšeti tu ani psího záštěku.

Za to kolem prastarého dubu zástup mužův. Ke stu hlav mnoho nescházelo.

V rukou jejich stará, podivná zbraň: cepy, palcáty a sudlice. Poslednější již rezem nahlodané, ale službu dovedou učiniti přece.

Obličeje mužů zachmuřeny jako obloha před bouřkou; starodávnou zbraň svírají každou chvíli křečovitěji a křečovitěji.

Seběhli se k tomu dubu, pod nímž uzřel poprvé světlo světa bratr Jan Žižka z Trocnova, se všech stran, jako by si řekli.

Jižní Čechy byly již tou dobou zaplaveny bavorským a císařským vojskem....

Vesnice hořely nocí dnem, vesničané návštěvou těchto vojsk ku smrti dosténávali, nejdříve vždycky matky s dcerami a potom docházelo na sedláky a kmety.... Šťasten, kdo se mohl zachrániti se svou rodinou. Obyčejně se to podařilo vždycky jen jednomu členu, dvěmá již mnohem řidčeji.

Ve zdejším kraji od pradávna proroctví: Až bude nejhůře, ať uprchne každý, kdo bude moci, pod Žižkův dub a nic zlého se mu nepřihodí.

Tito muži staré proroctví znali a — když bída dostupuje vrcholu, chytají se lidé i stébla.

Byli již všichni vdovci, bezdětci. Ženy s dcerami ve vesničkách, kolik hodin od sebe vzdálených, pohřbeny pod rodnými krovy. Jen ten či onen se synem. — Koho jí zasáhne, nikdo nevydychne po druhé. A sám bude všeho zlého uchráněn....

Mezi sedláky stařec se stříbrovlasou hlavou ve dlouhé, přes kolena splývající říze.... Už byl mezi nimi hezkou chvilku a tak se zdá, jako by je všecky znal.

Prvním okamžikem se ho utečenci až ulekli. Ocitl se uprostřed nich jako duch; nikdo nemohl pověděti, odkud a kde se tu vzal. Šel od jednoho ke

druhému a každému stiskl pravici řka: "Potěš tě Bůh sám!" A když je obešel, vystoupil si na kořen prastarého Žižkova dubu a začal hovořiti....

Sedlákům se touto kmetovou řečí chvílemi tajil v prsou až dech a chvílemi zase i zuby jim zaskřípaly a cepy ryly se držadly hezky hluboko do trávníku.

"Přišli jste, muži, bratři, jako by na zavolanou; mne vedly kroky zrovna také k vám!"

"K nám?"

"Arciže k vám!"

"Vždyť jsme tě nikdy neviděli...."

"Za to já vás. — Pamatujete se ještě na Rožmberky?"

Ke stu hlavám přisvědčilo mlčky; ale nepozdvihli se a netkvěly oči jejich na stříbrovlasém kmetu, proto že byly plny slz. V těch končinách vzpomínávali obyvatelé starého, bohatýrského rodu dlouhá a dlouhá léta jen v očích se slzami. A i dnes se zamýšlívají, kdykoli si pětilisté růže vzpomenou.

"Dobře, jste vděčný, upřímný lid! Rožmberkové již odpočívají! Světlo věčné ať jim svítí! Máte-liž však rádi bílou labuť Švamberskou?"

"Věrnosť naše ku dědičce pětilisté růže jako skály...."

"Výborně! Máte zde na světě někoho, ke komu byste přilnuli se svým srdcem?"

Ke stu hlav se zase tak sklopilo ke hrudím a zdálo se, že se zelená tráva pod nohama utečenců o samé poledne perlí nejstříbřivější rosou.

"Rozumím vám! Běsovští vrazi připravili vás o ženy, o dcery, o zbožíčko, jež vás živilo. Nemáte již nikoho — zcela nikoho...."

Mezi zástupem ticho, hluboké ticho....

"Chtěli byste vděčnosť k Rožmberkům a věrnosť k bílé labuti Švamberské nějak dáti na jevo?"

Z mužů neodpovídá ani jediný; hlavy jejich dosud k zemi tak svěšeny a perly na zelené trávě každým okamžikem bohatší a bohatší.

"Jářku: chtěli byste tu svou věrnosť k bílé labuti švamberské dokázati?"

Ve hlavách mužů jsou jen myšlénky, kterak by se mohli vrahům mstíti do posledních okamžiků svého života nejstrašlivěji. Už prve se o tom domlouvali. Nejlépe by bylo pobořiti hráze na rybnících a vytopiti je, jako sysly vytápějí. Všechen zdejší kraj by byl zavodněn — učiněným jezerem. Ký div, že jim pod lebky vstupovaly takovéto myšlénky; ve hlavě, o níž se pokouší zoufalství, rodívají se nejpříšernější nápady.

"Pomůžete hájiti bílou labuť Švamberskou na Třeboni...."

"Pomůžeme....budeme...."

Tato slova vydrala se mužům hrdloma, jako by je měli kleštěmi sevřena.

Však jsem se toho do vás nadál! — Nepřišli jste nadarmo pod tento dub, pod nímž se narodil nejslavnější český válečník. Do dneška tu i ten vzduch jinak tváře ovívá. I křev jinak se v žilách rozproudí. Do paží se vraci mladická síla, do pěsti někdejší pádnost a do hlav všecky ty bitvy, jimiž bratr Jan nepřátele do prachu rozdupával, bouřným větrem do všech úhlů světa rozptyloval..... Bude čas, abychom se dali na cestu!"

A za chvilenku bral se svahem kolem Borovan zástup mužů, jakých tu bylo zrovna přede dvěma sty lety na tisíce vídati. Tak zdálo se, jako by z hrobu byli povstali....

"Sem, pod tenhle dub, měli byste přijíti vy Čechové, kterým neštěstí, jež se valí na rodnou zemi, k srdcím nevniká — sem — pod tento dub! — Šuměním jeho by se vám musila vrátiti síla, česť — musila.... I vy, čeští páni! Ale stydíte se, stydíte. — Dejte však pozor dobrý, aby vás tento stud všecko nestál....

Kmet se stříbrovlasou hlavou se tehdy ještě ohlédl, kde zelenala se koruna mohutného stromu, pod nímž bratr Jan Žižka z Trocnova poprvé — zaplakal....

Ke stu mužů za ním za hlubokého mlčení —

Jen tak někdy se ten či onen ohlédne, zdali neuvidí v dáli aspoň výšinu, pod níž nešťastná vesnička s drahými nebožtíky.

Večerem stanul zástup před Svinenskou branou Třeboňskou.

Byla již zavřena jak o půlnoci.

Císařští dali prý se dnešní jitrem od Hluboké k k východní straně. Mohli by je v noci z nenadání napadnouti.

Na hradbách přecházely zdvojené hlídky. Muškety se jim leskly posledními paprsky zapadajícího slunce z daleka.

Bystřejší oko mohlo pozorovati stráže i na dřevěné ohradě, jež se táhla od loviště rybníka světa na vysoké, důkladně upěchované hrázi jako palisády. Třeboň byla ještě za živobytí posledního Rožmberka s dostatek opevněna. Před Břidlickou branou navezen vysoký násep, na němž umístěny veliké kusy, jež budou moci ubrániti město i zámek. Druhý val učiněn v oboře při stoce. V zámku samém na věži Veselské upravena pavlač pro falkonety. Za zbrojnicí ve štěpnici vyzdviženo dřevěné sroubení a kolem města zbudovány četné výstupky, z nichž by mohli útočníky hned prvním rázem nejcitlivěji přivítati.

Pojednou se stráže zastavily, a hákovnice octly se rázem na vidlicích.

“Jsme přátelé! Jdeme k vám ku pomoci! Otevřte bránu!”

Hlas náčelníka selského zástupu se rozlehl před hradbami kolikerou ozvěnou.

Hlídky se však nehýbají. Hákovnice dosud tak na vidlicích. Jen se zdá, že jsou namířeny sedlákům zrovna do prsou.

"Selský zástup jakýs! — Žádají o vpuštění!"

"A proč?"

"Jdou prý nám ku pomoci...."

Pan regent, Vrš ze Sadlna, seděl s anglickým plukovníkem Janem Lytonem a mladistvým důstojníkem při hře v karty. A za této zábavy od jakživa bývá každé vyrušování nejmrzutější.

"Selský zástup — ku pomoci — nám?"

Pan regent se až rozezlil.

Anglický plukovník se dal také do smíchu.

V čele jejich onen staroch, jenž jediný se osmělil tvé milosti odporovati."

"Ten? Ať se jen obrátí a jdou hájit kurníkův, aby jim do nich nemohly kuny s liškami a tchoři... Rozumíš? Ať jdou s Pánembohem! Že za jejich ochotu děkuji!"

Za nějakou chvilku byl tu však posel zase.

"Chtějí mermomocí do města.... Nevěří mi... Rač se, pane regente, přesvědčiti na vlastní oči. Bude nejlépe, když jim rozkážeš sám."

Pan regent si zadupl nohou.

"Ani okamžik nemá člověk pokoje. Odpustiž, pane plukovníku!"

Jan Lyton uměl trochu lámati němčinu, a tak se s panem regentem dorozuměli.

„Půjdu s tebou —"

Mladý důstojník se také bezděky zdvihl.

Selský zástup dosud před Svinenskou branou, jako by jí chtěl ztéci útokem.

Postava starého muže zase tak o polovici vyrostla.

„Ve jménu tvé vrchnosti — —"

„Mlčíš! Už jsem řekl: kurníků si jděte hájit. Je prý beztoho v lesích mnoho „škodné" — Sice vám odpoví falkonety!"

Starý muž pozdvihl potom pravici, zaťal ji v pěsť a zavolal proti panu regentovi: „Služebníče nešlechetný! Však ti tvá paní se sirotky sama poděkuje — sama! — Bože spravedlivý, Bože všemohoucí, Bože nejmoudřejší! Čechové Čechy odkopávají a berou do svých služeb cizince. Vidíte, vy dobří, věrní lidé? Jaký div, že musíte za to býti trestáni. Jen že se při tom zakrvácí srdce i nám — i nám — Ty bílá labuti Švamberská! Máš upřímné lidi.... upřímné! Abys jim svým zobákem za tu upřímnosť mozek rozklobala! My jim nabízíme i svých životův, a oni nám chtějí odpověděti falkonety...."

Starý muž ještě ani nedopověděl, když se na hradbách zablesklo, zamodral se obláček a nade hlavami selského lidu několik koulí zasvištělo —

Kmet se však nelekl....

"Šetřte si prach — šetřte — budete ho potřebovati proti ubíječům bílé labuti Švamberské sílu — sta centnýřův...."

Nade hlavami selského lidu zasvištělo poznovu asi deset koulí, tentokráte však letěly jim těsně kolem uší, že hvizdot jejich zcela určitě slyšeli.

Za malou chvilku nebylo již před Svinenskou branou živé duše....

Pana regenta na hradbách však také už neviděti. Anglický plukovník ho naučil velezajímavé hře, od níž se nemohl ani odtrhnouti.

III.

Angličtí rejthaři přinášejí ze svých objížděk den ode dne povážlivější zvěsti. Také viděti od soumraku do svítání na nebi krvavou záplavu, jako by už ani nechtěla vybledati Dobyty prý již Prachatice, posádka porubána, měšťané ztýráni až běda, dílem také posekáni a dílem připraveni o poslední peřinu, město všecko vypleněno, vzaty i Vodňany, posádce ve městě tomto povolen volný odchod, ale sotva že se octli sedláci, kteří města hájili, před branami, vrhli se na ně císařští litými dravci a skorem do jednoho všecky pobili.... Skorem současně stihla na Třeboň zvěsť, že Španěl Marradas spálil i Týn nad Vltavou. O ukrutnostech, kterých se vojsko ligistické dopouštělo, vy-

pravovány věci, po nichž se mimoděk vlasy na hlavách ježily a za nejparnějšího dne srpnového husí kůže po těle naskakovala. Běda městu, hradu, zámku či tvrzi, kterou císařští vzali útokem. A jeden z nejděsnějších obrazů, jak se tenkráte na českém jihu válčilo, poskytuje královské město Písek, jež bylo vzato úskokem a lstí a v němž mimo posádku vyvražděno mužské obyvatelstvo všecko až na 18 osob....

Asi pátý den po odbytí selského lidu ode Svinenské brány objevily se před Třeboní první nepřátelské čety.... Ve městě udeřeno touže chvílí do zvonu na poplach.

Trubač s nějakým důstojníkem a několika jezdci odvážili se až ku samému příkopu. Hlahol jezdecké trubky rozletěl se celým městem.

"Ve jménu jeho císařské a královské milosti —"

Dále nebylo pro lomozný ryk, jenž povstal na hradbách, rozuměti.

Snadno se však obsahu tohoto vyzvání, aby se Třeboňští vzdali jedinému a pravému králi, domyslili. Na hradbch přiloženo několik mušket k lícím a trubač rázem umlkl, jako by mu byl došel dech. Blýskavá polnice na třech místech prostřelena.

Buquoyští rejthaři odecválali nejprudčím tryskem.

S valů nesl se za nimi daleko potupný smích.

Ale ještě než slunce zapadlo za hory, zaleskl se asi půl hodiny ode města celý les arkebuzírských halaparten, až se panu regentovi pohledem na-tolik ne

přátel zarazil dech. Měl arciť na Třeboni anglickou obsádku kolem sta hlav, něco Mansfeldských a vlastní čeleď. Proti takovéhle síle však neví, zdali by co pořídil. Nepřítel se roztahoval kolem města báječným hadem; posud však opatrně z dostřelu. A jako by na dobrou noc k ukolébavce zahřměly ode Světa tři výstřely zrovna do zámku.

S Veselské věže nepříteli sice odpověděli; ale kartounové koule zaletěly Bůh ví kam. Zdalo se, jako by byly do vod zapadly....

Potom na obou stranách již ticho; zdálo se, že se jen tak na vzájem chtěli pozdraviti.

Anglický plukovník s mladým důstojníkem hovoří mateřštinou, tak jako by toho již litovali, že se zde dali zavříti.

Každou chvilkou se upírají jejich zraky na husté davy nepřátel, jichž neustále ještě přibývalo.

Na Třeboňských hradbách však také nemají ruce založené.

U jednotlivých děl již střeliva celé hromady . . .

Všecko pochází ještě po Rožmbercích. Pan Petr Vok se za posledních roků svého života hleděl na Třeboni nejbezpečněji opatřiti. Rozmíšky mezi Rudolfem a Matyášem nevěštily tenkráte nic dobrého, a na Hradčanech raději o zlém duchu slyšeli než o panu vladaři domu Rožmberského.

Než ještě nastalo šero, bělaly se opodál již jednotlivé stany....

Obrovský orel černý ve žlutém poli rozeznatelný zcela určitě i se hradeb.

Vedle něho jiný, menší praporec, bezpochyby že bavorský.

Před tímto stanem několik mužů v plné zbroji. Dle všeho samí generálové a plukovníci....

Zrak všech tkví na Třeboni, jejímiž věžemi rozestírá se nejčarovnější závoj letního večera. Tak se zdá, jako by báně hořely roztaveným zlatem a makovice jako by byly samými drahokamy posety.

"Slýchal jsem o tomto městě od malička. Duše má vykouzlila si o něm obraz báječný. Vidím Třeboň poprvé.... A neklamal jsem se.... Potom arciť byli Rožmberkové prvními po králi ve zdejších zemích. Potom se arciť mohli stavěti po bok i arciknížatům a jaký div, že se srdce jejich roztoužila i po korunách královských a že když jich ruka mohla dosíci, jich odmítali....

Vojvoda Maximilian, jenž tuto chválu pětilisté růži vzdával, se dnes ku podivu rozhovořil.

Generálové vojvodovi bezděky přisvědčovali.

Zvláště hraběti Buquoyovi se zdejší kraj z míry zalíbil.

Kyrysnický plukovník, jenž byl zabrán v hovor se Španělem Verdugem, pro okamžik utichl a malé, pichlavé zraky jeho prohlížely si, pokud z té dálky bylo možno, Třeboň důkladněji. Byl zde za svého života všeho všudy jen asi jedenkráte. Jemné, pro-

červenalé a jako by zlatem lemované obláčky utvořily nad městem od věže ku věži překrásné skupeniny. Tak se zdálo, že se na městské střechy sype dešť růžový, jenž znenáhla přechází v jednu jedinou růži, jejíchž pět obrovských listů zastřelo Třeboň jako by nejspolehlivější záštito....

Kyrysnický plukovník opět cosi ke svému soudruhu prohodil. —

Mezi generály ticho; všichni upírají oči k podivnému zjevu nad Švamberským městem.

Vojvoda Maximilian si dává pravici i před čelo, aby viděl zřetelněji.

Obličej kyrysnického plukovníka neobyčejnou září až nějak zbrunatěl. A přece snad nejevily tyto tváře, jakmile na ně zasvítilo boží sluníčko poprvé, jiné barvy leč tak žluté jako nejčistší včelí vosk. A v očích jeho zašlehl již po druhé plamen, jenž rozžehává zrak lakomcův, když se před ním leskne hromada zlata nebo stříbra.

Kyrysnický plukovník sevřel bezbarvé rty také těsněji....

Tak maně mu přišla do duše choutka po tomto zboží bílé labuti....

Španěl Verdugo však již myšlénku plukovníkovu projadřuje určitěji....

Komu asi toto jablko spadne zralé do klína? K utrhnutí jest již nyní! — Komu se ho dostane, může

již býti spokojen.... Věru! — Každá krajina má svou perlu...."

"Však císař skrbliti nebude."

"Arciť že; nebude dávati ze svého....

Kyrysnickému plukovníkovi, panu Albrechtu z Valdšteina, jenž mezi těmito generály a plukovníky byl jediný, v jehož žilách proudila česká krev — zachtělo se tuto chvíli dědictví pětilisté růže Rožmberské a majetku bílé labuti až neodolatelně. Zboží jeho bylo proti kraji zdejšímu učiněný stín....

Kolik z těchto generálů, kteří dleli přede stanem, nad nímž vlál veliký černý orel císařský v poli žlutém a vedle něho menší praporec bavorský, dostalo dneškem laskominy na statky Švamberské! — A rozdávány budou, zcela jistě budou....

Hladiny vůkolních rybníků se také tak rděly, jako by jim ode dna pojednou vyrůstala báječná květina a rozestírala obrovské lišty své ode hráze ke hrázi, aby cizinci ve vodách zlatých rybek nepostřehli a nevykradli jich.

Znenáhla se sešeřilo....

Na Třeboňských hradbách ticho, jako by tam živé duše nebylo —

V císařském táboře nerozdělali dneškem ani ohňů. Byla tak krásná, milounká letní noc.... I hlídky byly nějak méně ostražity. Nemožno se ani diviti. Každým dnem tak obtížné pochody; jedva že si někdy položili hlavy, byť i jen na kámen, k ně-

kolika okamžikovým dřímotám, už troubili a bubnovali "lermo" na všech stranách. Uherská jízda jich znepokojovala neustále; od dnešního jitra však po nepřátelské noze ani stopy. — Aspoň si odpočinou.

Jen kyrysnický plukovník nemůže usnouti. —

Vyšel si přede stan a zahleděl se ku hvězdám... Svítily dnes tak jasně, jako by dole na zemi bylo všecko nejspokojenější a jako by se z toho lidského štěstí a blaha samy radovaly.

"Dobře jsi se, ty Španěle, otázal, komu že tohle jablko asi spadne zralé do klína. Vynasnažím se, seč jen budou síly mé, abych tím obšťastněncem byl já — já.... Přináším bez toho mezi vámi všemi oběť nejtěžší. — Krajané, již jsou císaři věrní, aspoň ve vašich řadách nebojují. Za to bude Albrecht z Valdšteina také něco chtíti...."

Kyrysnický plukovník se díval neustále upřeně ke hvězdám. Náhle se jedna zablýskala, že musil až oči zavříti; a když je otevřel, už byla přímo nad Třeboňským zámkem.

Pan Albrecht z Valdšteina se potom hluboce zamyslil....

Už tenkráte vznikaly ve hlavě jeho nejsmělejší záměry; už tenkráte si stavěla chorá jeho obrazotvornosť křišťálové paláce do příštích dnů. — Důstojník, jenž opustí s pokladnou plukovou svůj regiment, schopen všeho i proti novému pánu —

Kroky stráží není ani slyšeti; v císařském táboře posud ticho —

Ve Třeboni také jako za dob nejhlubšího pokoje.

Jen chvilkami zašplechtaly vody v blizounkých rybnících. – Bezpochyby že si v nich omočil peruti dravec pták, ženoucí se po lupu. Asi dvakráte ozvalo se také cosi jako tlumené lidské hlasy. Bystřejší oko, jež by se bylo upřelo k Opatovickému rybníku či ke Světu, mohlo zpozorovati, kterak se hrázemi plíží tajemné postavy, jak se někdy kmitne hladinou i lodička. — Jindy zase proletěl ztichlým krajem tlumený hvizd, ale táhlý, tak jako by se sýček chtěl rozkulichati, ale nemohl. A z jakési vesničky, snad až z Mladošovic, zanáší lehounký větřík jihozápadní štěkot psí....

Mohlo tak býti asi ke druhé hodině po půlnoci, když se pojednou císařským ležením rozlehl neobyčejný lomoz. Na jednu část tábora přikvačila z nenadání voda a co chvíli jí přibývalo. Vojáci brodili se v ní již nad kotníky. A nemohli ani pochodní napáliti, aby si poněkud posvítili. Krajem panovala dosud čirá tma. — Vzniklým rykem prorážělo pronikavé troubení a tu a tam zarachotil i buben.

Vojvoda Maximilian se nemůže ani koně dopíditi.

Hrabě Buquoy ve vodě již po kolena. Španěl Verdugo všecek smáčen, jako by jel celý den nejprudším lijákem. Pan Albrecht z Valdšteina vzteky jen syčí; aby potom musil ulehnouti, než dorazí ku

Praze. Bylo by po vší — tak zcela po vší odměně. A lámavé bolesti v kostech již začínají tímto vlhkem zlobiti.

Nikdo si tuto nešťastnou příhodu nedovedl ani vysvětliti.

Večerem všude ticho, nikde zcela nic nápadného. — A najednou jako by ve vůkolních rybnících všecky hráze se byly protrhaly a všecka stavidla byla vytažena!

Zmatek, jenž povstal mezi císařskými, nelze ani vypověděti.

Koně ržáli, vojáci klnuli až běda, důstojníci veleli jeden přes druhého a proti druhému, polnice vřeštěli, bubny rachotily....

Na Třeboni již také všecko vzhůru.

Na hradbách se kmitají příšernou září přečetné pochodně.

Slyšeti i temné dunění zvonu, jak bije k poplachu.

Pan regent s anglickými plukovníky ve bráně Svinenské. Mladistvý praporečník radí k výpadu.

Plukovník Lyton nechce však o tom ani slyšeti. Kdo ví, co prý to. Dlužno dočekati dne. Za nějakou hodinu se již bude rozbřeskovati. Mohla by to také býti velmi chytře nastrojená léčka.

Spustí pouze střelbu, ale ze všech kusů —

Pan regent se přidal se svým náhledem k anglickému plukovníkovi. Výpad by mu byl příliš po chuti nebýval. Jen Švamberští mušketýři by byli vi-

děli nejraději bránu otevřenu do kořán, aby se mohli na nepřítele vrhnouti.

Za několik okamžiků však se již všecko třáslo; i sklo s oken padalo a olověný lem kolem kulatých tabulek popraskával.

Na Třeboni spustili střelbu do nepřátel všemi děly opravdu....

Ty chvíle nedlel nikdo pod střechou.

Na náměstí stály zástupy žen a dětí s rukama sepjatýma a očima obrácenýma k obloze, na níž zenenáhla již hvězda za hvězdou se ztrácela.

Dělostřelba trvala dobrou půl hodiny.

Třeboňští nešetřili prachem ani kulemi.

A když se poněkud rozednilo, nebylo daleko široko nikde po nepříteli ani vidu.

Jen Opatovický rybník splýval se světem v jedinou hladinu, a tak zvaná zlatá stoka zatopila zdejší okolí až skorem po samý Rožmberk.

Na Třeboňských hradbách však hlava vedle hlavy....

Na rtech lpí všem nejrůznější domněnky, ale všecky souhlasí aspoň z jedné části, a to že toho všeho zosnovatelkou bílá paní, jež nechtěla, aby se Třeboň, nejmilejší město její, dostala do rukou lidí, kteří by tu všecko z líce na rub obrátili a snad kámen na kameni nenechali s pokojem....

Mladý anglický důstojník bezděky opakuje po Třeboňských: "Bílá paní — bílá paní...." Tuší v

těchto slovech cosi tajemného; ale škoda, že se nemůže s nikým smluviti. Nebyl by se také za celé království britanské nadál, že takovým způsobem budou míti císařské s krku nejsnáze....

Starý Švamberský mušketýr snaží se mu vše vyložiti jak může nejsrozumitelnějšími posunky.

"Kdybys pane, věděl, co již bílá paní kdy učinila, ani bys nevěřil!"

Starý mušketýr kývá hlavou záporně a před obličejem pravicí zlehka sem tam pohazuje.

"Však se spolu dorozumíme. Uvidíš pane! A potom se teprvé budeš diviti!"

Mladistvý důstojník se prostosrdečně usmíval a starému mušketýrovi i ruku na rameno položil. —

Když nebylo možno nepřítele ani s nejvyšší věže Třeboňské zahlédnouti, rozešel se lid do svých domovův upokojen, proto že se sem již sotva po druhé odváží. A předpokládali dobře: císařští nechali potom Třeboň stranou.

Ale od tohoto dne každým večerem si o bílé paní povídali. Všecky pohádky, jež znali od malička, opakovávali a dětem říkali: "Modlete se za dobrou paní, aby ji Pánbůh milý i na věčnosti vším nejlepším ráčil odměniti. Dokud ona bude nad námi držeti ruku svou, nikdy nebude tak zle, aby zase lépe nebylo!"

IV.

Toho dne, kdy odtíhly císařští od Třeboně, sušilo si v lese za Mladošovicemi asi ke stu mužů své kazajky po stromech.

Kmet se stříbrovlasou hlavou opíral se o mohutný kmen, v obou rukou svíraje cosi podobného sochoru.

Ukrytci hovořili polohlasitě.

Neodvážili se ani oheň rozdělati, aby neprozradili svého úkrytu.

Vedle kmeta stříbrovlasce mladý hoch nakloněn nade starším mužem, jehož hlava se opírala o hromádku naneseného mechu. Tak se zdálo, že sleduje na rtech staršího muže každičký dech. Chvilkami sklání se ještě níže a dotýká se uchem hrudi jeho, jako by naslouchal, zdali srdce neustává v tlukotu.

Obličejem jinochovým rozestřen výraz nevypověditelného zármutku.

Kmet stříbrovlasec odvracuje chvílemi tvář stranou....

Starší muž dodýchává ke smrti zvolna, ale jistě. Zrovna nad srdcem vězí mu dvě mušketýrské koule.

Když se k ránu císařští kvapem od Třeboně stěhovali, kmitalo se na hrázi rybníka Světa několik postav, jako by zaměstnáni nejdůležitější prací. Ještě několik okamžikův, a voda by se byla i z této strany rozlila proudem Bavorům zrovna do cesty. A potom

by bylo těžké odtud vyváznutí. Mužové na hrázi hovořili tlumeným hlasem. — Nepřátelská vojska valila se kolem jako mrak; pěchoty tudy šlo nejvíce. Mužové na hrázi pracovali o překot. Již jen několik zákopův....

Náhle zadunělo několik střelných ran.

Vojáci muže na hrázi zpozorovali. — Rozběhli se i za nimi. — Nemohouce jich však dostihnouti, poslali jim do zad aspoň své koule. Dvě z nich zaryly se staršímu muži pod lopatky přímo nad srdce. — Soudruhové ho vzali na ramena a urychlili krok. Nahoře na výšině čekali jich statní. — Odtud zamířili do lesů. Byli všichni promočeni, jako by všemi zdejšími rybníky byli proplavali....

Kmet stříbrovlasec se poněkud zarazil; ale tvářemi jeho zračilo se přece jen uspokojení.

Zásluha, že Třeboň zachráněna, nepřisluší ani panu regentovi, ani anglické posádce, ani Mannsfeldským, ale jim....jim věrným poddaným růže někdy pětilisté a nyní bílé Švamberské labuti....

Když je ondyno ode hradeb odpudili, do města jich ani nepustivše, kráčeli k nedalekým porostlinám mlčky; ani slova druh s druhem nemluvili a jen podivnou zbraň pevněji v pravicích svírali.

"My Třeboně uhájiti musíme — musíme!"

Kmet stříbrovlasec se pojednou zastavil.

Mužové shlukli se kolem něho.

Nade hlavami šuměli jim koruny staletých dubů nejtemnějším hlukotem. —

Ze sedláků nepřisvědčuje ani jediný....

Kmet stříbrovlasec upírá zraky z jednoho na druhého jak může nejpronikavěji.

Postava jeho zase tak jako by rostla výš a výše, až mezi obrovské větve rozložité koruny.

"Bílé labuti pro pětilistou růži pomoci musíme!"

"Odbyli nás —"

"Vysmáli se nám!"

"Nestojí o nás!"

Sedláci dodali si již nyní odvahy.

Kmet stříbrovlasec tentokráte neodpovídal, ale upřel na ně zraky ještě ostřeji, že se každému zdálo, jako by prohlédal až do nejvnitřnějších útrob duše.

"K čemu se u koho doprošovat!"

"Jako bychom co z toho mohli míti!"

Sedláci začínali reptati do opravdy.

"A co chcete činiti?"

Šedivec otázal se nejpronikavějším hlasem.

"Járku: "Co chcete činiti? — Vraťte se na své statky, do svých chalup, rumy vyvezte, kosti svých drahých uložte na hřbitově, ač budou-li tam míti pokoje, na spáleništích vystavte si nová obydlí, potom si připravte řemínky, na jejichž koncích uvažte olověné kuličky a bičujte jimi jeden druhého. — Proč? — Abyste si tomu navykali, až vás budou bičovati noví páni. — Chcete li, učiňte tak! — Nenutím nikoho!

Však mi na někdejších panstvích Rožmberských přece podá někdo ruky pomocné, abych mohl záměry své provésti!"

Sedláci svěsili hlavy ke hrudím, a nejednomu se obličejem červeň studu rozlila.

"Kdyby nás byli aspoň tak neodbyli!" namítl za nějakou chvilku Záhoř z Novohradského panství, jehož statek se podobal zemanskému dvorci, jehož život nejrozkošnější krajině v zátiší, nad níž se modrá bezeskvrnné nebe a usmívá se slunce nejblaživějšími paprsky, a jemuž ze všeho toho nezbylo nic leč několik stěn, zahalených pochmurným dýmem a nejstarší syn, ač sotva dvacetiletý.

"A kdo tě odbyl?"

"Pan regent...."

"Pan regent není vrchnosť! Anna Švamberkovna by nás byla neodbyla, byla by nás přivítala, byla by nám všecky brány dokořán otevřela! — Táži se vás naposled: Chcete-liž se mnou býti?"

A všichni odpověděli jako by jedním hrdlem: "Chceme! — S kým jiným! — Vždyť nikoho nikde nemáme!"

A tito muži připravili císařskému vojsku před Třeboní tak studenou lázeň. Celou noc přede dnem, kdy nepřítel přitáhl, uchystavali porůznu všecko k záplavě. Prozkoumavali stavidla, ohledali hráze a cestu, dělící Opatovický rybník ode Světa, podkopali až skorem ku samé hladině.... Angličtí rejthaři opo-

menuli ku svému štěstí na této straně ode dvou dnů činiti obvyklé vyjížďky, a plány sedlákům utečencům dařily se znamenitě.

Městský lid to ovšem přičítal bílé paní.... Jen pan regent sepisuje relací do Prahy k její milosti vysoce urozené paní Anně Švamberkovně, klade hlavní váhu na výbornou dělostřelbu a znamenité opevnění města Třeboně. Kdo pak kdy neměl aspoň trochu ješitnosti? Pan regent Jiřík Vrš ze Sadlna byl jinak věrný služebník své vrchnosti; ale této vlastnosti měl ve své povaze přes příliš.

Mezi ukrytci v lese ještě pořád ticho....

Pouze že se skupili kolem umírajícího soudruha těsněji.

Hoch s otcovských tváří ani oka nespouští. Před okamžikem mu mechovou podušku pod hlavou urovnal, aby mohl umírati — lehčeji....

Kmet stříbrovlasec také upírá neodvratně zraků v obličej Záhořův, na němž vyrážejí již těžké krůpěje smrtelného potu.

Zraněnec pojednou otvírá oči, namáhá se, zdali se nebude moci vzpřímiti, pohybuje i rty, jako by chtěl cosi promluviti, ale nemůže. Jen pravici ovinuje kolem synovy šíje.

"Buď o něho beze starosti! — Otcem mu budu za tebe já!"

Stříbrovlasý kmet se za těchto slov nahnul až k umírajícímu —

Zraněnec porozuměl dle všeho dobře, proto že třikráte hlavou přikývl.

"Až tam přijdeš...."

Stříbrovlasý kmet ukázal levicí k večernímu nebi.

"Pozdravuj od nás Rožmberky, že na jejich pětilístku do dneška všude vzpomínají, že za ni — ještě i umírají — "

Stařec se nyní nějak zajikl....

"A matičku se sestřičkou, tatíčku — "

Mladý hoch vtiskl s těmito slovy na otcovy stydnoucí rty nejvřelejší políbení....

Prokvetlá hlava Záhořova zase tak třikráte přikývla a potom vydechly rty dlouhým výdechem — duši, jež letěla pozdravit Rožmberky a matičku sirotkovu se sestřičkou....

Mužové kolem nebožtíka poklekli, a kmet začal modlitbu za mrtvé. Uměl ji, jako by z knihy četl, a potom spustili všichni najednou: "Z hlubokosti mé těžkosti volám k tobě, Pane můj —" I koruny starých staletých dubů rozšuměly se k pohřebním žalmům nejtklivější melodií. — A kosíci s drozdy odvážili se těmto mužům až nade hlavu a provázeli tlumený jejich zpěv táhlými zvuky, zrovna jako když za lesnicemi spustí klarinety, tak do pláče. A všecky tyto hlasy sdružily se v jediný hlahol, po němž lidé, kamkoli jej lehounký větřík donesl, bezděky čela kříži znamenali —

Hrob vykopali brzičko....

A když vzešly na vyhaslé obloze hvězdy, zvláště jedna se zatřpytila až oslňujícím svitem. — Stála zrovna nade hrobem čerstvou prstí zasypaným. Roklinou zavládlo zase již ticho; jen chvílemi prorazil těsně sevřenými rty mladého hocha úpěnlivý pláč. Byl tu na tom širém světě v nejvýřivější bouři životní sám — sám. — Matička se sestřičkou ubity v rodném dvorci nedaleko Nových Hradův, a tatíček s prostřelenou hrudí pode zdejšími duby.

“My se z těchto krajů nehneme!”

Sedláci ukrytci zdvihli hlavy a upřeli oči na kmeta stříbrovlasce, jenž přerušil mlčení temným, jako by z hrobu vycházejícím hlasem svým.

“Komu kde budeme moci pomoci, pomůžeme!”

Sedláci tkví neustále očima na kmetově postavě pod obrovským staletým dubem.

“Bílé Švamberské labuti, dědici pětilisté růže, zůstaneme věrni do jednoho, pokud v nás duše bude. Dnešní noci jste tuto svou věrnosť osvědčili skutkem, jemuž nevím, kde bych hledal rovného, ponejprv. — Nemáte žen, nemáte dětí, nemáte svého krovu, nemáte otců, nemáte matek! Nemáte k nikomu žádných závazků — zcela k nikomu. Jste volni, svobodnější než ti ptáci nad naší hlavou. — Jestli by labuť bílá, čehož nedej Bože, měla zahynouti, my ji obklopíme, i když bude dodychávati, my ji těly svými zakryjeme, i když bude stydnouti —”

Tato slova kmeta stříbrovlasce dopadala na hruď ostatních, jako když kovář perlíkem buší v kovadlinu....

Staroch mluvil vždy v přestávkách. Každou druhou větů pronášel však důrazněji a důrazněji.

"My bílou labuť Švamberskou ponejprv ubránili i proti vůli jejích služebníků — my budeme k ní státi i proti vůli samého pekla. — Aby se jednou nemohlo říci, že si dal český lid hlavu na špalek sám a ruce že nastavil také sám, aby mu je svázali. A když se kat rozehnal popravčím mečem, že šíji položil tak, aby mu byla jedním rázem proťata...."

Sedlákům utečencům vstoupala do hlav krev plnými proudy.

Šli by opravdu za tímto divným starcem, kam by jim koli pokynul. Vrhli by se za ním se srázných nebetyčných skal a skočili by za ním do nejprudšího žáru. Když jim někdy ve hlavách vzniklo cos podobného odporu, jakmile se na ně tím svým okem podíval, jakmile na ně promluvil — byli jeho okamžikem — tělem, srdcem, duší —

A neznali ho....

Nikdo se neopovážil zeptati: "kdo jest a co zač?" — A leckterý měl již ústa nejednou otevřena a na jazyku otázku: "Stařečku milý, odkud jsi?" Ale sotva že na něm kmetovy oči utkvěly jako by zpytavým pohledem, otázka s jazyka odletěla Bůh sám ví kam, a ústa se zavřela až křečovitě.

Ač ho však neznali, věřili mu z duší a otevřeli mu svá srdce dokořán.

Tak dobrý, tak křišťálových povah byl tento lid a přece musil tolik a tolik trpěti. Žil tak tichým a spokojeným životem, až mu ruce dravčí všecko zkazily — tak zcela všecko. — A když se potom nalezne hlava, jenž umí potěšit, když se nalezne srdce, jež alespoň upřímně myslí s ním, jaký div, že k němu přilne s celou tou duší sirou a že je hotov za jeho pokynem kraj světa jíti.

V.

V Čechách dozrávaly události ku děsné žni, jejíž hrůzy tenkráte nikdo ještě ani netušil. Dva neb tři měsíce uplynuly nade sťastným, požehnaným krajem vodou a potom už přicházely jen rány egyptské, každá druhá nepoměrně horší předešlé. A šly ty rány egyptské za sebou, jako když hromem bije, že se nikdo ani vzpamatovati nemohl. — Jak veselé bývá naklepávání srpů, kos i hrabic za letních večerů červencových, jež se od vesničky ku vesničce odráží nejlahodnější ozvěnou, tak smutně zněl třesk zbraní, jež se tu srazily, tam srazily, někde i rozlomily, ale přece nemohly a nemohly zadržeti černý mrak, jenž se valil za příšerného hukotu ku Praze blíž a blíže.

Ne první hodina s poledne osudného listopadu osmého rozhodla o příštích bědách, jež přišly na toto

milé české naše království, ale devátá hodina ranní toho dne po bělohorské bitvě, kdy královna Eliška nesouc na ruce syna nejmladšího, vychází z domu staroměstského primátora, aby vstoupila do připraveného již vozu a Prahu opustila. — Tou chvílí bylo všecko prohráno a všecko ztraceno, kdy i král Fridrich vyšvihuje se na kůň a zabočuje po stranu povozu, aby ho provázel. Tenkráte bylo všecko zmařeno, když ku zavřené městské bráně přichází hejtman s městskou radou, aby se přesvědčili na své vlastní oči, zdali to přece pravda, že je král opouští, že je nepříteli vydává na pospas. Týmž okamžikem, kdy nejvyšší kancléř pán z Roupova Pražským měšťanům lže tváří ve tvář, že se vrátí co nevidět a že bude s nimi všecko dobré i zlé sdíleti, zlaté, stověžaté Praze dáno na srozuměnou, že je osiřelá, zrazená, že je tak zcela podobna oné starozákonní Hagar, jejíž synáček žízní na písčité poušti připravuje se k poslední hodince....

Ony řady povozů, jež se hrnuly městskými branami za králem, za královnou a za předními generály, připomínaly tak živě pohádku o čápech, kteří prý také opouštějí stará hnízda svá, když se na město blíží den navštívení —

A koruna svatováclavská, tento klenot v celém království nejdražší,, jež střežíval na Karlšteině květ českého rytířstva nepřetržitě od půltřetího sta let — zapomenuta na prosto, ponechána úplně vítězům i s bednami, v nichž chovány všecky výsady, jimiž od

pradávna štědří panovníci českou zemi obdarovávali. Všecka privilegia zůstavena v plen nepříteli — a nikdo jich za oněch chvílí ani nevzpomněl. A což potom divu, že z té koruny svatováclavské vylamován kámen za kamenem a že privilegia — vzácná, nenahraditelná — trhána a rozhazována do větrův. Až tu potom česká země zůstala jako chuděrka žebračka, nemající ani tolik místa, kam by uštvanou hlavu položila k odpočinutí.

Co tenkráte vyjelo z Prahy vozů, snad se již žádný nazpět nevrátil, a jestli přece, byla to poslední jeho cesta.

Asi hodinu po odjezdu královského dvora pohybovaly se od Vyšehradské brány ku Pankráci asi tři vozy, zakryté úplně plachtami. Vozkové práskali každou chvilkou do koní, aby se jen jak možno nejdříve dostali od Prahy. — Měli také čas, že vyjeli. — Ještě snad nebyli ani u Vyšehradské brány, když se na tak zvaném trhu dobytčím vrhli vojáci na řadu podobných vozů, v nichž se ukrývaly pod plachtami četné rodiny šlechtické, odvážejíce s sebou na venkov, co mohlb na rychlo nejcennějšího sebrati. Vozy okamžitě překoceny, prchající ztýráni až běda a všeho oloupeni. Lupiči se potom odvažovali i do samých domů městských. Byli to ponejvíce najatci, jimž od krále Fridricha obvyklý žold po delší dobu již zadržen.

Pomáhali si tedy k němu takovýmto způsobem. — Cesta byla tenkráte blátiva. Na dnešek poprašoval se celou noc sníh deštěm promíchaný.

Koně za každým pátým krokem klopýtali.

Vozkové však je neustávali pobízeti....

Za prchajícími dolétalo zvonění Pražských zvonů nejsmutnějšími hlaholy. — Až si uši zakrývali, aby zvuků neslyšeli. V prvním voze seděla asi čtyřicetiletá paní, majíc obličej zastřený závojem. Na klíně vinulo se k ní útlounké děvčátko. Po boku panině mladistvá dívka, taktéž spuštěným závojem tvářemi. Naproti na sedadle jen tak ledabylo na rychlo upraveném jiná, mnohem mladší dívčinka se dvěma hošíky. Jsou sice dosti dobře zaopatřeny, ale přece se chvějí mrazením. Hošíci každým okamžikem vyhlédají ze spodu veliké, šedavé plachty a dívají se zpět ku Praze. Už jim zmizela s očí i svatovítská věž.

Ve druhém povoze několik ženských.

I na jejich klínech dva chlapečkové. Jsou však od hlavy do paty zahaleni těžkými vlněnými šátky. Někdy prorazí z vozu zasténání, tak jako by ze spaní. Paní v předním povoze pokaždé se zachvěje, jako by jí kdos ku srdci studenou rukou sáhal.

"Nevyspali se. — Kde pak také! — Celičkou boží noc nemohli ani oka zamhouřiti!"

Mladistvá dívka po boku panině snaží se ji ukonejšiti.

"Jen co budeme na místě...."

"Kdy to bude, milé dítě! Na Třeboň potřebujeme dobré dva dni. Aby nás Pán Bůh všeho zlého ráčil chrániti....."

Paní hovořila hlasem nějak příliš stísněným.

Ve třetím voze byli dva čeledínové s ručnicemi a halapartnami, neustále se ze spodu plachet na všecky strany rozhlížejíce, jako by se báli, že jich bude někdo stíhati. Ve voze ještě několik jednoduchých beden, v nichž drahocenné náčiní stolní se šatstvem.

Ostatně podle každého vozky dlouhá ručnice a pasem i dobrá panditka.

Na setkání se s několika vojáky tuláky, jichž se tenkráte po Čechách zvláště k jihu hemžilo, jsou jakž takž připraveni. Cesta však ubíhá jim zdlouha — velmi zdlouha.

Koníci nějak nemohou. Na některých místech ryjou se kola skorem pod nápravy do bláta.

Vozkové s čeledíny musejí chtěj nechtěj pomoci.

I ženštiny s druhého povozu do vrchu vystupují.

Takto budou potřebovati do Třeboně celé tři dni.

A již zítřkem je mohou bavorští jezdci dohoniti.

Nebylo by však ani dobře, kdyby jich postřehla jízda uherská.

Vozkové sice znají cestu výborně, ale co platno, když musejí přece jen pořád silnicí. Kdyby si mohli tu a tam nadejeti polními cestami.

Již několikráte se potkali s velmi podezřelými tvářemi. Byli to polovojáci a zpola běhouni. Ale

kordy u bokův a střelnou zbraň za pasy měli všickni. Na štěstí, že šli pohromadě obyčejně dva, tři jen málokdy. Ale i z těch byla hrůza. Jak se do povozů dravčíma očima dívali! Jak si všecko prohlíželi a kolikrát se obrátili a cosi hovořili. Ale ručnice s halapartnami je přece pokaždé odradily.

Jeli, dokud bylo jen na krok před se viděti.

Noclehem zůstali v osamotnělé hospodě. Musili se spokojiti slamou a tvrdou zemí.

Anna Švamberkovna, jež se svými dítkami a nejnutnější ženskou čeledí prchala z Prahy na Třeboň, dozajista se nikdy v životě takového noclehu nenadála. Také ani nezdřimla. Pouze děvčátka s hošíky usnula brzičko. Nejstarší dcera — mohlo jí tak býti kolem šestnácti či sedmnácti — usedla vedle matky a také neměla ani pomyšlení na spánek.

Tato mladistvá Švamberkovna upomínala luzným zjevem svým tak živě na bílou labuť, jež od pradávna v erbu rodu jejího, že by ji mezi tisícem oko poznalo, a hlava rázem uhodla, jaký znak se vznášel nad nebesy, pod nimiž byla někdy umístněna skvostná její kolébka.

Plavé vlasy vinuly se jí kolem sněhobílého čílka diademem, k němuž vzato zlato z říší báječných. A do rtů jejích jako by byl vkouzlen všechen ten pel pětilisté Rožmberské růže červené. A když zahovořila tklivým, tak mile dojemným hláskem, jako když z

labutí druži nejkrásnější v pohádkovém kraji podvečer zazpívá....

Matička spočívala také co chvíli na dceřině obličeji a oko její pokaždé zazářilo tím pravým štěstím mateřským. Ale také se jí vždycky do něho mlhy připlížily a s těmi mlhami ke hlavě otázka: "Co tě čeká, ty dítě mé? — Co vás, vy sirotečkové, vy nedorůstlátka?"

Matička sevřela rty potom vždy těsněji a bledými tvářemi svinul se jí pokaždé neprůhledný závoj....

Anna Švamberkovna tou chvílí, kdy dlela na útěku z Prahy do Třeboně v osamotnělé hospodě, neměla ani nejmenšího tušení, co čeká ji samotnu, co čeká nejstarší dceru její, a co uchystáno těmto sirotečkům, již tu dřímali tak bezstarostně, jako by měli ustláno v měkkounkých, hedvábných poduškách a jako by se nad jejich postýlkami vinuly nesčetnými záhyby drahocenné látky damaškové.

Ani nejbystřejší hlava nebyla by tehdáž tušila, jaký osud určen rodu bílé labuti.

"Vždyť řekli že se vrátí. — Mladý Thurn bude prý Starého města Pražského hájiti do poslední krůpěje krve. Několik šlechticů prý se zapřísáhlo, že předevčerejší porážku královského vojska musejí smazati...."

"Dříve, matičko — dříve měli se vzpružiti k bohatýrským činům, pokud byl čas, pokud jim svítila

hvězda naděje nejskvělejším třpytem. — Dřív — mnohem dříve — matičko!"

Mladistvá Švamberkovna hovořila nevýslovně smutným hlasem, z jehož každičkého slova vyznívalo: "nyní již vše ztraceno — vše...."

"Ani se nemohu, dítě, vpraviti v myšlénku, že by bylo po všem...."

"A ona přec uléhá na hlavu, na srdce, na duši kamenem hrobovým...."

Matka pojala potom levici dívčinu ve svou pravou ruku a sevřela ji, jak mohla nejvřeleji.

Nyní se svinul temný závoj obličejem i dceřiným.

V prostorné jizbici zavládlo ticho....

Děvušce, zdálo se, že se očka začínají klížiti; ale jen se tak zdálo. Mladistvá Švamberkovna dřímla si pouze na chvilenku....

Pojednou rozletěl se světnicí úpěnlivý, tak až ode dna duše se řinoucí ston.

Mladistvá dívka vzpřímila hlavu, rozhlédla se kolem uděšeně a potom se vrhla v matčinu náruč...

"Mělas nedobrý sen! Jaký také div!"

Matka dceru políbila v růžové, ještě se chvějící rtíky.

"Zlý, matičko drahá — tak hrozně zlý —"

"Upokoj se, drahoušku!" — Upokoj! Však nám Pánbůh nedá zahynouti!"

Byl to opravdu hrozně zlý sen, jímž se prodralo z dívčího hrdla tak srdcelomné zaúpění. Před očima

pojevil se jí náhle cizí, neznámý kraj. Kamkoli pohlédla, všude uviděla jizlivé tváře a na těch tvářích všude nejškodolibější smích. Seděli s matičkou, bratry, i sestrami za vsí u cesty — byl prudký, třeskutý mráz — váli větrové šlehajíce do tváří bičíky. Chtěli v téhle vsi přístřeší, aspoň na okamžik, aby se jen trochu ohřáli. Lidé jim nerozuměli a jen hlavami vrtěli. A sedí za vsí u cesty celou noc. Hošík za hošíkem zavírá očka ke smrtelným dřímotám. I matička již dodýchává. A krajem letí příšerný zjev, z jehož úst jedovatým hlasem zaznívá ubohým do uší: "Jste vyhnanci....."

Matka se dcery po snu ptáti nechtěla, a dcera zase neměla tolik odvahy, aby jej rodičce vyprávěla.

Zatím se probudili i děti....

Na dvoře již kohout kokrhal.

Budou se musit vydati zase na cestu. A do Třeboně ještě tak daleko! Co zkusí jen touto cestou.... Nade krajem visely těžké, sychravé mlhy. Cesty se ještě více rozblatily. Koníci sice si odpočinuli, ale co platno, když nebyli do tahu. Do předvčerejška je zapřahovali pouze ve skvostné povozy, zlatem a stříbrem bohatě vyzdobené, s velikými skleněnými dveřmi, uvnitř potažené červeným aksamítem, a dnes musejí konati službu, jež za takového počasí i selským koním obtížná. Skorem se ovsa se senem ani nedotkli, jak byli udřeni. Jezditi od paláce k pa-

láci, táhnouti za sebou vozík jako pírko trochu jinak, než potiti se před velikým vozem plachtovním.

VI.

Padá mi ta mlha na prsa kamením. Člověk může jedva dýchati!"

"Přisedni blíže k ohni! Už nejsi mlád!"

"Ale chvala Bohu přece ještě něco vydržím!"

Kolem praskajících plamenů choulilo se v Poně-dražském lese několik mužů s čepicemi stáhnutými až přes uši. Seděli na sporážených, poloshnilých kmenech borových. Stromy byly dle všeho vyvráceny větrem. Za nepokojných časů si jich nikdo ani nevšimnul....

"Jako by to ani od té mlhy nebylo! A člověku i hlava se točí, jako by se o ni pokoušela závrať! — Nevím — nevím, braši, co bude!"

Muži se podívali jeden na druhého a pohlédli na kmeta stříbrovlasce. Připadal jim dnes opravdu, jako by byl o kolik desítek sestárl. A vrásky na čele jako by mu mlhy byly učinili....

Ani oheň nechtěl se nějak rozhořeti.

Přikládali o překot, dřevo začalo doutnati — doutnalo několik okamžiků, vyvalil se z něho špinavý dým a potom vše rázem uhaslo, jako by sem byl fičivý vítr zabloudil.

"Však uslyšíte, braši — uslyšíte!"

Kmet stříbrovlasec nemohl skorem ani mluviti, jak se mu hrdlo úžilo.

Sedláci dnes starce nemohli ani pochopiti.

Už jsou s ním hezkých týdnův; ale takových řečí z jeho úst dosud neslyšeli.

Hlas jeho býval čistší nejuměleji připravené zvonoviny, a ode tří dnů mu seslábl, že musili někdy ostře napjati sluh, aby mu porozuměli.

Neradi by — věru neradi, aby se s ním musili rozloučiti. Už mu všichni jako rodnému otci přivykli. Čo by si také bez něho počali! Do svých statků již beztoho nikdy se nevrátí. Ani by tam živi býti nemohli. A takto aspoň částečně mohou svým krajanům posloužiti. Onehdy tu zajali celou řadu povozů, vezoucích z vypleněných vesnic za císařskými špíži někam prý až za Prahu. Několikráte již nejedné vesničky uchránili přede drancováním. Za posledních dnů se tu potlouká plno uherské jízdy. Sám Bůh ví, komu patří, zdali králi nebo císaři. Jsou to učinění ďáblové. Nelze před slídivými zraky jejich zhola ničeho ukryti. Včera se s nimi utkali, ale rozehnali je po prvním útoku.

Mohlo tak býti kolem poledne.

Sedláci ještě tak schouleni na vykácených drvech ....

Kmet stříbrovlasec na blizounké výšině zamlklý a zamyšlen.

Nade hlavou jeho zakroužilo několik havranův. Ale odletěli okamžitě.

Sedláci na drvech si pomyslili: "Chraniž Bože, aby mu nesli smrť!"

"Neviděti nikoho?"

Přede kmenem stanul mladý hoch v lehké kazajce a ve pravici s panditkou, již byl ondyno odňal jakémus Uhříku.

"Všude ticho. A potom ty mlhy! Zvláště k Veselí! Není možno prohlédnouti ani na pět kroků!"

Mladík, starého Záhoře, jejž pochovali přede třemi měsíci v lese za Mladošovicemi, syn, setřel si levicí s čela a tváří bohaté krůpěje potu. Byl na zvědách. Za nějakou chvíli přikvapilo jich ještě několik. Na silnici až po Veselí snad ani živé duše. Nepotkali nikde nikoho. Ale všude prý lid tak stísněn, že nelze ani uvěřiti. Sedláci sedí za stoly mlčky, hlavy mají zapřeny o ruce. Ženy na lavicích u kamen jako bez duší. I ta chasa jako by byla všecka omrzelá. Jen psi ve vsích hrozně vijí. Však je slyšeti skučení jejich až sem. Někde prý se i zvony daly samy od sebe do zvonění.

Kmet stříbrovlasec naslouchal mlčky; jen tak občas hlavou přikývl.

I sedlákům bylo nyní nějak úzko, zrovna jako ten večer, když přitrhli do jejich klidných dědinek Valoni. — I nohy se pod nimi třásly. A nikdo nevě-

děl, toho že příčinou česká krev, která ve všech žilách tak zcela stejnou a jež za těchto chvílí v městech a dědinách na pět mil kolem Prahy všem srdcím věrným hrozí zakrvácením.

Celým táborem zaduněla náhle rána z ručnice . .

Několik okamžiků zavládlo ticho. Sedláci se bleskem vzchopili a sáhli po svých zbraních.

Potom sledovalo několik výstřelů rychle za sebou. A bylo slyšeti úpěnlivé hlasy ženské, volající o pomoc.

Sedláci pustili se v tu stranu úprkem....

A neběželi ani deset minut, když stanuli před třemi vozy, s nichž plachty i s obruči strženy. Kolem vozů zástup jezdců. Někteří i s koní seskákali. Dva vozkové dodýchávali ve vlastní krvi. Opodál lomilo několik ženštin rukama mlčky. Nemohly již ani mluviti. Vojáci strhovali s nich oděv. Byly tu i malé, nedorostlé děti....

„Jářku, braši! — Za bílou labuť Švamberskou!"

Sedláci vrhli se za kmetem stříbrovlascem na lupiče nejprudším nárazem.

„Neživte jich! Žádného, braši!"

A potom bylo slyšeti již jen bušení cepů, třesk sudlic, narážejících na helmice rejtharské či tříštících v kolikero dlouhé jízdecké kordy.

Šrůtka dlouho netrvala....

Jezdci, již mohli dostihnouti koní, pobodli je ostruhami zrovna k ptačímu letu. Z těch, kteří se ke

koním již dostati nemohli, nevyvázl životem žádný.

Sedláci z někdejších Rožmberských panství vycvičili se v umění předků za několik těch něděl znamenitě.

Ze ženštin dosud nemohla ani jediná promluviti. Některé také studem, protože lupiči rozedrali na nich šat skorem do pola.

Kolem paní asi tak čtyřicetileté kupí se úzkostlivě čtyři hošíci se dvěma děvčátky. Jedno dítko menší druhého. Jak se za matičku schovávají! Zrovna tak činívají kuřátka, když nade dvorem luňák krouží a slétá níž níže.

Vozy převrhány, postraňky přesekány a všecky bedny již zotvírány. Ale nescházelo nic. Lupičům nezbylo již času.

Na jedné z beden rozhozena přeskvostná záslona, jaké před panskými loži někdy bývaly. Lupič si ji chystal bezpochyby za pokryvku na koně. V těžkém atlase byla mimo jiné ozdoby vykrumplována běloskvoucí labuť stříbrná. Zrak starého muže povšiml si jí okamžitě. Potom se ocitl kmet stříbrovlasec několika kvapnými kroky zrovna před paní, k níž se pořád ještě tak nedorostlátka tulila, jako by se bála i těchto svých osvoboditelův.

Dovolíš-li nám, ctná paní, my tě do Třeboně doprovodíme. Už ti nikdo nesmí ani vlasu na hlavě zkřiviti!" — Kmet stříbrovlasec se před Švamberko-

vnou uklonil, jako by se byl za mladých let pohyboval také na zámcích a hradech bohatýrův.

Ale než mu mohla paní odpověděti, přihodilo se cosi, jež upoutalo veškeré zraky, pokud jen možno mlhami viděti.... Z příkopu dral se na silnici vší silnici vší silou mladý hoch, nesa v obou rukou ještě mladší dívčinu. Zlaté vlasy její byly rozcuchány, tmavý oděv polorozedrán, a obličejem děvuščiným rozestírala se bledosť umrlčí. Jen podle prudkých výdechů, jimiž se jí dmula prsa jako vlny na vodách, když hladinu rozčeří, lze pozorovati, že v ní dosud duše se životem.

Paní znovu zalomila rukama, ale ještě nemohla promluviti, jako by jí zrovna byl jazyk oněměl.

Mladý hoch přinášel ve své náruči její nejstarší dceru.

Nikdo toho ani nepozoroval, kterak jezdec jeden uchvátil dívčinu, vymrštil se do sedla ostřížem a potom bodl koně, že jediným skokem zmizel ve mlhách. — Jen Záhořův syn si toho povšiml a nerozmýšleje se ani okamžik, pustil se sokolím letem za uchvatitelem. Dostihl ho ve FraheleČských močálech, kde se lupič i s koněm po pás zabořil, nemoha dál. Mladý Záhoř na něho vrhl lvem. — A než se připravil k obraně, už byl stržen s koně a děvuška v dobrých rukou. — Za chvilenku vybředl bahnem na sucho. Dívka v jeho náručí však bez sebe. Pozbyla vědomí od té chvíle,

co ji lupič posadil vedle sebe do sedla a sevřel pravicí jako železem.

Kmet stříbrovlasec poklepal Záhořovu synu na rameno také jen mlčky....

Mladistvá dívka otevřela na okamžik oči. Potom si zhluboka oddechla a tak se zdálo, jako by rty její matičku byly volaly....

"Zaplať Pánbůh! — Je živa...."

"Jen polekána. — Bude jí vše připadati jako sen!" podotkl kmet stříbrovlasec.

"Čím se ti odplatím, milý hochu? — Čím vám vy dobří lidé? Kdož pak přece jste?"

"Jsou to, ctná paní, věrní poddaní bílé labuti Švamberské...."

"Moji poddaní?"

"Jste všichni svobodni ..."

Sedlákům zakmitl se v očích záblesk až neuvěřitelné radosti. — Již tenkráte svobodička více než zlato platila.

"Ale ty dovolíš, ctná paní, abychom bílé Švamberské labuti sloužili, pokud živi budeme. Ty nám toho, ctná paní, neodepřeš! A tak se nám nejlépe odměníš, chtěla-li bys se již odměniti!"

"Což nemáte nikoho, komu byste doma řekli: "Ode dneška jsme sproštěni poddanství pro všecky příští časy? — Dám vám vyhotoviti pergaménové listiny...."

"Nebyly by nám nic, ctná paní, platny; nemáme nikoho....já, ani tito.... Jejich statečky s chalupami vypáleny, pobořeny, jejich ženy s dětmi ubity. Nemají na širém světě nikoho, leč bílou labuť Švamberskou! A té jsme všichni přísahali věrnosť na věčnou až věčnosť...."

Na věčnou až věčnosť!" odpovědělo ke stu sedlákův z panství někdy Rožmberských za kmetem stříbrovlascem.

"Jak se vám, lidé dobří, za vše odměním?"

"Nežádáme nic jiného.... Ráčíš-li, paní ctná, ještě dneškem do Třeboně, bude čas.... Než se setmí......"

Za malou čtvrť hodinku byly vozy opět v pořádku a navázány i prostraňky. Bedny znovu urovnány a paní s dětmi a ženskou čeledí zase pod plachtami. Jen oba služebníci s vozky zůstali na silnici uprostřed pobitých, stydnoucích lupičův.

Několik vojáků zaběhlo do nedalekého Frahelče, aby jim pomohli nebožtíky odkliditi. A opět se pohybovaly silnicí volným krokem tři povozy, ale tentokráte obklopeny dostatečnou stráží.

Kmet stříbrovlosec neptal se jinak po ničem...

Tušil všecko, i to, že paní Švamberkovna z Prahy s dětmi utíká.

Na zlé noviny vždycky dost času....

"Jsi zde, matičko?"

"U tebe, miláčku...."

Paní položila na čelo dívčino pravici. Bylo rozpáleno žhavým uhlem.

"A pořád cítím ten jeho dech. Matičko drahá! Svírá mne kolem boků železem!"

"Jsi u mne, drahoušku – u matky — ho nevidět budeme na Třeboni. Už se bělá Rožmberk. Už se duby na hrázích černají.

A netrvalo již opravdu ani půl hodiny, když stanuli před Břilickou branou.

Na Třeboni všude ticho jak o půlnoci.

Žádnému se ani ve snách nezdá, že přede branou paní Švamberkovna s rodinou.

Jen stráže na hradbách upírají zraky do hustých mlh, odkud slyšeti skřipot vozův a pádné kroky dosti četného zástupu lidí. —

"Kdo to?"

Otevřte! Rychle! Vaše paní...."

"Kde by se tu naše paní vzala? — Musíte dále, již pozdě — brána zatarasena před hodinou!"

"Poslechnete-liž? — A zavolejte pana regenta!"

Ale trvalo hezkou chvíli, než se objevil na hradbách pan regent a rozžaty pochodně.

Pan regent byl od božího poledne ponořen v nové, neznámé hře. A neustále prohrával. Anglický plukovník měl již před sebou hromadu stříbrňákův. Ob čas si přisadil i mladý důstojník, jemuž zde byla nesmírně dlouhá chvíle. Když panu regentovi služebník oznamoval, že milostivá vrchnosť prý přede Bři-

lickou branou, byl by se spíše nadál zvěsti, že Třeboň zase obklíčena se všech stran Don Maradasem, jehož jízdu každou chvíli ve zdejším okolí viděti. — S počátku tomu nechtěl ani věřiti.... Vždyť spojena cesta z Prahy na Třeboň s mnohým nebezpečenstvím života. Ale dal si přece říci, přehodil přes ramena až na paty splývající plášť a pospíšil si ke bráně. Oba Angličané pana regenta doprovodili. Mladý důstojník se bude musit bez toho ještě podívati po hradbách, zdali vše v pořádku a hlídky na svých místech.

"Ráčíš zde býti opravdu, paní milostivá?"

Pan regent zahovořil, jak uměl nejpokorněji.

"Jsem, jen dej bez odkladu otevříti.... A posvěťte nám!"

Brána otevřena okamžikem....

Ve průjezdu rozžehnuto ke dvaceti pochodním.

Pan regent si teprve nyní všiml selského lidu kolem tří vozů s plachtami.

"Co tito zde?"

Pan regent je poznává. Jsou to tíž, jež před rokem odpudili od Svinenské brány s posměchem.

"Bez nich nebyla bych dnes již mezi živými i se svými dětmi...."

Pan regent ani svým uším nevěří. A mimoděk hlavu k zemi klopí.

Kmet stříbrovlasec tkví na jeho obličeji nejpronikavějším pohledem....

"Nic za zlé, pane regente! I onehdejší váš smích byl k dobrému. Vesský lid přece ještě umí více než hlídat kurníky!"

Pan regent jen zuby zaskřípal a tvářil se, jako by výčitky kmetovy byl přeslechl.

"A jak že jsi se ráčila, milostivá paní, vydati na cestu?"

"Co mi zbývalo jiného, pane regente?"

"Tak beze všeho průvodu...."

"V nejhorší chvíli, jaké jsem kdy v životě zažila, poskytli mi ho tito někdejší věrní moji poddaní. Ode dneška jsou svobodni!"

Pan regent nevěděl, kam má očima zaměřiti.

Potom představil své paní anglického plukovníka s mladým důstojníkem.

A zapomněl se i zeptati, kde ostatní čeleď Švamberská.... Přece čítala v Praze k dobrým dvaceti hlavám.

Zatím se již celou Třeboní rozneslo, že se paní s dětmi vrací, že ji provází dav selského lidu a že by bez těchto nebyla dnes mezi živými.

"Vítáme tě — vítáme — paní naše —"

Ale měšťanům Třeboňským hlas v hrdlech vázl. Přijížděla ta paní jejich jako by ani lepšího povozu neměla, jako nejposlednější selka z jejích rozlehlých panství. — A ty plachty protrhány, prosekány a prostraňky koňské uzel na uzlu.

Co nám z Prahy, paní milostivá, přivážíš?" —

Několik měšťanů se již nemohlo zdržeti, aby se Švamberkovny nezeptali, jakže takto přijíždí....

"Modlete se, milí lidé, k Pánubohu všemohoucímu, aby nám všem ráčil býti milostiv!"

"Nám všem, paní naše....?"

"Celé české zemi...."

Kmet stříbrovlasec stojí podle vozu s hlavou upřenou do země. Ve tváři jeho nehýbe se ani jediný rys. Jen oči jeho vzplávají chvílemi mnohem prudším žárem, než svit pochodní, jež ozařují prostoru před Břilickou branou nejpříšernějším světlem.

Kmet stříbrovlasec slyší již jen slova: "Král prchl i s královnou. — Z Prahy utíká, kdo jen může a má kam. Bitva prohrána za jedinou hodinu — ode dvanácti do jedné. První uprchlíci z Bělohorské seči byli sami generálové...."

A potom již zase vozy skřípají a dlažbou duní kroky selského lidu i měšťanův.

Takhle ještě nikdy nevjížděl do Třeboně žádný pán, a kdyby oko pátralo v sebe starších dobách, podobného vjezdu nenalezne.

Když sem před léty přijel z Krumlova pan Petr Vok, nikdo se ho také ani nenadál. Ale přece vjížděl Svinenskou branou, maje v ustaralé hlavě pevnou naději v nový, bujnější rozkvět pětilisté růže své....

VII.

Třeboňští připravují se k nejhoršímu.

Kdekoli jeví hradby nějaké sebe menší nedostatky, vše se pokud možno nejrychleji dopravuje.

Kolem zámku vykázána stanoviště selskému lidu, jenž si tato místa vyhradil odměnou za osvobození Švamberských.... Jen anglický důstojník z míry mrzut a nechce se mu ani do karet.... Nestojí již ani o výhru.

Pan regent také nějak podrážděn. Zdá se, jako by regentem byl spíše onen staroch, jenž za smutného večera listopadového přitáhl se svým zástupem do Třeboně. Ale musí se do těchto poměrů chtěj nechtěj vpraviti.

I mladý důstojník jako by byl ztratil rozmarnou mysl dřívější. Pouze jeho zevnějšek prozrazoval větší ještě úpravnosť než za prvějška. Světlemodrý bandalír si neuměl od ramene k boku nikdo tak malebně ovinouti jako on. Krunýř na hrudi leskl se nejdražším zrcadlem benátským. A jeho způsoby prozrazovaly, že prošel za mlada spíše školou dvornosti a uhlazenosti než umění. Mezi slechtou ode dávna dvornosť s uhlazeností přiváděla mnohem výše, ano nepoměrně výše, než nejdůkladnější umění, jímž se vyznamenával muž, jehož otec byl pouhým poddaným....

Když ondyno pan Jan Lyton prohodil, že by bylo nejlépe pustiti se za králem či královnou, opřel se tomu mladý důstojník nejrozhodněji.

“Neseme barvy královniny. Jsme regiment její královské milosti. O své ujmě nemůžeme podnikati ničeho. Aspoň já, pane plukovníku setrvám.

Angličané potom na Třeboni zůstali....

Mladý důstojník hlavně z té příčiny, že se mu nejstarší dcera paní Anny Švamberkovny zalíbila, jak říkávají, až ke smrti. Zuzanka se však Angličanu kde jen mohla vyhýbala. Z onehdejšího leknutí probrala se brzičko. A když byla v zámku, zašla si nejraději do komnat, jimiž viděti ku Světové hrázi, a celé hodiny by tu byla prodlela, dívajíc se neodvratně na tichou hladinu nedohledného rybníka.... Kolem rtíků kmital se jí pokaždé nejblaživější úsměv, s nímž jen tak někdy sdružilo se několik krůpějí trpkosti.

Mladistvá Švamberkovna se potom od několika dnů vždycky vzchopila, přehodila přes rameno řasnatý šat a odkvapila do zámecké zahrady, jež se za jarních a letních dnů podobala čarovnému sadu v pohádkách....

Kolem nové bašty přecházel každého dne volným krokem Blažej Záhořův...... Hoch pozdvihl hlavu a uzřev dívku poprvé, zapýřil se nejtmavší červení. Ale nesklopil očí a také jich od luzného zjevu jejího neodvracel.

Trpký výraz s obličeje dívčina zmizel okamžitě.

"Nemohu na tebe zapomenouti.... Jsem ti povinna vším. — Stýská se mi!"

Děvuška ocitla se u Blažeje letem lašťovčím.

Tmavá červeň rozlila se hochovi i do očí.

"Myslil jsem, panno, žes ani nevěděla, kdo.... Nežádám díkův...."

Blažej Záhořův mluvil rozpačitě, tapal po slovech a nemohl nalézti vhodnějších.... Také se několikráte zajikl.

"Ani neznám tvého jména; ze Třeboňska nejsi?"

"Z Novohradecka! Měli jsme tam stateček!"

"A již nemáte?"

"Vypálili nám ho...." Hoch svěsil hlavu a odmlčel se.

"A kde tvoji rodiče?"

"Nemám jich.... Matička se sestrou pod spáleništěm, a otec v lese nedaleko odtud pod stoletým dubem!"

Blažejovi se zaperlily v očích slzy....

"Nemám v širém světě nikoho...."

"Sestrou ti budu já. Chceš?"

Mladý Záhoř tkvěl pořád tak očima do země.

"Panno ctná.... já jen člověk obyčejný.... chud...."

Blažejův hlas se třásl, že mohl sotva tato slova dopověděti.

"Ale zlaté srdce...."

"Ty z rodu bílé labuti!"

“A ty pak z české, poctivé krve!”

Blažej se dosud neodvážil pozdvihnouti tvář a podívati se Zuzance v obličej.

“Budeme spolu dobří — přátelé!”

Mladistvá dívka vzala pravou ruku Blažejovu do své, a hochovi se zdálo, že cítí na svých tvářích její dech a že zlaté vlasy z jejích skrání splývají mu na čelo....

“Jako jsem býval se svou sestrou — s tou drahou Mařičkou!”

“Tak — tak — jako se svou sestrou — s tou drahou Mařičkou....”

Děvuška již jen šeptala, a Blažejovi šla ze vší té řeči nejstarší dcery paní Anny Švamberkovny až hlava kolem....

Od té doby mluvívali spolu každodenně.

A byli si opravdu jako bratr se sestrou. Zuzanka vypravovávala Blažejovi, co všecko o Praze věděla, a mladý Záhoř jí líčíval jižní český kraj s veškerým tím kouzlem nejčarovnějších pohádek barvami nejživějšími. Zuzanka by ho byla vydržela poslouchati do nejpozdnějších nocí, zvláště když bylo tak ticho, hladina rybníka leskla se stříbrem a oblaky, jež se oblohou kmitaly, tvořily na bílých vodách nejtajemnější kresby stínové.

Jen čelo kmeta stříbrovlasce chmuřilo se den ode dne temněji.

Ucho jeho ledacos mezi zámeckou čeledí zaslechlo a oko nejednou postřehlo, kterak služebnictvo i na něho samého se dívá úkosem.

Příčiny uhodl kmet okamžitě a rozhodl se rázem. Musí učiniti všemu přítrž, pokud ještě čas. Vlídným slovem všecko dokáže.

A dokázal....

"Rád bych s tebou, Blažeji, o čemsi promluvil. Ale nevím, zdali slovům mým dáš za pravdu."

Mladý Záhoř, jemuž tato řeč platila, dlel právě na Světové hrázi a pozoroval hejno divokých kachen, jež se byly snesly do prohnědlého rákosí.

"Slyšíš, Blažeji? — Od nějakého času jsi se změnil, jako bys ani nebyl syn starého souseda, jejž jsme nedaleko odtud pod stoletým kmenem pochovali. A zdá se mi, že ti tato změna nesvědčí. Poslechneš mne, hochu, poradím-li ti?"

Blažej pohledu starcova nesnesl; ale neodpovídal.

"Máš-li hochu, ke mně důvěru?"

"Jako ke vlastnímu otci svému!"

"Bohu díky, Blažeji. Nemýlím se v tobě!"

Kmet stříbrovlasec se na chvilku odmlčel.

Blažejovy zraky tkvěly již na jeho obličeji s celou tou nelíčenou upřímností, jakáž je vrozena dětem, jejichž čela ještě svět perutěmi neovanul.

"Vidím tě nejednou s dcerou zdejší paní!"

Mladému Záhořovi se zase těmito slovy rozlila tmavorudá červeň až do očí.

“Buď opatrný! — Zahráváš si se žhavým železem! — Věř mně, Blažeji! — Cesty rozdílny! — Ty víš sám....”

“Jsme jako bratr se sestrou — s tou drahou Mařičkou!”

“Lépe pro tebe i pro ni, nebudete....”

Kmet stříbrovlasec položil pravici svou mladíkovi na rameno.

Blažej se zahleděl v sivé vlny, jež dráždil lehký západní větřík, aby je rozeštval a aby potom jedna druhou hltaly....

“Lépe pro tebe i pro ni, rozejdete-li se. Zdejší paní je ti povinna velikým díkem — dcera ti děkuje česť i život svůj! Ale k vůli čemu jsi tak učinil? K vůli čemu my všichni tak činíme? — K vůli bílé Švamberské labuti a k vůli dědičce pětilisté růže Rožmberské. Nezaslíbili jsme se k tomu dobrovolně? Odpověz mi, Blažeji!”

Mladý Záhoř přikývl pouze hlavou.

“Poslechneš mne, Blažeji?

Mladý Záhoř zase neodpovídal.

Kmet stříbrovlasec ho vzal za ruku a zahleděl se mu do tváří, jak mohl nejpronikavěji.

“Poslechneš mne, Blažeji? Dočkáme-li toho, budeš mi jednou děkovati! — Blažeji!”

“Poslechnu....”

“Tak, Blažeji! V nejblíže příštích dnech Třeboň opustíš!”

“Já....”

“Ty!”

„A kam půjdu? Vždyť nemám na šírém světě nikde nikoho!”

“Svěřím ti důležitý úkol! Tobě štěstí přeje! — Pevně doufám, že ten úkol provedeš!”

Mladý muž si odhrnul s čela bohaté, také tak zlatem se lesknoucí kadeře.

“A bílá labuť Švamberská ti bude vděčnou věčně věkův. A bude si tě teprve potom vzpomínati panna Zuzana do nejposlednějšího výdechu. — Jsi Blažeji ochoten?”

“Jsem!”

“Tedy poslechni! — Na Bělohorské porážce nebude dosti. Na českou zemi opravdové pohromy teprve přijdou, až budou její lid pokutovati, až budou rozlehlá zboží českých pánů pro sebe zabírati, až začne stěhování.... Jen aby nezačalo podle slov písma v zimě anebo v sobotu. My se však na Třeboni budeme držeti, pokud možno nejdéle. — Ty půjdeš hledat dědice Švamberských statků. Ty ho nalezneš! Tobě štěstí přeje — ty ho přivedeš! Šel bych s tebou! Ale mne bude na Třeboni jako rybě vody potřeba. Vypovím ti všecko dopodrobna.... Až budou chtít sahati na zboží bílé labuti, vyvstane proti nim sok, kterému nebudou moci ničeho vytýkati, na jehož povaze ani stínu nebudou moci nalézti, ani jediné skvrny! A zachranitelem bílé labuti Švamberské

budeš ty — ty....syn sedláka z panství jejího. — Bílá labuť se musí v Čechách oslňujícím svitem teprve zaskvíti. Kolem bílé labuti se teprve všichni věrní tohoto království musejí shromážditi!"

Mladý Záhoř cítil, kterak kmetovi proudí krev v žilách prudčeji, a všiml si dobře, kterak se mu zardívá stará tvář nezvyklým zápalem a očima jeho probleskuje zásvit, jehož nikdy před tím u něho nepozoroval. Stříbrovlasec svíral také jeho ruku, jak jen mohl nejtěsněji. Tomuto podivnému starci nebylo opravdu žádného vymknutí. Dovedl si člověka tak připoutati, že dával za pravdu všem slovům jeho bez rozdílu, že musil přikývnouti ke všemu. A kdyby byl žádal nevím čeho, všeho by se byl člověk podjal aneb všeho zřekl.

Kmet se několik okamžiků odmlčel, ale s Blažeje nespustil oka. A zdálo se, čím více si ho prohlíží, tím zevrubněji že vniká do hlubin vnitra jeho.

"Vezmeš-li tento úkol na sebe? — Je těžký, vím, spojený s nejedním nebezpečenstvím, vím že se budeš musit připraviti na přemnohé obtíže, také vím však, že je přemůžeš, že nad nimi zvítězíš, vím nejinak.... Je to úkol čestný, čestnější nepoměrně, než kdybys hájil Třeboň kolik let. Tys svoboden, dostane se ti koně i čeledínů. — Vymohu ti všecko. Půjdeš, Blažeji?"

"Půjdu!"

"Pomysli, že tak činíš i pro ni, aby byla jednou šťastna!"

"Půjdu starče! Pro ni se pustím, kam mi jen ukážeš!"

"Však jsem předvídal, že bílá labuť Švamberská bude míti věrné duše kolem sebe, byť i umírala.... Naznačím ti všecky země a všecka města, kam ti bude zajíti. Musíš si pospíšiti. Koně nelituj. Švamberskou labuť znají široko daleko. A ty budeš míti s sebou listy na její jméno!"

Už se sešeřilo, když kmet stříbrovlasec mladého Záhoře opustil, nechav jej na hrázi samotna.

Byl to opravdu čestný úkol, jejž mu podivný stařec vykázal, nepoměrně čestnější, než kdyby hájil Třeboň kolik let. Uvidí cizí země, o nichž do nedávna slýchal jako o krajích báječných, uzří města, o nichž si ve mladé hlavě utvořil nejfantastičtější obrazy. Ale co Zuzanka, k níž přilnul jako ku nejvlastnější sestrušce, již měl zrovna tak rád jako onu drahou Maričku? — Jak se jim bude navzájem stýskati, jak jim bude teskno ve mladých duších! Zdali se kdy shledají? — Ale vždyť půjde do cizích zemí jen pro ni, aby byla šťastna. Budou zabírati českým pánům statky, sáhnou i na dědictví po pětilisté růži Rožmberské.... A až nalezne pána, jemuž nebudou moci ani skvrnu vytknouti na dobrém jmeně, až jej přivede, bílá labuť bude zachráněna a s bílou labutí i ....Švamberkovna Zuzanka. Blažej utlumil všecky

jiné myšlénky ve vnitru svém násilím a bděl nad nimi až úzkostlivě, aby se neprobudily a nezalomcovaly jím jako prudký vichr mladistvým kmínkem.

VIII.

Anglický důstojník k nejstarší dceři zdejší paní dotěravější a dotěravější. Nadchází jí, kde jen může, a nejmožnějším způsobem hledí upoutati její pozornosť. Nejednou provedl na zámeckém nádvoří se svými rejthary nejsmělejší kousky jezdecké.... Až se divákům tajil v prsou dech. A potom se pokaždé uklánčl ku balkonu nejdvornějšími úklonami.

Švamberkova se ho však vystříhala ještě nápadněji. Musila-li kolem něho, jen se vždy zakmitla. A tak se zdálo, jako by si pozdravení jeho ani nebyla povšimla. A chodila se závojem tvářemi spustěným. — A skorem pokaždé si volila ten nejméně průhledný. Mladý Angličan se mohl fintiti modou, jež panovala až v Paříži, mladistvé Švamberkovně byl z míry lhostejný....

"Takhle, pane můj, nikdy štěstí míti nebudeš!" oslovil praporečníka asi dva dni před tím, než mladý Záboř z Třeboně odejel, starý rejthar rodem Škot. V celé kornetě, která ve zdejším městě ležela, nebylo odpornějšího člověka nad něho. Jeho tvář jizva na jizvě a někdy se zdálo, jako by se všecky tyto rány počínaly jitřiti. Bývalo tak tehdáž, když se voják

podíval do korbelíků, v němž křenového Třeboňáku nikdy neubývalo, hlouběji.... Potom se mu vyhýbali i jeho soudruzi. S každým hádku vyhledával a ke druhému či třetímu slovu tasíval kord. Škot Oliver byl nejvyhlášenější rváč v celém regimentu královnině. Nemožno ani pověděti, kolik lidských životů lpělo na jeho svědomí.

Pan praporečník se na starého rejthara chtěl již utrhnouti....

Ale kdo ví, zdali by nemohl jeho služeb potřebovati. Škot Oliver ku každé práci nejochotnější. Odměnu si nikdo vysoko necení. Spokojívá se s dosti nepatrnou mzdou.

"Což víš, že po štěstí toužím?"

Pan praporečník se nutil do hovoru.

Oliver se stal smělejším. Dal se i do smíchu. Rozjizvená jeho tvář pojevila se teprve nyní v nejpříšernějším světle. Samému důstojníku bylo úzko z toho výrazu, jenž se obličejem rejtharovým rozestřel.

"Pane můj, abych nevěděl....já...."

Škot si ťukal kloubem u palce pravé ruky do čela, jako by se chtěl přesvědčiti, jak dosud pevno, zdali by jím mušketýrská kulka neproletěla.

"Dcera zdejší paní hezounká, k pomilování!"

Rejthar si nyní odporně zamlaskl a učinil oběma rukama velmi srozumitelný posuněk.

"Je ti v cestě ten kluk — ta sedlačina!"

Praporečník bezděky sáhl po kordu u boku.

Škot pronesl slova tato nejjizlivějším přízvukem.

Panu praporečníku připadalo, že tento posměch platí jemu.

"Nech, pane můj — ocel v pochvě — nech! Na starého Olivera by její hnutí nepostačilo. Spíše by se v kolik kusů rozlomila."

Oliver mávl pravicí, že zasvištěl až vzduch. — "Což o to? Mohl bych se postarati, aby ti v cestě nebyl! Mám tě, pane můj rád! A tohoto lidu nenávidím. Už proto, že královny krajanky lépe nebránil. Už proto, pane můj!"

Pan praporečník se zamyslil.

Ten Škot se mu namanul, jako v pohádce člověku nerozhodci zlý duch.

Panu praporečníku zdálo se, že z rukou jeho dosud čiší lidská, čerstvá krev....

"Zavolám si tě! Tvého nabídnutí nezapomenu!"

"Nesmíš, pane, sice bys svého štěstí nedošel!"

Škot se odplížil hadím krokem. Ani mu ostruhy u vysokých bot nezacvrnkaly. Ani kord o dlažbu nezazvonil.

Anglický důstojník se však nehýbal z místa, jako by tu byl přimrazen.

"Že by mu mohla býti v cestě sedlačina — kluk jakýsi? — Nemožno; neuvěřitelno! Darmo se s tím ošklivcem zahazoval! Není ani radno, pouštěti se s ním do hovoru. K čema plukovník jen tohoto člově-

ka s sebou bral? V praporečníkově regimentu, bude-li kdy jaký míti, nesměl by sloužiti ani jediné hodiny.

Pan praporečník nezasedl toho dne ani ke kartám....

Plukovník musil se Třeboňským regentem hráti sám. A hra ve dvou učiněná nuda. Mladý důstojník jim scházel každým okamžikem.

"Nějaká panna mu bude vězeti ve hlavě! Zdejší město jimi přebohato. Věru, jen o desítku kdybych byl mladší, po nejedné bych se také ohlédl."

Plukovník se zlehounka pousmál a na chvilenku ve hře poustal.

Pan regent položil také karty na stranu.

"Dlouho bych, pane plukovníku, nemusil hádati."

"Jsem věru nedočkavým!"

Pan regent se odmlčel. Tak se zdálo, jako by již litoval, že pověděl mnoho.

"Lehounce se můžeš domysliti!"

Pan regent se potutelně usmíval.

"Jak bych mohl já? Jsem v Třeboni cizinec!"

"Ale bystré oči tvé již ledačehos postřehly!"

"Ve válce, na hradbách, v poli — ještě; ale za života, jaký nyní vedeme, těžko — přetěžko!"

"Dcera mé paní...."

Pan regent přitlumil hlas a nahnul se k plukovníkovi poněkud blíže.

Angličan zůstal při téhle novině úplně lhostejný; pouze že utkvěl na panu regentovi pronikavějším zrakem.

"Můj praporečník z čisté, hraběcí krve. Rod jeho v Anglicku vysoce vážený. Paní tvá by nijakž nechybila, kdyby svolila, aby se směl ucházeti o ruku její dcery. Hraběcí rody anglické spříbuzněny i s krví královskou. Mohl bych ti pověděti kolik případů. Že jest v mém regimentě, že se vydal do tak daleké ciziny, jen k vůli tomu, aby poznal svět. A potom bylo čestným úřadem, provázeti královskou dceru do nové její vlasti. Několik mladých hrabat se přidružilo...."

Plukovník se pojednou odmlčel; napadlo ho, zdali by nebylo bývalo jen čestnější, ale i výhodnější, provázeti královskou dceru na její pouti z Čech.

"Však si s ním promluvím. Myslil-li by tak do opravdy, neodepřeš mi, pane regente, své podpory! Mohu spoléhati?"

Pan regent Vrš ze Sadlna stiskl Angličanovu pravici mlčky.

Potom již hry nechali.

Pan plukovník vyšel si prohlédnout, zdali na hradbách vše v pořádku. Vždy se přesvědčil o všem nejraději sám. Mladého důstojníka zočil již z daleka.

Pan Vrš zaměřil do registratury. Od několika dnův urovnával všecky důležitější listiny vlastní rukou do pevných, dubových truhlic se třemi zámky na ko-

likero západů. Je třeba připraviti se na všecko. Pergamény, na nichž bylo sepsáno pod celou řadou pečetí Švamberské dědictví, ukryty zvláště, aby je mohli za nejhoršího případu uschovati třeba i pod oděv.

Třeboňský archiv byl již tenkráte přebohat nejcennějšími listinami, Co tu nakupeno jen památek z bohatýrské minulosti pětilisté růže, jež tak uzounce souvisela s osudy celého království! Do dneška se nad nimi hlava hluboce zamyslí a nejednou slza se vyroní na sklo, pod nímž rozloženy žlutavé papíry s prohnědlým písmem a celou řadou přivěsených pečetí českých pánův.

Škoda, že ruka Březanova již tehdáž byla stuhlá a krutí péro jeho si odpočívalo!

Pan praporečník přecházel hradbami s hlavou svěsenou a ruce maje přeložené křížem v zad. Chvílemi postanul a oko jeho spočinulo na šedavé hladině blizounkého rybníka, nad níž se vznášelo hejno divokých hus za nejpronikavějšího štěbetání.

"Uvaž, pane praporníku, trud těmto ptákům na křídla. A odletí i s ním.... Nijakž ti nesvědčí! — A zrovna jako bychom ani krajané nebyli! — Rozumíš mi?"

Mladý důstojník se k těm slovům ohlédl a přismědlými jeho tvářemi přeletěla lehýnká červeň. Ale neodpovídal. Zdálo se, jako by mu nebylo milo, že jej plukovník vyrušil z myšlének.

"Jako bys mi nevěřil! Jako bys něčeho přede mnou ukrýval!"

Pan plukovník hovořil po anglicku.

"Nevím, věru, čeho — nevím!"

Mladý důstojník jedva že rty otevřel, jak tichounce promluvil.

"Spíše budu já věděti.... skoro, pane praporníku!...."

Pan plukovník přistoupil těsně až ku mladému muži.

Důstojník se zapýřil; ale mohlo to také býti od červánků, jež se pojednou vodami rozlily, jako by se Svět ve krev byl proměnil. Důstojníci se pýřívali málo kdy; za třicetileté války zvláště "pýření" ve smyslu tomto neznali. A zarudla-li jim přece tvář, bylo to z těžkého vína, z horkého dechu milostnic, z vášnivé hry o naloupenou kořisť....

"Nemám arciť práva, dívati se ti do duše nebo ptáti se po tvých záležitostech! Povinnosti své vykonáváš vzorně! Její královská milosť může býti hrda na první kornetu modrého regimentu. Ale ty mi již odpustíš! Doufám, žes o mé starostlivosti přesvědčen. Jestli se někdy vrátíme do vlasti, rád bych tvé paní mateři řekl: Syn váš živ a zdráv! Nedoporučila jste ho očím ospalým! — Slyšíš-li, Richarde? A kdo ví, zdali bych ti v něčem nemohl být služebným?"

"Ty, pane plukovníku?"

Mladý praporník utkvěl znovu tak na obličeji plukovníkově, jako by ho byl dříve neposlouchal, leda poslední jeho otázku.

"Ovšem že já.... Není-liž nám Švamberkovna zavázána mnohými a velikými díky? — Čí zboží hájíme? Své-liž?"

Mladý praporník svěsil hlavu.

"Ruka dcery Švamberkovny byla by pro tebe díkem nejlepším.

"Uhodls, pane plukovníku!"

"A bude, mladý příteli!"

Praporník se zadíval plukovníkovi v obličej, jako by zase slovům jeho nerozuměl.

"Zatím hleď, abys si ji naklonil. O ostatní ponech starosť mně! Divíš se mi — nepochopuješ mne! Však se přesvědčíš, jak umím býti starosvatem! Na slovo mé spoléhej!"

Pan plukovník potom odkvapil. Už se smrákalo. Na hradbách všecko v nejvzornějším pořádku. "Sedláci" přecházejí kolem bašt jako duchové. Ani jich neslyšeti. Muškety s halapartnami na ramenou se jim ani nehýbají, jako by jim k tělu byly přirostly. Jen některý se tak úkosem na pana plukovníka podívá, ale rty pokaždé sevře ještě těsněji, aby mu jimi neproklouzlo slovo neprozřetelné.

Kmet stříbrovlasec se odvrátil, jako by pana plukovníka neviděl.

Anglický důstojník uvolnil krok, zdálo se, že se chce zastaviti a na šedivce zavolati; ale okamžitě zase si k nedaleké baště pospíšil.

"Překážejí nám tu darmo.... Zbytečně chleba jedí!"
Pan Jan Lyton měl tato slova na jazyku, když se ocitl u šedivce; ale rozmyslil si je. Švamberkovna vidí v nich všecko své spasení. A nebylo by dobře, zvláště nyní spory začínati.

IX.

Onu noc, kdy se Blažej Záhoř rozloučil s Třeboní a šel hledat bohatýra, jemuž, až budou českým pánům zabírati statky, ani skvrnu nebudou moci vytknouti, a jenž bílou labuť Švamberskou zachrání — ozval se pod baštou, kde včera ještě byl na stráži mladistvý onen hoch, tlumený výkřik, hned za ním rozlehla se rána z muškety, na hradbách vzplanuly pochodně, na radnici a zámku udeřeno i ve zvon k poplachu, Třeboňští měšťané pak opouštěli lůžka všichni uděšení, a náměstím kmitalo se plno zbrojného lidu....

O nepříteli však nikde ani pohádky. Dole před hradbami ticho, nikde se ani živá duše nehýbe a není slyšeti dnes ani houkání sov v nedalekých lesích.

Pouze u bašty v zámecké zahradě ležel starý jakýs muž s rozbodanou hrudí, v obou rukou svíraje mušketu, z níž se ještě kouřilo.

Jinak tu nebylo také nikoho.

Starý muž byl ještě živ....

Teprve za nějakou chvilku přikvapilo ku zraněnci několik jeho soudruhův.

Týmž okamžikem ocitla se u něho ženská postava od hlavy do paty bílým rouchem zahalená.

Mužům sestydala v žilách krev; vzpomněli si na pověsť o bílé paní....

Ženská postava sklonila se až ku jeho hlavě. Mužové stáli dosud kolem jako by byli zdřevěněli. Pochodně, jež se jim chvěly v rukách, ozařovaly zraněnce dosti jasným světlem.

"Je to váš soudruh.... Vězí v tom ruka zákeřníkova!"

Ženština neodpověděla; tak se zdálo, jako by jí byl scházel dech. Bílý šat přivinula si kolem sebe těsněji.

Zraněnec otevřel oči....

Už tu byl i lazebník.

Ženština chystala se k odchodu....

"Drahá paní bílá, neodcházej — jen slovíčko ještě — jen jediné slovíčko!"

Mužům vyvstával těmito slovy, jež se draly zraněncovými rty chropotným již hlasem, na čelech studený pot....

Štíhlá postava ženská se k nešťastníku obrátila.
"Čeho si ode mne přeješ?"

"Střehla jsi pětilistou růži červenou jako zřítelnici svého oka, bdíš i nad bílou labutí švamberskou, aby ji minulo všecko zlé — varuj paní zdejší — varuj — tobě uvěří — před těmi — Englendry — střez ji — vystříhej —, beztoho to byla ocel jejich, již cítím zrovna pod srdcem! Bůh sám ví — proč.... zrovna mne...."

"Tvé přání do jediného písmene vyplním!"

"Tisíceré díky — i za bílou labuť!"

Štíhlá postava ženská, zahalená od hlavy do paty sněhobílým rouchem, potom rychle odkvapila.

Z přítomných nemohl nikdo pověděti, kterou se dala stranou. Ještě se všem vyrážel na čelích nezvyklou úzkostlivostí pot studený. I lazebník jako by byl pro okamžik pozbyl rozvahy. Uplynulo hezkých několik minut, než se sehnul a ránu prohlédl. Byla zlá, smrtelná. Krve ušlo již mnoho žejdlíkův. Ale naději ztráceti nikdy dobře nebývá. Zraněnec upadl ve mdloby. Lazebník povážlivě kroutil hlavou.

"Ten Englendr — ten veliký s rezavým vousem — co má na tváři tolik švů — ten — ten! Poznal bych ho jistě —"

Zraněnec mluvil z horečky....

"Toho muže musíš zachrániti! Rozumíš?"

S těmito slovy stanul před lazebníkem kmet stříbrovlasec.

"Musíš? — He! Že musím?"

Lazebník se dal do nuceného smíchu.

"Což myslíš, že našinec pekařem a člověk nebožec houskou?"

"Myslím — nemyslím . . . ale to ti povídám, že by tě potom ani ke psům nebrali!"

Lazebník si začal po svém zvyku pohvizdovati a nařídil, aby zraněnce odnesli do teplé jizbice.

"Ten Englendr s rezavým vousem — ten veliký — s tolikem švů na tvářích — ten...."

Starý muž vedl neustále svou.

Kmet stříbrovlasec kráčel zvolna za nosiči.

"Tahle rána byla mladý brachu, mířena na tebe. Co komu do starého Kuliše! Nestojí v cestě žádnému — zcela žádnému — leda by mohl někdy proti císařskému vojáku! O mám já dosud orlí zrak. Překážels tomu panákovi vyfintěnému, jenž nic jiného nemá na mysli, leč jak by se strojil, jak by si vlasy česal a jak by mu nejrychleji vyrostla mohutná brada. Pozoruji to už dávno. K čemu bych ti to byl však říkal! Takhle jsi odejel spokojen, ve hlavě plno nejrůžovější naděje. Jen tě, chlapče, milý Pánbůh na cestě chraň!"

Kmet stříbrovlasec kráčel volnějším a volnějším krokem.

"Ale po čertech jsi sobě posloužilo, ty pávisko! Švamberkovna a — cizák, jenž se sotva v české zemi poohřál! — Když jste vy, Englendři, nedovedli ubrá-

niti ani svého krále, ani své královny, jejímiž barvami se vychloubáte, co tu u nás déle chcete? Líbí se vám česká země — věru že líbí; vaší královně se také líbila. Ale neuměla sis jí vážiti. Neohrnovali-liž rtů nade starým mravem, jenž u nás do nedávna všecko platil? — A kdybys se vylíčil jako indický princ, marno tvé fintění! Ještě jsem tu já — já!"

Za starým mužem ozvaly se lehké kroky.

Kmet stříbrovlasec rázem umlkl... Ostatně ho nemohl nikdo slyšeli. Mluvil hezky tlumeným hlasem.

"Pro Bůh, starý příteli — kde on? Pověz mi! Ty jediný mi to můžeš pověděti!"

Těsně po boku kmeta stříbrovlasce ocitla se náhle štíhlá postava ženská, od hlavy do paty zahalená ve sněhobílé roucho, plné záhybů — táž, jež asi před půl hodinou skláněla se nad zraněncem a slibovala mu, že přání jeho vyplní do posledního písmene.

I stříbrovlasce pojalo nenadálým zjevem tímto jakési úzko; ale dovedl se ovládnouti.

"Viď, že ta rána jemu platila — nikomu jinému! Jen kde on!"

Štíhlá postava ženská přitulila se ke starci ještě těsněji.

"Ty o něm víš... musíš věděti!"

"Vím, ctná panno!"

Starý muž z hluboka si oddychl. Poznalť v ženské postavě této dceru zdejší paní.

"Vím, ctná panno!" přisvědčil poznovu kmet hlasem důraznějším. "Jest pro něj štěstím, že nestál dnes na stráži."

"Nuže pověz mi, kde dlí, a netaj toho déle přede mnou . . ."

"Jest ti, panno ctná, opravdu tolik záleženo na mladém synu selském?"

"Jsem mu povinna životem!"

"Můžeš se mu odvděčiti.... paní máti se mu již za skutek jeho odměnila svobodou."

"Jsi příliš tvrd, a já vždy myslila, že duše tvá vřelá! Umíš tak klidně mluviti s tím lidem! Učinil bys pro něj všecko! Jen ta tvá vlídnosť výminkou! A přece prosím tě oč poprvé!"

"Mýlíš se, šlechetná panno! Co činím, vše pro vaši bílou labuť — vše.... i pro tebe! Blažej Záhoř šťastně anglické oceli umlkl a až se vrátí, snad jich už na Třeboni nebude...."

"Až se vrátí, pravíš? Což odešel?"

"Tak jest, panno ctná...."

"A kam?"

Toť mým tajemstvím...."

"I pro mne?"

"I pro tebe...."

"A kdy se vrátí?"

"Jak bude boží vůle!"

"A nevrátí-li se?"

"Jak bude, panno ctná, boží vůle...."

"Aspoň mi o něm povíš nějaké zprávy! Slyšíš-li!"

"Budu-li jen věděti. Je tu, ctná panno, studeno! Vane z rybníka ostrý vítr, mohla bys onemocněti! Potom by bylo zase úzko jemu...."

"Jen slovíčko ještě, starý příteli! A ničeho mi nevzkázal?"

"Abys byla zdráva a šťastna...."

"Nic více?"

"Dosti toho! — Je-li člověk zdráv a šťasten, jest i spokojen...."

"Ani se mi nezmínil...."

"Nesměl! Dal mi na to svou ruku. Aby se nám jen všecko vydařilo. Dočkal bych se toho tuze rád. Potom mi budeš blahořečiti. — Potom se teprve bílá labuť stříbrem zaskvěje!

"Tys přece jen dobrý — dobrý staříček, nejvěrnější přítel nás!"

A kmet stříbrovlasec nevěděl, zdali mu na vráskovité čelo zavanul pojednou nejteplejší vánek červánkový, či zdali dotkly se četných brázd hebounké dívčí rty.

Potom se již jen kmital pološerem nočním bílý, sněhový šat, a muži, již stáli na hrázi rybníka Světa, opět by za všecko na světě nebyli dovedli pověděti, kterou stranou "bílá paní" zmizela.

"A žes viděl, kterak s ním mluvila?"

"Zaklínám se ti na spasení své duše — své jediné nesmrtelné duše!"

"Kdo ví, zdali to není některý Rožmberk! Bylo prý jich více. Ale proto že by každý chtěl míti jedno panství a Rožmberské zboží by se tak bylo darmo rozdrobilo, musili do ciziny a spokojiti se velikým podílem peněžním. — Není možno, aby byl jen tak našinec. Mluviti s "bílou paní" by také nikdo jiný ani nedovedl...."

"Už mně to kolikráte napadlo.... když jsme pochovávali starého Záhoře, po druhé! Vždyť ani jména jeho neznáme!"

Arciť že!" Jen se podívej na obraz páně Vilémův a prvním pohledem uvidíš mezi nimi podobnosť, jako by rodní bratři byli."

A již zítřejšího dne věděli všude na Třeboni, nejen že se zjevila opět "bílá paní", ale že s ní dlouho a důvěrně hovořil kmet stříbrovlasec.

Od té chvíle přilnuli k němu sedláci teprve s celou duší a celým srdcem. A prokazovali mu až přílišnou úctu i Třeboňští měšťané, kteří v té příčině nebývali tuze štědrými. Angličtí rejthaři ho však mohli probodati již jen očima. Však věděli, proč.

X.

Paní Anna Švamberkovna, rozená z Opprštorfu, žila na Třeboni opravdu vdovským životem. Ve městě jí nevídali jinak leč se závojem na obličeji a ve tmavém šatě.

Nejraději se zabývala se svými dítkami — sirotečky. A když se tak nedorostlátka kolem ní skupila, ani jich pro slzy v očích někdy nevídala. Dětské otázky zůstávaly bez odpovědi, a matička pouze hebounké vlásky jejich a jemňoučká líčka hladívala.

Plynul týden za týdnem, a z Prahy nic nového neslyšeti.

Tak jako na Bílé Hoře byl uhodil hrom, kterým po Čechách všecko omráčeno.

Ve Vídni tresty na staré království nějak dlouho vymýšlejí. Budou asi neslýchané....

"Anebo odpustí...."

Paní Anna Švamberkovna upřela na svého regenta, jenž tato slova pronesl, zamželé oči pronikavěji. Proč by to nemohlo býti, aby odpustili! Věru, jí samotné taková myšlénka ještě nenapadla. Vdova po panu Petrovi ze Švamberka pohleděla na Jiřího Vrše ze Sadlna nesmírně vděčným výrazem v přibledlých jejích lících.

"Ať již tak nebo tak, bude dobře, když se tvá milosť na všecky možné případy připraví...."

"Nerozumím ti, pane regente!"

"Směl-li bych mluviti určitěji, porozumí tvá milosť okamžitě!"

"Vždyť skorem nemám na světě nikoho, kdo by mi poradil, kdo by mi v úzkostech polehčil!"

Paní vdově se hlas za těchto slov nezvykle chvěl. Také vstala a pokročila k oknu. Nádvořím rozléhaly se prudké hlasy, tak jako by se byla strhla mezi čeledí váda. Nebylo by po předvčerejšku nic divného. Z poranění sedláka Kuliše viněn kýs z anglických rejtharů. Paní vdova by všecko byla nejraději po dobrém srovnala. Plukovník Lyton také přislíbil, že událosť onu přísně vyšetří a vinníka podle spravedlnosti potrestá. Kmet stříbrovlasec se tímto vyjádřením poněkud upokojil.

"Máš zde, milostivá paní, mne, sluhu nejvyššího!"

Pan regent již toto své osvědčení opakoval po třetí, než se paní vdova od okna zase odvrátila.

"Jen mluv — mluv — pane regente!"

Švamberkovna kynula Vršovi pravicí jak mohla nejpřívětivěji.

Panna Zuzana rozvíjí se v sličnou nevěstu...."

Regent se na okamžik odmlčel.

Švamberkovna se zlehounka usmála; ale i za tohoto úsměvu kmital se jí kolem rtů stín trpkého žalu....

"Nevíš-li, pane regente, že nejsličnější nevěsty bez velikého věna — popelky?"

"Jsi dosud, milostivá paní, velitelkou na Třeboni, Zvíkově, Nových Hradech, Rožmberku, Libějicích . ."

"Počítej — počítej, pane regente. . . ."

"Arciť že, tvá milosti! Švamberská panství dosud v Čechách z největších!"

"Na jak dlouho však budou ještě bílé labuti patřiti?"

"Proto — jen proto se připraviti na časy budoucí již nyní, dokud ještě vhodná chvíle! — Panna Zuzana dospívá v překrásnou nevěstu, a věrný sluha tvé milosti by věděl pro ctnou dceru velitelky své o ženichu. . . ."

"Neuplynul ani rok, sotva půl léta, co jsme klečeli u smrtelného lože nebožtíka chotě mého. A pan regent o vdavkách hovoří!"

Paní Švamberkovna svěsila hlavu k zemi a obě ruce sepjala. Neprůhledný závoj svinul se jí opět bledými tvářemi.

"Čas, tvá milosti, nečeká, zvláště čas zlý, na jehož křídlech přivázáno těžkými řetězy neštěstí. Ráčilas poroučeti: 'mluv', a pokorný sluha promluvil! Rač odpustiti prostořekosti mé!"

Pan regent hluboce se uklonil.

"O kom že bys věděl? Svatba by ovšem musila počkati!"

"Praporečník při dragounském pluku její milosti královny Alžběty — hrabě Richard Clinton. . . ."

Paní Švamberkovna stála uprostřed nádherné komnaty dosud tak se svěsenou hlavou a rukama sepjatýma....

V Britanii Clyntonové tolik jako v království našem Lobkovicové či někdy Smiřičtí. Pokud jsem měl příležitosť pana hraběte seznati, mohu o něm říci, že jest ryzí povahy, pravý bohatýr...."

"Jenž si z toho nečiní pražádného svědomí, najme-li zákeřníka, aby mu prokázal služeb vražích!"

Zdálo se, že se těmito slovy, jež se prodrala ústy kmeta stříbrovlasce, objevivšího se pojednou na prahu mezi dveřmi přímo proti Švamberkovně, zatřásla ve světnici i okna....

Pan regent se zahryzl hněvem do rtův....

Paní tkvěla na kmetu polo přísným a zpola ulekaným pohledem.

"Ano, ten anglický hrabě, jajž pan regent ctné panně Zuzaně za ženicha starosvatí!"

Kmet stříbrovlasec opětoval svou výpověď zvýšenějším hlasem.

"Za tuto drzou podezřívku odpovíš, šedivče, před právem!" Pan regent vzteky jen zasyčel.

Švamberkovna dosud ani slova nepromluvila...

"To z toho má milosť tvá, že ráčilas vpustiti do města sedláky...."

Pan regent hovořil jak mohl nejjizlivěji,

Postava šedivce vzrostla takměř zvýší dveří.

"Jsou za to stokrát — tisíckrát oddanější paní své než vy všichni, kteří tyjete z tuku bílé Švamberské labuti! Rozumíš, pane regente? Nechci se tě ani ptáti, jakou odměnu máš slíbenu za své starosvacení! Střez se, paní, cizákův, ať jsou odkudkoli. Nevěř ani jednomu, a kdo jinak z našinců ti radí, s nimi drží za jeden provaz — věř mi — věř, paní má! Jen rač strpení míti a brzy všecko šťastně dopadne! Poslechni, paní!"

Pan regent za těchto starcových slov vystřídal již ve svém obličeji všecky barvy. Škoda, že neměl u boku obvyklého kordiska. Tu chvíli by byl opovážlivci rukojetí jeho zavřel nestoudná ústa. I bělmo v očích mu krví podbíhalo.

"Kdo však jsi, ty starý muži, jenž máš neustále na jazyku věrnosť ku bílé labuti? Jsem ti arciť zavázána díky...."

"Žádnými, šlechetná paní! K vůli díkům bych ani prstem nehnul, ani kroku neučinil, ani slova nepromluvil!"

"Všecko tvé počínání tak tak tajemno!"

"Zbrklec jakýs – plesnivý potrženec!"

Pan regent zahovořil zase tak jak mohl nejpohrdlivěji.

Kmet stříbrovlasec ho však neuznal hodným ani pohledu, natoť odpovědi. Pouze na paní vdovu upřel bystré oči, jako by jí chtěl říci: Podívej se — přesvědč se — a zdali jen stín klamu nalezneš, nevěř mi...."

"Chraniž Bůh, abych ti chtěla ublížiti. Ale musíš mi prominouti, že bych věděla velmi ráda, kdo jest ten, jenž se svými soudruhy zachoval život nejen mně, ale celé rodině mé, jenž se krvi naší tolik zavděčil a jenž okem svým prohlédá, kam vidí jen málo kdo!"

"Povím ti vše, pani ctná, nezmlčím ani jediného slova. Potom mne poznáš zevrubně. Jen nyní — nyní toho ještě nechtěj ode mne!"

Pan regent se pořád tak hryzl do rtů, div že se mu z nich krev neprýštila. Bylo mu z míry protivno, že se paní Švamberkovna pouští do tak důvěrného hovoru s tímhle plesnivcem, jenž nemůže přece nikdo jiný býti, leč sedlák nějaký aneb zemánek, kterému rozum na stará kolena přeskakuje.

"Dovolíš mi, paní ctná, dále ještě mluviti!"

Švamberkovna zavadila očima o obličej páně regentův. Ale kmet nedal panu Vršovi času, aby mohl cos pověděti. Předešelť ho sám.

"Pan regent může býti mých slov zcela dobře svědkem. Není třeba, abych se jimi tajil před kýmsi! Smím, paní má?"

Švamberkovna lehounce přikývla, a stařík neotálel.

"Nebude mezi našinci a cízáky na Třeboni od předvčerejška míru a pokoje!"

Panu regentovi zasvitli oči radostí, že se těchhle ježků snad přece již budou moci zbaviti.

"Sto anglických dragonů by také města proti nepříteli neubránilo. Bez toho by životů šetřili jak a kde by jen mohli. Myslím, že byli posláni na Třeboň, aby odtud činili jenom objížďky, pozorovali pohyby císařských a o všem zpravili v čas hlavní stan. Sto anglických rejtharů, ctná paní, na Třeboni zcela zbytečno. Všecku službu obstaráme my! Je nás dosti! Ještě bychom se o mnoho hlav rozmnožili. A kdyby přišlo nebezpečí, my budeme Třeboň brániti do posledního okamžiku, pokud jen zbraň v rukou budeme moci držeti...."

Kmet si na několik okamžiků oddechl.

Této chvilky však použil pan regent.

"Tento člověk jest zrádce — jest to Jidáš! A toho, paní má, neprohlédáš? Až by Angličané odešli, zmocní se města, otevře brány císařským, vpustí je do vnitř a potom, běda tobě a běda nám! Běda bílé..."

Pan regent nemohl již dopověděti: labuti, kostnatá ruka starcova mu zlolajná ústa jako by zámkem uzavřela....

"Tu máš za zrádce — tu máš za Jidáše a tu máš za otevřené brány s císařskými. Rač smělosti mé odpustiti, že trestám utrhače drzého na místě — před tebou...."

Tentokráte se stařík uklonil před Švamberkovnou nejdvornějším způsobem, jako by mu to bylo zvykem od jakživa.

Pan regent vzteky jen sípal, sevřel pěsti, vyzdvihl ruce vzhůru a chtěl se na kmeta vrhnouti.

"Dosti toho...."

Paní Švamberkovna vkročila mezi oba soupeře.

"Mělas jej, paní ctná, jen nechati. Byl bych ho těmato rukama bez jakékoli jiné zbraně rozlámal!"

Pan regent syčel hadem, jemuž noha chodcova prudkým krokem zrovna hlavu zachvátila.

Na chodbě zazvonila pojednou ocel o ostruhy či dlažbu a než se kdo mohl ohlédnouti, stál již v komnatě anglický plukovník Jan Lyton, kroutě si levicí rezavý knír, jemuž zvláštní péči ode dávna byl věnoval.

Panu regentovi zakmitl se kolem promodralých rtů vítězoslavný smích. Přicházelť mu v nejvhodnější čas nejspolehlivější spojenec.

"Poměry, jež příjezdem tvé milosti na Třeboni zavládly, déle trvati nemohou. Za zdejší město jsem odpověden svému králi!"

"Mně, pane plukovníku...."

"Svému králi, milostivá paní! Ten mne sem poslal, abych Třeboň pro něj hájil, jak možná nejdéle! Dekret královské jeho milosti tuto důkazem!"

Plukovník vytasil se opravdu pergaménovým listem, na němž červenala se pečeť královská.

"Ve jménu jeho královské milosti žádám, aby selská tlupa město opustila ještě dnes. Jinak bych za klid ve městě ručiti nemohl!"

Snad také poroučím trochu na Třeboni já?"

Paní Švamberkovna pokročila proti anglickému plukovníku s hlavou vztýčenou a pravou rukou podepřenou v bok....

"Tobě, vzácná paní, nejhlubší má úcta, ale mému králi poslušnosť!"

"Kde tvůj král?"

"I tvůj, jasná paní...."

"Ovšem — i můj — i můj!"

Paní Švamberkovna se zahleděla k zemi, a bledý obličej její se zatáhl výrazem, jejž nelze vypsati. Hledalo-li by v něm oko pozorovatelovo pohrdání, bylo by je postřehlo; prokmitalo jím i beznadějí s hrdinným odříkáním se a zároveň možno v něm čísti odhodlanosť, kteráž jest hotova s čelem vzpřímeným jíti vstříc dnům, ať jsou jakékoli.

"Slyšíš-li, pane plukovníku, kde tedy náš král, zdaž o něm víš?"

Paní Švamberkovna hovořila pronikajícím hlasem.

"Hleď, paní má, ani o svém králi neví a potom tu chce jménem jeho poroučeti. Na Třeboni bílá labuť vládne a nikdo jiný. Na Třeboni musí býti každý bílé labuti poslušen a nikoho jiného...."

"Váš nejodpovědnější nepřítel — zrádce a Jidáš!"

"Již jsi svou mzdu dostal za tuhle hubu, nechtěj si ji získati po druhé. Král, který své země neumí hájiti, není ji hoden. Král, který v nejrozhodnějších chvílích svůj lid opouští, sám se zbavuje věrnosti.

Král, o kterém sami jeho stoupenci nevědí — toho jména ani nezasluhuje!"

Pan plukovník tasil kord.

"Jsi mým zajatcem...."

"Už jím měl dávno býti. Hned jak Břilickou branou vešel do Třeboně!"

"Odplatu za slova svá vezmeš ještě dnes. Jeho milosť král Fridrich českým vladařem do dneška. Scházelo by, aby zpupnosť taková zůstala bez trestu. Mou velitelkou jedině vysoce urozená paní Anna Švamberkovna. Nedotýkej se mne. Sice ti ocel v kolik kusů přelomím.

Postava kmeta stříbrovlasce rostla vůčihledě.

Pan plukovník se opravdu nějak zarazil.

"Pěkný to král, jež za hodinu prohraje nejkrásnější korunu v celém světě. V historii o takovém dojista do dneška neslyšeti."

Panu plukovníku zabělela se na rtech pěna, až mu i pečlivě zakroucený knír potřísnila, a ve pravici zablyštěla se obnažená ocel starci přímo do obličeje.

"Nenamahej se, pane plukovníku...."

Kmet hbitě uhnul a než se kdo nadál, zazvonila ocel o uměle vykládanou podlahu v komnatě.

"Mohl jsem ti ji rozlomiti a hoditi k nohám. Ale nevím, kde bys jiné nabral, až se budeš chtít dát naverbovat do služeb jiného pána."

"Stráž sem — rychle — stráž!"

Pan plukovník oknem do nádvoří jen řval.

"Deset mužův! — Rychle!"

"Přiveď si jich třeba celé sto a uvidíš, zdali mne dostanou!"

"Aspoň zde, v této komnatě — jsem paní já..."

Chodbou řinčela však již ocel a rozléhaly se pádné kroky několika škotských dragonův.

Pan plukovník všecek vzteky sesínal....

Touže chvíli ocitla se v komnatě letem ptačím Zuzanka, a když stanuli dragoni na prahu vedoucím do jizbice, měla již své rámě ovinuto kolem beder kmetových.

V komnatě zavládlo na chvilenku mrtvé ticho.

Bylo slyšet jen prudké oddychování páně plukovníkovo.

"Konejte, dragoni, svou povinnosť! Ve jménu jeho královské milosti!"

"Jen přese mne se k němu dostanete. — Jen přese mne! Jinak nikoliv!"

Mladistvá dívka sevřela starého muže ramenoma svýma silou lvice.

Rejthaři byli na rozpacích.

Pan plukovník ještě tak prudce oddychoval.

"Konejte dragoni, svou povinnosť!"

"Jen přese mne! — Nestydíte se pane plukovníku? — Na slabou dívku štvát vojáky! — Nerdíte se, pane plukovníku?"

Dragoni opět váhali....

Do komnaty přikvapil i pan praporečník.

Nádvořím cos hučelo, jako by se byla Světova hráz provalila a proudy vod hrnuly se již i do chodeb.

“Sedláci, pane plukovníku! Měšťané jdou s nimi!”

Pan regent šeptal Angličanu ještě cos jiného do uší. Plukovník utkvěl při těchto tajných slovech na mladém praporečníku a hezounké Švamberkovně, ještě se tak ovíjející kolem beder starcových.

“Máš štěstí, plesnivče, že za tebe prosí anděl!”

“Neprosím! — Budu ho jen brániti!”

Zraky Zuzančiny zasršely plamenem.

Pan plukovník jako by však neslyšel.

“Zpět! — Ať mi nepřijde nikdo na vás se stížností! Vojáci jeho milosti královské se umí, když toho vyžaduje prospěch panovníkův, ovládati i zapříti. Modrý regiment její královské milosti rytířský regiment! Račiž, vzácná paní, prominouti, že se stala výtržnosť ve tvé komnatě. Své návrhy dovolím si jindy přednésti. Dnes jsou všecky mysli rozechvělé. Potom si spíše navzájem porozumíme. Slova, jichž s obou stran užito, ať jsou zapomenuta!”

Pan plukovník potom za dvorného úklonku odkvapil.

I pan regent Vrš ze Sadlna vytratil se z komnaty.

Dragoni byli již také dole na nádvoří, jímž se měšťanův i selského lidu jen hemžilo. Rejthaři by se byli dnes nejraději se sedláky servali; ale musili se spokojiti pouze s laskominami. Oliver, na němž lpělo podezření, že sedláka Kuliše těžce poranil, odveden

"Deset mužův! — Rychle!"

"Přiveď si jich třeba celé sto a uvidíš, zdali mne dostanou!"

"Aspoň zde, v této komnatě — jsem paní já . . ."

Chodbou řinčela však již ocel a rozléhaly se pádné kroky několika škotských dragonův.

Pan plukovník všecek vzteky sesínal . . . .

Touže chvíli ocitla se v komnatě letem ptačím Zuzanka, a když stanuli dragoni na prahu vedoucím do jizbice, měla již své rámě ovinuto kolem beder kmetových.

V komnatě zavládlo na chvilenku mrtvé ticho.

Bylo slyšet jen prudké oddychování páně plukovníkovo.

"Konejte, dragoni, svou povinnosť! Ve jménu jeho královské milosti!"

"Jen přese mne se k němu dostanete. — Jen přese mne! Jinak nikoliv!"

Mladistvá dívka sevřela starého muže ramenoma svýma silou lvice.

Rejthaři byli na rozpacích.

Pan plukovník ještě tak prudce oddychoval.

"Konejte dragoni, svou povinnosť!"

"Jen přese mne! — Nestydíte se pane plukovníku? — Na slabou dívku štvát vojáky! — Nerdíte se, pane plukovníku?"

Dragoni opět váhali . . . .

Do komnaty přikvapil i pan praporečník.

Nádvořím cos hučelo, jako by se byla Světova hráz provalila a proudy vod hrnuly se již i do chodeb.

"Sedláci, pane plukovníku! Měšťané jdou s nimi!"

Pan regent šeptal Angličanu ještě cos jiného do uší. Plukovník utkvěl při těchto tajných slovech na mladém praporečníku a hezounké Švamberkovně, ještě se tak ovíjející kolem beder starcových.

"Máš štěstí, plesnivče, že za tebe prosí anděl!"

"Neprosím! — Budu ho jen brániti!"

Zraky Zuzančiny zasršely plamenem.

Pan plukovník jako by však neslyšel.

"Zpět! — Ať mi nepřijde nikdo na vás se stížností! Vojáci jeho milosti královské se umí, když toho vyžaduje prospěch panovníkův, ovládati i zapříti. Modrý regiment její královské milosti rytířský regiment! Račiž, vzácná paní, prominouti, že se stala výtržnosť ve tvé komnatě. Své návrhy dovolím si jindy přednésti. Dnes jsou všecky mysli rozechvělé. Potom si spíše navzájem porozumíme. Slova, jichž s obou stran užito, ať jsou zapomenuta!"

Pan plukovník potom za dvorného úklonku odkvapil.

I pan regent Vrš ze Sadlna vytratil se z komnaty.

Dragoni byli již také dole na nádvoří, jímž se měšťanův i selského lidu jen hemžilo. Rejthaři by se byli dnes nejraději se sedláky servali; ale musili se spokojiti pouze s laskominami. Oliver, na němž lpělo podezření, že sedláka Kuliše těžce poranil, odveden

na oko do vězení. Ale měli s ním práci. Musili mu odepjati kord násilím a téměř ho dlažbou vléci. Nic nebylo platno, když mu krajané našeptávali, že se bude ve věznici míti, jak se neměl jaktěživ.

“Bylo by nejlépe, kdybychom se ho zbavili!”

“Můžeme služeb jeho ještě potřebovati!”

“Připraví nám ještě nejednu mrzutosť.”

“Vyprav ho z města po dobrém, za nějakým poselstvím!”

“Je z kornety nejobratnějších šermířů!”

“Ale také nejprohnanější zlosyn!”

“K čemu jsi tedy s ním začínal?”

“Nabídl se sám – zapředl o tom hovor se mnou sám. Raději se zlým duchem bych se byl dal do řeči.

“A místo tvého soka dědka jakéhos si vyhlédl!”

Pan plukovník se pousmál. Ale věru, že mu dnes úsměv nijakž neslušel.

“Ve všem má ruce ten plesnivec!”

“Hleď, že nám ještě může dobře posloužit. Dragona Olivera by jinde dukáty platili!”

A proto mu dali také do věznice rakouského vína plný korbelík a srnčího, že starý rejthar rázem zapomněl na všechen svůj hněv i chopil se vínové nádoby oběma rukama.

“Žádnému se ničím nezavazuj! Ať přijde kdokoliv! Ať máš všude volné ruce — i tvé děti. Šedivému příteli bílé labuti důvěřuj! Musily by přijíti

těžké dny, o nichž dosud ani zdání nemáme, kdybych se měl klamati. Mne ze Třeboně živého nedostanou.

S těmito slovy opouštěl kmet stříbrovlasec komnatu paní Švamberkovny.

Mladistvá dívka posud po boku jeho opravdu jako anděl strážný.

"Jen hleď svého života!"

Víš, že nemáme na šírém světě nikde přítele věrného!"

Matka s dcerou zůstaly v komnatě samotny.

"Ba věru, že nemáme na světě nikde — nikde — věrného, oddaného přítele!"

"Jen tu starou, bílou hlavu . . ."

Děvuška by byla ráda pověděla paní mateři, že ještě někoho, tak ráda; ale ostýchala se, nechtělo jí to nějak rty. A dnes by toho bylo až přes příliš na ustaralou hlavu její . . .

"Ale ta všecko vyváží!" řekla za chvilenku Zanička.

"Abychom se neklamali my, ani on!"

"Však to milý Pánbůh dá!"

Kmet stříbrovlasec stál již na nádvoří mezi sedláky . . . .

"My bychom byli i pekelné mříže, kdyby tě byli chtěli za ně zavříti, rozdrtili!"

Sedláci se kolem starce sestoupili v železný, neproniknutelný kruh.

"Nebylo třeba, hoši, a bohdá že nebude! Mám však k vám prosbu.... Zachovávejte všichni přísnou kázeň, nedávejte nejmenšího podnětu ke svárům, raději ustupte.... Nechtějte, abych snad musil trestati! Dosud jsme jako rodní bratři a bohdá že lak i zůstaneme!"

Před městem ozvalo se pojednou táhlé troubení.

Kmet stříbrovlasec si pospíšil se sedláky na hradby.

Asi na dostřel přede Svinenskou branou pojevilo se ke dvaceti jezdcům. Pro okamžik nemožno rozeznati, zdali to císařští či Bavoři aneb snad královští.

Za chvilenku zabělel se nade hlavami jejich praporec ...

Byli to Valdšteinští kyrysníci. Přijížděli s nějakým důležitým poselstvím.

Stráže na hradbách měly sice muškety položeny na vidlicích a pažbami k lícím; ale nestřílely.

Jezdci dojeli skorem až ku samým příkopům.

Potom vytáhl důstojník jakýsi papír, rozvinul jej a začal čísti mohutným hlasem, kterak jeho milosť Ferdinand II., císař svaté římsko-německé říše, král uherský i český atd. ve svém císařském oděvu do rytířské světnice ve hradě Vídeňském vejda, do svého trůnu se posadil a skrze jednoho říšského herolda svůj majestát čísti dal, jehož obsažení a vejtah tento jest: Nejen Fridrich falckrabě pro své veliké provinění, kteréhož se proti osobě císařské hanebně a svévolně

dopustil, do achtu a opět do achtu a v jiné trestání a a pokuty se dává, ano také mocí císařskou jednomu každému přísně a pod nemilostí se nařizuje, aby dědiční i jiní poddaní téhož Fridricha žádnou poslušnosť a povinnosť mu nečinili a pod uvarováním do achtu dání žádný jemu v ničem nápomocen nebyl.... a kterak po přečtení tohoto rozsudku list ten ihned roztrhán, na zemi hozen, nohama pošlapán a roztrhaný papír potom okny do zámeckého nádvoří větrům dán za hračku....

Když byl důstojník se čtením u konce, hodil taktéž list proti Třeboni, a trubač opět jak mohl nejzvučněji zatroubil.

Jezdci se nyní obrátili a zmizeli letem ptačím.

Několik koulí, jež za nimi bylo vypuštěno, zarylo se pouze do zvlhlé půdy.

"Jako by ten plesnivec o všem byl věděl! — A potom že není Jidáš, zrádce!" — Pan regent už opět vedle plukovníka. — "Zmocniti se ho musíme.... Sice se nám může velmi zle odplatiti naše lehkovážnosť...."

"Byl zde na hradbách! — Viděl jsem ho před okamžikem!"

Nebudeme dělat, pane plukovníku, dlouhých okolkův!"

Po kmetu stříbrovlasci nebylo však na hradbách ani vidu. Jako by se byl zakryl pláštěm, pod nímž člověk neviditelným.

Té chvíle, když se po něm plukovník s panem regentem ohlíželi, stál již zase v komnatě paní Švamberkovny na chvějících se rtech se slovy, jež jako by z hrobu mnoho a mnoho let travou zarostlého vycházela....

“Na Fridricha prohlášena kletba. A nejen na něj....na všecky, kteří by mu zachovávali věrnosť a poslušnosť.... Právě ji císařský herold před Svinenskou branou dočetl. Já proti němu na Třeboni promluvil první. Ze své výpovědi neodvolávám ani jediného slova. Moji nepřátelé proti mně však vystoupí! Budou mne obviňovati, že jsem za jedno s císařskými! Budou mne chtít zničiti! Možno, že by se jim to podařilo! Musíme tomu, paní ctná, předejíti! Tys Fridrichovi věrna....já ho nenávidím....už proto, že vás opustil jako zbabělec....na Třeboni dosud Fridrichova posádka; nechci za zdejšími hradbami sváru a ode dneška jsem tvým vězněm! Moji soudruzi však neustoupí z města, dokud jediný zůstane na živu....”

Paní Švamberkovna se ostýchala podívati se tomuto starci do tváří. Byly zataženy tak děsnými chmurami, že člověka bezděky pojal mráz.

“Prosím, abys mi vykázala vězníci....”

“Nemožno.... Nemůže býti vinen, kdo takto mluví....”

“I pro můj prospěch....mohu-li kdy já míti z čeho ještě prospěch — učiň tak! I mé vězenství bílé

labuti na dobro! Prosím tě, paní má...." — Švamberkovna pokynula mlčky starci, aby ji následoval. — Za nedlouho stanuli přede dveřmi, jež vedly do komnaty, kterou někdy letopisec Václav Břežan obýval.

"Zde tedy Tvůj žalář! Jsi spokojen?"

"Bůh ti zaplať, paní má!"

A než se paní vrátila, již ji očekávali pan regent s anglickým plukovníkem.

"Na jeho milosť krále Fridricha vznesena kletba říšská."

"Vím všecko, pánové, i tuším, proč přicházíte... Starý muž zajatcem mým!"

A sedláci?"

"V Třeboni zůstanou."

"Bez něho budeme s nimi brzy hotovi!" řekl pan regent.

V pracovně někdy páně Březanově seděl starý muž s bílou hlavou o ruce zapřenou a na vráskovité tváři s těžšími a těžšími chmurami.

"Začínají ti do cesty házeti kamení. Ale jsem ještě dosti silen, abych je odstranil. Jen aby potom nedopadly na vaše hlavy, vy cizáci, i ty, pane regente — ty věrný, poctivý pane regente! Zatím budu bílou labuť hájiti pérem. Ano, pérem! — Snad jí lépe posloužím, než kdybych stál na hradbách; aspoň mne v této světničce nebude nikdo rušiti. Ocelí tě už, ty bílý, bezeskvrnný ptáku, sotva ubráníme! Musíme za-

Té chvíle, když se po něm plukovník s panem regentem ohlíželi, stál již zase v komnatě paní Švamberkovny na chvějících se rtech se slovy, jež jako by z hrobu mnoho a mnoho let travou zarostlého vycházela....

"Na Fridricha prohlášena kletba. A nejen na něj....na všecky, kteří by mu zachovávali věrnosť a poslušnosť.... Právě ji císařský herold před Svinenskou branou dočetl. Já proti němu na Třeboni promluvil první. Ze své výpovědi neodvolávám ani jediného slova. Moji nepřátelé proti mně však vystoupí! Budou mne obviňovati, že jsem za jedno s císařskými! Budou mne chtít zničiti! Možno, že by se jim to podařilo! Musíme tomu, paní ctná, předejíti! Tys Fridrichovi věrna....já ho nenávidím....už proto, že vás opustil jako zbabělec....na Třeboni dosud Fridrichova posádka; nechci za zdejšími hradbami sváru a ode dneška jsem tvým vězněm! Moji soudruzi však neustoupí z města, dokud jediný zůstane na živu...."

Paní Švamberkovna se ostýchala podívati se tomuto starci do tváří. Byly zataženy tak děsnými chmurami, že člověka bezděky pojal mráz.

"Prosím, abys mi vykázala věznici...."

"Nemožno.... Nemůže býti vinen, kdo takto mluví...."

"I pro můj prospěch....mohu-li kdy já míti z čeho ještě prospěch — učiň tak! I mé vězenství bílé

labuti na dobro! Prosím tě, paní má...." — Švamberkovna pokynula mlčky starci, aby ji následoval. — Za nedlouho stanuli přede dveřmi, jež vedly do komnaty, kterou někdy letopisec Václav Břežan obýval.

"Zde tedy Tvůj žalář! Jsi spokojen?"

"Bůh ti zaplať, paní má!"

A než se paní vrátila, již ji očekávali pan regent s anglickým plukovníkem.

"Na jeho milosť krále Fridricha vznesena kletba říšská."

"Vím všecko, pánové, i tuším, proč přicházíte... Starý muž zajatcem mým!"

A sedláci?"

"V Třeboni zůstanou."

"Bez něho budeme s nimi brzy hotovi!" řekl pan regent.

V pracovně někdy páně Březanově seděl starý muž s bílou hlavou o ruce zapřenou a na vráskovité tváři s těžšími a těžšími chmurami.

"Začínají ti do cesty házeti kamení. Ale jsem ještě dosti silen, abych je odstranil. Jen aby potom nedopadly na vaše hlavy, vy cizáci, i ty, pane regente — ty věrný, poctivý pane regente! Zatím budu bílou labuť hájiti pérem. Ano, pérem! — Snad jí lépe posloužím, než kdybych stál na hradbách; aspoň mne v této světničce nebude nikdo rušiti. Ocelí tě už, ty bílý, bezeskvrnný ptáku, sotva ubráníme! Musíme za-

číti jinak. Důvtipem! I to ještě bohdá dovedu. Ne nadarmo jsem — zajatcem."

Stařík se potom vzchopil, sáhl po svazečku brků, na nichž se šedaly celé vrstvy prachu, vzal do ruky perořízek, upravil si péro a ohlédl se po papíru. Byly ho tu svinuty celé kotouče. Václav Březan by byl musil býti o dvacet let déle živ, kdyby ho byl chtěl všechen popsati.

A ještě dnes začal podivný kmet psáti 'Apologii bílé labuti švamberské'. — I bylo znáti, že péro v ruce jeho nebývalo jen na podpisy. Řádků na zažloutlém, silném papíře každým okamžikem přibývalo.

XI.

Daleko za hranicemi české země — až u samého Rýnu — stanuli za pochmurného dne zimního tři jezdci.... Kraj kolem byl všechen spustošen. Vesničky vypáleny, kostely beze věží, statky beze střech, dvory beze vrat, chaloupky bez oken a beze dveří. Ještě se vlnitou rovinou valil čpavý, dusivý dým. A odkudsi zaléhalo až ku břehu temné jakési dunění, zrovna jako by se blížila bouřka a z hluboka hřímalo.

Jezdci ještě posud na témže místě.

Veliký prám z protější strany přibližoval se ke břehu nějak příliš zdlouhavě.

Jezdci sáhli mimoděk do sedel a ohmatali panditky, zdali vše v pořádku....

Na prámu bylo mnoho osob; pokud možno podle zevnějšku souditi, také vojínové. Vál ostrý vítr a začal poletovati opět sníh. Přívozníci napínali všechny síly, aby prám v rovnováze udrželi.

Tři jezdci s koní ani neslezli.

“Měl bych sto chutí, dáti se po břehu dál! Zdá se mi, že na prahu Spanělé!

“Máme ještě čas! Než přirazí ke břehu, uběhne hezká chvilka. Koníci si odpočinuli; zmizí jim před zraky....”

“Řekli by, že jsme baby. Pak bychom darmo vzbudili jejich pozornosť. Třeba si nás ani nevšímnou....”

“Řekneme, že jsme císařští!”

“Řekli bychom, že jsme Češi! Rozumíš!”

A mladý muž se na vraníku vypjal a levou ruku si podepřel v bok.

“A ještě lépe, když jim řekneme, že se jich také neptáme.... Těch bychom se sotva báli!”

Jezdci se potom již ani nehnuli.

Za několik minut prám ke břehu přirazil. Z prámu vystoupilo ke dvaceti mužům zabalených ve pláště od hlavy do paty.

“Odkud a kam?”

Mužové mluvili němčinou lámanou až běda a byli ve tvářích smědi, jako by od malička ani pode střechu byli nepřišli.

Jezdci ani neodpověděli, ale sáhli zase do sedel.

Bylo by přišlo opravdu ke šrůtce.

Na štěstí objevili se před nedalekou vesničkou, z níž se ještě kouřilo, Mansfeldští rejthaři.

Smědí mužové se okamžitě dali po vodě ke strmým skalám, jež se asi půl hodiny odtud na levém břehu černaly. Byli to opravdu Španělé; učinili si vycházku na druhou stranu, protože na zdejší nebylo již co ukořistiti.

Mansfeldští rejthaři octli se u tří jezdců-Čechů za malou chvíli.

“Co zač?”

Čechové dosud měli ruce v sedlech na pistolích.

Mansfeldský důstojník pokynul rejtharům, aby cizince obklíčili. Mohli to býti něčí poslové. A chytiti posla s důležitými listinami znamenalo tenkráte více než vyhráti bitvu. Za těch čas jezdili kurýři ode dvora ke dvoru co chvíli. Jedni druhým svými službami se nabízeli a jedni druhé chtěli nejrůznějšími praktikami obelstíti.

“Co zač?”

Důstojník přidružil k této opětné otázce důrazné zaklnutí.

“Čechové....”

"Mladý muž, ostatních dvou jako by vůdce, se v sedle zase tak vypjal a upřel na důstojníka oči bez nejmenší stopy jakési bázně.

"Královští či císařští?"

"Královští...."

"Podej mi ruku...."

Mladý muž váhal....

"Jsme také královští — dobří spojenci! V Čechách jsem ztrávil dvě léta. Krásná země, ale nešťastna, nešťastna! Kdyby nebyla tak krásna, zajisté by se o ni tolik soků nápadníků netahalo.... Jářku, podej mi ruku! — Odkud?"

Mladý muž byl ještě v rozpacích; ruky své Mannsfeldskému důstojníku dosud nepodal.

"Štítíš se mne? Jsem z krve poctivé! Slyšíš-li: Odkud? — Možno, že zrovna k nám. Jsme Mannsfeldští! V našich řadách mnoho českých pánův...."

"Ve vašich řadách že mnoho českých pánův?"

"Arciť že! — Mohl bych jich celou kopu napočítati...."

"Jsem z Třeboně...."

"Aha! Snad sám Švamberkovec některý?"

Důstojník se podíval po kabátci mladého jezdce nějak úkosem. Bystřejší oko by v tomto pohledu bylo pozorovalo úšklebek. Kabátec mladého jezdce byl sice slušný, skorem z brusu nový, ale na Švamberkovce přece jen chudičký....

"Sluha bílé jejich labuti...."

“Sluha — sluha — nic nedělá ; ale chlapík....”

Důstojník si dovolil na rámě mladého jezdce položiti i svou pravici.

“Pochvíli svého pána hledáš — jářku....”

“Tak jest, pane!

“Jest u nás! Však jsem to řekl....”

“Byl jsem v Heidlberku. Nevěděli o něm nikde. Ani kurfiřští úředníci....”

“Jak by mohli o něm věděti, když od mnoha měsíců v poli stojí!”

Mladý jezdec svěsil hlavu, do níž mu nějak nechtělo, že by jeho pán, jenž byl přece tak učený, jak o něm onen stařík vyprávěl, v poli stál.

Mám vyměřenu cestu z Heidlberka do Paříže, a z Paříže do Londýna....”

“Švamberk....ovšem že — nemýlím se!

“Pan Adam ze Švamberka....”

“Arciť že: Pan Adam ze Švamberka! Je rytmistrem u kyrysníků! V našem táboře! Máš cestu uspořenu. Poděkuj Bohu, žes se s námi setkal!”

Mannsfeldský důstojník si tři jezdce prohlížel s nejpatrnější zálibou. Takových chlapíků není vždycky na výběr. Korneta jeho beztoho hezky prořídlá.

Mladý muž se ještě díval k zemi s hlavou svěsenou. Cosi mu ve vnitru našeptávalo, aby nevěřil.

“Pojedeme tedy! Do večera jsme v táboře. Pan Adam ze Švamberka se podiví, až uvidí posla z domova. Nějaké dědictví bezpochyby. Ani se nenaděje!”

Mannsfeldský důstojník se dal do smíchu.

"Pan Adam ze Švamberka učený pán!"

"Myslíš, že mezi námi trubci? Já také učený! V Ingolštadtě jsem několik let proseděl na jedné lavici."

Mannsfeldský důstojník se dal zase do tak hlasitého smíchu.

"Jako bys mi, mladý muži, nevěřil! Nenutím tě; chceš-li, jeď si ke všem běsům. Hledej si svého pána třeba v Americe!"

Důstojník zavelel rejtharům po německu a Čechů si dále nevšímaje obrátil se k dědince, z níž se neustále kouřilo. Ale tentokráte jeli jen krok za krokem. Důstojník se každou chvilkou ohlédl.

Mladý jezdec Blažej Záhoř se dvěma soudruhy pustil se za chvilku za nimi.

"Přece jsi to sobě rozmyslil? Konec světa bys byl svého pána nenašel. A takto ho uvidíš ještě dnes. Pospíšíme si!"

Tlupa jezdců se spustošeným krajem jen kmitala.

Do tábora dorazili ještě před večerem.

Blažej Záhoř již se nemohl ani dočkati, až pána svého uvidí a podá mu list ze Třeboně.

V táboře bylo ryčno, až uši i oči přecházely.

Švamberský posel viděl již cestou ledacos; ale obrazy, jež rozvinuly se před zrakoma jeho Mannsfeldským táborem, všecko zastiňovaly. Tu hráli vojáci na bubnech v kostky, tu zase lili do sebe o překot víno, jež po okolních dvorech naloupili, tu opět křep-

čili se ženštinami, jejichž způsoby už z daleka člověku nezvyklému na podobné výjevy do tváří hnaly všecku krev, odjinud prorážely zase pronikavé výkřiky rozvaděnců, jimž už mnoho nescházelo, aby na sebe ocel tasili.

Blažeji Záhořovi sevřela se hruď jako by kleštěmi a nedobrou předtuchou vystoupil mu na čele i pot, ač fičel vítr jehel bodavější. Soudruhům jeho bylo také nevolno pomyšlením, kde že se ocitli.

"Kde můj pán? Poselství, jež mu nesu, nutno sděliti mu okamžitě!"

"Za chvilenku, mladý hochu, strpení! Ve hlavním staně důležitá porada. Tvůj pán přítomen. Nemožno ho vyrušovati! — Zatím se tamto poohřej! Mezi námi se ti stýskati nebude. Jak vidíš, panen tu, kam se jen podíváš.... A nejsou upejpavy! Podívej se!"

Mansfeldský důstojník štípl jakousi holčici, jež se právě kolem kmitla, do tváří a byl odměněn laškovitým smíchem.

Nějaký groš také budeš míti, když tě poslali na tak dalekou cestu. Mezi námi život, že se ti zalíbí rázem."

Mladému muži tváře studem jen hořely. Ani se mu nějak s koně nechtělo. — Za několik okamžiků bylo již u něho plno "přátel". Jeden přes druhého mu rámě podávali a mluvili do něho překot, že mu ze všeho šla hlava kolem....

"Slyšíš, ty pane? — Ještě nemohu....?"

"Povím ti hned...."

Mansfeldský důstojník odkvapil ku bělavému stanu, na němž byl vztýčen veliký praporec!"

Ale mladý muž se nemohl a nemohl dočkati.

Soudruzi jeho také již začali nedůvěřovati.

"Pan Adam ze Švamberka byl právě před čtvrt hodinou vyslán s dvěma kornetami kyrysníků na spižování!" zvěstoval netrpělivci za nedlouho důstojník. "Než se vrátí, může trvati dva dobré dny. Válka nezná ohledů. Zatím budete všichni tři přiděleni k mé kornetě!"

"A kde ti čeští páni?"

"Všichni se rozjeli do okolí. Ani bys žádného nepoznal. Buď rád, žes mezi dobrými lidmi...."

Blažej Záhoř potom už dnes rejtharského důstojníka ani neviděl. Musil se svými průvodci chtěj nechtěj prodleti v ležení. Zdali svého pána opravdu uvidí? Zdali mu bude moci vyříditi poselství a doručiti list z otčiny? — Hlava klesala těmito myšlénkami mladému muži níž a níže ke hrudi, až se mu zraky sklížily dřímotami, z nichž ho z rána probudil všeskot polnic s ohlušujícím vířením bubnů. Nepřítel byl dle všeho někde na blízku. Mladý muž se prudce vzchopil, sáhl si pod kabátec v opasek a zbledl stěnou.... Nebylo v něm ani haléře. V Mannsfeldově ležení se opravdu ocitl mezi dobrými lidmi. Ještě prudčeji zajel pravicí na samou hruď a potom si z hluboka

oddychl. Psaní pod podšívkou šťastně nahmatal. K nějakým stížnostem nezbylo mu již ani času. Asi půl hodiny odtud začala houkati děla. Mannsfeldské vojsko stavělo se v bitevní šiky. Blažej Záhoř opět byl se svými průvodci chtěj nechtěj vřaděn opravdu do kornety, s níž včerejškem do tábora přiklusal. A kdyby i byl měl čas, nebyly by mu sebe úsilovnější stížnosti ani za mák pomohly. Rachotem děl se již i země třásla, a šedavý dým zahalil celou krajinu, že nebylo na deset kroků před se viděti.

Takto Blažej Záhoř pana Adama ze Švamberka, dědice zboží bílé labuti, na němž by ani skvrnu viny nalézti nemohli, sotva uhlídá.

XII.

Po Čechách začaly ten čas proskakovati noviny, z nichž každá ku srdci ostrou ocelí sahala.... A smáli se a mnuli si z nich radostí ruce jen málokde — velmi málokde. Že prý najednou někdejší direktoři i jinší páni schytáni a v Praze na hradě uvězněni. Že prý se již sestoupila nějaká hrdelní komise a jakožto komisaři přijeli už z Vídně císařští radové. Jména jejich těžko prý sobě pamatovati. Jsou všichni Němci.... Už prý se píšou a na všecky strany rozesýlají obsílky před onu komisi. Soudní nálezy budou z míry přísné; proto tak dlouho prý otáleno. Císařští radové potřebovali ku předběžnému vyšetřování mno-

ho času. Nějaká ústa jizlivá již veřejně předpovídala, jak všecko dopadne. České hlavy budou prý padati jako se stromů přezrálé ovoce....

A v někdejší Březanově komnatě na zámku Třeboňském skřípalo péro v ruce kmeta stříbrovlasce den ode dne pronikavěji. Archů v apologii bílé labuti Švamberské přibývalo také každým dnem....

Jednou však ruka kmetova ustala, péro z ní vypadlo k zemi, žlutavý papír potříštěn inkoustovými skvrnami, oči starého muže vystupují ze spoda šedavého řasoví o polovici, obličejem jeho jeví se náhle vrásek, že by jich nespočítal nejbystřejší zrak, rty se mu chvějí nezvyklým rozčilením, a zdá se, jako by i na bílé hlavě jeho vstával vlas za vlasem a třásl se, jako když větřík nepokrytou lebku ovívá.

Přede kmetem dlí paní Anna Švamberkovna s rukama křečovitě sepjatýma, se rtoma těsně sevřenýma, se zrakoma vytřeštěnýma, v obličeji pak s barvou umrlčí...

Pro okamžik se zdá, že se lekl jeden druhého a že nemohou ani promluviti.

Paní vdova vrazila do komnaty nejprudším krokem, až se jí vlasy na hlavě rozvinuly, jako by hřeben byl popustil.

Anna Švamberkovna již po druhé zalomila rukama nade hlavou a těsně sevřenými rty prodral se jí jen němý vzlyk, tak jako když nešťastníka těžká, náhlá, rána o řeč oloupí.

"Čo se s tebou děje, paní drahá?"

Kmet stříbrovlasec se přece za chvilku slova domohl.

"Pro Bůh . . ."

"Vše ztraceno — vše marně píšeš — všecky ty listiny vyhoď oknem do větru — všecky . . ."

"A proč?"

"Zde čti . . ."

Paní Švamberkovna chtěla podati starému muži listinu jakousi, ale teprve nyní si všimla, že ji nechala ve své komnatě.

"Pojď jen — čti sám — mně nemožno, abych ti to pověděla! — Jsme žebráci, učinění žebráci . . ." Paní Švamberkovna vzala starého muže za ruku a vedla ho do své jizbice, kde na zemi ležely listy, jež ruka, nemohouc se dočkati, co v nich nového, na kolik kusů roztrhla.

V jizbici byla již i panna Zuzana.

"Co se ti stalo, matičko? — Slyšela jsem tvůj pláč až do mé světnice!"

Paní Švamberkovna pojala dceru místo odpovědi v náruč a stiskla ji na hruď, jak mohla nejtěsněji.

Stařec zatím zdvihl roztržené listiny a začal čísti . . .

Avšak nemohl a nemohl přijíti ke konci; nohy se pod ním chvěly, že až zavrávoral.

Byla na těchto kouscích režného papíru obsažena hrozná novina.

Pocházely od komise hrdelní, jež zasedala v Praze na zámku Hradčanském.

Na největší části poškozeného archu byl dosti ozdobným písmem vynešen rozsudek, kterýmž se památka Petra ze Švamberka pro jeho těžké a všemu světu, království a zemím známé přečinění v příčině rebelie, pokoje obecného rušení a velebnosti císařské i královské urážky na věčné časy moří a za proklatou i nepoctivou prohlašuje, jakož i statky jeho movité i nemovité královské koruně k dobrému ihned se přivlastňují a obracejí . . .

Na dvou menších listinách byli dědicové Švamberští vyzváni, aby se ve čtyřech nedělích všichni sami osobně před císařskou komisí dali najíti k spatření a doslýchání, kterak proti rebellům zemřelým process práva zachován, památka jejich zmařena, statky pak jejich královské komoře přisouzeny budou.

Podivným způsobem dodány tyto listiny na Třeboň současně.

A bylo tak dobře! Kdo pak jde rád poslechnout, kterak se proklíná jeho otec, památka jeho věčně se moří a za nepoctivou prohlašuje a kterak dědictví jeho béře se v plen! A při tom mlčeti, hlavu pokorně ku zemi kloniti a nesměti promluviti ani jediného slova. Co platny nejdůkladnější apologie, když rozsudek již předkem ustanoven.

V komnatě paní Švamberkovny dosud hrobové ticho....

Matka ještě tiskne tak vřele dceru ku srdci, a kmet stříbrovlasec upírá pořád tak neodvratně k režnému papíru zraků svých, jež, zdá se, jako by byly seskelnatěly. Hlavou jeho letí nejvířivějším vichrem slova: památka Petra ze Švamberka moří se na věčné časy, za proklatou i nepoctivou se prohlašuje a statky jeho movité i nemovité ihned se komoře královské k dobrému přivlastňují a obracejí....

A už tu zase nový posel....

Kníže Lichtenštein prý pátrá po vdově páně Petrově, aby ji vězením opatřil, že prý nejednoho skutku manželova byla původkyní a osnovatelkou. Na této zprávičce nebyl podepsán nikdo. A řádky byly psány v největším chvatu....

Posel vyřizoval uctivé vzkázání od pana Heřmana Černína z Chudenic — a nechtěl se na Třeboni ani zdržeti, jako by měl nevím jak na pilno. — Na lístečku bylo ještě připsáno, že ty věci od zlata a stříbra jsou dobře uschovány, aby o ně urozená paní byla beze starosti!"

"Co si počnu? — Co si jen počnu s mými dětmi? Ubohé, nešťastné děti! K čemu jste se narodily? K holi a mošně žebrácké...."

"Ještě dnešní noci opustíš Třeboň s celou svou rodinou...."

Kmet stříbrovlasec hovořil již nyní hlasem pevným, rozhodným.

"A kam půjdu?"

Bílou labuť Švamberskou znají i za hranicemi široko daleko. Přece jí někde přístřeší poskytnou!"

"A město?"

"Neuhájila bys ho! Přitrhnou s velikým počtem, oblehnou je se všech stran, ty bys ho nemohla ubrániti....."

Paní vdova zase tak zalomila rukama, a dcera její svěsila hlavu mlčky k zemi. Ramenoma rozvinuly se jí hedvábné vlasy zlatohlavem.

"Ty musíš odtud — k vůli svým dětem. Rozvezli by je od tebe po věznicích a snad by ani jediné nedorostlo. Snad by potom ani jediné se nikdy nedovědělo, že na kolébce jeho bělela se vaše labuť. — My tě doprovodíme! My tě, paní naše, ani na krok neopustíme! My jsme bílé labuti Švamberské přísahali věrnosť a my jí tu věrnosť, děj se co děj, také dochováme! — Kdybychom zde zůstali, nemohli bychom ti tak prospěti, jako když se s vámi vydáme do ciziny, kde nebezpečí také jako zákeřník za každým kamenem....."

Mladistvé Švamberkovně lpěla však na rtech otázka, již ostýchala se před matkou pronésti. — Upřela také zavlhlé zraky na starce tak významně, že jí musil porozuměti.

"I za hranicemi nalezne stopu bílé labuti, komu jen milou bude. A proto neotálejmež! Opustíme Třeboň, když měšťané budou pohrouženi ve spánek. O záměru tomto rač plukovníka sama zpraviti. Na cestu nevezmeme leč nejpotřebnější. Ostatní by nám darmo překáželo. Angličané budou míti nyní dosti příležitosti, aby osvědčili svému králi vyhlašovanou věrnosť skutkem. Dva povozy postačí úplně! Ve bráně řeknou, že převážejí drahocennější skvosty na Zvíkov. My že táhneme jakožto stráž."

Paní Švamberkovna s radou kmeta stříbrovlasce souhlasila.

Ještě tu chvíli chystali se na cestu; ale aby si toho nikdo nepovšiml.

Zuzanka tomu byla skorem povděčna; aspoň nebude obtěžována tím panem praporečníkem, jenž jí byl všude v patách a k nejrůznějším službám se jí nabízel neustále.

Stařeček měl pravdu, řekl-li, komu že bude jen bílá labuť milou, i za hranicemi její stopy nalezne. Panna Švamberkovna těmto slovům velmi dobře porozuměla. Jak by nebyla bílá jejich labuť milou mladému Blažeji Záhořovi! Šel by pro ni konec světa a kdyby byl nevím kde, však půjde po hlase. Bílá labuť rozeznatelna mezi davy pěvcův opeřenců po nezvyklých zvucích svých z daleka....

A když dnešní noci asi tak čtyři hodiny po západu slunce otevírali Břilickou bránu, kterou vyjížděly

dva vozy úplně zakryté, kolem nich táhli sedláci v čele se starým mužem, nikdo neměl ve Třeboni ani tušení, že odjíždí paní Anna Švamberkovna, aby se již nikdy více nevrátila, a že se bílá labuť noří až ke dnu Rožmberského rybníka, aby utlumila žaluplnou píseň, jež se jí v hrdlo samoděk vedrala, aby zapěla rodu Švamberkovců : requies cant....

V celém zástupu také nikdo ani slova nepromluvil, jako by tušili, že tuto půdu šlapou dnes naposled, že v tyto končiny již nikdy nepřijdou. Byla tmavá neprůhledná noc. Slz, jež se za každým krokem starému muži s očí řinuly, nikdo neviděl, a těžkých vzdechů, jimiž se mu dmula hruď, také nikdo neslyšel. Tak se mu zdálo, že prokazuje labuti bílé dneškem také službu poslední. Všecky jeho záměry se těmi několika kusy papíru sesuly v nic, a všecka jeho naděje se rozplývá v dým....

XIII.

Byl rozkošný večer jarní . . .

Nad zelenavými chlumy nedaleko českých Smrčin plovalo zvolňounka celé stádo stříbrobílých oveček. Obloha přecházela tou stranou v jemnou žluť a prozelenávající modř. Nad protějšími vršinami kupily se šedavé, prožloutlé a prorůžovatělé oblaky v nejčarovnějším souladu. A kam krajem oko pohlédlo, všude bující zeleň v nejrůznějších stupnicích, tmavá

skorem až da černa, potom světlejší a světlejší, až se lučinami pestrotou květin ztrácela. Kdyby nebylo v tomto kraji lidí, mohl by jej člověk pokládati za ráj — za ten ztracený....

Na pokraji lehounce šumících lesin dlela tlupa jezdců.

Ještě tu všude čpěl dým a vrcholky sosen zahalovaly modravé obláčky. Na svěžím trávníku červenala se leckde čistá lidská krev. — Za mezí zdvihal se tu a tam zraněnec, rozhlédl se krajem, zpola se vzpřímil a hned zase hlavu uschoval....

Jezdci se tu rozložili táborem. Koně přivázali ke stromům, a sami si ulehli do trávy. Byli to císařští. Tentokráte opanovali pole oni. Korneta Mannsfeldských, s níž se v těchto místech před hodinou setkali, poražena na hlavu. Když se za lesem sbírala, scházelo jich asi mnoho.

Dva císařští důstojníci seděli ještě na koních.

"Tamto — podívej se!"

Mladší z důstojníků zbystřil zrak a zahleděl se do úvozu, jenž se ztrácel v dubinách asi půl hodiny odtud do nedohledna se vinoucích.

"Pěchota.... Jdou nějak zvolna! Budou již unaveni...."

"Tím pro nás výhodnější...."

Za několik okamžiků sedělo již ke třiceti jezdcům v sedlech.

Pěšáci se u lesa pojednou zastavili......

Jakýs nedobitec plížil se k nim po čtyřech. Každou chvilkou jim dával rukama i hlavou znamení, aby se obrátili. Dle všeho je asi znal. A napínal posledních sil, aby jich co nejdříve dostihl....

Císařští jezdci se pustili k lesu tryskem.

Zraněnec se namáhá, zdali by nemohl povstati; ale nejde to.... Za chvilku rozvinuje jakýsi list a mává jím proti pěšákům. Že nepřátelé takořka za jeho zády, ani si nevšímá....

"Paní má — Jsem posel bílé labuti! Nemohl jsem vyříditi své poselství! — Ty starý muži — zde ti vracím tvůj list —"

Uprostřed zástupu rozeznatelny již dva povozy.

Mužové sestupují se kolen v neproniknutelnou hradbu.

Nedobitec skorem již jich dostihl.

Jezdci také sahají po panditkách....

Nejvýše nad úvozem starý muž s bílou hlavou dává pěšákům rozkazy.

Pojednou se otřásá vzduch a již houkají mušketý a praskají pistole. Nemožno pověděti, ze které strany stříleno dříve.

Jezdci se vrhají na pěšáky s tasenou ocelí....

Mužové stojí před vozy jako skála. Ani se nehýbají. Jen chvilkami stírají si s čel krůpěje potu či prach. Zraněnec již mezi nimi. Týmže však okamžikem, kdy se doplížil k oběma vozům, prorazil střelbou k večernímu nebi výkřik, jenž i třesk zbraní

přehlušil, a hned za ním dva jiné, že se jimi až koně u obou vozů vzepjali....

“Pane Adame ze Švamberka!”

Kmet stříbrovlasec vypouští úžasem mušketu.

“Pane Adame ze Švamberka! Já za tebou posla vypravil, a ty zde — zde, mezi císařskými? — Pane Adame ze Švamberka, slyšíš-li?

Mladší z obou důstojníků se zarazil a naklonil se ke svému soudruhovi.

Střelba potom utichla rázem, a rejthaři otírali si zkrvavenou ocel o holeně širokých jezdeckých bot.

Kmet stříbrovlasec stojí již proti samému důstojníku.

“Nemýlím se! — Bílá labuť z tebe každým rysem ve tváři tvé vyzírá!”

“Čeho ode mne žádáš?”

Císařskému důstojníku nebylo dle všeho vhod, že se s ním tento stařík pouští do hovoru.

“Vyslal jsem za tebou posly až do Paříže — nenaleznou-li tě zde — až do Londýna!”

“Pane švakře můj! — Jsme žebráci! — Hrozné shledání!”

Ze zakrytého vozu vystoupila prudkým krokem paní oděná ve tmavý šat se závojem přes obličej spuštěným.

“Strýčku náš...” zašveholilo z téhož vozu několik dětských hláskův.

“Jedeme ti naproti! A hnedle by nás byli ubili!”

U onoho mladého muže, jenž dosud svíral křečovitě v rukou jakýsi list a jehož hruď byla všecka krví zbrocena, klečela mladistvá dívka, majíc hlavu nakloněnu až nad samou jeho tváří. Nevšímá si kolem sebe ničeho — zraky její stopují neodvratně každičké hnutí svalů v obličeji zraněncově. Života v něm dle všeho již na mále. — Mladistvá dívka béře hlavu jeho do svých rukou a nedbá toho, že jí samé také odkudsi prýští se krev hojněji a hojněji.

Císařsky důstojník nemůže se z úžasu také ani probrati; ale přemáhá se, jak umí nejvíce.

"Víš-li, že památka tvého pana bratra na věky zmařena i prokleta a za nepoctivou prohlášena?"

Kmet stříbrovlasec zahovořil hlasem až ledovým.

"A víš-li kým, pane Adame ze Švamberka?"

Stařec u císařského důstojníka tak blizounko, že si cítí navzájem takořka dech.

Tím, jehož kabátec nosíš, tím, jemuž sloužíš, tím, za nějž bojuješ. Vzpamatuj se, pane Adame!"

"Ty jim, strýčku, sloužíš, že nás ožebračili, že musíme prchati z rodného domova — jim, kteří památku mého otce, tvého bratra umořili, prokleli?"

Mladistvá dívka se náhle nad zraněncem zdvihá a obrací se proti důstojníkovi....

Paní Švamberkovna ji teprve nyní postřehla . . .

"Co to, Zuzanko?"

"Tento mladý muž dal za nás, matičko, život. — Tento mladý muž šel hledat strýce, aby se hlásil o

dědictví! — On umírá, a já mu aspoň trávu pode hlavu upravuji, aby se mu umíralo lehčeji....”

Mladistvá dívka klesá potom zase k zemi, a rty její dotýkají se stydnoucích tváří — Blažejových, jako by mu duši v těle chtěly ještě zachytiti — na dlouho.

“Nemohl jsem jinak; paní švegruše! Časem ti vše bude zřejmo a jsem přesvědčen, že s mým krokem budeš souhlasiti.”

Paní Švamberkovna nevěděla, koho dříve osloviti a kde dříve spočinouti očima.

Kmet stříbrovlasec, zdálo se, že rostl do výše jako nedaleké štíhlé smrky.

“Zuzanko — dcero má! — Nezapomínej se!”

“Vždyť je to, matičko, můj osvoboditel!”

“Ty se sedláky, paní švegruše, se puntuješ?”

“Prokázali mi oni jediní neocenitelné služby! Zachránili nás!”

“Tvá dcera snad některého z nich — nejspíše tohoto —”

Císařský důstojník ukázal prstem na zraněnce a utvářil se, jak uměl nejzhrdavěji.

“Pro posměch jsme se s tebou, pane Adame ze Švamberka, neshledali! Rozumíš!”

Kmet stříbrovlasec nyní zrovna zahřímal.

“Proboh — ona krvácí — ona raněna....”

Nyní vrhla se paní Švamberkovna ku dceři, jejíž rty dosud lpěly na ssinajících tvářích Blažeje Záhoře.

"Nechte mne — matičko — umříti — na jeho hrudi...."

Co mluvíš, dcero mé? On pouhý sedlák — "

"On svobodník! Či nedalas mu svobody? Nedalas těmto všem svobody?" Kmet stříbrovlasec mluvil stále tak hrozným hlasem.

"Ještě abys hanbu mi ve všem neštěstí učinila? Aby potom říkali, že má dcera se sedláky se milkovala?"

Paní Švamberkovna chtěla Zuzanku vší silou od mladého muže odtrhnouti.

"Nechte mne — umříti — s ním — s ním —"

"Tím vším tys vinen, ty šedivče! Že jsem tě kdy poslechla! Že jsem tě kdy jen spatřila! Do pohany přivádíš naše čisté jméno — naši česť!"

Paní Švamberkovna nemohla rozčilením ani dále mluviti.

"Kam se nyní v cizím kraji ubohá poději? Že jsem mu jen kdy věřila! Že jsem je do Třeboně jen pouštěla . . ."

Sedláci stojí kolem mlčky, dívajíce se jen jeden na druhého.

Kmet stříbrovlasec také se odmlčel. Obličej jeho zatáhl se barvou umrlčí. — I to jasné, bystré oko jeho nějak příliš zkaleno, ale slzami sotva.

"Přeješ-li si služeb mých, doprovodím tě, paní švekruše, kam ti libo bude."

Pan Adam ze Švamberka se před Annou Maximiliánou dvorně uklonil.

"Můžeš-li?"

"Rytířská služba čestnou povinností i ve vojště císařském!" odtušil starší z důstojníkův. "Aspoň budeš prosta díků sedlákům!"

"Na braniborský dvůr!"

"Kam si budeš jen přáti, paní švekruše.... Vy můžete zatím k domovu! Uzrává vám otava a kosy budete míti asi zrezavělé!"

Pan Adam ze Švamberka hovořil zase s tak posměšným přízvukem.

Sedláci sáhli mimoděk po zápalkách k mušketám.

"Nechte ho! Však je trest za všecko zastihne! K čemu jsem hleděl kámen, jenž se řítí s hory do propasti, zadržeti! — Já bláhovec! — Nepomněl jsem, že mne povalí k zemi a může rozdrtiti! Není hoden bílé labuti! — A škoda, přeškoda, že teprve dnes tě, ty paní Švamberkovno, ty hodná, věrná ženo, poznávám! Ale přece ještě v čas. — Kdo ztratí česť, všecko ztratil — tomu už není pomoci.... Vám také ne! Uvidíš, ty císařský důstojníku!"

Starému muži se ke konci přece hlas nějak chvěl a pozbýval prvnější pevnosti. Nebylo také divu!

Zuzanku poloomdlelou vnesli do vozu již císařští rejthaři.

Sedláci stáli kolem jako zkamenělci. Ani očím svým ani uším svým nechtěli věřiti. Za všecko takovouto odměnu! Za všecku věrnosť odkopnutí jako psu, jenž dosloužil a jest bez zubů!

Za několik okamžiků pohybovaly se opět volným krokem dva povozy ke straně půlnoční, ale tentokráte obklopeny zástupem jezdců císařských.

Pan Adam ze Švamberka nakloněn ku přednímu z obou vozů jest pohroužen v hovor s paní vdovou Annou Maximilianou.

“Jak jsem mohl kdy mysliti, že bndeš míti jen jiskru — jen jedinou jiskřičku lásky ku bílé labuti Švamberské! Jsi cizinka jako všichni ostatní.... Z babího hněvu ještě nikdy nezkvetla růže stolistá! — Jak jsem jen mohl býti tak zpozdilým! — Slyšíš, ty hodná vdovičko? — Jsem také ze Švamberků.... Ale dobře, že sláva bílé labuti zachází....”

Tato slova z úst starého muže doletěla k uším důstojníkovým jen z polovice.... Některých vět však přece zaslechl; pobodl koně, že se vzpřímil na zadních nohou, jako by se chystal k nejodvážnějšímu skoku, a zaržál, že přecházel až sluch......

“Jen v císařských službách možno dostati zpět, co ztraceno — jinak nikoli! — Radili mi tak se všech stran! — I tobě snad, paní švekruše, bude tím krokem mým zpomoženo. Když jsem zaslechl o nešťastné bitvě na Bílé Hoře, vydal jsem se tu chvíli z Paříže na cestu do Čech. V Norimberce setkal jsem se s některými druhy z mladších let. Dověděl jsem se od kurfiřtových přátel, kterak budou stavové přísně souzeni. Naléhali na mne, abych se trestu připravovanému na Švamberky vyhnul vstoupením do služeb

císařských! — Já poslechl — Uvidíme, zdali mi bude co platen tento můj krok. Přátele při císařském dvoře mám mocné i mnohé. — Ubezpečují mne nejslibnějšími nadějemi....“

Paní Švamberkovna naslouchala s hlavou svěsenou, ale tak pozorně, aby jí ani jediné slovo neušlo.

“Jen když nebudu se svými dětmi žebračkou! — Ať se již děje co děje. Takového ponížení bych nesnesla — opravdu nesnesla.”

“Buď, paní švekruše, dobré naděje.”

Vozka pobídl koně k rychlejšímu kroku.

Na druhém povoze opírala se o podušku mladistvá dívka s rozpálenými tvářemi, s očima planoucíma nezvyklým ohněm — a na promodrávajících rtech s nejpodivnějšími slovy. Na ruce měla lehounký obvazek proudící se krví již všecek prosáklý. Koule z bambitky jí zasáhla levé rameno....

“Kam mne to vezou! — Můj Bože! — Slyšíte? Ty dobrý, milý stařečku! — Ani tě tu nikde nevidím! Proč jsi nás opustil? A on mrtev v cizí zemi! Už slétají se ptáci dravci, zazobávají se mu do očí, do těch krásných, tmavěmodrých očí — zaklobávají se mu do tváří, do těch kvetoucích — A jen pro nás, jen za naši labuť bílou — pro naše štěstí, pro naše blaho! — Tys se jim divně odměnila, matičko má! Co slyším? — Co slyším? Jsi prý cizinka jako všichni ostatní! To bolí, to bodá do srdce nejhlouběji. — Kam mne to vezou? — Do hrobu....do hrobu!”

Mladistvá dívka si potom zakryla oběma rukama na smrť bledé tváře a již nepromluvila. Znenáhla se jí i zraky zavíraly.

Nad úvozem, kde ještě před nedávnem rachotily muškety s panditkami, slyšeti jen sténání raněných. Ke smrti nebylo sice nikomu. Císařští rejthaři si také jen rány odtud odnesli. Jediný Blažej Záhoř dodychával ke smrti. Kmet stříbrovlasec sedí nad ním nachýlen a co se kolem děje, nevídí a neslyší. — Umírá tenhle mladý muž i pro něj; vždyť on také znaku bílé labuti. — Večerním vánkem táhla pod bílou hlavou jeho mladá léta volným, zdlouhavým letem. — Tenkráte se žíznivý duch Jeronýma Švamberkovce napájel z mudrckých knih nejplnějšími doušky. Mladý Jeroným prošel všecka znamenitější učení evropská, ale uspokojeni, po němž duše jeho toužila, nenalezl nikde.... Z těch nejučenějších traktátů zela na něj odporná prázdnota, a čím důkladněji o jednotlivých předmětech přemýšlel, pokaždé k zamotanějším výsledkům přicházel. — Až teprve pod rodným hradem v chudé chatě odpočinulo si srdce jeho na jiném.... neskonale věrném a oddaném. — Za to však ho otec vydědil, památku jeho proklel, odřekl se ho na věky, vypověděl jej z domova a zbavil i rodového jména. — Mladý muž potom zmizel jako by ve vodách.... Štěstí jeho trvalo jen chvilenku. Hezounká družka jeho zašla jako když hvězda s nebe spadává. — A potom byl v širém světě sám — samo-

tinký .... Oněch knih, kterými dříve pohodil, vyhledal si znovu a pohroužil se v jejich obsah s celou duší svou. A jen veřejné události ve vlasti dovedly ho na nějakou chvíli vyrušiti. — Pak se vždy ve své studie o věcech pozemských i nadzemských nořil hlouběji a hlouběji. Bydlel v odlehlé vesničce českého jihozápadu a žil jako jeden z nejchudších. Nikdo si ho téměř ani nevšiml. Tenkráte bylo v Čechách učených hlav i pode střecham i doškovými. — I vzchopil se a zavřel knihy, až když přišly noviny, kterak pan Petr ze Švamberka náhle odebral se na věčnosť. Bílá labuť byla toho času beze hlavy, jež by ji dovedla proti tolikerým škůdcům ubrániti. Jeroným ze Švamberka se potom vydal na cestu ke Třeboni a poprvé vystoupil jakožto její zastánce na Třeboňském nádvoří zámeckém . . .

Na nebi proskakovaly již hvězda za hvězdou, a stařík ještě tak sedí na zemi s bílou hlavou o ruce opřenou. — Sedláci kolem něho také nemluvni. Blažej Záhoř už vystydl. Přepodivně skončilo jeho poslání. Kmet stříbrovlasec by se ho byl nikdy nedomyslil a nejdůvtipnější hvězdopravec by se byl z těles nebeských podobného výsledku nedočetl.

Bylo už hezky pozdě v noci, když se stařík vzchopil a rozhlédl po soudruzích.

Vykopáme tu Blažejovi hrob . . . v cizině! A potom?"

Nade krajem, o němž svrchu pověděno, že nebýti v něm lidí, podobal by se ráji, tomu ztracenému, vyplul měsíc s nejusměvavější tváří. V obličejích sedláků, sestoupivších se kolem kmeta stříbrovlasce, také prý Švamberkovce možno rozeznati každičký rys, ano každičké pohnutí svalů kolem těsně sevřených rtův.

"Potom se vrátíme do rodného kraje!"

Mezi sedláky dosud ticho; nikdo téměř ani nedýchá. Zraky všech upřeny k zemi.

"Nemáme tam arciť živé duše, jež by nás tam vábila. Ale nějaká práce se nám přece naskytne. — Bílá Švamberská labuť ztracena — ztracena na věky!"

Starý muž se na chvíli odmlčel. Obličejem jeho rozestřel se výraz, že tímto pohledem sedlákům srdce jako by železem se sevřelo.

"Bílá Švamberská labuť stane se kořistí cizákův! Budou ji škubati, dokud na ní uvidí jediného pérce. Budou se o ni rváti, dokud z ní zbělené kosti nezbudou. — Aspoň jim budeme překážeti. Když se usadí kolem kořisti své nejbezstarostněji, vyrušíme je a když nic jiného, aspoň poděsíme...."

Sedláci ještě tak beze slova; ani jediný hlavou nepřikývl.

"Vím, co si myslíte.... Švamberkovna nás odkopla! K čemu její zboží hájiti či se o ně starati? Pan Adam zeŠvamberka nás neuznal ani pohledu za

hodny. K čemu k vůli jeho dědictví jen prstem hýbati....."

Sedláci přikyvovali nyní mlčky.

"Anna Maximiliana rozená z Oprštorfu cizinka.... Ke zboží bílé labuti již nikdy nepřijde. Je pro ni ztraceno na věky! Pan Adam — polocizinec! V dalekých zemích lásku k rodné vlasti, k oteckému kraji — utratil.... A kdyby vzal na se nevím jaký kabátec, všecko marno. Dědictví proň také již ztraceno. Však se přesvědčíte.... Ze Švamberkovců — těch pravých, kterým česť bílé labuti se srdcem srostla.... byť i byli zapomenuti — jsem tu jen já — já stařec hnedle stoletý! — Půjdete k vůli mně, krajané moji?"

"Půjdeme...."

Sedláci zahovořili hlasy jako by hrobovými.

A šli....

Když se ráno vrcholky českých Smrčin zarděly lehýnkým nádechem růžovým, opouštěl čerstvě nasypaný rov Blažeje Záhoře, posla bílé Švamberské labuti, zástup statných mužů ve pravicích s holemi a na ramenou s mušketami.

Zaměřili zase k českému pomezí....

Ale kráčeli tiše, bez hovoru, jak se z pohřbu — nechodívá.

XIV.

V zemích koruny svatováclavské padaly zatím bašty starých řádů jedna za druhou a staletý zvyk i mrav kácen až do kořenův. Nejzhoubněji působila ocel na Staroměstském náměstí v Praze dne 21. června 1621 od samého božího rána. A potom šlo vše rychleji a rychleji, až učiněna z někdejších Čech pouhá mýtina, kdy se jeví oku jen pahýl na pahýle...

Třeboň se Zvíkovem byly z těch bašt nejposlednější....

Bílá labuť zpívala pohřební zpěvy své skorem celá dvė leta, aby ji všude a všude po Čechách slyšeli, aby smutný hlahol její doletěl a pronikl i pode krovy v nejodlehlejších končinách.

Teprve v měsíci březnu léta Páně 1622 svěsila stříbrobílou hlavu ke hrudi, sněhová křídla klesla jí k zavlhlé půdě bez vlády a polootevřeným zobákem draly se jí už jen vzdechy smrtelné.

Třeboňská posádka před městskými hradbami odzbrojována, na věžích a hradbách vládli již císařští orlové a do Baltazar de Maradas loupil, kde se co jen dalo kořistiti.

Na blizounké vyvýšenině kupila se od předvčerejšího útoku hromada nebožtíků, tak zcela stranou od císařského tábora . . .

Když se rozezvučely všecky Třeboňské zvony nejúzkostlivějšími zvuky a rachotem děl i praskotem

mušket padalo opět s oken sklo, objevil se mezi Světem a rybníkem Opatovickým zástup lidu. — Ku Svinenské bráně hnali se úprkem. Nade hlavami jejich vlál divný praporec: obrovská bílá labuť.

Kolem této brány rozestaveni Angličané.

Mannsfeldští, jichž se po nenadálém odjezdu paní Švamberkovny Jan Lyton dožádal, u brány Břilické a po hradbách východních.

Mezi Angličany vynikal hromovitou postavou vojín, v jehož rukou plápolal doutnák. Snědý, skorem až do hněda přecházející obličej jeho stáhl se v nejpříšernější výraz. Byl to dragon Oliver, ten, jenž požíval v celé Třeboňské posádce nejnechvalnější pověsti. Vedle Skota plukovník Jan Lyton. — Tak se zdá, jako by oba tento lid, čítající ke stu hlav, poznávali. — V popředí zástupu kmet v obou rukách s tím divným, labutím praporcem . . .

“Neřekl-liž jsem už tehdáž, že jsou to zrádci, a tento plesnivec ze všech nejčernější?”

“Jdou si pro odměnu tak v nejpříhodnější čas!”

Pan regent přiložil sedlákům poslední polínko...

“Chtějí, abychom je vpustili! Podívej se, dávají znamení rukama! Jdou nám pomoci!” podotkl kterýs z dragonův.

“Však jim zaplatíme....”

Pan plukovník dal povel, a týmž okamžikem zahalila se Svinenská brána šedým oblakem. A když se dým rozplynul, pojevilo se dole před branou neo-

čekávané divadlo. Císařští se srazili se sedláky, jichž se několik topilo v proudech vlastní krve. — Zdálo se, že jedni druhým neustoupí, dokud ve kterých duše bude....

Na hradbách pro okamžik ticho....

Pan plukovník mlčí, jako by byl oněměl.

Pan regent se chvěje po celém těle jako by zimnicí.

A jen mladistvý praporečník hrabě Richard Clinton upozorňuje, zdali by nebylo výhodno učiniti náhlý výpad.

Pan plukovník se však naň nevrle obrátil se slovy: "Ať se dobijou.... Nebude jich škoda!"

Na hradbách u Svinenské brány nehnul tu chvíli nikdo ani rukou.

Skot Oliver se usmíval ďábelsky....

Ale již z večera zpozoroval pan plukovník s hrůzou, že město obklíčeno se všech stran, že očekávané potraviny nedojdou...

A přese hradby doletěl do města hrozný hlas, jako by nepocházel ani z ňáder člověčích: "Proto musí všecko zajíti — jen proto, že vy páni zlatá srdce lidu svého do bláta jste zašlapali — že jste ke své krvi nepřilnuli — že jste ji odkopli jako kámen, jenž chodci cestou překáží... Proto umíráš i ty — ty — milá — drahá — bílá labuti má..."

Třeboňským měšťanům těmi slovy všecko z rukou padalo, ani promluviti, ani takřka pokročiti

nemohli, před očima tvořila se jim kola, země jako by se pod nimi propadla, a chtěl-li kdo přes moc slovo pronésti, nijakž nemohl, protože hrdlo jeho jako by kleštěmi sevřeno! Tu noc již také nikdo oka nezamhouřil a druhým dnem ani do úst ničeho nebrali.

Když se vzdali, daroval jim sice don Baltazar de Maradas životy, i jmění jim ponechal; ale co všecko bylo platno, když bílá labuť dokonává. Hrozným dnům nevyhnuli se přece; neboť čítáno o tři léta později ve všech vesnicích na panství Třeboňském a statku Borovany lidí usedlých pouze 148, kdežto léta 1616 počet usedlých páčen na 1591. Vesnic pak úplně pustých napočteno ke třiceti...

Paní Anna Maximiliana Švamberkovna dlela tou dobou na dvoře kurfiřta braniborského, kamž ji dvorný pan švakr opatřil bezpečným průvodem. Ale "žebroty" opravdu dlouho nesnášela; provdalať se za pana Ladislava Velena ze Žirotína... A děti její?... Nad Zuzankou několik vrstev studené, žlutavé hlíny braniborské, a ostatní dorůstaly ke trapným časům... O dědictví otcovské ucházely se po celá desítiletí Marně dokazoval pan Adam, že zboží Švamberské nápadní, marně prosil o navrácení statků těch cum commodo et incommodo, taktéž bez výsledkův ucházel se o pohledávky své Jan Vilém ze Švamberka,páně Adamův synovec, a rovněž s nepořízenou potkala se i matka jeho, žádajíc 320 hřiven stříbra, šatstva i prádla a jiných věcí v ceně 100.000 kop míšenských,

které v jedenácti bednách odevzdala panu Heřmanu Černínovi k uschování, aby je časem vydal buď jí neb jejímu švakrovi. — Pan Adam ze Švamberka mohl obléci nevím jaký kabátec, ničeho by byl nesvedl. Ačkoli sám viděl u knížete Lichtenšteina veliké nalévadlo a konvici ze stříbra Švamberského se znakem Petra Voka z Rožmberka, i věděl předobře, kterak kníže Lichtenštein polovici věcí dotčených od Černína byl obdržel, nesměl se přece hlásiti k ničemu; bylť beze všech peněz, žil v největší nouzi a musil se někdy i žebrotou vydržovati.

Tak zašla sláva i lesk bílé labuti Švamberské s dobrým časem české země! Ale na den, kdy do Třeboně vtáhl Španěl Maradas, vždy prý zdvihá stříbrobílou hlavu, rozepíná sněhové peruti, vznáší se nad českou vlastí a pokaždé zalétá za město ku návrší, kde nádherná hrobka z daleka upoutává poutníkův zrak, slétá zvolna níž a níže, usedá nad pahorečkem zarostlým vadnoucím mlázím, a v Třeboni slyšeti potom temný, táhlý zpěv, jenž platí kmetu stříbrovlasci a jeho soudruhům, kteří jí zůstali nejvěrnějšími do posledních svých výdechův . . . A potom se zase vrací na Bělohorskou pláň, kde rezaví tolik starých, bohatýrských erbů českých, a ukládá osiřelou hlavu k nim . . .

Slepý mládenec.

(Psáno: 1881.)

Do první čtvrti našeho století říkalo se o Klecanském zámku: když v Praze v císařském hradě sedají k večeři, mohou z Klecan viděti každé sousto, které do úst berou; mají-li jen trochu dobré oči, mohou lehounce vysokým pánům viděti na tvářích smích, zvlášť kloní-li se k vznešeným šlechtičnám; pozorují-li prý bystře — a zde to umívali od jakživa — neujde jim ani, když po večeři vstávají k tanci, kdo koho nejdříve béře, a co všecko jiného . . .

Staří lidé vypravují o Klecanském zámku z minulých let učiněné divy, až tomu všemu těžko uvěřiti, o morušových alejích, jež vinuly se dobrých deset minut k severu, o báječných zábavách, pro něž byly upraveny celé dnešní hony, o zvláštní štědrosti bývalých pánův i o adamitském jejich vkusu; vrcholem však všeho bývají do dneška slova: "a byla tu na obědě sama Marie Terezie." Tato neobyčejná událosť zaznamenána ostatně na věčnou památku i ve farních knihách.

V máji roku 1757 milostivá vrchnosť náhle Klecany opustila. Ve vsi z toho předvídali buď mor či jinou pohromu. A přišla opravdu; přivalila se sinicí od Litoměřic. Celý den táhly tudy řady tmavomodrých Prušáků ku Praze. Potom se po celých dva-

advacet dní v Klecanech třásla okna, jako by se vůko všade skály bořily, a noci byly světlé jako den. Až z toho přecházel zrak i sluch.

"Tohle všecko věděl slepý mládenec kolik set let napřed. Člověk dočte se ledačehos. Proto páni vidí neradi u někoho knihu. — Pamatujte na mne, že z Prahy nezůstane kámen na kameni! Kam pak také! Půjde-li to takhle ještě dva či tři dni, bude z ní sbořeniště. Až nám rozbijí Prahu, potom český národ zahyne. Stojí tak v tom proroctví do slova. — Až nám rozbijí Prahu!"

Soused Matějíček si povzdychl. Vystřelili před Prahou z několika kusův asi najednou, protože ze dvou tabulek v okně vypadlo sklo, roztříštilo se a dvéře na provázek se samy otevřely.

"Pánbůh s námi!" zabědovala selka.

"S Prahou, matko — s Prahou! Až ji rozbijí, potom český národ zhyne! — Litera J, kterou slepý mládenec před Karlem císařem napsal na dubový stůl, byla poslední. A vyznamenává Josefa. — V Sibille na vlas tak. A tam ještě tohle přidáno: a přijdou dnové, kdy lépe bude nebožtíkům ve hrobech, než na zemi živoucím. V těch časech přestane všecka víra, lidé si svého boha sami udělají, s falešnými proroky setká se věrný na každé cestě, mezi lidem povstane spoušť, o jakéž nebylo nikdy ani slechu, přijde zemětřesení, uschne všecko stromoví, pole přestanou roditi,

ze statků budou utíkati a těch psot všech konce nebude, dokud nebude jeden ovčinec a jeden pastýř."

Nyní vypadly z okna poslední tři tabulky, jak na Prahu zase vystřelili; a s police skutálela se miska se zeleným věnečkem a na čtyři kusy se rozpadla. Soused Matějíček z ní jídával v neděli hrách; jiné mu předložiti nesměli. Jídával z ní už tatík jeho; ale jen o boží hody a o posvícení.

Selka střepy opatrně sebrala a uložila, až přijde dráteník. Sedlák však jako by si toho byl ani nevšímal; na mysli tanula mu Praha, slepý mládenec a Sibilla....

"Toť před Prahou zrovna soudný den! — Musím se podívati ke kostelu!"

Na návsi setkal se s rychtářem Železným, jenž se vracel ze zámku.

"Připravte vůz, pojedete na přípřež a obrok si vemte na dva dni. — Pospěšte si!"

Rychtář Železný se skorem nezastavil. Měl asi velmi na spěch.

"Za hodinu ať jste hotov!"

Rychtář Železný se na okamžik obrátil.

"A kam?"

"Za milostivou vrchností!"

"Nevím, bude-li z toho, rychtáři, co! — Ploska mi od několika dni pokulhává, od včerejška se ovsa ani nedotkla! A potom neslyšíte-liž, rychtáři, jak Prahu rozbíjejí! Přece jste to musil od kostela viděti

nejlépe. Zrovna se tam jdu podívat! — Div se nám nad hlavami neproboří strop!"

"Jářku, za hodinu! — Povezete za milostivou vrchností drůbež!"

"Bourají Prahu, až budou hotovi, zahyneme prý, a já povezu za milostivou vrchností drůbež!"

Matějíček se dal do hlasitého smíchu a díval se za rychtářem, jenž dnes chodil od statku ke statku místo paličky sám.

"Říkají ti, brachu, Železný; tatíkovi tvému také tak říkali! A nevíš, že se rez chytá železa nejdříve! Tvého tatíka rez užral na prach! Na dceři Tvé je ho už na dobrý prst! Dej si pozor, rychtáři Železný! Slepý mládenec řekl Karlu císaři: až se ve vsích selské dcery budou šatit jako kněžny, až rozumy sedlákům přerostou přes vlasy jako na poli sveřepec přes pšenici, pak přijde na selské dcery mor, na selské rozumy kosa. — A co řekl slepý mládenec, je pravda pravdovitá jako ve svatém písmě. Rez se na vás červená z daleka! Inu — ani jinak nemůže být; jste železní!"

Soused Matějíček vyšel si na vrch ke kostelu položil si nad čelo ruku, aby mu nesvítilo slunce do očí, a díval se ku Praze. Nebylo jí pro dým ani viděti. Jen se chvilkami vždycky zablesklo a potom se ozval rachot k ohluchnutí....

"Takhle ji rozbijí do večera! Pak přijde řada na nás! Však to s ženou nějak vydržíme! Zkusili

jsme v životě dost; toho dobrého by zvážil na kvintlíky. — O nás nejde: co pak naše životy! — Ale zhyne český národ! Budou někdy říkati: tady Češi bydleli! Jak pravím, na vlas! — A já mám vézti za milostivou vrchností drůbež! — Nebudete míti pane hrabě času, abyste to snědl! Udávíte se! Zůstane vám v hrdle kosť! A letos prý jste si nebyl ani pro svatoblažejské požehnání! — Ale ať už tak nebo tak, s matkou se rozloučím a pojedu. Tady bych ještě ohluchl a ptal-li by se mne jednou sv. Petr: odkud, ani bych ho neslyšel!"

Rychtář Železný obešed několik statků s týmž rozkazem, jaký byl udělil, zaměřil k domovu usmívaje se nadmíru spokojeně. Že bourají Prahu, že český národ podle proroctví slepého mládence zahyne, ani mu nepřišlo na mysl....

"Nu, jak s Apolenkou!"

Rychtářka vyběhla svému muži na rtech s touhle otázkou vstříc až ke vratům.

"Udělá štěstí! Přijedou pro ni s kočárem!"

"S kočárem, pravíš?"

"S hraběcím, milá ženo! Můžeme býti z toho pyšni!"

Rychtářka spráskla radostí rukama nad hlavou, a rychtář, hladě si pečlivě oholenou tvář, vzpřímil se jak mohl nejvíce.

Apolence přiletělo na bělounké čelo a rusou hlavu štěstí s císařovnou Marií Teresií. Tenkráte vysta-

věli mezi hřbitovní a zámeckou zdí obrovskou bránu, ověsili ji se všech stran doubím a jehličím, vyzdobili ji praporci z kolika kop plátna; na jedné straně červenal se dvouhlavý orel, na druhé bělal se dvouchvostý lev, před branou stáli panští služebníci v dvouřadí a stejnokroji, někteří oblečeni po starodávnu, někteří po španělsku a ještě jiní po francouzsku, rychtář s konšely v dlouhých, tmavomodrých kabátcích s copy hedbávnými tkanicemi svázanými, s vlasy sčesanými na čelo, před těmito bělely se družičky, byl jich celý sbor, v rukou držely věnec z nejkrásnějších lučních květin, mezi družičkami nejpřednější stála Apolenka Železná, v šatech jako čistě padlý sníh, s vlasy rozpuštěnými, propletenými pomněnkami; padlo a slušelo jí všecko až milo, jako by prý ani nebyla ze selského rodu, ale zrovna z nějakého zámku a krve popanštilé. Rychtáři Železnému se samou radostí a pýchou chvěl i cop.

A když potom zahoukaly hmoždýře, rozhlaholily se zvony, na bráně zabubnovali i zatroubili a objevila se celá řada kočárů se čtyř- a šestispřežením, Apolenka rychtářova si oddechla, farář Ciriak Chládek jí dodal ještě zmužilosti, aby se vznešené císařovně dívala hezky do očí, neopominula při jednotlivých slovech učiniti poklonu, aby mluvila hodně hlasitě a neostýchala se, a Železný postavil se až na prsty, aby mohl dobře viděti. Kočár tažený šesti bělouši se zastavil, Apolenka přistoupila blíže, všecko ztajilo v

prsou dech, císařovna se naklonila poněkud v před a rychtářova dcerka ji vítala. Marie Terezie prý se blahosklonně usmívala, a lidé z toho říkání se dali do pláče, že zapomněli volati, jak jim dříve rozkázáno: "vivat — vivat!" — Když Apolenka poslední poklonu učinila, rychtář se rozhlédl kolem sebe pyšněji, císařovna se usmívala vlídněji a vlídněji, lidé své rozumy na tom mohli nechati, že taková paní jejich řečí nepohrdá; někteří se tak úkosem podívali po hrabècích úřednících. Potom jí Marie Terezie položila na hlavu ruku, a Železnému se zdálo, že se ocitli v radostech nebeských. Odpoledne musila Apolenka na zámek, dali prý jí tam cukrovinek, předložili, nač si nikdy nepomyslila, a Marie Terezie zavěsila jí na krk na černé, hedbávné stužce dukát veliký jako dlaň. — Tak začalo rychtářově Apolence štěstí. Chodívala návštěvou na zámek častěji a častěji, učila prý se tam mnohým věcem, o kterýchž selská holka nemá ani zdání; už se povídalo, že umí německy i francouzsky, že zná připravovati nejpodivnější jídla. — Rychtářce nestačila ústa, přišla-li za hovoru se sousedkou na Apolenku. A jaké tance prý umí, až z toho jde hlava kolem, a kdo jí všecko béře, sám pan hrabě, neřku-li pak úřadníci! —

"Dostaneme zase naše práva. Pan hrabě se už o tom Apolence zmínil. Pan vrchní o tom také ví. Už ty privileje píšou znova. Budou větší, třicet

punktů; v jednom stojí, že buďeme míti purkmistra a magistrát; trhy veliké tu budou ročně tři, jak pravím, sousedé: celých třicet punktův!"

Rychtář Železný měl ode dávna ve zvyku ceniti hodnotu jakéhokolivěk předmětu podle punktů. Musím podotknouti, že Klecany tenkrát už nebyly městečkem. Majestát Vladislava krále zmizel z telecího pouzdra, že nikdo nevěděl jak. Šly o tom arciť prapodivné řeči; ale lidé jazyka pichlavého byli všude, jsou všude a budou všude. V Klecanech několikráte hořelo, a ohni prý stará privilegia bývají nejvýdatnější potravou.

Druhý den, když císařovna Marie Terezie zase z Klecan odjela, ztratil se sousedu Matějíčkovi jediný syn. Po několika nedělích nalezli v Řeži utopence. Dle všeho ležel asi dlouho ve vodě, protože nebyl k poznání. Lidé usoudili, že to nemůže nikdo jiný býti než Tomáš. A vypravovali o tom celé dva téhodny. A věděli příčin, proč si sáhl na život, kolik v roce dní. Apolenka se nad touhle novinou sice poněkud zarazila, několikráte hlavičkou vzdorovitě pohodila a bylo po všem.

Tak se jí někdy zdálo, jako by Tomáše měla ráda; nejednou si s ním zažertovala, často jej i poškádlila. Ale do opravdy? — Tomáš byl přemysl, mnoho nemluvil; Apolenka zas jako ptáče a jazýček jí šel vřetenem. Hoch brával laškující smích příliš do opravdy, a holka všechno zas na lehkou váhu. Když

se Tomáš domníval, že její úsměv nejupřímnější, její slovo zlato, oko jako diamant, střelou byla ta tam a jen ze zahrady zalétal k uším mladíka, jenž tu stál jako opařen, se slovy, jež mu sahala na srdce jako by rukou ledovou, výsměšek. Tomáš potom vždycky odcházel domů s hlavou svěšenou a nemohl nikdo dostati z něho odpovědi. A druhý, třetí den ho Apolenka vylákala zase, ale opět jen tak k vůli dobré hodině.

"S kterou že, Tomášku, na svatbu pojedeme?"

"S bělkou! — Koupíme k ní ještě ryzku! — Nové řemení; musí býti jako zrcadlo, kování jako ze stříbra, fábory až na zemi, červenobílé, Apolenko! — Pak si zavýsknu.... Takhle, Apolenko!"

Tomáš se postavil na jednu nohu, levici zdvihl nad hlavu, zaluskl palcem a prostředním prstem a pravou rukou sahal po dívce.

"Dříve se musíš, Tomášku, umět lépe otáčet! — Onehdys prý ve Veltěžích o máje celé kolo porazil. Máš těžké boty, šlapeš prý tuze na nohy, pravou začínáš vždycky napřed! Ještě si tu svatbu rozmyslím!"

A než se hoch nadál, Apolenka mu před očima zmizela pěničkou a jen hlásek její zvonil mu dosud v hlavě jako by k hodince.

Tomáš býval také čtenář. Kde jaké knížky se mohl dopíditi, třeba byla bez začátku a bez konce, nepustil jí z ruky, dokud jí nepřečetl. A čítal, oraje

neb vláčeje. Leckdy koně polem šikmo přejížděli, a Tomáš s hlavou nad knížkou nakloněnou za nimi jako náměsíčník.

Starý tatík našel za syna, pokud mohl, útěchu v "Slepém mládenci" a "Sybillách", a matka si znenáhla navykla na "Zlatý nebeklíč". Někdy se také probírala v "Pěti červených koralech."

V Sybillách se soused Matějíček dočetl, že přijdou dnové, kdy syn bude vstávati proti otci, kdy syn otci přeroste přes hlavu, kdy vlastní bratři jeden druhého nebudou šetřiti, kdy na zemi přestane všecka láska, všechna věrnosť, a kam člověk pohlédne, že spuštění hrozné uvidí, kam nohou vstoupí, že s falší potká se. A bude prý lépe rodičům bez dětí i mužům bez manželek. A tohle proroctví sedlákovi opravdu ulehčilo. "Sibylly" ho sice stály dva strychy pšenice, "Slepý mládenec" korec ječmene, a panímáma za "zlatý nebeklíč" dala panu faráři několik kop vajec; ale aspoň se tím potěšili. —

Vrchol štěstí Apolenčina byl však dosažen novinou, s kterouž rychtář Železný dnes se vrátil ze zámku, že prý její milosť paní hraběnka si ji zvolila komornou a že se má uchystat na cestu. Odvezou ji prý v kočáře. Apolenka měla sice všeho, jako by zítra si ji chtěl ženich odvésti k oltáři, košil kmentových plnou příhradu, dvě postele vystlané až ke stropu, sukní hedbávných tolik, kolik je barev, šněrovaček se zlatými portami pět a fěrtochů, že sama ani nevěděla.

“Jen jak to, pantáto, všecko složíme! Budeme musit vzíti přece jen řebřinový vůz!” pečlivě rychtářka rozvažovala.

“Nebude potřebovati ničeho! — Vezme jen sváteční šaty! A ty prý ještě bude musit svléknouti. Dostane jiné; bude podobna samé paní hraběnce. Ani jí, matko, nepoznáš, až se ti přijde ukázat. Zrovna ji rozčesávají!”

“K čemu cizí, když má své?”

Rychtářce poučení mužovo nebylo po chuti. Která pak matka se ráda s dceřinou výbavou nepochlubí a neukáže světu, co všecko její dítě dostane. Často jen v tomhle mateřská pýcha záleží.

“Však paní hraběnka ví, že naše dcera z dobrého rodu a že jí o kus šatu nejde! Ale páni mají jiné zvyky než my i jinak si chodí; u nich, milá ženo, všecko jinak, i jinak jedí. Kde pak takovýhle člověk! Apolenka však se k nim hodí, jako kdyby v zámku byla vyrostla. Vždycky jsem si myslíval: bylo by tě do nějaké té haluzny škoda. A takhle se nám to povedlo, jako z tisíce tisíc málokomu. A to všecko z toho, že tu byla Marie Terezie!”

Rychtářka už neodmlouvala; s těmihle mužovými názory souhlasila na jedinou tečku. Může se její dcera lehounce státi i paní správcovou; hraběcího úřednictva po panstvích plno. Na Apolence utkvělo již nyní leckteré oko, natož pak potom. Slýchala

nejednou, že si komorné u paní hraběnky chodí, jako by všecky byly samé milostpaničky.

Rychtářka si podepřela samou blahou nadějí ruce v bok a ještě tak dlela uprostřed světnice, když se na návsi modrými kabátci až zatmělo. Než dobře mohla prohlédnouti a než se vzpamatovala, už se šavle ozývaly na zápraží, a než se mohla hnouti z místa, už se dvéře otevřely a okamžikem bylo ve světnici plno vojáku jako raci červených.

"A kde rychtář? — Či nerozumíš? — Už se tě ptám po třetí!"

"Na zámku, milí páni! Pro milosrdenství boží! Staroboleslavská panenko Maria!"

Rychtářka mohla jedva mluviti; až zuby ji strachy drkotaly.

"A tvá dcera?

"Na zámku, milí páni!"

Rychtářka o stůl musila se opříti, aby neklesla. Než zase k sobě přišla, byla již světnice prázdna; jen na dvoře plno "červeňáků". Brali kde co bylo, vlá mali se všude do sklepa, do komor i do kurníka, všude, kam je oko vedlo. A bylo křiku, klení, smíchu, až se hlava točila.

Rychtář s Apolenkou byli opravdu na zámku. Kočár na dvoře už uchystán, koně zapřaženi; Apolenka chtěla jen ještě odběhnouti domů rozloučit se s matičkou, pochlubit se jí a ukázat se, jak jí vlasy na

cestu učesaly. V copánkách prý by ke hraběcímu dvoru nesměla.

Modrokabátníci dole ve vsi s "červeňáky" "rabovali". — Když Prušáci v sedmileté válce v Čechách "rabovali", nezbylo ve staveních nic než holé stěny. Nábytek býval potlučen, okna rozbita, dvéře rozsekány, zámky zuráženy a chlévy i stáje jako po dobytčím moru. Ještě že přece lidem nebrali životův; ale utýrali je až běda pokaždé.

"Klecany jsou bohaté. Nemýlím-li se, majetníkem hrabě Clam-Gallas. O zdejším zámku jsme slýchali až v Berlíně. Výpalné stanovím na pět tisíc tolarův!"

Pruský důstojník, také tak červený jako rak, na kabátci se stříbrnými šňůrami, mluvil, jako by se jednalo o nejnepatrnější záležitosť.

Několik jiných jeho soudruhů stálo u oken; bavili se rozkošnou vyhlídkou, kteráž jest do dneška široko daleko rozhlášena. A kdykoliv u Prahy zahřmělo, vždycky se hlasitě rozesmáli.

"A ve čtvrť hodině! — Jinak z celého zámku bude do večera spáleniště!"

Široká, prohnutá šavle husarského důstojníka zařinčela o vykládanou podlahu.

Týmž okamžikem rozevřely se prudce dvéře a do klenuté jizbice vrazil rychtář Železný s Apolenkou udýchán a upocen. Několik vojákův uviděvších v

zámecké úřadovně důstojníka, zastavilo se na chodbě, jako by rázem byli zkameněli.

Na Apolence všecko jen hrálo; pouze že uměle načechrané vlasy byly trochu pocuchány a hluboce vykrojený šat na prsou poněkud natržen.

Hraběcí úředník Prušákovi dosud zůstal dlužen odpověď, jako by jazyk mu byl zdřevěněl. Pět tisíc tolarů výpalného! — Hrabě Clam Gallas byl sice kavalír znamenitý; ale tolik pro okamžik v pokladně, kterouž ostatně s sebou odvezl, sotva měl.

Husarský důstojník rychtáře s dcerou zpozoroval okamžitě. Mladou, ale hezky osmahlou jeho tváří přeletěl ruměnec; ale jen přeletěl. A potom se mu kmital kolem rtův už jen podivný úsměv a šavlice řinčela o ostruhy prudčeji.

"Výpalné obstaráš během téhodne!" — Co rukojmí vezmu si zatím tuhle dívčici!"

Hraběcí úředník si z hluboka oddechl a s čela setřel horké krůpěje potu.

Husarský důstojník vzal Apolenku za ruku a hraběcí úředník přikývl hlavou.

"Přece jim jí, pane justiciáre, nevydáte! – Jste za ni jeho hraběcí milosti odpověden. Přimluvte se přece, milostpane! Opřete se!"

"Jaká pomoc? — Co dělati, rychtáři?

Pan justiciár krčil ramenoma a ještě si s čela utíral pot.

"Papír a péro!"

Pan justiciár podal obě důstojníkovi.

"Tadyhle se podepíšeš! Pět tisíc, rozumíš? V témdni si pro ně přijedu!"

Prušák napsav několik řádků podal list hraběcímu úředníku zpět.

Pan justiciar se jindy podepisoval do nepřečtení; ale schválně, aby lidé věděli, jak je učený. Ale dnes jedva že péro v ruce udržel, jak se mu chvěla. A podpis byl proti všemu zvyku, zcela čitelný. Takhle se už nepodepsal, co chodil do školy a pensa pracovával.

"A vy mou dceru prodáváte? — Vy? — Má dcera, páni vojáci, císařovnu Marii Terezii uvítala, veliký dukát od ní darem dostala."

"Ticho, rychtáři! — Ty i tvá dcera jste zbožím jeho hraběcí milosti a já pana hraběte zástupcem!"

"K mé dceři že si osobujete práv?"

"Máme-li, můj milý rychtáři, právo na tvé koně, na tvou dceru tím spíše. Zboží jako zboží, a ty nevolník!"

Pan justiciár mluvil již skorem bezstarostně; prodloužením platební lhůty opravdu jako by mu byl tváře ovlažil příjemný deštíček májový.

"V témdni ať všecko na jediný haléř uchystáno!"

Pruský důstojník vzal Apolenku za ruku, jako béře ženich nevěstu, naklonil se k ní, jako by se znali od pradávna, a rychtářova dcera se nevzpouzela. Skorem se k němu ještě blíže přitulila; nic nedbala, že si uměle zčesanou hlavu podrchá a že bělounký prášek,

kterýmž si vlásky jako by byla postříbřila, setře se jí načisto.

"Půjdu do Vídně k císařovně!"

"Jdi, brachu, a zkus to!"

"Však uvidíte!"

"Myslíš, starý kohoute, že tvá dcera princeznou? Takových by nabrali!"

Rychtář Železný dlel ještě na zámku, ale už ve vrátnici; Prušáci táhli dále ku Praze; jen že všecku kořisť tu musili nechati. Cestou kleli, až se nad nevázanci nebe mračilo, a zaměřili schvalně šírým polem, aby obilíčko podupali, šavlemi posekali a úrodu letošní zničili.

Ode Zdib ke Kobylisům ujížděl hraběcí kočár; v kočáře seděl důstojník v kabátci červeném jako rak, se stříbrnými portami, a vedle něho mladá dívka v růžovém šatě pod bělounkým hrdlem hluboce vystřiženém, poněkud natrženém, na černé, hedbávné stužce s velikým tereziánským dukátem. Opodál za povozem poklusávalo několik jezdců; jazyky sotva hýbali a jedva že viděli před sebe na cestu.

Důstojník uměl mluviti ještě lahodněji než páni v zámku; chvílemi jako by se byl na okamžik zapomněl, odmlčel se. Snad si vzpomněl na domov, na matku, na sestru....

Apolence za jeho hovoru mladistvé tváře zčervenaly temněji než sukno na kabátci vojínově; opět se k němu tak tulila, že vlasy její dostaly zase přiroze-

nou barvu a splynuly jí rozpuštěny oběma ramenoma. Lekala se bezpochyby toho hřmění u Prahy, jímž jako by silnice se rozpukávala, protože koně brzy v levo, brzy v pravo uskočili a okamžitě zase stavěli se na přední nohy.

V Klecanech bylo zatím hovoru a divení se, jako by se byl vrch, na němž stojí kostel se zámkem, otevřel a zlatá, tisíciletá kvočna s dvanácti kuřátky také ze zlata ryzího vyletěla a zrovna nade střechami zdejšími zakvokala, jak někdy bývalo a jak zase bude za tisíc let. Jazyky se mohly umluviti a hlavy rozmysliti, proč že to tu všecko ti modrokabátníci musili nechati a co že bylo za pána, jenž si rychtářovu dceru odvezl. Někteří se i vlastními dušemi zaklínali, že to byl pruského krále jediný syn.

Jen panímáma Matějíčková seděla za šera ve světnici u okna, dívajíc se ke kostelu, jejž zapadající slunce od hřbitovní zdi až ke hvězdě na dvojitém kříži jako by bylo pozlatilo.

Také k nim si zašel ten cizí "červený" pán a na všecko všudy se jí vyptal, i kolik dětí měla a kdy a jak jim umřel poslední. Škoda, že tatík odejel! Nemohla ubohá pro lítosť slova pověděti. Se sedlákem by se byli lépe smluvili. Přišel spíš mezi pány, lépe s nimi uměl, ledacos četl a kde pak ona — takováhle osoba! A jak se celou světnicí rozhlížel, jako by chtěl cosi hledati; potom se sehnul a tak se jí zdálo, jako by se byl dotkl svými rty její tváře. Selka chtěla vykři-

knouti a volati o pomoc; ale než přišla k sobě, už bylo všecko na návsi zase na koních.

Náhle vstala, zašla k polici, sňala "Pět červených koralů" a otevřela jako by po paměti, kde byla vytisknuta modlitba k svaté panně Starostě, zvláštní spomocnici po tesknotě a zármutku. Přišel jí zase tak nějak příliš na srdce nebožtík syn, jak ho přivezli na "prkeňáku" a složili v umrlčí komoře. A za takových myšlének pokoušela se o hlavu její divná, prapodivná nemoc; dotčenou modlitbou odlehčilo se jí však pokaždé.

Pak se jí ještě ke všemu přidružila starosť o "tátu". Obě kobyly pokulhávaly, a za milostivou vrchností musí prý dobří běhouni dva dni a tři noci.

K večeru, když odejel i pan justiciár, pustil zámecký písař rychtáře Železného z vrátnice. Ryhtářka byla ve statku jako na trní; brzy vyběhla na zápraží, brzy před vrata, brzy na dvůr, už si vzala i žlutý, hedbávný fěrtoch a chtěla se pustit na zámek, kde že přece muž vězí a zdali v tom co pravdy, že si Apolenku odvezl pruského krále jediný syn.

Jakub Železný div že prudkými kroky kamení v zápraží nerozdrobil.

"Však jim povím, ženo! — Prodávat mou dceru kterouž vyznamenala přede všemi sama císařovna Marie Terezie! Hraběnky si nevšimla a Apolence ruku na rameno položila. Kdybych to na své oči byl neviděl, byl bych neuvěřil! Rychtář Jakub Železný

svou dceru nedá prodávat! Považ, matko: ten pelicháč mi řekl, zboží prý jako zboží! — Jako by chtěl říci: Tintěrova Kačka stejně váží s Apolenkou Železných! Však uvidí! Do Vídně půjdu k samé císařovně; ať se mi někdo staví v cestu!"

Rychtář Jakub Železný se opravdu tu noc chystal na cestu do Vídně. Vytáhl ze starodávné almary dlouhý tmavomodrý kabát s knoflíky jako malá pěsť, kabát vyprášil a knoflíky vyleštil, že se v nich mohl viděti; žena mu zatím připravila hedbávnou, tečkovanou vestu, černé, uzounké sametové kalhoty, z přihrádky ve truhle vyňala červenou stužku, již mu malebně na cop přivázala, "kastorový" klobouk mužovi sama na hlavu posadila a potom ho ještě se všech stran prohlížela, zdali takhle může směle k Marii Terezii.

Že nad Prahou světlo jako ve dne, že se země tak třese už dobré dvě hodiny, jako by se všecko chtělo propadnouti, že na kostelní věži hučí zvon na poplach, že po stráních lidu všude zástupy, jedni že bědují a lomí rukama, jiní že proklínají do pekel nejžhavějších, kdo tuhle vojnu započal, jedni že třesou se hrůzou a úzkostí mlčky a jiní že, kdo má co lepšího, zakopávají na zahradách či ukrývají do sklepů, — toho všeho nevšimla si u rychtářů živá duše.

Jakub Železný počítal si tolary, a selka pekla muži na cestu z vejražky pletence.

Uplynul týden, a pruský důstojník se s Apolenkou pro výpalné nevracel. Byl by zde také až na hluchého písaře zámeckého z panstva či úřednictva nezastihl živé duše. Co bylo drahocennějšího, odvezli z Klecan hned druhý den. Jen obrazů naložili na několik povozů.

Rychtářka měla od pláče oči jako by krví podlité a selka Matějíčková se za těch několik dní samým zármutkem a teskností přépadla, jako by ji tu chvíli měli položiti do rakve. Už nebyla nic platna ani modlitba k svaté panně Starostě, ať se ji modlila sebe vroucněji.

Pod Prahou pořád hůř a hůř. Už prý ji mají se všech stran sevřenu jako by řetězem. Mezi obleženci mor a hlad. Císařský generál stojí prý někde ke Kolínu, nehýbá se s místa a pořád se jen usmívá; tu a tam ještě přidali, že prý si píšou tajná psaní a tohle všecko že je na Prahu nalíčeno. Vojny prý bývají jen proto, aby chudého lidu ubylo.

Familiant Veselý mluvil takovéhle řeči zcela veřejně, a panští služebníci ani nedutali. A jaké při všem provozoval posuňky! Vykládaje, že ve vojně na deset tisíc padne vždy jen jeden generál a bývá prý ještě vycpaný, schoulil se, sevřel pěsti, zakoulil očima, zaťal zuby, pak se zase prudce vzpřímil, udeřil do prsou a okamžitě opět rozehnal se rukama, jako by se chtěl na posluchače vrhnouti. A dívaje se ku Praze, vydržel státi na skalkách od rána do poledne o od

poledne do večera. On jediný také nevěřil štěstí rychtářovy dcery.

"Pro takové panenky chodívají si jiní ženiši!"

A při tom se dal do smíchu obě ruce ke spánku pozdvihnuv a prsty, jako růžky, vystrčiv nad uši.

"Však budeme o tom slyšeti, jen co tamhleti u u Prahy dají trochu pokoj a vyklidí se. Vyklidí-li se!"

Familiant si přejel několikrát levicí oholenou tvář. —

"V tom, lidičky háček! Chtějí prý nás zašantročiti. Prušákům se však zdá, že jsme příliš drazi, a proto myslí lacinější koupi vynutiti ohněm a kulemi. Z toho taky tahle vojna. Krk svůj vsadím — tenhle svůj krk, že o tom Marie Terezie neví! Ten most u Podbaby včera jen na zdařbůh nestavěli!"

Veselý na několik okamžikův umlkl; ale jen aby si setřel bělavou pěnu, jež se mu táhla i po bradě.

"Jednou tu byla taky taková 'pýcha'. Nevěděla, jak udělati krok a jak se vyfintiti, celý boží den ležela v zrcadle, sama na sebe se usmívala, sama sebe hladívala, v boky si ruce podpírala, na podpadky vystupovala a se otáčela, v kostele byla na pohoršení, všecky oči na sebe obracela, stávala před lavicemi jako pávice.... A jednou si tak vyšla vylíčena do háje a už se nevrátila. Zelený mládenec si ji odnesl živou živoucí!"

Veselý by se byl bezmála skácel se skály; opětnými výstřely před Prahou sesul se výběžek, na němž

stál, a lidé sepjali ruce nad božím dopuštěním, protože ze střechy svatovítského chrámu vyšlehly plameny; a zdálo se, že celou délkou se rozšířily.

* *
*

Když dne 18. června téhož roku lidé po Čechách vstávali, skoro každý se podíval, sotva že oči si promnul, k obloze, zdali tam ještě slunce a zdali není viděti celou délkou a šířkou obrovský červený kříž — osudné a s hrůzou očekévané znamení posledního dne. Ale slunce z rána jen pražilo a temnémodrá obloha byla bez jediného obláčku. Lidu však se do práce nechtělo; sáhl-li kdo po čem, všecko mu z ruky padalo, a jako by ani nemohl nikdo učiniti pevný krok, jak se mu země chvěla pod nohama.

Nejhůře bylo na kolínských rovinách. Kde jen oko utkvělo, všude valily se řady vojsk, tu bílé jako sníh, tu jako chrpa modré, jinde zas zelené jako brčál a ještě jinde červené jako "vlčí mák".

Před Prahou rozhovořila se všecka děla, co jich Prušáci z Drážďan přivezli, a na křečhořském vršku, u Kutlíře a Plaňan zanikaly v strašlivém rachotu i pronikavé zvuky polnic "k postupu" či víření bubnův "zpět".

Před Prahou prý ten den schvalně houkaly všecky baterie, aby obleženci nezaslechli hřímání u Kolína a nevzmužili se rozraziti beztoho již hezky

ztenčený řetěz nepřátel. — Ale tentokráte dvouhlavý orel habsburský hohenzollerskou družku udolal. Opět kus staré pravdy: dají-li se do sebe dva dravci, musí nezbytně jeden zůstati na zápasišti.

Bylo k deváté hodině večerní. Zapálené vesnice hořely ještě plnými plameny.

Císařskou silnicí nebylo lze pro vozy ani přejíti. Vezli tudy zraněnce, pokud je mohli sebrati. Také tu měli náklady chleba, jejž podle všeho vyhrdlili Prušáci na lidech v okolí. Musili ubozí všecko ještě za nimi voziti. Kolem hospody "u slunce" byla učiněná zácpa. Mohls tu slyšeti proklínání v kolikerých jazycích: maďarské prorážželo všemi nejostřeji.

As pět krokův od silnice hověla si tlupa uherské pěchoty. Několik vojáků bavilo se s jakousi dívčinou až příliš nenuceně. Patřila asi k zajatcům, jichž se opodál v zadupaném žitě černalo celé hejno.

Ženština měla na sobě hedbávný šat, v předu podle tehdejšího vkusu vykrojený, ale poněkud rozedraný. Také se zdálo, jako by jej byli na ni nestřihali; ale snad proto, že byl tak poškozen. Vlasy ji splývaly částečně čelem a pravým lícem na prsa. Byla ještě mladičká, ani ne dvacetiletá. Obě ruce měla svěšené a křečovitě sepjaté. Opírala se o jabloňový kmen, jehož korunu dělové koule rozdrtily. — Snad pruská markytánka! Chvílemi pozdvihla hlavu, jako by někoho hledala, a potom vždycky zalomila rukama nad hlavou a zaúpěla, že vojákům kluzké slovo oka-

mžitě v hrdle uvázlo. Dali jí také na chvilku pokoj; ale pouze na chvilku, než jim podivné zaúpění v uších doznělo. Maďaři byli dotíravější. Těžko jejich žerty opakovati a ještě tížeji zmíniti se o jejich posuncích. Byli vítězi, mladá dívčina jatkyní, a vítězům tenkrát dovoleno všecko — všecinko, zvlášť vůči hezké tváři.

Na silnici se poněkud uvolnilo a vozy se začaly hýbati. Ve vozích bylo plno raněných. Stenáním, tu hlubokým, až ze dna duše, tu zas pronikavým výkřikem, jako by se drala ven poslední síla, člověku tajil se pod hrudí dech. Vozy se pohybovaly jen zvolna, sotva tak krok za krokem. Koně už sami nemohli; jedva že nohy zdvihali. Leckterýs se do žlabu nepodíval třetí den.

"Strýčku Matějíčku!" vzkřikla náhle plným hrdlem dívka pod jabloní a střelou octla se na silnici u vozu, podle něhož kráčel obstárlý muž, co krok oba koníky k rychlejší jízdě pobízeje nejlichotivějšími slovy.

A než se mohl sedlák probrati z úžasu, co že to za holčinu, jež ho taky zná, byla již dívka ve voze a oběma rukama zdvihala hlavu pruského důstojníka v červeném kabátci se stříbrnými šňůrami, s obličejem zakrváceným a nohou ledabylo obvázanou. Ležel na rozestřené otepi slámy bez sebe.

Uhříky, již se za jatkyní pustili, zadržel zpět obrovský granátník, přidělený povozům s raněnci jako stráž.

"To ty? — Apolenko! Kde se tu béřeš, holka?"

Ale dívčina jako by neslyšela. Ještě tak držela oběma rukama hlavu důstojníkovu dívajíc se mu upřeně do tváře, zdali se nemýlí.

"Pane, vy mrtev? — Pane, probuďte se! — Jste u své nevěsty!"

Koně se zastavili, a Matějíček jich tentokráte ani slůvkem nepobídl.

"Řekl jste, pane: jen co bude po vojně! — Už je po ní, pane, a vy mrtev? -- Otevřte přece oči, probuďte se a promluvte aspoň slovíčko! — Tak ráda jsem vás poslouchala! Já vám ta slova od úst zrovna brala!'

Důstojník hnul rukou, jako by si chtěl usedlou krev s obličeje setříti. Ale byl příliš sesláblý; pravice mu klesla do slámy. Za několik okamžiků otevřel oči. Však zdálo se, že jsou obráceny v sloup; náhle podběhly krví, jako by se všecky žilky v nich trhaly.

"Už je, pane, po vojně! — Já ji celou viděla, jak začala a jak skončila!"

"Už je po všem!" zastenal důstojník a zase oči přimhouřil.

"Já se vás dočkati nemohla! Já vám byla, pane, v patách, všude, kde se červenaly kabátce s bílými šňůrami. — Potom mne obklopili lidé jako divoši a nebýt tamhle Matějíčka, byli by mne udolali!"

"Matějíčka?"

"Jste, pane, v jeho voze. — On tadyhle!"

"Matějíčka?"

Důstojník pokoušel se na slámě se vzpřímiti, sahal si také ke hlavě, jako by se mu byla tahle krev i do paměti vedrala.

Sedlák se vyhoupl k vozu na nápravu.

"Ty, Apolenko, tohohle muže znáš?"

Matějíček naklonil hlavu až k samému Prušáku.

"Jak bych ho, strýčku, neznala! — Slíbil mi, že si mne vezme. — Pro mne počkal našemu panu hraběti výpalné. Měla jsem zrovna jeti za milostivou vrchností. Už jsem byla připravena. Po vojně jsme chtěli svatbu strojiti v našem statku, v klecanském kostele . . ."

"Už je po všem!"

"Ba je po všem, milý, drahý pane! — Po všem mém štěstí, i po tom, jež mi s tím velkým dukátem Marie Terezie na krk pověsila! — Všichni mi je tenkrát záviděli a toho mi budou taky všichni přát!"

"Marie — Terezie —"

Důstojníku se těmihle slovy stáhla zkrvavená tvář v příšerný výraz, pravice se mu poznovu pohnula, ale nyní k boku, jako by šavli hledala. Ta ležela však někde přeražena pod křehočským vrchem.

"Pobídni je přec! — Už se tmí! Takhle se do špitálu nedostaneme ani k ránu. — A s tímhle abychom tam už byli! Vím, co je to, míti nohu roztříštěnou. A ty, holka, dolů! Jsi mladá, plná života! — Chceš-li s námi, klusej vedle!"

“Umře, než ho tam dovezete! — Nechte mne aspoň u něho!”

“Dolů! — Nepomůžeš mu; duši mu rukou nechytíš!”

“Aspoň umře v mých loktech, na mém klíně.”

“Vojáku nejlépe umírati na poli, na tvrdém loži. — Slyšíš? — Koně beztoho nemohou. — Ještě tebe aby táhli.”

Obrovský granátník dívčinu s vozu sejmul jednou rukou.

“Buď ráda, žes tam těm ušla!”

“A pomodli se za to k Pánu Bohu!” dodal sedlák Matějíček, zašvihl bičem a koně “vzali” silněji; ale za chvilku to šlo zase račím krokem. — —

Sedlák Matějíček vrátil se do Klecan k svatému Janu Křtiteli. Ale přišel bez koní i bez vozu. Prochodil si sice boty o náhradu, ale nedostal ani groše. Někde mu řekli, aby jen počkal, že prý to přijde, někde se mu vysmáli do očí, jinde ho hrubě odbyli a ještě jinde ho ani do úřadu nepustili. Ale soused Matějíček oželel koně i vůz a prohodil, proto že ze statku nepůjde, a nějak že tu boží úrodičku přece si svezou a sklidí.

Jen když Prušáci Prahu nesbořili, tak také český národ nezhyne! O modrém kabátě nebylo tu nikde už ani vidu; pouze stopy po nich zůstaly, ale zlé, smutné, až k usedavému pláči.

Praha prý nebyla ani k poznání; ale stála přec,

"Český národ" tenkrát nebyl také k sobě ani podoben; ale žil přece — v milých, tichounkých dědinách, pod doškovými střechami, mezi dřevěnými, hlinou olepenými stěnami, chodil v chudičkém, šerkovém šatě, opravdová popelka; srdce však měl diamantové a proto mu je nemohli a nemohli zkaziti.

O rychtáři Železném už mysl.li, že vzal cestou do Vídně někde za své; o Apolence nikde také ani pohádky. Musili ji nechati ve vojenské nemocnici, nechtěla a nechtěla se hnouti od toho pruského důstojníka. Že prý si ho vezme, kdyby i na obě oči oslepl a kdyby mu obě nohy odňali. Zůstala se svým ženichem v Českém Brodě. Rychtářka se za ní pustila; ale nezastihla jí. Řekli, že prý ji najde v Praze. Ale v Praze nikde o ní nechtěli věděti. — 'Věno' vystlané na posteli až do stropu bělelo se dosud jako nově padlý sníh, košile jako kment byly do dneška v dubové truhlici urovnané, jak je tam sama uložila, hedbávné suknice byly už trochu proleželé, protože jich hezkou dobu nikdo neprotřásl, a blýskavé sponky na střevíčkách zašly, jako by je byl neleštil po celý rok také nikdo.

Až o zdejší pout zaklepal na dvířka ve vratech u Železných muž v dlouhém kabátě, někdy tmavomodrém, ale nyní sluncem vytáhlém k nerozeznání, v černých sametových, nadobro otřelých kalhotách a na hlavě s "kastorovým" kloboukem úplně bez lesku. Ale musil zaklepati po druhé a po třetí, než se na zá-

praží ozvaly kroky a než se koho dovolal. Rychtářka měla už na jazyku, že u nich nikoho nenechávají, k noclehu že hospoda, a teprve, když se podívala na příchozího bystřeji, padla mu kolem krku a políbila ho na tváře; ale slova pro samou lítosť nemohla ze sebe vypraviti.

"Už jsem za tebe na mši svatou dala!"

"A co Apolenka?"

Tato slova pronesl rychtář Jakub Železný se ženou jako by jedním hrdlem místo všeho přivítání:

"Nevrátila se — nevrátila; a sotva se kdy vrátí, milý muži!"

Rychtář si přejel pravicí čelo a už se neptal po ničem. Byl nějak sešlý, jako by mu byla přibyla celá desítka. Snad také tou cestou a utýráním. I vysoká, přímá jeho postava jako by se byla klonila ku předu.

"A jak tys, muži milý, pořídil? — Vypadáš tak utrápeně! — Co pak ti řekli ve Vídni? — Mluvil jsi s císařovnou?"

"Spíš k Pánubohu, ženo, pustí člověka, než k císařovně."

"Což jsi neřekl, žes z Klecan?"

"Bláhová!"

Jakubu Železnému zakmitl se kolem vyschlých a okoralých rtů trpký úsměv.

"Vrhnou se tam na člověka a ušklíbnou, až krev se srazí. Sám Pánbůh jejich řeči rozumí. Ve vra-

tech, že by jimi projel vůz o desíti vrstvách, stojí granatýři, a chce-li kdo do dvora, přepaží ručnicemi s nasazenými bodáky cestu; a potom ať někdo se odváží. Zkusil jsem to čtyřikrát a pokaždé tam stáli jiní a jiní, větší a větší, horší a horší ----"

Rychtář Železný došel za řeči do světnice.

"Ani pouť dnes, nestrojím---- Leda tak pro chasu!"

"Ach můj přemilý Bože, kde bychom se toho byli před rokem nadáli."

"Sedlák si usedl za stůl a podepřel hlavu o ruce.

Z hospody zarážel až do jizby kvikot klarinetů, melancholické zvuky cimbálu a skřipot polorozklížených houslí s odměřeným chropotem stoleté, na kolika místech papírem záplatované basy. Jindy bývala Apolenka v kole první, šla z ruky do ruky, na leckterého hocha se podívala úkosem, "odpověděla" mu, nejraději si skočila se zámeckými pány, rychtářka vždy při tom vyvstala, podepřela boky, rozhlédla se po sousedkách, rychtář si vyšel z "pokojíčku", zamlaskl ukazováčkem i palcem, výpjal prsa a několikrát si pohladil až úzkostlivě oholenou tvář, pak si levou nohou vykročil, ruce přeložil křížem v zad a pohvizdoval:

"Rychtáři Klecanskej,
nic sobě nestejskej;
máš hodně obilí
a tlusty kobyly,
hodně si zavejskej."

A dnes u Železných po radosti, po naději, po štěstí. V kole si Apolenky jedva vzpomněli a kde si vzpomněli, řekli: "Dostalo se jí, co chtěla. Kdo po pánech šilhá, oslepne; kdo s pány si chce zahrát, pokaždé prohraje; kdo v zámku štěstí hledá, hrob si kopá vlastníma rukama." — Nevím, po kolikáté už dnes vypravoval familiant Veselý starou historii o živoucí "pýše", jak si pro ni přišel zelený mládenec.

Bílá pěna se mu se rtův ani neztrácela. Když uviděl rychtáře Železného, jak se vrátil ošumělý a sestaralý, udeřil se pěstí do prsou, div že se nezalkl, klekl na jedno koleno, oči mu pod černým řasovím vystoupily, svadlá tvář svraštila se v nepopsatelný úšklebek, pravici pozdvihl do výšky a zavolal osípělým hlasem: "Tu to máš!"

U Matějíčků také jako by ani nebyla pouť. Jindy tu mívali hostů, že světnice nestačila, a odjížděli vždy druhý, někdy — bylo li po žních, zvlášť — až i třetí den. A musili k vozům kola shledávati, protože všecko kýs šelma pokaždé rozebral a po všech koutech rozestrkal.

Dnes seděl sedlák nad "Sibyllou", jako by ji měl v ruce poprvé. Tak se do těch řádků na režném, zažloutlém papíru zahleděl. "Slepý mládenec" ležel vedle také rozevřen. A panímáma už asi po páté odříkávala modlitbu k svaté panně Starostě. Ale zármutek a trud z duše a srdce nijak nechtěly, jako by tam byly od nějakého času zrovna přirostly.

V Klecanech stavěli opět brány, jednu zase mezi hřbitovní zdí a hradbou dvorovou a druhou před vjezdem do zámku. V háji učinili hotovou paseku, co kmenů doubců, smrků a jedlí podťali. Vzali dělníky schválně z Prahy, kteří pracovali na slávobráně ke cti pana maršálka Dauna, když dne 23. června vjížděl do hlavního města. A co všude navěšeli praporců s velikými černými orly a bílými, stříbrem tkanými lvy. Kam se oko podívalo, všude samý nápis, samé vítání v kolikeru řečích, nejhustěji arciť německy a latině. Faráře zdejšího Chládka Cyriaka až hlava samým přemýšlením brněla. Co chvíli tu byl ze zámku posel s rozkazem: "Ještě jeden — latinský!" Chládek Cyriak sice tyto nápisy ponejvíce vybíral z knih, jako: "Uvítání císaře Karla VI.," "Příjezd Ferdinanda II. do Prahy", "Pocta všech Pražských měst učiněná Jeho Milosti císařské Leopoldu I." atd. — Ale práce to dalo přec, už ono sestavování a prohledávání . . .

Chystali se tu ku přijetí nové milostivé vrchnosti. A poskakovala tak jako by bludička mezi lidem zpráva, že prý s novým panem hrabětem zavítá na Klecany podruhé císařovna Marie Terezie. Tentokráte prý na městská práva nezapomenou. Cyriak Chládek také vpletl do přivítací řeči o zašlých privilegeiích velice vhodnou poznámku. — Dole ve vsi se všecko drhlo a bílilo, střechy spravovaly, na dvorech v selských statcích všecko urovnávalo, zápraží se

zametala a nikdo nemluvil o jiném, než o novém panu hraběti a Marii Terezii.

Starý hrabě Filip Josef Gallas na Campu, z Treienthurmu a Materella, vévoda Lucernský, pán na Klecanech, Přemyšlení a Lemberku, umřel náhle v Budějovicích, jak se pravilo, na útěku před modrými kabátci do Lince. Roznesly se při tom ještě jiné řeči; ale kdy pak lidé nepřidají nebo neuberou?

A když jednou po poledni zahřímali hmoždíře, všecky zvony se rozhučely, trouby se daly do troubení, bubny do rachotu a před zámkem i školní děti musily provolávati: "vivat illustrissimus!", seděl soused Matějíček za stolem, jako by byla dnes škaredá středa a jako by se mu šedal na čele ještě popelec.

"Tak, tak, milá matko! — Blíží se konec světa. V Sibyllách stojí psáno: "Až lidé líbat budou biče a metly, jimiž je šlehají, pak nebude ancikrist daleko." A když, milá matko, zajde na světě všecko všudy, když se zatmí slunce, měsíc světla nedá a s nebe budou hvězdy padati, pak jedno bude, zajde-li i český národ! — Kde pak je, milá matko, člověka konec, který by neměl rozum v hlavě zbůhdarma! Jen se podívej, kolik tam nahoře bláznů trilkovitých!"

Střelbou, zvoněním, rachotem vlaských kotlův a jekotem trub se zase třásla okna, jako když v červnu Prušáci na Prahu stříleli. Mladý pán, ještě skorem chlapeček, Kristian Filip Clam-Gallas, jako by zjevem svým všem byl učaroval! Až ochraptěli, jak mu "vi-

vat" volali; do dvora se přes moc za ním vedrali, až je panští služebníci musili vytlačiti. A potom se dali před zámkem do výskotu, čepice do vzduchu vyhazovali, jeden druhého objímali.... Pan hrabě poručil ze zdejšího pivováru vyvaliti deset sudů piva. Takhle se lidské rozumy kupovaly ode dávna a takhle se duše lidské prodávají do dneška.

Sedlák Matějíček zpíval ještě tak sedě za stolem svou zamilovanou:

„Ó Čechové se sejděte,
všickni toho pozorujte,
co se vám bude praviti,
budoucí zlé zvěstovati...."

A když přišel k druhé sloce, jež začíná s desaterem znamení, kteréž neklamně budou věštiti poslední soud, otevřely se dvéře a na prahu ozvalo se pozdravení s obvyklým "Pánbůh požehnej!" — Matějíčková vstala a šla do police, kde mívali vždy něco uschováno od oběda.

"Což ti tam na zámku nedali? — Dnes prý naložili dorty do žlabu i koňům!"

"Jsem mrzák — ubožec, pantáto!" Takového všude odstrčí! Nemohu se nikam dostati. — Prosil jsem jen o jediný doušek, o jedno napití — k svatému Mikuláši teče pivo stružkou! — Chtěl jsem jim o budoucích věcech povídati! — Ale kdo pak se dnes stará o zítřek! Kdo pak z nich ze všech myslí na bu-

doucí čas, když přítomnosť jim spletla rozumy v kotouče, jako hadi se svinují, když zima se blíží!"

"A znáš se ty ve věcech, které mají přijíti?"

"Tak jako v těch, které minuly!"

"Pojď a sedni si!" Tuhle naproti! — Což nevidíš? — Opravdu; na obě oči."

"Jsem — slepý — mládenec!"

"Ty že jsi slepý mládenec?"

"Jen se na mne dobře podívej!"

"Vím, že se přichází na Čechy podívat vždy jednou za sto let, kdy je jím nejhůř! Slýchal jsem tak už co kluk a čítám tak do dneška! — Nedávno jsem jeho proroctví odložil. — A že nám nyní nejhůře?"

"Nejhůř člověku tenkrát, když zapomene, jak se jmenuje!"

Podivný muž se na chvilku odmlčel. Soused Matějíček si ho prohlížel od hlavy do paty a selka se od police ani nehýbala.

"A v zemi téhle lid-všechen jako by vší silou české jméno z hlavy si chtěl vyraziti! — Jsem slepý na obě oči; ale prohlédám lépe než dobře vidoucí. Jen jdi, a poslechni jejich řeči tam nahoře. Zakýváš hlavou a řekneš: "Spěte tiše, vy staré české lebky, a vy živoucí: dobrou noc!"

Podivný muž se opět odmlčel. Zdálo se, jako by se mu byly rty zimničně zachvěly.

"Nejhůř bývá, když rodiče svých dětí neznají!"

"Tohle v 'slepém mládenci' nestojí!"

"Rekl-liž jsem ti, slépý mládenec že jsem já?"

"Ten, brachu, byl živ jen jednou, za Karla císaře!"

"Nepravil-lis sám, že vždy za sto let se přichází podívat na Čechy, jsou-li živi a zdrávi? Já také vstal z hrobu! Jen si mne důkladně prohlédni!"

"Spíš, brachu, jako bys z vojny šel! — Ostatně můžeš u nás přes noc zůstati!"

Soused Matějíček byl nerad, že si začal takovýhle hovor s člověkem naprosto neznámým.

"Však z vojny přicházím! Nepamatuješ se na mne? — Vezls mne od Kolína s tou holčicí."

"Vezl jsem tenkrát Prušáka červeného jako rak! Přišel jsem při tom o vůz i o koně!"

"Rychtářova Apolenka s vámi že byla, člověče?"

Selka u police spráskla podivením rukama nad hlavou.

"Sloužila mi a dosloužila věrně. Už ji hlava nebolí. — Tatíčku — matičko, což pak jste na mne zcela zapomněli? — Což pak se vám Tomáškova podoba tak zhola z paměti vytratila?"

Panímáma u Police oči vytřeštila a soused Matějíček znenáhla za stolem vstával.

"Mýlíš se, člověče! Náš Tomáš tamhle v rohu na hřbitově už několik let! Nepřišel jsi k pravým dveřím. Chtěl jsem tě tu nechati přes noc; takhle ale nemohu. — Jdi s Pánembohem!"

"Ani vy, matičko?"

"Už jsem jeho duši dávno vymodlila!"

"Marné bylo vaše modlení. — Já byl živ, chytili mne pruští verbíři, daleko zavlékli, v červený kabátec strčili, pána ze mne udělali, zalíbilo se mi to...."

"Jděte, člověče, s Pánembohem...."

Soused Matějíček vyvedl slepce za ruku na zápraží a před vrata....

"Sloužila-li vám Apolenka a věrně-li dosloužila, jděte si tuhle k Železnému!" dopověděl za ním, zabouchnuv dveřmi.

A slepec opravdu šel a jako by měl nejbystřejší oči; i stružce se vyhnul, i velký, křemencový patník obešel. Ke všemu ještě o berlu sahající až pod rameno se opíral. Levá noha ke koleni mu scházela.

"Apolenka vás pozdravuje, kmotře a kmotra!" zahovořil v síni uslyšev kroky a mužský hlas.

"S takovým tulákem by má Apolenka ani nemluvila; natož pak aby nás po něm vzkazovala pozdravit! — Táhneš po svých?"

Jakub Železný ubožce ze dveří přímo vystrčil.

"Kdyby přišel a o kus chleba řekl, půl bochníka mu dám. Ale takhle? — S pozdravením? Na Železného jsi, panáčku, netrefil!"

Jakubu Železnému, třeba už nebyl rychtářem, hřebínek dosud neschlípl.

Soused Matějíček byl sice knížek českých milovník horlivý, starých kronik čtenář z míry pilný, ale jen tak podtají a od nějaké doby při zdejším chrámě kostelníkem. Za nebožtíka Tomáška učinil nadací;

Železný za Apolenku také, ale jen slabounkou, skrovničkou. . . .

"Arciť, v tom starém, staletém tak není psán! — Před čtyřmi sty lety slepý mládenec ovšem věděti nemohl, co já, jenž jsem to zkusil na sobě nejdříve. A proto budu novým slepým mládencem a mé proroctví?"

"Slyšíš ho, muži?"

"Popletenec na rozumu!"

"Abychom dali za Tomáška přece na mši svatou! Musíš také nechat obnovit celoroční modlení!"

Už se stmívalo; selka Matějíčková do "Pěti koralů" ani neviděla.

"Ještě že jsme se ho tak zbavili!" liboval si pantáta. "Tací lidé bývají neodbytni."

Před zámkem bylo hlučněji a hlučněji a všecko jen světlem hořelo.

"Spěte tiše, vy staré, české lebky a vy živoucí; dobrou noc!"

"Jako by tu byl zrovna někde pod okny! Vejdi se přec podívat na náves!"

"Nikde ani človíčka? — Všichni blázní nahoře!"

"Tatíčku — matičko!"

"Pro Bůh, táto — co pak neslyšíš! — Tak si naříká! — Jako by skonával. — Půjdu sama ven!"

"Zbouřil se tam vítr?"

"Kdo ví, tatíku — kdo ví! — Tak mi jde něco náhle do hlavy!"

"Až rodiče dětí vlastních nepoznají.... nejhůř ....nejhůř...."

Selka octla se na návsi okamžikem. Pode starou hrušní u samých oken černala se lidská postava.

"Ani vy, matičko má! — Ani vy! — Až rodiče dětí vlastních nepoznají.... nejhůř.... nejhůř...."

"Muži — tatíku! — Vyjdi přec! — Vždyť tu skonává...."

"Matičko....zaplať......"

"Tomášku! — Můj zlatý synu...."

Matějíček si posvítil na podivného muže loučí, nějakou chvilku se mu díval upřeně do očí, potom louč odhodil a vrhl se na zem volaje jako by se míjel s rozumem: "A my tě tak, drahé dítě odbyli....Tomášku — Tomášku!"

Ale Tomášek už znenáhla chladl celým tělem; se zdálo, jako by zbělené oči jeho byly plninké ých slz.

* * *

ry. ého pána prý plynul na Klecanech život bílé obláčky pod oblohou. Nikdo ani nev tak ta léta prchají. Na zdejším zámku vžili ou myšlénku že tu budou věčně. Pan hrabě s aběnkou stárli, že o tom ani nevěděli. Roky jı ličeji o na hlavě arciť nebylo viděti.

Natírali jim každodenně tváře osvěžující růžovinou a březovou mízou: vlasy měly oba bělounké, jako by ze samých stříbrných nitek utkané; posejpávali prý jim je divným práškem také každodenně. Jen selská bouřka přišla do radosti na Klecanech jako smršť. Ale netrvala dlouho. Byla jednou z nejnešťastnějších a nejposlednějších. Podíl na ní měl i Jakub Železný, ale z upřímnosti nikoliv, nýbrž ze zlosti na celý svět. Když soused Matějíček zapisoval na list přišitý k "Slepému mládenci", jak věšeli v Roztokách mladého Tichého zrovna před vraty otcovského statku, obrátil jednu stránku zpět, kdež bylo na konci proroctví poznamenáno velikou frakturou jako doplněk:

,'Nejhůř však bývalo, je a bude, když rodiče svých dětí nepoznají. — Probatum est!"

A při tom si několikrát zakýval hlavou, od péro, ruce přeložil křížem přes prsa a zamyslil s

